

Riksdagens protokoll

1999/2000:106

Onsdagen den 10 maj

Kl. 09.00 – 17.54

19.00 – 21.46

1 § Utökning av antalet extra suppleanter i justitieutskottet och miljö- och jordbruksutskottet

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, på begäran av Kristdemokraternas riksdagsgrupp tillstyrkt att antalet suppleanter skulle utökas enligt följande:

från 19 till 20 i justitieutskottet

från 21 till 22 i miljö- och jordbruksutskottet

Kammaren medgav dessa utökningar.

2 § Val av extra suppleanter i justitieutskottet och miljö- och jordbruksutskottet

Företogs val av extra suppleanter i justitieutskottet och miljö- och jordbruksutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i justitieutskottet

Dan Kihlström (kd)

suppleant i miljö- och jordbruksutskottet

Ulf Björklund (kd)

3 § EU-debatt

EU-debatt

Anf. 1 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Nästa år har Sverige ansvaret för att leda den europeiska unionen. Jag tror inte att vi någon gång tidigare har haft en motsvarande arbetsuppgift. Den kommer att kräva stora insatser, den kommer att kräva ödmjukhet och den kommer att kräva vilja och förmåga till samarbete med andra länder i unionen. Ordförandeskapet är ju inte i första hand en svensk möjlighet att föra fram svenska frågor och driva dem, utan det är ett ansvar att se till att hela unionen fungerar. Det hindrar inte

att vi försöker att anlägga en svensk profil på vårt ordförandeskap. Men vi får inte glömma bort att uppgiften är och förblir att se till att hela unionens arbete förs framåt.

På samma sätt som vi som regering och vi som nation ska samarbeta med andra länder i Europa vill jag att vi i Sverige under den perioden i så stor utsträckning som möjligt samlas i ett ansvarstagande för uppgiften. Mot den bakgrunden har regeringen bjudit in till överläggningar, och vi kommer att sträva efter en så bred samstämmighet som möjligt.

Dagens debatt ska ses som en möjlighet att redovisa skilda uppfattningar om Europapolitiken, för det har vi. Men efter debatt och strid vill vi också ha en period där vi samlas och tar ett gemensamt ansvar. Jag kommer redan i dag på eftermiddagen, efter den här debatten har hållits, att bjuda in partiledarna till sådana överläggningar.

Jag tror att det svenska ordförandeskapet kommer att domineras av – och vi vill att det ska domineras av – tre frågor.

När det gäller utvidgningen av EU är det en historisk möjlighet som vi nu har att sätta definitiv punkt för uppdelningen av Europa i öst och väst. För många av oss som sitter i denna kammare har järnridån – det som har skilt Europa i två delar – varit en påtaglig verklighet. På ena sidan järnridån har det varit välfärd och utveckling. På andra sidan har det varit förtryck och förtvinning. Nu är järnridån borta. Staterna på andra sidan Östersjön och i Öst- och Centraleuropa söker medlemskap i unionen för att både trygga sin egen utveckling och bidra till att Europa inte en gång till ska dras in i ett krig där hundratusentals eller miljoner människor slaktas.

Utvidgningen är den viktigaste frågan. Den kommer naturligtvis också att sätta sin prägel på en lång rad andra debatter och diskussioner. Vi är helt klara över att utvidgningen kommer inte att vara möjlig om inte EU:s sätt att fatta beslut och ta ansvar för sina uppgifter förändras. Den regeringskonferens som ska fullföljas under det franska ordförandeskapet är därför en förutsättning för att vi ska kunna föra förhandlingen om utvidgningen framåt under vårt ordförandeskap.

Ett EU som består av 25–30 nationer kommer naturligtvis att vara ett EU som är mer Europa än dagens union, och det kommer att vara ett EU som också kräver mer av konstitutionella diskussioner och debatter. De kommer också att startas och drivas, inte minst under det franska ordförandeskapet, och jag är säker på att det är en debatt som ligger framför oss under de kommande åren.

Utvidgningen är också en historisk möjlighet för vår del av Europa, om vi väljer att begränsa perspektivet till den baltiska regionen. Här kommer det att bli minst fyra nya medlemsstater i EU. Det kommer att resultera i att vi lever i den del av unionen som så småningom kommer att vara en mycket dominerande grupp kring det sammanträdesbord som påtagligt avgör Europas framtid. Vår styrka blir inte mindre av att vi lever i den del av unionen som har de bästa förutsättningarna att växa och utvecklas, eller annorlunda uttryckt: Vi har en historisk möjlighet att sätta stopp för uppdelningen av Europa i öst och väst, och det kommer troligen att märkas tydligast i den del av Europa där vi verkar. Det ska vi arbeta med under vårt ordförandeskap. Vi har ambitionen att där komma framåt så att vi efter ordförandeskapet kan säga att vi har gjort betydande framsteg.

Kampen för jobben, för full sysselsättning är någonting som är inskrivet som mål för den europeiska unionen. Det är en oerhörd framgång för Sverige. Men om vi bortser från det nationella perspektivet och erinrar oss att det fortfarande finns 15 miljoner människor i Europa som är arbetslösa, är det naturligtvis deras vardag, deras barns vardag och deras framtid som det handlar om.

Kan vi fortsätta att pressa tillbaka arbetslösheten kommer Europa att se väsentligt annorlunda ut. Då kommer andra frågor att stå på den europeiska dagordningen. Då kommer Europas sociala profil att stärkas.

Jag är glad för att vi kunde enas om att ha full sysselsättning som mål för den europeiska unionens politik. Det är någonting som vi i den här kammaren känner väl igen som en svensk, klassisk position. Nu när man inte full sysselsättning genom att bara önska det, utan en lång rad åtgärder ska naturligtvis vidtas i medlemsländerna och kanske också något samordnat.

Jag är glad för att IT-frågorna lyfts fram, den moderna tekniken. Jag är glad för att där kommer vi att kunna bidra. Vi ligger i frontlinjen. Vi är väl utvecklade.

Jag är glad för att Europa lyfter fram jämställdhetsfrågorna, därför att det är alldeles uppenbart att det Europa som vi vill skapa kommer att kräva att alla är med och bidrar efter sin förmåga i yrkeslivet. Samtidigt som vi skickar den signalen ska vi också ge möjligheter att fullt ut dela ansvar för hem och familj. Att se till att stimulera medlemsstaterna att gå i den riktningen är en uppgift som kommer att vara av mycket stor betydelse. Jag är glad för att vi också om detta kunde skapa en enighet i Lisabon för några veckor sedan.

Vi kommer nästa år, under vårt informella toppmöte, att få följa upp de här sakerna. Här finns utrymme för att ge exempel på vad svensk politik har inneburit. Här finns också utrymme för att lära av andra. Arbetslöshetsbekämpningen kommer att stå i centrum.

Miljöfrågorna visar mer än något annat unionens nödvändighet. Det som vi upplever dagligen av gränsöverskridande problem, som vi alla inser inte kan lösas av enskilda parlament vart för sig, kommer också att kräva en europeisk samverkan och ett europeiskt samarbete. Det är regler, skatter, avgifter, lagar – en lång rad styrinstrument som vi besitter.

Vi räknar med att vårt ordinarie toppmöte i Göteborg nästa år kommer att vara ett toppmöte som sysslar med en europeisk strategi för att flytta fram positionerna på miljöområdet.

Utvidgningen, arbetslöshetsbekämpningen och full sysselsättning samt miljöfrågan är tre stora frågeområden som kommer att stå i centrum för det svenska ordförandeskapet. Det är ingen ovan dagordning för denna kammare. Tvärtom har de flesta anledning att känna stor sympati och glädje över att det är just detta som Europas politik nu ska inriktas på.

Det är inte så att Sverige har drivit det här ensamt. Vi har försökt hjälpa till att driva dagordningen i den här riktningen. Det här är en insikt som växer i ett Europa som är alltmer progressivt, ett Europa som alltmer präglas av gemensamma värderingar. Det är en union som inser att det inte bara handlar om att bygga marknader starka utan också om att ge människor vägledning, inspiration och hopp utifrån värderingar om hur vi ska förhålla oss till varandra i vårt dagliga liv. Solidaritet och gemen-

skap, att aldrig acceptera främlingsfientligheten, att hålla emot rasismen, att se till så att unionen inte bara blir en union som handlar om marknadens villkor utan också en union som utgår från människors värderingar är det som ligger i den stora, breda europeiska mittfåran i dag.

Vi vill, fru talman, avslutningsvis att vårt ordförandeskap ska präglas av öppenhet, möjlighet till insyn och debatt. Vi vill att det i sin tur ska vara något som kan vara ett exempel för en europeisk politisk utveckling. Vi tror att unionen mår utomordentligt väl av öppenhet och debatt.

Anf. 2 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! För drygt tio år sedan var Tallinn en provinshuvudstad i det kommunistiska Sovjetimperiet. I dag är Tallinn huvudstad i ett självständigt Estland – en sprudlande dynamisk stad full av optimism och tillförsikt inför framtiden. Skillnaden mellan då och nu är ett av många exempel på den skaparkraft som frigjordes i Central- och Östeuropa när den kommunistiska diktaturen och den planekonomiska vanskötseln avskaffades.

Estland är också ett av de många länder som ansökt om medlemskap i Europeiska unionen. Tankarna på ett nära samarbete mellan länderna i Europa för att förebygga de återkommande förödande krigen fick fastare former för 50 år sedan. Sex länder bildade därefter Kol- och stålunionen, som utvecklats till världens största fredsprojekt.

Målet för Europeiska unionen är fred – inte bara i vår tid utan också för våra barn och barnbarn och för kommande generationer. Medlet är att bryta ned gränser och barriärer, att knyta samman ländernas ekonomier och att bryta barriärerna mellan människorna. När man flätar samman ländernas ekonomier blir väpnade konflikter otänkbara. Det omvända beskrevs av den insiktsfulle franske liberalen Frédéric Bastiat redan i mitten av 1800-talet: ”Om inte varor korsar gränserna kommer soldater att göra det.”

Det europeiska samarbetet kring en gemensam marknad har en djupare innebörd än den rent ekonomiska. Den gemensamma marknaden är det verktyg med vilket vi kan stärka friheten och freden, samtidigt som välbefindandet utvecklas. Det naturliga mötet mellan människor med olika traditioner och med olika språk ger samtidigt en större medvetenhet om och stolthet över den egna kulturen.

Fru talman! Vår generations centrala historiska politiska uppgift är att ena hela Europa och att välkomna länderna i Central- och Östeuropa till det europeiska samarbetet. Utvidgningen stärker friheten, freden och demokratin. Den konsoliderar de reformansträngningar som redan har gjorts i kandidatländerna.

Redan i juni nästa år, om mindre än 13 månader, borde förhandlingarna kunna avslutas med de länder som kommit längst i sina reformansträngningar. Därmed skulle de första nya medlemmarna kunna tas in redan den 1 januari 2003. Men för att denna målsättning ska kunna uppfyllas krävs det stora insatser av Sverige som ordförandeland.

Varje land ska bedömas på sina egna meriter. De som har kommit långt i sitt reformarbete ska inte behöva vänta på dem som har mer arbete som återstår. Men det sprids nu en oro i kandidatländerna för att tidtabellen för utvidgningen ska förskjutas.

Det finns en tydlig brist på ledarskap i den europeiska unionen. Resultatet av två år av socialdemokratiskt styre i de flesta av EU:s medlemsländer är inte uppmuntrande. Den historiskt viktiga uppgiften att genomföra utvidgningen riskerar att sinkas och skjutas på framtiden. Därför måste Sverige ta ett stort ansvar inför och under kommande ordförandeår för att grunden för utvidgningen ska kunna läggas.

Den fulla potentialen hos den gemensamma marknaden, den gemensamma valutan och den nya ekonomin kan inte realiseras på grund av bristande reformvilja i de nationella regeringarna. Skatterna är fortsatt för höga, regleringarna är fortsatt för många och regeringarnas åtgärdsplaner är fulla av ord men tomma på åtgärder. Det svåra, Göran Persson, är inte att sätta målet om full sysselsättning. Det svåra är att skapa förutsättningarna, och där finns tyvärr inte mycket att yvas över.

Den svenska regeringen kan inte sägas ha gått från klarhet till klarhet i sitt förhållande till den gemensamma valutan. Från att inte ha haft en uppfattning över huvud taget har Socialdemokraterna nu i alla fall lyckats samla sig till en uppfattning. Men det räcker inte. Sverige behöver en tidtabell och en handlingsplan för hur vi snabbt ska kunna ta till vara de fördelar som euron ger – lägre räntor, lägre priser och bättre förutsättningar för arbete och välbefinnande.

När Finlands president Tarja Halonen var på besök i Sverige i förra veckan sade hon: ”Vi hade naturligtvis hoppats att också Danmark och Sverige skulle gå med i EMU samtidigt, men vi tvekade inte att fatta ett för oss riktigt beslut, även om det betydde att vi är det enda nordiska landet i EMU. Redan nu har vi sett att lösningen har haft en stabiliserande inverkan på vår ekonomi.”

Finland tvekade inte. Danmark går mot en folkomröstning den 28 september i år. När nu fyra partier med nästan fyra femtedelar av mandatet i Sveriges riksdag anser att euron bör införas krävs också handling. Den folkomröstning som nu är ett faktum måste hållas så snabbt som möjligt. Det är märkligt att höra Sveriges statsminister hålla ett anförande i en EU-debatt i riksdagen och inte med ett enda ord beröra denna för oss och naturligtvis för hela Europa viktiga fråga.

Så, Göran Persson, vilken är tidtabellen? När ska folkomröstningen hållas? Vilken insats tänker Göran Persson och hans parti göra? Den insatsen är inte särskilt stark. Det är snarare så att man är som cirkusdirektören när man efter kongressen säger: Största möjliga tystnad. Gör ingenting. Säg ingenting. Detta är en avgörande framtidsfråga för Sverige. Göran Persson – ge besked! Hur ska vi snabbt komma med när vi nu har samma uppfattning, att det här är något som är bra för Sverige?

Den inre marknaden erbjuder en enastående möjlighet att vitalisera och ge kraft till det europeiska företaget. Med euron på plats blir möjligheterna ännu större. Men samtidigt saknas i Sverige och flera andra EU-länder de reformer som skulle göra det möjligt att med den goda konjunkturen i dag som bas lägga grunden för en långsiktigt positiv utveckling. Det är en avgörande faktor bland andra för dagens värdering av euron.

Den fria rörligheten för människor, varor och tjänster betyder mycket för välbefinnandet och det fredliga samarbetet i Europa. Men den europeiska unionen har också en skyldighet att verka för dessa friheter globalt. Den fria handeln är, tillsammans med rättsstaten och marknadsekonomin, den

starkaste välståndsbildande kraft mänskligheten känner. Den fria handeln är också ett kraftfullt verktyg för demokratisering.

I det perspektivet är den havererade upptakten till en ny frihandelsrunda i Seattle förra året djupt tragisk. Mest förlorar de fem miljarder människor som lever i världens utvecklingsländer och som nu får sämre möjligheter att av egen kraft öka sitt välstånd.

Den europeiska unionen måste sätta upp ett ambitiöst mål för nästa WTO-runda. Det bör vara att avskaffa alla tullar till i-länderna och att lägga fram en bindande plan för hur den europeiska jordbruksmarknaden fullt ut ska kunna integreras med världsmarknaden. Sverige måste prioritera dessa frågor under ordförandeskapet nästa vår.

Fru talman! Ett framgångsrikt svenskt ordförandeskap – för Sverige och för hela Europa – kräver en genomtänkt Europapolitik och ett tydligt ledarskap. Ett avgörande problem för regeringen är då det fasta samarbetet i Sveriges riksdag med två partier som vill bryta upp från Europeiska unionen. Ett av dessa partier har dessutom under lång tid hyllat de diktaturer som hållit miljoner och åter miljoner européer i förtryck och ekonomiskt armod under decennium efter decennium.

Europatankens motståndare får inte prägla politiken. De beslut som återstår för en väl fungerande inre marknad måste fattas. Arbetet på en liberalisering av världshandeln måste intensifieras. Och viktigast av allt: Under ordförandeskapet nästa år har Sverige ett stort ansvar för att förhandlingarna med de ansökarländer som nått längst kan slutföras och att tidtabellen för utvidgningen kan hållas. Det ansvaret måste axlas. Vi får inte låta den historiska möjligheten bli ett historiskt misslyckande.

Anf. 3 LENNART DALEUS (c) replik:

Fru talman! När moderata företrädare talar om ekonomiska kurvor, eller siffror och kurvor över huvud taget, gör man det på något sätt ofta med attityden att det blir ändå alltid som vi har sagt förr eller senare. Men det är inte på det sättet, inte heller i de frågor som Bo Lundgren tog upp i dag. Ett gammalt exempel är priset på el och hur det skulle utvecklas om man började stänga av kärnkraften. Priset på el skulle raka i höjden. Det var den moderata övertygelsen. Sanningen blev att elpriset i stället håller på att gå i golvet.

Likadan är diskussionen, och *var* diskussionen, kring euron och kring EMU. Där fanns denna självklarhet när det gäller att Sverige måste vara med i EMU och att euron skulle vara en ekonomisk hit på något sätt. Men så har ju inte utvecklingen varit. Sanningen är att när diskussionen var som intensivast kring euron, just när den infördes i sitt tredje steg, EMU, i början av januari förra året, kunde man köpa en euro för 9:50. I dag kostar den 8:15.

Då är min fråga till Bo Lundgren: Är det här något som gör det berättigat att tala om den svenska kronan som en skvalpvaluta och att tala om euron som det som ska binda samman, det som ska kunna utveckla och det som ska kunna vara en styrka både för Sverige och för Europas utveckling? Talar siffrorna, kurvorna, och erfarenheten under det gångna året för att utvecklingen kommer att bli på det sättet?

Anf. 4 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Att stora valutor utvecklas som dollarn, från ett värde mot svenska kronan på 6 kr till 9 kr, är ingenting som diskuteras. Euron diskuteras gärna i dagsläget av dem som är motståndare. Euron ger svenska folket lägre räntor och lägre priser än de annars skulle ha. Vi får större inflytande. Förutsättningarna för arbete och välbefinnande blir bättre. Om detta är en bred politisk majoritet i Sverige i dag överens, och det är det som är skälet till att euron bör införas så snabbt som möjligt.

Anf. 5 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Är det inte just tvärtom? Att en politisk majoritet uppfattar det som självklart att euron är lösningen på många av framtidens ekonomiska utvecklingsfrågor innebär ju inte med nödvändighet att det är riktigt. Är det inte i själva verket så att de bedömningar som moderaterna och andra gjorde för drygt ett år sedan omkring vad som skulle hända med euron och kronan har kommit på skam? Och leder inte det i stället till insikten att man ska utnyttja styrkan i möjligheten att med andra bygga allianser kring viktiga sakfrågor i det europeiska arbetet och inte förlita sig på, eller tro, att man i en gemensam valuta har en nyckel och en lösning en gång för alla?

Innebär inte detta också att det är klokt att vänta och se och att följa utvecklingen av den europeiska valutan, gärna under en konjunkturcykel, för att se om det inte är så att det finns problem med den europeiska valutan som gör det riktigare för Sverige att ekonomiskt och demokratiskt kunna stå starkt utanför EMU:s tredje fas? I stället borde vi alltså bygga allianser kring frågor som miljöpolitik, säkerhet och arbetsmarknad med de länder inom EU som vi har en gemensam syn med.

Kan inte Bo Lundgren något utveckla det här begreppet ”skvalpv valuta” satt i relation till styrkan i den svenska kronan gentemot euron i dag och ge innehåll åt det språkbruket?

Anf. 6 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det finns i dag om man jämför med situationen för ett år sedan en mycket bredare politiskt konsensus i och med socialdemokraternas ställningstagande, som överensstämmer med den analys som vi har gjort. Euron är ett redskap. Den är inte lösningen i sig, men den är ett redskap för lägre priser. Bättre konkurrens ger lägre priser, lägre räntor, större inflytande och bättre förutsättningar för arbete och välbefinnande. Det är detta Lennart Daléus, möjligen medvetet, glömmer bort.

Anf. 7 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Jag har med stort intresse lyssnat på Bo Lundgren, och jag blir lite förvånad över de ord som han använder. De orden har jag hört på andra ställen många gånger, inte minst om man läser historia.

Europatankens motståndare får inte förhindra utvecklingen, sade Bo Lundgren. Det finns alltså enligt Bo Lundgrens synsätt bara en enda Europatanke som är god. Det finns bara en enda väg till samarbete, och det är unionsbildning. Detta synsätt hör inte hemma i ett pluralistiskt och demokratiskt samhälle.

Det finns självklart många goda Europatankar som handlar om samarbete och samförstånd. En Europatanke är bildandet av en politisk union, bildandet av Europas förenta stater. Det är en tanke.

Ett annat uttryck som Bo Lundgren använde var att en bred politisk majoritet är för EMU. Ja, men det finns ingen bred folklig majoritet. Så fort det finns en bred politisk majoritet så anser Bo Lundgren att saker och ting ska genomföras. Men det finns ju ingen bred folklig majoritet. Det är ju tvärtom. Fr.o.m. den dag som Göran Persson talade om vad socialdemokraterna tycker har ju opinionen åt det andra hållet ökat. Motståndet har ökat.

Jag skulle vilja ställa en mycket konkret fråga till Carl Bildt. Jag menar Bo Lundgren. Carl Bildts ande svävar fortfarande här. Växthuseffekten är ett väldigt stort problem, och Bo Lundgren talar om välståndet. Hur ska man lösa växthuseffektens problem i Europa, Bo Lundgren? Hur ska man lösa det när transportsektorn, som en del av den inre marknaden, ökar sina utsläpp med 40 %? Bo Lundgren talar om välstånd. Är inte detta en välståndsfråga? Hur kommer vi till rätta med växthuseffekten och de ökade transportererna? Ge ett svar på det. Det är en välfärdsfråga.

Anf. 8 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Att hantera växthuseffekten kräver samverkan mellan länder. Denna samverkan finns i den europeiska unionen, och den ger också möjligheter till fred och frihet i Europa.

Anf. 9 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det är ett intressant svar. Samverkan löser alla problem. Innehållet spelar ingen roll. Det är ju väldigt fascinerande att höra. Vi har en utveckling när det gäller välstånd och välfärd i Europa som på många sätt är skrämmande. Koldioxidutsläppen från transportsektorn ökar med 40 %. EU har lovat att man ska minska koldioxidutsläppen och växthusgaserna med 8 % fram till 2010. Hur vill moderaterna komma till rätta med detta? Det handlar inte bara om samverkan. Vi måste ju komma till rätta med hur detta ska ske. Ska vi ha en lägsta gemensam koldioxidskatt, ett lägsta golv för alla länder? Ska vi ha det? Ska vi se till att man får tillåta lokal upphandling igen, så att vi minskar transportererna? Det är ju konkreta åtgärder. EU:s struktur som den ser ut i dag leder ju till ökad miljöförstöring. Och detta är ett problem.

Svara nu inte att vi ska ha kvar Barsebäck, eftersom det inte hjälper i detta fall. Det handlar om helt andra utsläppstal. Jag vill ha svar på hur detta ska åtgärdas. Ge ett svar nu. Det är välfärd och välstånd.

Dessutom är det så att om vi i Europa fortsätter att öka våra koldioxidutsläpp så är det den fattiga delen av världen som får ta den smällen. Det är där som flyktingströmmarna kommer. Är det då inte dags att bygga om strukturen i Europa, så att vi tillåter lokal upphandling, så att vi kan minska transportererna av varor fram och tillbaka över hela Europa. Det är ju dessa transporter som är det stora problemet i dag. Utsläppen ökar, Bo Lundgren, med 40 % fram till 2010 enligt Europeiska kommissionen. Hur löser vi det? Ge ett svar. Jag kan ge svar, och jag ska ge svar i nästa inlägg. Men ge ett svar, Bo Lundgren.

Anf. 10 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Samarbete mellan länder löser inte alla problem. Men för att lösa ett stort antal problem, inte minst miljöproblem, krävs samarbete mellan länder, inte det avvisande som Birger Schlaug står för.

Sedan tycker jag att var och en ska ta sitt eget ansvar. Att avveckla Barsebäck och försämra miljön och förstöra kapital är fel.

Anf. 11 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ska vara korrekt och svara på Bo Lundgrens fråga om euron. Vi har tydligt tagit ställning. Vi tror att det är rätt för Sverige gå med i den monetära unionen när vissa krav och villkor är uppfyllda. Ett sådant är den pågående och just startade lönerörelsen. Vi går inte in i den monetära unionen med en lönebildningsprocess i Sverige som inte fungerar. Det resulterar i massarbetslöshet. Det vill vi inte medverka till. Det är ett rimligt ställningstagande från ett parti som har ägnat egentligen all sin historia åt att bekämpa arbetslösheten.

Däremot tror jag att euron är rätt för oss i ett längre perspektiv av det enkla skälet att vi får skydd i internationellt besvärliga tider med starka svängningar.

Jag kanske skulle vilja varna Bo Lundgren lite grann för att stå och tala om att vi kommer att få lägre ränta om vi går in i euroområdet. Det kan mycket väl vara så att vi i en nära framtid har en lägre ränta än vad som just nu är fallet i euroområdet. Detta kan mycket väl variera över tid. Det avgörande skälet är att vi bör gå in i det samarbetet för att få ett skydd mot internationella snabba kapitalrörelser för att därigenom kunna bedriva en politik i Sverige som värnar välfärden. När vi är beredda går vi till folkomröstning. Det finns ingen anledning att hetsa på den frågan.

Det andra handlar om utvidgningen. Jag är glad över att Bo Lundgren så tydligt markerar utvidgningen. Vi klarar inte utvidgningen av EU om inte Europas befolkning står bakom det projektet. Den opinionen avgörs i sin tur av om vi lyckas pressa tillbaka arbetslösheten i Europa. Det gör vi sedan ett par år tillbaka framgångsrikt med socialdemokratiska regeringar. Det är jag glad över. Det är nog en första och grundläggande förutsättning för att utvidgningen ska accepteras folkligt. Det finns ett problem just nu. Vi har en regering i Österrike som innehåller ett parti som har gått till val på att stoppa utvidgningen, dessutom med främlingsfientliga argument. Mot detta parti har alla progressiva krafter i Europa markerat avstånd. Det finns ett parti som öppet ifrågasätter detta, och det är de svenska moderaterna.

Anf. 12 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det som de svenska moderaterna ifrågasätter är åtgärder som motverkar sitt eget syfte och försvårar för den europeiska unionen och för utvidgningen.

Mitt krav på Göran Persson, vilket jag tycker att jag har rätt att ställa när vi nu är överens om att euron i grunden är bra – ni talar ju själva om lägre priser, lägre räntor och bättre förutsättningar för arbete och välförstånd – är en stark argumentation, inte bara att man tar ställning utan att man också övertygar. Ta det arbetet på allvar, Göran Persson.

Anf. 13 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag tycker att det är lite märkligt att debatten så här långt är så fixerad vid ekonomi. Jag skulle önska att debatten lyfte lite grann från kronor och ören och i stället handlade om den långsiktiga målsättningen och den politiska målsättningen. Jag tänkte att det var lite av tanken med denna debatt, att vi skulle blicka framåt. Då handlar det visserligen om EMU-frågan. Den ska vi ta ställning till i en folkomröstning. Jag skulle, precis som Bo Lundgren, vara glad över om vi kunde komma i gång med arbetet för att sätta ett datum för den folkomröstningen, eftersom det absolut är en avgörande fråga. Men det är inte frågan med stort F, utan ekonomin är ju ett medel för att skapa den politiska unionen. Och den diskussion som vi borde föra är ju vilken ambition som vi har med den europeiska unionen. Är det att bygga upp en europeisk stat, eller är det att värna om ett mellanstatligt samarbete med respekt för varje lands självbestämmande och interna demokrati?

Där ser jag att det finns ett vägskäl och att det finns olika åsikter mellan de politiska partierna i denna kammare. Jag tror att det vore bra om vi kunde tydliggöra det, för jag tror också att det är nödvändigt att föra ut den diskussionen till människor som finns utanför det politiska etablissemanget och som tycker att den här frågan är svår och att den dessutom diskuteras och beslutas om långt ovanför huvudet på de flesta av dem.

Den politiska ambition som i dag diskuteras inom EU, bl.a. som en följd av utvidgningen, är ju just att göra om konstitutionen, att gå ifrån en fördragstext till att bygga en författning. Det är ju de frågorna som står på dagordningen, och där är det inte någon vänta-och-se-linje som den svenska regeringen eller de svenska EU-parlamentarikerna har, utan i den diskussionen deltar man med liv och lust och är med och fattar de avgörande beslut som kommer att påverka EU:s framtida konstitution och framtida form. Där finns det en klar strävan från en majoritet att just bygga *staten* och inte värna om det mellanstatliga arbetet.

De diskussioner som förs i förlängningen av utvidgningen – konsekvenserna av utvidgningen och konsekvenserna av hur många länder som ska ha kommissionärer, hur många röster kommissionärerna ska ha, hur många EU-parlamentariker varje land ska ha osv. – går i en riktning som pekar mot att alltför små och mellanstora länder kommer att få allt mindre att säga till om.

De förslag som senast diskuterades, i april, i EU-parlamentet och som de flesta av riksdagens partier ställde sig bakom – inte Vänstern och inte Miljöpartiet men många av de andra partierna, inklusive Socialdemokraterna – skulle för Sveriges del innebära att vi går från 22 EU-parlamentariker till 12. Det innebär också att möjligheterna för små partier i Sverige kommer att minska. Möjligheterna för små partier att vara med över huvud taget i EU-arbetet kommer att minska.

Åsiktsriktningarna kommer alltså att krympa. Det blir ett fåtal personer som ska föra ett större antal människors talan. Detta är en minskning, en krympning, av de demokratiska möjligheterna, och detta går på tvärs mot det som man sade i folkomröstningen om den europeiska unionen och medlemskapet, nämligen att Sverige ska gå med för att kunna påverka, för att göra vår stämma hörd. Samma partier sitter i dag i EU-parlamentet och arbetar aktivt för och röstar aktivt för en ordning som innebär att t.ex. Sverige kommer att få allt mindre att säga till om.

Det här är någonting som behöver redovisas öppet för svenska folket, som ju har att ta ställning till hur Sveriges fortsatta samarbete med den europeiska unionen ska se ut. Det närmaste ställningstagandet som vi har att göra gäller folkomröstningen om EMU. Denna blir naturligtvis avgörande eftersom själva den ekonomiska processen är motorn i detta unionsbygge som vi ser väldigt tydligt avspegla sig i en framtid. Därför är frågan viktig – men inte för den ekonomiska sakens skull utan för den politiska sakens skull.

Vad jag skulle vilja höra av Göran Persson är just hur regeringen diskuterar när det gäller den långsiktiga ambitionen, den politiska ambitionen, med Sveriges medlemskap. Är det att vara med aktivt och bygga upp en politisk union med ett starkt centraliserat beslutsfattande där uppenbarligen små länder kommer att få mindre möjligheter att göra sin röst hörd, eller är det att värna om det mellanstatliga samarbetet, med en stor möjlighet för varje land att självt bestämma i sina angelägenheter? Här går det en skiljelinje och den måste vi klargöra.

De frågor som statsministern tog upp för ordförandeskapet tycker jag är väldigt bra vad gäller utvidgningen, kampen för sysselsättningen och miljöfrågorna. Statsministern nämnde i diskussionen om sysselsättningen också jämställdhetsfrågorna. Men jag vill ta upp en konkret fråga där jag tycker att Sverige ska ta krafttag, att vi ska passa på att utnyttja ordförandeskapet för att lyfta fram en fråga där vi inte är bättre än andra länder men där vi har en mer öppen debatt. Det gäller jämställdhetsarbetet men kanske snarare den mer brutala delen av det kvinnoförtryck och den diskriminering mot kvinnor som går igen inom alla områden, också arbetsmarknaden; det är vi överens om. Jag tänker nu på prostitution, våld mot kvinnor och kvinnohandel.

Det finns ett utskott i den europeiska unionen som, väl att märka, inte har full status, och det är ju också ett utslag för någonting att just det utskott som heter utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhetsfrågor är ett diskvalificerat utskott med lägre status än alla andra utskott. Det är också diskussioner om att helt avskaffa det här utskottet. Utskottet leds av två svenska kvinnor, Maj Britt Theorin från Socialdemokraterna och Marianne Eriksson från Vänsterpartiet. De har för Europaparlamentet lagt fram en resolution om åtgärder i kampen mot kvinnohandel. Det har de gjort av det skälet att detta är ett växande problem.

En halv miljon kvinnor handlas det faktiskt med. En ökad andel kommer från Öst- och Centraleuropa, från de blivande medlemsländerna. De kommer till Västeuropa. De kommer till de västeuropeiska männen, vill jag poängtera, och de kommer inte hit för att plocka svamp eller lingon utan det är andra tjänster som det handlar om i den annars så populära tjänstesektorn. Jag tror inte ens att man kan kalla det här för hushållsnära tjänster.

Det här är en fråga som, på goda grunder, upprör väldigt många. Detta borde också uppröra väldigt många inom unionen och detta borde vara föremål för inte bara en mycket aktiv politisk diskussion utan också ett politiskt aktivt handlande.

I den här resolutionen konstateras att kvinnohandeln är ett problem som berör alla medlemsstater. Kvinnohandeln sker via kriminella nätverk. Den är kopplad till andra former av brottslighet och åtföljs av höga vinster, penningtvätt och täckföretag. Man ser att antalet offer fortsätter

att stiga, och antalet inblandade minderåriga ökar. Det är framför allt barn från kandidatländerna som blir prostituerade i medlemsstaterna. Det saknas lagstiftning på det här området och finns den, så tillämpas den inte.

Man rekommenderar en gemensam EU-politik. Jag tycker att det är väldigt bra och tycker att det vore klokt om Sverige under vårt ordförandeskap lyfte upp frågan och gav den ökad dignitet. Jag tycker också, för att ge ännu mer eftertryck åt det här och för att kanske också frammana en beslutspotens i frågan, att det vore bra om den svenska regeringen drev kravet om en EU-kommissionär för jämställdhet. Jag vill fråga om statsministerns syn på detta.

Anf. 14 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Allra först handlar det om frågorna om *trafficking*, om kvinnor och barn. Vi har redan gått till riksdagen med information om att detta är en prioriterad fråga för det svenska ordförandeskapet. Vi har länge drivit den. Anita Gradin var den första som tog upp detta i EU. Vi kommer att fullfölja det här arbetet och självklart kommer vi att anstränga oss extra under vårt eget ordförandeskap.

Fördelningen av arbetsuppgifterna inom kommissionen har vi inte möjligheter att påverka under vårt ordförandeskap, men jag har ingenting emot en uppfattning av det slag som Gudrun Schyman uttrycker – att en kommissionär skulle syssla med jämställdhetsfrågorna. Jag tror att de är mycket viktiga för Europa i dag.

Vänsterpartiet vill ju att vi ska gå ur EU. Jag har en enkel fråga till Gudrun Schyman mot den bakgrunden. Varför tycker Gudrun Schyman att det är bra att Estland, Lettland och Litauen går med?

Anf. 15 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Det gläder mig att statsministern är positivt inställd till att aktivt driva frågan om en EU-kommissionär för jämställdhet. Jag förstår att något sådant inte är möjligt att tillskapa över en natt eller ens under en ordförandeperiod. Men det är bra att driva frågan och bädda för den så att detta kan bli verklighet på det möte där det sedan blir aktuellt. Jag tror att det är fullt möjligt att få ett brett stöd för ett sådant krav, inte minst utanför de parlamentariska församlingarna. Jag tror att det är en fråga som har stor tyngd för många människor i landet.

Till frågan om varför vi tycker att det är bra om Estland kommer med. Vi har samma syn på Estland som på de andra kandidatländerna. Har man i länderna utifrån en demokratisk process diskuterat sig fram till ett ställningstagande respekterar vi det självklart fullt ut, precis som vi respekterar det ställningstagande som det svenska folket gjorde när en knapp majoritet sade ja till svenskt medlemskap.

Då sade vi: Vi ska respektera folkomröstningen. En folkmajoritet har sagt detta, då ska vi självklart gå med. Då satt vi här och tryckte på jaknapparna, av respekt för demokratin, vilket inte innebär att vi har ändrat uppfattning om vad detta handlar om.

Det var det jag ville få svar på av Göran Persson. Hur ser regeringen på EU:s långsiktiga utveckling och vad tycker ni i frågan? Ska vi ha en förbundsstat, ska vi ha en federation eller ska vi värna det mellanstatliga samarbetet med respekt för varje lands självbestämmande?

Anf. 16 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Svaret på den senaste frågan är kristallklart. Vi vill ha ett mellanstatligt samarbete. Vi vill inte ha ett Europas förenta stater. Det tror jag faktiskt ingen i den här kammaren vill ha. Det skulle förvåna mig mycket.

Tillbaka till frågan, Gudrun Schyman. Respekt för demokratin, ni tryckte på ja-knapparna. Den respekten för demokratin, innebär den att ni har uppfattningen att frågan därmed är avgjord, eller vill ni att vi går ur EU? Ni har en partikongress snart där förslaget finns att Sverige ska lämna EU.

Hur långt sträcker sig respekten för demokratin? Är röstningen här inne med tryckningen på knapparna någonting som är till för galleriet, eller är det så att ni därmed accepterar uppfattningen i folkomröstningen? Om ni inte gör det, hur ska man då se på nästa folkomröstning, som ligger framför oss? Vilken linje har Vänsterpartiet? Vill ni vara kvar eller vill ni gå ur? Om ni vill gå ur, varför är det då så bra att andra går in?

Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag uttrycker mig väldigt oklart när jag säger att vi fullt ut respekterar demokratiskt fattade beslut i vårt eget land och i andra länder. Man kan ha olika uppfattningar i sakfrågan. Vill man ha ett EU som utvecklas till en europeisk union i form av en förbundsstat så vill man det. Jag respekterar både Bo Lundgren och Lars Leijonborg, som tycker att det här är en utmärkt utveckling.

Men vi i Vänstern tycker inte att den är bra, för vi ser problem. Vi ser kommande konflikter. Vi ser en demokrati som utarmas. Vi ser människor som misströstar. Och vi ser hur antidemokratiska stämningar sprider sig som en följd av att man får politiska överbyggnader som är fullständigt ogenomträngliga. Historien ska väl inte behöva upprepa sig jämt.

Vad gäller mellanstatligt arbete och att värna om det undrar jag, Göran Persson, hur det kommer sig att de socialdemokratiska EU-parlamentarikerna sitter i EU-parlamentet och röstar för konstitutionella förändringar i EU som innebär att alltmer beslutsmyndighet flyttas från det här parlamentet till överstatliga organ i Bryssel. I mitten av april lade man fram en sådan resolution i EU-parlamentet, som de socialdemokratiska och de borgerliga parlamentarikerna röstade för. Mer av överstatlighet, mer av majoritetsbeslut, mindre av vetorätt. Det är det den frågan går ut på, liksom ett dubbelt beslutsfattande. Man ska dela lagstiftningsmakten med rådet, dvs. här blir det allt mindre gjort och beslutat, där alltmer av allt färre.

Den utvecklingen har de socialdemokratiska EU-parlamentarikerna ställt sig bakom. Det rimmar illa med det Göran Persson nu säger. Det brukar i många frågor rimma illa när ni från det socialdemokratiska partiet pratar, men i det här fallet är det väldigt uppenbart.

Anf. 18 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Gudrun Schyman är förvånad över att vi pratade ekonomi och att vi pratade EMU och euro tidigare. Men det gör vi naturligtvis därför att det är ett såväl ekonomiskt som politiskt projekt som alldeles självklart berör utvecklingen i EU. Några av oss tycker att det är viktigt

att vi arbetar på ett annat sätt än att brådstörtat ge oss in i europrojektet från svensk sida, att vi arbetar med allianser kring sakfrågor i stället.

Av samma skäl menar vi i Centerpartiet, som har inställningen att Sverige ska kunna stå ekonomiskt och demokratiskt starkt utanför, att man bör utnyttja det rådrum som landet har skaffat sig, möjligheten att värdera och bedöma utvecklingen i EMU och dra slutsatser av detta. Där är skillnaden gentemot Gudrun Schyman och Vänsterpartiet. Vi vill ha möjligheten att utveckla och utnyttja detta rådrum, fundera, se, värdera, gärna under en konjunkturcykel.

Fru talman! Det trista med Gudrun Schymans sätt att resonera kring EU är ju att de enda frågor hon egentligen vill diskutera är de institutionella. De är viktiga på sitt sätt, röstvikning och den typen av diskussioner. Sedan nämner hon pliktskyldigast att det finns en resolution som man kan ställa sig bakom om man är för jämställdhet.

Men om Gudrun Schyman hade tagit den här diskussionen lite mer seriöst kanske hon hade kunnat ge sig in i några av de viktiga politiska sakfrågorna som EU kan och bör behandla, diskutera och arbeta med. Miljöfrågorna är ett sådant exempel. Innebörden för olika politikområden av utvidgningen är ett annat exempel. Energiområdet är ett tredje. Det finns många områden som man skulle behöva redovisa hur man vill arbeta som politiska sakfrågor. Man får inte stanna vid de institutionella instrumenten.

Anf. 19 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! De frågorna kommer att tas upp av andra vänsterpartistiska ledamöter senare i debatten. Om Lennart Daléus sitter kvar får han god möjlighet att diskutera de här politiska sakfrågorna med vänsterpartister.

Jag ville väcka de övergripande, långsiktiga frågorna, inklusive frågan om kvinnors situation, som jag vet att ingen av de andra, manliga partiledarna väcker utan att man påkallar uppmärksamheten särskilt.

Anf. 20 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Det må vara att den här debatten kommer att fortsätta under dagen. Men jag tror ändå att det hade varit intressant att höra Gudrun Schyman utveckla några av de politikområden inom vilka man från Vänsterpartiets sida vill arbeta med sakfrågor inom EU. Det må med rätta vara jämställdhetsfrågorna, kvinnornas situation, miljöfrågorna eller arbetsmarknadsfrågorna. Men jag tror att det hade varit en poäng att ge ett innehåll åt det i sitt huvudanförande, i stället för att visa att det enda som Vänsterpartiet vill säga om EU är att Kartago ska förstöras och upprepa det utan att ge innehåll åt någon ambition att arbeta i det EU som vi har beslutat oss för att vara med i.

Det är klart att vi ska lyssna på det andra vänsterpartister kan komma att säga i denna fråga, även om det hade varit intressant att höra också partiledaren säga något.

Anf. 21 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag har i ett par tidigare debatter plågat Gudrun Schyman med en lång lista på internationella organisationer där ni har varit emot svenskt medlemskap, t.ex. Nationernas förbund, Efta, Nordiska rådet,

Europarådet och allt vad det har varit. Jag tänkte förnya mig en aning och dra den slutsatsen att efter en tid har Västerpartiet alltid accepterat medlemskap. Det är inte så att ni nu motionerar om att vi ska gå ur Nordiska rådet. Jag hör alltfler inom och utom Västerpartiet säga att Västerpartiet i längden inte kommer att kunna stå utanför detta projekt. Det är ett demokratiskt projekt för samverkan kring viktiga frågor.

Beslutspotens, sade Gudrun Schyman när det gällde en viktig gränsöverskridande fråga som hon ville lyfta fram, nämligen människosmuggling och internationell prostitution. Detta är ju typiskt för hur det europeiska samarbetet har växt fram. Man har sett konkreta problemområden där det inte duger att några ställer sig utanför och vill vara fripassagerare, utan där man vill ha ett effektivt demokratiskt samarbete. Nu kommer ju västerpartister en efter en och säger att det är orimligt att de har fastnat i ett nej-sägande, i ett utanförskap. Man nöjer sig inte med till intet förpliktande resolutioner, utan det är ett effektivt demokratiskt samarbete.

Jag har en enkel fråga till Gudrun Schyman som hon kan svara mycket kort på. När kommer Västerpartiet att ge upp sitt motstånd mot Europeiska unionen?

Anf. 22 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Den fråga som vi ska gå till folkomröstning om är EMU-frågan. Om det blir ett ja till EMU har jag svårt att se att vi skulle resa en fråga om utträde ur EU. Om det blir ett nej till EMU har vi väl alla ett ansvar att resa frågan om hur våra fortsatta relationer med Europeiska unionen ska se ut. Vill man ha ett effektivt demokratiskt samarbete tror jag att det finns väldigt många andra vägar att gå, Lars Leijonborg.

Anf. 23 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det var mycket bra. Nu har vi fått ytterligare ett argument för att rösta ja i folkomröstningen om EMU. Efter den kommer vi att slippa Gudrun Schymans tjat om att vi ska gå ur EU.

Det finns ju internationellt samarbete vid sidan av Europeiska unionen. Det vet vi allihop. En del av oss har kanske varit med i FN-delegationen eller medverkat i Nordiska rådet. Men vi vet ju alla att den typen av samarbete når en gräns där det inte längre är effektivt. Vi ser ju de problem vår kontinent står inför. Det pågår krig i Europa nu. För bara drygt ett år sedan var det bombningar på Balkan. Ett land har nyligen blivit en diktatur. Jag syftar på Vitryssland, som förut åtminstone var en halvdemokrati. När man ser de problemen och miljöförstöringen, den internationella brottsligheten och mycket annat känner man att vi måste ha ett effektivt demokratiskt samarbete. Då finns det ingen annan form än att bilda en politisk union.

Det som Gudrun Schyman argumenterar emot är någonting som inte finns. Det är en europeisk superstat. Det är inte det vi ska ta ställning till. Nationalstaterna ska självfallet finnas kvar, men på de områden där unionen måste vara effektiv måste också unionen ha beslutsmöjligheter. Det är ju detta som EU erbjuder. Det är därför som det vore så bra om Västerpartiet gav upp sin kampanj mot Sveriges engagemang i Europeiska unionen.

Anf. 24 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! När det blir tal om Sverige och EU kan knappast vi partiledare och parlamentariker tycka att vi lyckats särskilt väl som opinionsbildare. Jag tycker att det emellanåt känns som om vi måste argumentera baklänges på något sätt – som om EU av någon sinkadus hade kommit till i sinnevärlden och att det är EU som tvingar fram internationaliseringen. Vi är ju gränslöst beroende och påverkas gränslöst, och därför fordrar verkligheten, enligt mitt sätt att se det, att ett EU av något slag finns.

Om man ska ut på havet och fiska, och inte kan gå på vattnet förstås, måste man ha en båt. Det är i själva verket inte mer konstigt, tycker jag, att argumentera för EU. Verkligheten fordrar i dag ett EU. Om man ska förflytta sig från Trelleborg till Haparanda eller vice versa måste man ha ett kommunikationsmedel av något slag, annars får man faktiskt finna sig i att vara isolerad och inte komma någonstans. Det är klart att man kan debattera om det ska vara bil, flyg, båt eller något annat. Den debatten kan man ju hänge sig åt så till den grad att man aldrig kommer i väg och ens tid tar slut i kammardebatten.

Men om man verkligen vill röra sig i verkligheten och inte bli kvarlämnad och kvarglömd måste man allt acceptera sakernas tillstånd. Verkligheten är i dag internationell. Ingen kan protestera mot detta. Och det är i den verkligheten vi lever och ska verka, och vi måste också ha beslutsorgan.

Om inte EU hade funnits hade vi eller några andra fått uppfinna EU eller vad den organisation eller sammanslutning skulle heta som sysslar med de många och alltför många frågor som inget land ensamt klarar av att ta sig an. Vår tillvaro blir ju alltmer internationell, och vi kan aldrig ta klivet bort från eller ut ur Europa, där det i dag krävs nationsövergripande beslut.

Allt är inte bra i EU, sägs det ofta. Nej, förvisso inte. Jag har väldigt svårt att tänka mig särskilt många påståenden som är mer självklara än att allt inte kan vara bra i EU. Vem skulle egentligen få för sig att allt ska existera utan problem i en organisation eller sammanslutning där 15 länder med olika kulturer, skilda språk och skiftande näringsliv ska tampa? Någon gång kan vi ju faktiskt komma på att det finns problem också nationellt för varje parti och i varje regering.

Det är knappast EU som är i störst behov av Sverige, men Sverige och svenskarna behöver vara med i ett organ eller en europeisk organisation där gemensamma beslut kan fattas. Det räcker inte med bilaterala relationer, dvs. att varje land vart för sig skaffar sig avtal och regler med varje annat land i Europa.

En mängd, man kan gott kalla det tokerier som EU-byråkratin sysslar med har förstås irriterat oss alla. EU ska självfallet inte syssla med andra frågor än de som EU av medlemsländerna fått och får i uppgift att syssla med. Men när jordgubbars storlek och badvattnets kvalitet avhandlas av EU-byråkratin innebär inte detta på något sätt att vi därmed kan bortse från behovet av gemensamma bestämmelser och beslut.

Hur hade vår vardag sett sig med ett Europa efter andra världskriget där nationalstaterna var för sig byggt upp sina gränspärrar, tullmurar och försvarsanläggningar fram till dags dato? Det får vi aldrig veta, men jag tror att det skulle vara av stort värde om vi tog oss en funderare på det.

Det låter från en del håll, nu och då, som om den svenska industriidkaren eller jordbrukaren eller vem det vara må, inte skulle ha varit utsatt för konkurrens om Sverige hållit sig utanför EU. Ska det i dag vara så omöjligt att se framför sig ett Europa där varje stat kurar bakom sina gränser och konkurrerar med usla miljöbestämmelser och med allsköns för konkurrensen snedvridande nationella subventioner?

Fru talman! Det skulle vara intressant att i dag få höra Gudrun Schyman, eller någon ersättare för henne i debatten, och Birger Schlaug berätta hur de anser att Europa exempelvis skulle klara av att ta sig an uppenbara gemensamma miljöproblem och ta itu med den internationella kriminaliteten om EU skrotades. Ni vill ju att Sverige ska gå ur EU, och det måste väl tolkas som att andra länder borde göra detsamma om de vore kloka. Jag kan inte tänka mig något annat än att ni vill ersätta EU med något. Men med vad? Och skulle inte detta organ som ni vill ersätta EU med ha någon beslutsmakt? Det måste man väl utgå från att ni tycker. I så fall tvingades ni ju, om ni skulle vara en gnutta konsekventa, bita er själva i er egen argumentationssvans. Ständigt repeterar ni ju att Sverige avdemokratiseras på grund av att EU får möjlighet att fatta beslut. Det är verklighetsflykt att inte tillstå att det i dag och för framtiden krävs ett organ eller en organisation som kan fatta de beslut som inte den enskilda nationen kan fatta. Det organ ni vill ha i stället för EU kan väl inte få sin beslutskraft från någon annat håll än från de håll som EU i dag får sin beslutskraft från?

Låt oss också be om besked från Schyman och Schlaug – flera har ju varit inne på det – om ni kommer att kräva svenskt utträde ur EU när EU rymmer 25 medlemmar eller rent av 30?

Fru talman! EU kommer aldrig att bli färdigt. Det är naivt och historielöst att inte inse att EU kommer att ta en del steg framåt men också, av och till, steg tillbaka. Men att politiker möts, debatterar, lyssnar på varandra och har sig ålagt att fatta gemensamma beslut är vad verkligheten kräver.

Fru talman! Jag inbillar mig att vi allesammans känner som vår tids största utmaning – och jag är glad över att statsministern tog upp det – att Europa ska läka samman. Vi vill se östutvidgningen förverkligad. Och vi kristdemokrater vill med all vår kraft stryka under att vi förväntar oss att regeringen under Sveriges ordförandeskap första halvåret 2001 verkligen aktualiserar och försöker påskynda processen, så att de många länder som påbörjat medlemskapsförhandlingarna så snart som möjligt får slutföra dessa.

Det kanske låter patetiskt för en del av lyssnarna om jag säger att jag tyckte att det var en av de största politiska händelserna jag fått uppleva under hela min levnad när medierna rapporterade och på kartbilder visade att nu ska Baltikum, alla tre länderna, och Centraleuropa ända bort till Rumänien och Bulgarien börja förhandla om medlemskap.

Det verkar nästan som om vi efter bara tio år har glömt vilka fasor, vilken terror, vilka vidrigheter dessa länder utsatts för under kommunismens groteska diktatur. Och emellanåt låter det som om Polens jordbruk, Rumäniens gatubarn och Bulgariens usla kärnkraftverk inte skulle existera om östutvidgningen inte vore på tal.

Att EU i dag och under en hel del kommande dagar kommer att få sysselsätta sig med vad vi kallar östutvidgningen är verkligen inte pro-

blemfritt. Men det är, anser vi kristdemokrater, den internationella och nationella politikens största glädjeämne. Jag undrar vem eller vilka som i ärlighetens namn vill tro eller inbilla sig själv och andra att östutvidgningen hade varit aktuell och kunnat komma någon vart om EU inte funnits, om Europa hade saknat träffpunkt där gemensamma beslut kan fattas och där gemensamt ansvar kan avkrävas.

Fru talman! F.d. kommissionärsordföranden Jacques Delors har nyligen påpekat att subsidiaritetsprincipen inte respekteras inom EU. Det är bråttom att få fastlagt vad EU ska syssla med och vad EU inte ska syssla med. Subsidiaritetsprincipen innebär ju inte att EU kan ta för sig, snarare tvärtom. Subsidiaritetsprincipen innebär att beslut ska fattas så att säga på så låg nivå som möjligt och att besluten ska erhålla både lagligt och resursmässigt stöd för att kunna fattas där. Det är således inte EU som ska kunna ta för sig. EU ska få sig givet. Men, som sagt, medborgarna har rätt att få klara besked om var beslutsfattandet ska ligga. Vi kristdemokrater utgår från att statsministern och regeringen verkligen aktualiserar med större kraft än vad som hittills skett vad man kanske skulle kunna kalla beslutsfördelningen.

Det är ju nys och nonsens att föresväva människor att miljöpolitiken, inklusive klimatfrågorna, kunde hanteras om EU inte existerade. Det kan heller inte vara annat än en självklarhet att exempelvis bistånd och asyl- och flyktingpolitik kräver beslut över nationsgränser. Men detta innebär ju inte att nationerna ställs utanför besluten. Ofta låter det som om frågor som EU tar över för att det enskilda parlamentet inte klarar av att hantera dessa skulle hamna i ett slags Brysselisolering dit ingen svensk röst når. Så är det ju inte.

Fru talman! Det är positivt att EU-länderna så tydligt uttalar sin vilja att motarbeta främlingsfientlighet och rasism. EU måste hålla sig med en stadga för grundläggande mänskliga rättigheter, och vi kristdemokrater anser att EU bör ansluta sig till Europarådets konvention om mänskliga rättigheter.

Fru talman! Naturligtvis måste beslutsfattandet reformeras när medlemsländerna blir närmare dubbelt så många som för närvarande. Självfallet kan inte Europaparlamentet ha hur många ledamöter som helst. Det finns en rad svåra frågor att ta ställning till framöver. Men att bara sitta som åskådare till vad som sker i Europa, vår världsdal, eller att orda som om Sverige kunde rulla historien och utvecklingen tillbaka 50 år är att svika morgondagens européer, våra barn och barnbarn.

Anf. 25 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är lätt för mig att i stort sett instämma i vad Alf Svensson har sagt. Det vittnar om att det finns en bred samsyn i Europafrågorna här i kammaren.

Jag är också av den uppfattningen att vi står inför en utveckling av unionen där vi behöver sortera vem som gör vad. Kalla det gärna för subsidiaritet eller något annat. Det handlar ju ytterst om att se till att vi utvecklar en union som ger just den här kammaren ökad kraft. En del av de frågor vi talar om klarar vi inte av att lösa nationellt, exempelvis miljöfrågan. Om vi då som politiker inte har ett svar gentemot våra medborgare om hur vi hanterar en sådan fråga fördärvas ju hela förtroendet för politiken, och det drabbar ju också denna kammare.

Lyft därför de frågor till överstatlig europeisk nivå som vi inte klarar av att hantera i våra parlament! Därigenom stärker vi också parlamentets roll och ställning. Det kan bli en motvikt inte minst till ett internationellt kapital som blir allt kraftfullare och allt snabbare och som ingriper i vår vardag, så gärna en sådan diskussion. Den är nödvändig, och jag tror att den är riktig.

Jag är också glad över Alf Svenssons tydliga markering om utvidgningen. Jag reser nu runt i ansökarländerna och kommer att göra det än intensivare under den närmaste tiden. Det är klart att när man ser de övergrepp som har begåtts mot enskilda individer och mot hela stater i kommunismens namn är det ett brott som är av historiska dimensioner. Det är fruktansvärt.

I Bulgarien, detta land som levde under kommunistiskt förtryck, har nu 36 % av befolkningen en levnadsstandard som motsvarar mindre än en dollar per dag, åtta nio kronor per dag. Det är fattigdom, djupaste fattigdom, efter år av plundring och förtryck, och det är hemskt. Deras hopp är en utvidgning av EU, en union som vi har anledning att försöka att gemensamt förbättra.

Anf. 26 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman och alla ni som lyssnar! Det är fullt riktigt, som Alf Svensson säger, att Miljöpartiet är djupt kritiskt till EU:s utveckling. Det kommer vårt parti att fortsätta att vara så länge utvecklingen går åt fel håll.

Alf Svensson talar om att beslut ska fattas så nära människor som möjligt. Kan Alf Svensson ge ett enda exempel på något beslut som har flyttats nedåt de senaste åren? Jag kan ge ganska många exempel på frågor som har flyttats uppåt, bort från människor. Jag tror att det är en väldigt farlig utveckling för demokratin när avståndet mellan dem som tar besluten och dem som berörs av beslut ökar.

Jag tycker inte att man med enkla retoriska slagord ska smutskasta dem som för fram den här kritiken. Det har från den här talarstolen väldigt ofta påståtts att vi som har en annan syn på Europasamarbetet inte är Europavänner. Men kanske är det så att vi värnar demokratin och delaktigheten.

Jag skulle vilja ställa en väldigt konkret fråga till Alf Svensson: Varför kan inte kristdemokraterna t.ex. i EU-parlamentet ställa sig bakom att varje land ska ha rätten att gå före med att ställa hårdare miljökrav? Det berör ju människor. Det kan handla om genmanipulerad mat som vi tvingas ta in, och det kan handla om allergiframkallande kemikalier som vi inte längre får förbjuda. Varför ska vi inte få det?

Det är alltför stora likheter i detta avseende mellan EU och Sovjetunionen. Det är en enfald. Den amerikanska konstitutionen ger varje delstat rätten att gå före och ställa hårdare miljökrav. Det var t.ex. på det sättet som vi fick katalytisk avgasrening. Varför kan inte kristdemokraterna ställa sig bakom en miljögaranti som innebär att varje land har rätt att gå före och ställa hårdare miljökrav? Det är så man får en dynamisk utveckling, Alf.

Anf. 27 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Först frågade Birger Schlaug om jag kan ge ett exempel på något beslut som har flyttats nedåt. Jag förmodar att han då menar ned från EU till nationell nivå. Det är en fullständigt omöjlig fråga. Det är för väl om vi inte hamnar i en situation där EU kan pytsa ned beslutsfunktioner till nationer. Det är ju vi som ska lägga över sådana till EU, och har vi lagt över för mycket, är det inte EU:s fel utan de nationella parlamentens fel.

Jag tycker att det är tämligen enkelt att få detta klart för sig, men Birger Schlaug ser på EU som något slags hydra eller som jätten Glufs-Glufs som tar för sig medan vi i alla de 15 parlamenten sitter som en samling passiva mähän och bara accepterar detta. Så är det ju inte. Tala om retoriska slagord!

Att jämföra EU med Sovjetunionen är vidare helt fel. Det är ju detta som gör det så hopplöst i debatten med er. Kan inte Birger Schlaug sluta med dessa groteskerier? Det är murar mellan EU och Sovjetunionen, och det är en skymf mot oss som tror på EU att dra in Sovjetunionen i sammanhanget.

Det är sedan naturligtvis ett problem med att låta varje stat få bestämma för sig om sina miljöregler. Vi är då tillbaka i en situation där en stat lägger sig på en viss nivå och andra stater lägger sig på en annan nivå, så att det blir en konkurrens om näringslivet. Detta är ett problem, men tack vare att EU finns kommer vi att kunna lösa det.

Anf. 28 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det blir alltid väldigt upprört när man säger att det tyvärr brister t.ex. när det gäller synen på enskilda delstaters rätt att gå före och ställa hårdare miljökrav. Man kan ha ett golv inom EU – det har vi inget emot, utan det är tvärtom bra – men att hindra enskilda stater från att gå före och ställa hårdare krav är helt i linje med vad som skedde i Sovjetunionen, däremot inte med vad som sker i USA.

Jag tog upp denna centraliserade enfald som man tillämpar i stället för att acceptera och uppmuntra en dynamisk utveckling på marknaden. Det handlar inte alls om att lägga sig lägre än vad EU tillåter, utan det handlar om rätten att gå före och ställa hårdare krav.

Jag ställer fortfarande frågan varför kristdemokraterna inte kan acceptera att länder som så vill kan få säga nej t.ex. till genmanipulerad mat eller till utsättning av genmanipulerade grödor? Varför kan de inte få säga nej till allergiframkallande kemikalier? Det finns på Naturvårdsverket listor på vad man vill men inte får göra. Varför får man inte det? Det är dåligt.

Jag menar att EU-konceptet i sig är omodernt. Man måste dessutom ta till sig den allvarliga fundering som alltfler människor har när det gäller demokratin. Alltfler beslut som rör människors vardag – t.ex. om allergiframkallande kemikalier, om genmanipulerad mat e.d. – fattas långt borta. Även om en stor majoritet i vårt land och i andra länder säger att man inte vill ha detta, får dessa länder inte gå före. Då blir det en sorts antidemokrati som är farlig. Detta hotar hela demokratin. Känner sig människor utanför i nästa lågkonjunktur, vad är det då som hotar? Då kommer de bruna männen och de bruna kvinnorna.

Anf. 29 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! I mitt anförande bad jag Birger Schlaug tala om vad han vill ha i stället. Han säger nu att EU-konceptet är omodernt. Kan vi nu få höra från någon miljöpartist framöver hur det moderna konceptet ser ut? Ni kan väl inte inbilla oss att vi ska ha ett Europa där det inte någonstans kan fattas gemensamma beslut i miljöfrågor som berör oss alla över nationsgränserna?

Birger Schlaug talar om enfald. Enfalden dominerar 15 staters regeringar och parlament. Också i ett motsvarande antal stater som är på väg in regerar enfalden. Må vi hysa en stor tacksamhet för att enfalden i varje fall har sin motståndare i Birger Schlaug!

Anf. 30 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Jag och Centerpartiet tycker att EU är ett modernt koncept i den meningen att det ger möjligheter för självständiga länder att förena sig i samarbete kring viktiga och angelägna frågor för vår kontinent och för världen i stort. Vi är, fru talman, som ju har framgått tidigare, kritiska mot utvecklingen av valutaunionen, men att vi vill att Sverige ska kunna stå starkt demokratiskt och ekonomiskt utanför EMU får enligt vår mening inte hindra Sverige och regeringen att offensivt driva arbetet i EU. Vi tänker medverka till det.

Den mest akuta frågan att diskutera i dag är självklart ordförandeskapet i EU, som nalkas snabbt. Man kan om man surfar in på Utrikesdepartementets webbsida i dag se nedräkningen i dagar. Det är nu 235 dagar fram till dess att vi övertar ordförandeskapet. Man kan också märka det på en nervositet i Bryssel över hur man har lyckats eller inte lyckats förbereda sig för detta. Jag tror att detta är nyttigt. Det behövs en anspänning inför den uppgift som Sverige går in i.

Jag vill gärna instämma i Göran Perssons inledande ord om vikten av att detta uppdrag lyckas för Sveriges del. Det är ju en angelägenhet för Sveriges del, inte för den svenska regeringens del.

Det kommer alldeles självklart att ställa krav på regeringen i arbetet. Det gäller inte minst förberedelser och beredskap. Det handlar t.ex. om beredskap för att snabbt och smidigt kunna slutföra en eventuell fördröjning av regeringskonferensen på det att utvidgningen inte kommer att fördröjas, den utvidgning som vi för vår del uppfattar som det kanske mest angelägna.

Man glömmar ibland vikten av, möjligheten och det angelägna i att nu utnyttja att vi från den 1 juli ingår i den s.k. trojkan. Det ger möjlighet att redan nu vara med dem som nu sköter ordförandeskapet i att förbereda den egna verksamhet som kommer under det direkta ordförandeskapet.

Fru talman! Man får med en viss beklagan konstatera att Sveriges regering inte i tid har förberett och drivit flaggskepp, eller tunga frågor, som vi vill ska kunna blomma ut under ordförandeskapet. Det har tyvärr inte varit på det sättet. Det går inte att riktigt med kraft driva de egna angelägna sakfrågorna när man själv sitter som ordförande.

Vi har talat om det tidigare från vår sida här i kammaren vid flera tillfällen. Den frågan är väl nu lite gången, men det är på det sättet. Man får då mer koncentrera sig på att kraftsamla för att genomföra ordförandeskapet på ett bra, smidigt och uppskattat sätt. Det är i sig någonting som

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

kan ge Sverige fortsatt gott renommé så att vi fortsatt under åren som kommer kan ha den respekt som behövs i arbetet i EU.

Trots att sakfrågorna kanske är gångna i den meningen att det inte finns några flaggskepp att bearbeta och jobba med under ordförandeskapet finns möjligheten att skickligt och duktigt arbeta med själva ordförandeskapet och på den vägen väcka respekt.

Om man ska lyfta fram någon ytterligare fråga att betona under ordförandeskapet tror jag att det viktiga är att hela Sverige måste göras redo för EU. Det gäller just detta att många människor kan göras delaktiga: det aktiva föreningslivet, folkrörelserna, landstingen, kommunerna, ja kort sagt hela Sverige.

Om det kan ske kan man också förmedla en bred och mångfasetterad bild av vårt samhälle till övriga EU, och man kan naturligtvis den vägen få den roll som EU bör ha som en del i den svenska uppfattningen. Man kan alltså starkare få människor att fortsättningsvis arbeta med EU-projektet.

Sedan finns det några frågor som vi tycker är särskilt viktiga i arbetet under ordförandeskapet. Det har vi haft tillfälle att diskutera tidigare. Det gäller naturligtvis utvidgningen, självklart institutionella reformer, miljöfrågorna, sysselsättningen och jämställdheten.

Till det bör man, fru talman, lägga arbetet med den infrastruktur som krävs för IT-frågan, den digitala allemansrätten. Man kan gärna säga: kravet på bredband.

Anf. 31 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker som vanligt att Lennart Daléus har rätt i det mesta han säger. Jag har inga svårigheter med det resonemang han för om unionen, utom dock på en punkt. Visst har vi förberett och visst förbereder vi en offensiv i en fråga som har ett tydligt nationellt märke, och det är miljöfrågan.

Vi kommer att ha det uppe på toppmötet i Göteborg. Det är klart att det underlättas av att vi också har en svensk kommissionär som sysslar med den frågan, men det är självklart inte någon förutsättning. Den frågan finns där, och likaså jämställdhetsfrågorna. De har vi drivit länge liksom sysselsättningsfrågorna, men särskilt under vårt ordförandeskap gäller det miljöfrågan.

Sedan är det bra att Lennart Daléus också uppmärksammar att vi sprider många av arrangemangen ut över landet. Det är 44 kommuner och orter som har värdskap för olika EU-arrangemang under vårt halvår. Jag tror inte att något ordförandeland före oss har försökt sig på en sådan decentraliserad ordförandeperiod. Jag är glad för att vi gör det, och jag tror också att Lennart Daléus delar den glädjen.

Anf. 32 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Det är nog så att en del sakfrågor inträffar under vårt ordförandeskap. Det gäller antagligen inte minst kemikaliedelen av miljöfrågorna. Med det är just därför att de inträffar och inte därför att Sverige gör på ett likartat sätt som Finland, som drev den nordiska dimensionen. Det har börjat i ett upplopp som sträckt sig över flera år för att det ska blomma ut med vår kraft under ordförandeskapet.

Här är det möjligt att vi har delade meningar. Den bild jag får när jag talar med dem som arbetar med detta på olika nivåer och i olika sammanhang är: Nu får vi lägga alltmer krut vid att vara skickliga, duktiga, kompetenta och drivande i själva ordförandefunktionen. Sakfrågorna är inte det som vi nu kan hinna ikapp med.

Sedan till den andra delen. Jag delar naturligtvis Göran Perssons uppfattning att aktiviteterna under ordförandeskapet ska spridas på olika sätt. Men det ska vara mer till människorna än till kommunerna, om jag uttrycker det lite förenklat. Det ska vara mer till människorna än till landstingen. FN är folkets projekt för vår del. Agenda 21 i miljöarbetet var folkets, människornas, projekt.

Det viktiga är att vi för vår del under ordförandeskapet gör detta till människornas projekt och inte så mycket till kommunernas, landstingens, regeringens och riksdagens projekt. Det ska göras till människornas projekt. Det kommer nog att kräva ytterligare en ansträngning från regeringens sida.

Anf. 33 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är faktiskt så att vi har drivit miljöfrågorna länge och konsekvent. Det finns någonting som heter Cardiffprocessen inom EU, som är ett uttryck för att vi konsekvent lägger ett miljöperspektiv på alla frågor. Det föreslogs av den svenske statsministern direkt vid sittande bord. Det är våra initiativ.

Sedan ska man kanske inte överdriva att just de egna initiativen kommer att dominera dagordningen. Jag vill erinra om att de finländska ansträngningarna att sätta den nordiska dimensionen i centrum ju fullständigt kom att överflyglas av Turkietfrågan. Jag vet att portugiserna sysslat väldigt mycket med att göra Afrika till en stor fråga under sitt ordförandeskap. De har fått syssla med Österrike. Vi hoppas att miljöfrågorna blir stora, men vi kan komma att få syssla med någonting helt annat. Det måste man ha beredskap för.

Det är klart att vi inte tror att det är till den juridiska personen kommunen eller landstinget som engagemanget ska spridas. Självklart inte. Det är till Sveriges befolkning det ska spridas. Det tror jag också Lennart Daléus förstår när jag säger det. Annars blir debatten lite konstig.

Anf. 34 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Jag tror att man ibland förblindas av att det är strukturer och institutioner som ska arbeta. Det andra är miljöfrågorna. Om det är som statsministern säger, vilket jag inte alls vill betvivla, är jag den förste att tycka att det är bra om miljöfrågorna kan ha det utrymme i arbetet.

Kan de lyftas fram ännu mer under ordförandeskapet ska vi från Centerpartiets sida gärna medverka i det arbetet. Likaså medverkar vi gärna till att arbetet hos människor, om det nu är ute i kommuner eller i landsting, blir sådant att de kan känna sig förankrade med vårt ordförandeskap.

Anf. 35 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Det var Europadagen i går. Vi firade med en välbesökt fest i Kungsträdgården där Marit Paulsen stekte grekiska köttbullar, och det var mycket trevligt.

Den underliggande tanken är förstås att vi vill att Europadagen ska utvecklas till någonting lika naturligt som Sveriges nationaldag. På samma sätt som det är naturligt att sluta upp bakom den svenska nationen, även om man tycker illa om en del inslag i den, så ska det vara naturligt att sluta upp bakom unionstanken. Vi måste komma bort ifrån resonemangen kring *om* vi ska vara medlemmar och komma till *hur* vi ska vara medlemmar.

Mot den bakgrunden är jag mycket upplivad av det besked som jag fick av Gudrun Schyman tidigare i debatten. Det var ett klart besked om att Vänsterpartiet kommer att lägga ned sin talan i EU-frågan om det blir ett ja i folkomröstningen om EMU.

Det vore mycket bra om Birger Schlaug i denna sin sista debatt som språkrör kunde lämna ett liknande besked från Miljöpartiet. Då skulle vi äntligen kunna få den Europadebatt som är så viktig, nämligen där det inte är ja-eller-nej-frågan som står i centrum utan i stället frågan om hur vi ska utnyttja medlemskapet.

I går på Europadagen firade vi att det nu har gått 50 år sedan Robert Schuman lanserade idén om Kol- och stålunionen. Det var en intressant idé, som var djupt förankrad i de verkliga problemen i efterkrigstidens Europa. Hur skulle man binda länderna så tätt tillsammans att krig blev omöjligt? Men idén rymde också en mer långsiktig vision om hur detta samarbete skulle kunna vidgas och därigenom säkra freden och demokratin i vår världsdelen.

Det är viktigt att vi följer båda dessa spår. Vi ska vara mycket engagerade i arbetet med att förändra och förbättra den europeiska unionen hela tiden, men vi ska också vara medvetna om att det ingår i en långsiktig vision.

Folkpartiet vill ju gärna vara det främsta Europapartiet. Här har nämnts några siffror på hur många länder som så småningom kommer att ingå i den europeiska unionen. Jag vill ju gärna vara värst och lägga mig på en siffra som ingen kan överträffa. I Europa finns det 40 länder. Jag menar att visionen inte kan ligga på en lägre nivå än att alla länder som helt eller delvis ligger i Europa ska ingå i den europeiska unionen.

Det är klart att detta ligger mycket, mycket långt fram i tiden. Många av dessa länder är diktaturer, t.ex. Serbien och Vitryssland, som jag redan har nämnt. Några länder behandlar sina minoriteter på ett helt orimligt sätt, som Turkiet. Ryssland begår krigshandlingar i Tjetjenien på ett helt oacceptabelt sätt.

Men på samma sätt som Schuman hade en vision som fortfarande, 50 år senare, håller på att förverkligas, så tycker jag att vårt mål inte kan sättas lägre än så.

De flesta av oss gör deklarerationer om hur viktig utvidgningen är. Det kan nästan tyckas vara lite liturgi i det, men det är det ju inte. I dagens verklighet håller utvidgningsprocessen på att bromsas upp.

Ungern har en liberal premiärminister som heter Viktor Orban. På ett liberalt möte för några år sedan sade han att de år efter år hade fått höra att de får komma med i EU om fem år. Vi kan nu konstatera att det har

gått 10 år sedan muren föll, och Ungern är fortfarande inte medlem. Nu talas det om att det kanske kommer att dröja till 2004. Det är nästan ytterligare fem år tills de får komma med.

Jag menar att det som redan har sagts här skulle vara att byta en historisk möjlighet mot ett historiskt misslyckande.

Visst kan man, om man blickar ut över världen, säga att Europa är en lycklig del av världen. Vi är rika och välmående, relativt sett, vi har en högtstående kultur och är vetenskapligt framstående osv. Men vi får aldrig förblindas av det perspektivet och glömma bort vår 1900-talshistoria t.ex.

Vi hade goda förutsättningar också under det förra århundradet, men då visade det sig ju hur tunn civilisationens hinna är och hur även gamla kulturfolk kan råka i krig och barbari.

Som jag redan varit inne på i debatten ser vi i dag i Europa att det också finns en annan verklighet. Det pågår krig. Vi ser hur främlingsfiendligheten breder ut sig. Det finns stora miljöproblem. Jag uppskattar mycket Gudrun Schymans inlägg om gränsöverskridande organiserad brottslighet, som drabbar inte minst kvinnor. Det är verkligheten. Sådana problem finns. Det är nödvändigt att vi med all kraft griper oss an sådana problem.

Västeuropas premiärministrar är till övervägande del socialdemokrater. Det har vi då och då hört Göran Persson tala lyriskt om. Han brukar vara glad över att bli fotograferad tillsammans med sina kompisar på kontinenten.

Men om man knyter ihop dessa båda resonemang ser man att det faktiskt är under socialdemokratiskt ledarskap som glöden i den europeiska visionen håller på att falna. I Europa talas det allmänt om detta och om att vi håller på att tappa tempo i utvidgningen. Jag menar att det vi ser i Europa är en brist på ledarskap. Eftersom det i mycket stor utsträckning är socialdemokrater som sitter vid makten är det alltså hos dem ledarskapet brister.

Även om jag uppskattar väldigt mycket av det Göran Persson säger här i talarstolen och känner varmt för de allra flesta av hans argument, så är Sverige i verkligheten en stor del av den här problematiken. Sverige är inte ett land som med kraft, engagemang och entusiasm driver frågan om europeiskt samarbete. Inom EU uppfattas Sverige som ett bromsande land.

Jag kan ge några exempel. Göran Persson talade om toppmötet i Lissabon och om hur arbetslösheten sattes i centrum. Man talade mycket om att vi i Europa har en mycket sämre utveckling än USA, och att vi måste lära oss av USA. Allan Larsson talade lyriskt om hur bra det vore om vi i Europa fick lika många tjänstejobb som man fått i USA. Men socialdemokraterna har ju lärt den svenska allmänheten att de jobb som tillkommit i USA bara är hamburgerjobb och inget som vi vill ta efter.

Nu har man enat sig om ett antal rekommendationer för att Europa ska få en lika bra utveckling som USA. Men Sverige följer ju sällan rekommendationerna från toppmötena, och jag antar att vi inte heller kommer att följa rekommendationerna från Lissabon. Detta är ett exempel på att Sverige inte lever upp till de fina deklARATIONERNA.

Vi står utanför EMU. Statsministern vägrar att ge besked om när vi får ta ställning i den frågan. Greklands ansökan fick klartecken häromda-

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

gen. Mycket tyder på att Sverige kommer att bli det allra sista EU-landet som ansluter sig till valutaunionen, och det tycker jag är pinsamt. Göran Perssons retorik i den här frågan är det inget fel på, men verkligheten är tyvärr att Sverige är en del av den europeiska problematik som just nu innebär att visionen om ett helt Europa håller på att falna.

Anf. 36 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Alla ni som tittar på TV! Det är säkert glädjande för många att Marit Paulsen har stekt köttbullar på något torg i Stockholm på Europadagen. Hoppas att det var icke genmanipulerat kött och kött utan antibiotika. Det är ju svårt att hålla sådant borta nu när vi är medlemmar i EU.

Jag skulle vilja ställa en väldigt konkret fråga till Lars Leijonborg. Folkpartiet och Miljöpartiet har haft ett antal väldigt bra raka och respektfulla debatter om EMU som jag gillar. Jag har bl.a. haft flera stycken med Karin Pilsäter. Det är väldigt bra.

Jag skulle vilja fråga Lars Leijonborg om han anser att EMU är ett optimalt valutaområde om det sträcker sig från Grekland och Portugal via Frankrike och Tyskland upp till Sverige och Finland. Är det ett optimalt valutaområde, är det ett bra valutaområde eller är det bara ett rimligt valutaområde? Vad är det för valutaområde, egentligen?

Är det verkligen så att man kan föra *en* ekonomisk politik, *en* konjunkturpolitik och *en* räntepolitik i detta stora euroland, där konjunkturerna kan svänga ganska olika mellan Grekland, Portugal, Sverige och Finland? Är det rimligt med ett sådant valutaområde?

Jag hade förstått Folkpartiet om man hade sagt att det vore rimligt när eller om EU-länderna och Europa växer samman och strukturen är ungefär densamma – om 10, 15 eller 20 år. Men är EMU i dag verkligen, Lars Leijonborg, ett optimalt eller ens rimligt valutaområde? Förklara i så fall för mig och alla andra – inte minst alla ekonomer i Sverige – varför det är det.

Anf. 37 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Nu var det jag som ställde en fråga till Birger Schlaug, nämligen om Miljöpartiet kommer att lägga ned sin talan mot EU-medlemskap om det blir ja i EMU-folkomröstningen. Svara på det först!

Om EMU är ett optimalt valutaområde vet jag inte riktigt, men jag tycker i varje fall att det är rimligt. Jag tror att det är ett bra politiskt projekt som kommer att tvinna Europas länder närmare varandra och därmed bli en del av det europeiska fredsprojektet. Det är det viktigaste för mig.

Anf. 38 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra att det kanske inte är något optimalt men möjligtvis rimligt valutaområde. Då börjar vi få en något så när rimlig debatt på den sidan i alla fall.

Jag menar att det är ett fullständigt groteskt valutaområde. Man kan inte föra samma konjunkturpolitik i länder som Grekland, Portugal, Sverige och Finland när konjunkturerna svänger olika. Det går inte. Det fungerar inte. Det leder till arbetslöshet. Det leder till regionala obalan-

ser. Det leder till att demokratin hotas genom att stora områden får det svårare, med högre arbetslöshet etc.

Hotas demokratin och människors delaktighet vet vi vad som händer vid nästa lågkonjunktur, för den kommer också. Då vet vi att de bruna männen och de bruna kvinnorna står där och hojtar. Det har vi lärt oss av historien.

Det finns skäl som talar för EMU. Det finns de som talar emot. Men jag kan se väldigt få skäl som talar för att vi ska gå med i EMU nu omedelbart. Jag ser inga sådana. Jag tror att det är livsfarligt.

Jag fick frågan om Miljöpartiet lägger ned sin talan från Lars Leijonborg. Ska vi som politiskt parti lägga ned vår talan? Vi måste väl för jösse namn ha rätt till vår åsikt! Om 60–70 % av svenska folket tycker någonting måste de väl kunna få uttrycka det genom t.ex. politiska partier. Ska vi lägga ned vår talan? Snälla Lars Leijonborg! Vad har detta med demokrati och göra?

Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag begärde replik på Leijonborgs anförande när han kom in i andra halvan av det. Den första har jag inga svårigheter med. Det är i stort sett samma resonemang som vi själva för. Sedan blir Leijonborg som vanligt dyster och börjar klaga över sakernas tillstånd.

Det är klart att jag just nu kan fotograferas tillsammans med en mängd statsministrar och premiärministrar i Europa som är socialdemokrater. Det är jag glad för. Leijonborgs urval är kanske inte så stort, men det får inte förleda honom till dysterhet. Titta på vad vi har åstadkommit de senaste åren – på hur vi har lyft fram sysselsättningsfrågan. Det är Sveriges fråga mer än något annat lands i Europa. Det är ett projekt som har avhånats här i kammaren som hopplöst. Vi har klarat att få upp det överst på dagordningen och formulerar nu målet full sysselsättning. Jämställdheten blir en likadan framgång. Det är jag övertygad om. Vi kommer att lyfta fram miljöfrågorna på samma sätt.

Det går att påverka. Jag har all anledning att vara optimist. När jag ser vad vi har åstadkommit också i diskussionen omkring utvidningen känner jag stolthet. Stolthet, glädje och optimism är vad jag känner, och jag önskar att Lars Leijonborg åtminstone någon gång uttryckte en liknande uppfattning om våra möjligheter och insatser i EU.

Anf. 40 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Ungefär hälften av EU-länderna har lägre arbetslöshet än Sverige. Vi har all anledning att lyssna på råd från EU i denna fråga. Jag tycker att Sverige också borde följa lite fler av råden.

Tio år har gått sedan muren föll. Inte ett enda av de gamla kommunistländerna i Central- och Östeuropa har ännu släppts in i Europeiska unionen. Detta är redan ett stort misslyckande. Ursäkta, men det gör mig ganska dyster. Jag blir ännu dystrare när jag märker att det finns risk för att det kommer att ta ytterligare flera år. Detta har Europas socialdemokrater ett rätt stort ansvar för.

Anf. 41 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ska inte angripa Lars Leijonborg utan bara notera att den politiska kraft som såg till att förhandlingen öppnades upp med alla

ansökarländer mer än någon annan kraft i unionen var Sverige. Det är jag stolt över. Vi driver på utvidgningen. Alla bekänner sig till den, men det är klart att det finns motstånd här och var bland såväl konservativa som radikala. Det är jag övertygad om. Men det är ingen tvekan om i vilken riktning vi går och var vi står någonstans. Vad vi har gjort har vi anledning att vara glada och stolta över.

Anf. 42 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Muren föll för drygt tio år sedan. Exakt så är det, Lars Leijonborg. Det intressanta är att muren föll innan EMU bildades. Samarbete är väldigt bra. Handelsavtal är väldigt bra. Men vad är det som säger att en politisk union leder till fred och nedrustning? Det som hände efter andra världskriget var ju att en mängd avtal, t.ex. kulturavtal och frihandelsavtal, knöt samman länder. Dessutom är det inte så att unioner är någon sorts garanti mot krig. Tänk om det hade varit så! De flesta krig i dag sker inne i unioner och inne i länder. Det här måste man ha klart för sig.

Jag har i mina frågor tagit upp väldigt mycket om innehållet i EU, medan väldigt många av dem som gillar EU bara har pratat om hur viktigt det är att vara medlem. Jag har gång på gång tagit upp ett antal frågeställningar om innehållet i EU, och jag har inte fått några svar.

Jag har sagt att EU-konceptet är omodernt och tafligt. I stället borde vi se till att varje land har rätten att gå före och ställa hårdare miljökrav. Vi måste definiera vad som ska tas på överstatlig nivå och sedan avlöva alltihop. Vi måste säga nej till ett militärt samarbete. Då kan man få ett koncept som är rimligt och som människor kan känna delaktighet i. I dag känner inte människor delaktighet, och det är det som är så farligt för demokratin och därmed också för välfärd och välstånd.

Socialdemokraterna har nu tagit ställning för EMU. Det vi alla väntar på är att socialdemokraterna ska ta ställning till när folkomröstningen ska hållas. Det är dags nu att tala om det. Man får inte bara vänta in opinionen och känna efter när det är lämpligt. Nu har det gått uppåt 2 % på ja-sidan, så då ska vi snabbt lägga in en omröstning.

Låt oss nu bestämma när folkomröstningen ska vara! Och låt oss se till båda parter. Ja-sidan med näringslivet, nästan alla politiska partier och en del stora betongfackförbund osv. står på den ena sidan. Vi andra får stå på den andra sidan. Låt oss se till att det blir något så när jämna ekonomiska villkor!

Jag skulle vilja ha en folkomröstning på valdagen. Vi vill ha en folkomröstning på valdagen. Då blir det ett stort engagemang i frågan. Många kommer att ta ställning. Låt oss fatta det beslutet snart! Om vi har en folkomröstning om EMU på valdagen 2002 blir det dessutom en beslutande folkomröstning, och ingen kan börja tricksa efteråt, vare sig ni eller vi. Det är väl bra?

Jag vill bara säga att jag vill ha ett besked om folkomröstningsfrågan nu. Vi står för ett nej till EMU; det tror jag är solklart.

Anf. 43 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag ska först tacka Birger Schlaug, eftersom jag tror att det här är den sista debatten som han medverkar i som partiledare eller språkrör. Det har alltid varit trevligt och uppfriskande att ha dueller med

Birger Schlaug. Vi har inte alltid haft samma uppfattning, men det har aldrig varit fel på engagemanget, och den radikala drivkraften finns där. Den har jag satt mycket stort värde på och hyser stor respekt för. Tack för ett bra bidrag till riksdagens debatter!

Sakfrågan om EMU, euron och folkomröstningen har jag redan svarat på. Det finns ingen anledning att skapa någon som helst osäkerhet. Vi fullföljer den linje som vi har lagt ut. Vi vill se hur avtalsrörelsen går. Det är det första.

Om jag skulle komma med något litet klagomål kan jag säga att jag tycker att det är lite trist att vi beskriver de på den ena sidan som absolut goda och de andra som absolut onda. Jag tror faktiskt att det finns nyanser i den här frågan omkring euron som talar både för och emot, och man får väga dem. Jag har vägt det här mycket noggrant under flera år och har kommit fram till att det är bra för Sverige om vi är med därför att det ger ett skydd mot det internationella kapitalet. Om jag skulle ha samma retorik som Birger Schlaug skulle jag säga att på ena sidan står vi som står för välfärdsstaten, som står för ett engagemang, som har en stor offentlig sektor och den modell som vi har byggt upp i Sverige. På andra sidan står Birger Schlaug ihop med det internationella kapitalet, som vill spekulera sönder den svenska ekonomi som vi har. Så vill inte jag säga. Det är lite för enkelt. Jag hoppas att den som kommer efter Birger Schlaug avstår från den typen av grova förenklingar. Här finns nämligen argument för och emot, och frågan är utomordentligt viktig och komplicerad. Detta är det största politiska beslut som vi kommer att medverka i, Birger Schlaug och jag. Det är jag övertygad om.

Anf. 44 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! På sitt sätt har det här varit en klargörande debatt. Det gäller Birger Schlaugs uttalande om att EU-konceptet är omodernt och Gudrun Schymans klara besked om att Vänsterpartiet fortsätter kampen för att Sverige ska lämna det samarbete som finns i den europeiska unionen.

Det är två partier som säger nej till det som startade för ett halvt sekel sedan. Tanken på att skapa fred inte bara under vår tid utan också under våra barns, barnbarns och kommande generationers tid säger de två partierna nej till. Det är allra mest skrämmande att socialdemokraterna skapar sitt parlamentariska underlag med de här två partierna.

Göran Persson sade att vi har en bred samsyn i kammaren när det gäller Europapolitiken. Det har vi i viktiga och avgörande frågor när det gäller Sveriges inställning. Men jag skulle ändå vilja säga att det både nationellt och europeiskt finns en skillnad i synen på vilket slags plattform den europeiska unionen långsiktigt ska vara. Det finns en socialdemokratisk ambition att se det som en möjlighet att reglera och styra. Det jag vill se är ett medborgarnas Europa, inte ett politikernas Europa.

Sedan gäller det den fråga som vi numera är överens om; det handlar inte bara om att det skulle vara ett skydd mot kapitalströmmar och rörelse. I det socialdemokratiska kongressmaterialet står det ju klart att det här leder till lägre räntor över tiden – inte varje minut, varje sekund eller varje år men över tiden. Det leder till bättre konkurrens, lägre priser och ger större förutsättningar för arbete och välstånd. Då frågar jag mig varför statsministern i sitt inledningsanförande i dag inte tog upp denna

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

viktiga fråga om det som ger lägre priser och lägre räntor. Varför har man inte en stor och effektiv kampanj som skapar en bra och bred opinion för att lösa frågan så snabbt som möjligt för medborgarnas skull, för dem som skulle vinna på detta?

Göran Persson talar om problem med lönebildningen och om en rädsla för detta. Jag tror i och för sig att man, om förhållandena ändras så att vi får ett medlemskap, ett deltagande, också kommer att ta sitt ansvar på arbetsmarknaden. Men om det nu skulle finnas behov av att göra förändringar är det också ett nationellt problem, Göran Persson. Då borde man vidta de förändringar som behövs för en fungerande lönebildning. Detta kan inte vara det som hindrar att vi nu sätter i gång en stark debatt för att skapa en snabb anslutning och ett snabbt deltagande i det som är så bra för medborgarna i Sverige.

Anf. 45 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Låt mig sammanfatta debatten! Det är uppenbarligen stor enighet om ett gemensamt ansvarstagande för det svenska ordförandeskapet. Det tackar jag för.

Det är fortfarande skilda uppfattningar i en del sakfrågor, men den dominerande delen av den här kammaren står för den typ av politik som vi har redovisat i EU-nämnden och som vi uppenbarligen kan samverka brett om. Det är jag glad för. Det är bra därför att det handlar om frågor som kommer att vara avgörande för Europas framtid och därmed också för Sveriges framtid. Det handlar om utvidgningen, arbetslöshetsbekämpningen och miljöfrågorna. Dessutom har vi i den här debatten sluppit – det vill jag också tacka för – alla diskussioner om att det kostar si och så mycket att ta hit den ena eller den andra delegationen. Det kostar pengar med internationellt samarbete, men det görs för att nå större syften än enbart utbytet i sig. Det görs för att befrämja fred och mänsklig samexistens. Tack för den konstruktiva hållningen!

Ju mer jag har arbetat med dessa frågor, desto mer stimulerad blir jag av dem. Ju djupare man går in i dem, desto mer förstår man hur stor kraften i detta samarbete är. Jag kan självklart tänka mig lättare arbetsuppgifter än att leda den europeiska unionen under ett halvår. Men jag kan inte tänka mig en mer spännande, mer utmanande och – troligen – roligare arbetsuppgift än att få detta ansvar. När jag nu också vet att detta kan axlas utifrån en debatt i Sveriges riksdag där en väldigt stor enighet har demonstrerats känns det lätt att bära det ansvaret. Det tackar jag er alla för. Jag ser fram emot ett fortsatt gott samarbete.

Anf. 46 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag hoppas också att Göran Persson tar den i många frågor demonstrerade enigheten om rörelseriktningen som en uppmaning till ett mycket hårt arbete inför ordförandeskapet. Men det finns också – det vill jag ändå lägga till ytterligare en gång – ett stort ansvar för att se till att Sverige tar till vara de möjligheter som Europasamarbetet ger. Det gäller att fundera kring vilket samarbete man ägnar sig åt också på det nationella planet för att få ett bra underlag för en sådan politik, och det gäller att engagera sig i framtidsfrågorna och delta i debatten friskt och frimodigt, Göran Persson. Ha en trevlig fortsatt vårdag!

Anf. 47 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Europapolitik är numera mitt huvudområde. Med de stora frågor som där är aktuella – utvidgningen, regeringskonferensen, eurons införande i Sverige, det svenska ordförandeskapet och regeringens totalförvirring om Österrike – räcker fyra minuter inte långt. Jag tvingas inskränka mig till att kommentera ett uppdrag från riksdagen som på sistone tagit åtskillig tid.

Sedan årsskiftet pågår inom EU ett arbete på en stadga för grundläggande rättigheter. Denna uppgift har anförtrots ett särskilt organ med företrädare för regeringscheferna, Europaparlamentet och de nationella parlamenten, där jag alltså är en av riksdagens två representanter. Detta s.k. konvent på drygt 60 personer utgör en ganska brokig samling vad avser bl.a. politisk färg, språk och rättsliga traditioner. Dessutom är tidsramen ytterst knapp – ett första utkast ska vara klart till toppmötet i juni.

Knäckfrågorna är många. En första gäller dokumentets karaktär. Uppdraget är att lägga fram ett förslag till politisk deklaration. Men särskilt företrädarna för Europaparlamentet strävar efter att texten ska göras rättsligt bindande. Arbetet inriktas nu på att få fram en förklaring, som genom ett senare beslut lätt kan omformas till juridiskt bindande regler.

Nästa problem är huruvida förklaringen endast ska ange traditionella medborgerliga rättigheter eller även omfatta nya rättigheter på exempelvis det ekonomiska eller sociala området, där det ofta mer rör sig om politiska målsättningar.

Ytterligare ett avgränsningsproblem är om förklaringen ska ha allmän karaktär eller om den snävt ska inriktas på vad som ligger inom EU:s kompetensområde. För närvarande ser det ut som om rättigheterna kommer att formuleras i generella termer, men att det samtidigt klargörs att de endast avser att ge individen ett skydd i förhållande till EU:s institutioner eller när EU-rätt tillämpas av nationella myndigheter.

Vi i riksdagen har hittills varit skeptiska till detta projekt. Det kan beskrivas som ett sätt att uppfinna hjulet på nytt. Vi har redan Europarådets konvention om mänskliga rättigheter med all rättspraxis från 50 år. Risk föreligger naturligtvis för konkurrerande rättighetskataloger och kompetenskonflikter mellan Europadomstolen och EG-domstolen. Sådana problem skulle kunna undvikas genom att EU ansluter sig till Europakonventionen, men detta i sin tur är förenat med juridiska komplikationer.

Hur ska då denna situation hanteras? Frågan försvinner inte bara av sig själv om vi skulle säga nej. Opinionsmässigt är det svårt att vara emot mänskliga rättigheter. Dessutom kan det inte förnekas att det finns en lucka vid EU-rättens tillämpning, där individen saknar det skydd som föreligger i förhållande till nationell lagstiftning.

Först och främst måste regeringen utverka mer tid för uppdragets fullgörande. Det är inte rimligt att konventet på några månader – eller vad som nu återstår, dvs. ett par veckor – ska kunna sno ihop en rättighetsförklaring med alla de känsliga avvägningar som där ryms – detta så mycket mera som ett förslag från konventet förutsätter nästintill konsensus. Utrikesministern skulle, om hon hade varit här, få rådet att ta kontakt med kolleger med en realistisk uppfattning i detta ärende.

Sedan gäller det att utforma en modell som vi i Sverige kan leva med. För min del anser jag att konventets ambition inte bör sträcka sig längre än till att formulera en politisk deklaration. Samtidigt bör arbetet påbör-

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

jas för att ansluta EU till Europakonventionen, vilket förutsätter anpassningar inom både EU och Europarådet. I ett senare skede, när en framtida regeringskonferens med all sannolikhet har i uppgift att konsolidera fördragstexterna till något som kanske kan kallas en konstitution, kan sedan EU:s rättighetsförklaring tas in i inledningen.

På detta sätt undviks dubbla system för rättighetskyddet i Europa. Och uppgiften att trygga mänskliga fri- och rättigheter ligger primärt kvar hos Europarådet, som ju inrymmer de icke-EU-länder där behovet av ett sådant skydd kanske är störst.

Anf. 48 KENNETH KVIST (v):

Herr talman! Det är trevligt att få börja med att säga att jag när det gäller konventet, där jag råkar vara en av två suppleanter, som EU-kritiker resonerar nära nog likadant som Lars Tobisson. Det är viktigt att det kan vara ett politiskt uttalande. Det är viktigt att EU ansluts till Europakonventionen om mänskliga rättigheter som redan finns. Det är dock ett problem att svenska EU-parlamentariker är betydligt mer entusiastiska för en politiskt och juridiskt bindande deklaration. Det gäller även ett internt moderat problem.

Det är bra att statsministern i dag har markerat att han är för en utveckling där mellanstatligheten betonas och att han är motståndare till en utveckling av EU till en superstat. Men problemet tycks vara att många krafter i EU:s institutioner – kommission, parlament, domstol – snarast trycker på för motsatt utveckling. Det kanske är så att det följer den isolerade arenans eller elitens logik, att man vill ta för sig mer, att man inspireras mer. Det kan vara en förklaring till att partierna är mera federalistiska med sina representanter nere i Europa än vad partierna är på de nationella parlamenten eller i Sveriges riksdag. Arbetet med konventet visar en tydlig motsättning i alla länder, så det är ett generellt problem.

Det är också så att EU:s demokratiska underskott, som det talas mycket om, inte utvecklas mot att komma i balans. Uppenbart är det också så att utvidgningen därmed kan skapa ytterligare problem, inte bara det att länderna representeras av allt färre, att människorna får allt färre representanter, utan också därigenom att man mer och mer övergår till majoritetsbeslut där stater mot kanske det egna folkets politiska vilja i ökad utsträckning kan tvingas på olika lösningar.

Det går inte att komma ifrån den diskussionen med en sådan allmän fras som Bo Lundgren försökte sig på tidigare i dag, när han sade att han ville ha ett medborgarnas och inte ett politikernas Europa. Vad skulle det betyda? Menar Bo Lundgren att det ska införas någon sorts direktdemokrati i stället för representativ demokrati på europeisk nivå? Vad han menar är naturligtvis ett Europa som är nyliberalt.

En del av riktningen mot en överstatlighet i Europa är EMU. Vi säger att vi måste vara med i EMU. Jag skulle vilja säga: Se på Kanada. Kanada har en självständig ekonomi och valuta intill ett stort valutaområde, USA-dollar. Den kanadensiska ekonomin går alldeles utmärkt, precis som den svenska ekonomin gör för närvarande. Euron faller och kronan stärks. Jag tycker att praktiken visar att det går att stå och att vi bör stå utanför EMU.

Anf. 49 MATS ODELL (kd):

Herr talman! Inför Sveriges ordförandeskap under första halvåret nästa år vill jag ta upp några av hoten mot det fortsatta Europasamarbetet och mot östutvidgningen.

Europasamarbetets långsiktiga utveckling är ju faktiskt i dag, tyvärr, något osäker. Det beror inte minst på att ledarskapet för närvarande är både svagt och kortsiktigt. Numerärt dominerar socialisterna i minister-råden. Det är nu tydligt efter ungefär två år av dominansen att de saknar den målmedvetenhet och den drivkraft som grundfäder som Robert Schuman, Konrad Adenauer och Alcide de Gasperi en gång hade.

Nu, om någonsin, hade ledarskapet verkligen behövts. Östutvidgningen är, som flera talare tidigare har varit inne på, nu inne i en intensiv och svår förhandlingsfas. Då minskar entusiasmen hos vissa grupper som är rädda för ökad konkurrens, som är rädda för ökad invandring från de nya medlemsländerna. Det är i det perspektivet ett uppenbart faktum att ett EU som är nära dubbelt så stort som i dag inte kan fungera med de regler och arbetsformer som finns i dag.

En helt central fråga är hur man ökar förtroendet för samarbetet bland EU:s befolkningar. Ett alltmör urholkat förtroende är utan tvivel ett allvarligt hot mot EU:s framtid. Där är Sverige det EU-land som har den största uppgiften framför sig att öka förtroendet hos vår befolkning för det samarbetet.

För att möta hoten, herr talman, krävs både mod och djärvhet bland ledande politiker – inte minst under det svenska ordförandeskapet. Det krävs ökad tydlighet i sakpolitiken. EU måste koncentrera sin verksamhet, och profilen och handlingskraften måste förbättras på en rad kärnområden. Här ingår bl.a. utrikes- och säkerhetspolitiken, kampen mot den gränsöverskridande brottsligheten, miljö- och energipolitiken, asyl- och flyktingpolitiken och de grundläggande värderingsfrågorna. Östutvidgningen måste också framöver ha högsta prioritet. Det är i det sammanhanget absolut nödvändigt att lösa upp de värsta låsningarna vad gäller jordbrukspolitiken och ansökarländerna. Tydligheten i samarbetet måste öka. Subsidiaritetsprincipen måste respekteras på ett helt annat sätt än i dag. När uppdraget växer inom kärnområdena måste andra uppgifter falla ifrån. EU måste helt enkelt sluta lägga sig i frågor som lika bra kan skötas på nationell, regional eller t.o.m. lokal nivå.

Öppenheten måste också öka inom EU:s samtliga institutioner. Större öppenhet ger större tilltro och tillit till samarbetet. Vi vet att på grund av olika kulturer och förvaltningstraditioner går reformarbetet inte så bra som det borde göra, men det går åt rätt håll. Det krävs en rad institutionella reformer för en långsiktig hållbarhet. Därför måste regeringskonferensen utvidga sin dagordning. Det är för mig obegripligt att den svenska regeringen håller fast vid sin minimalistiska linje vad gäller dagordningen, agendan, för regeringskonferensen. Detta förhållningssätt är i själva verket kontraproduktivt.

EU behöver en konstitution som dels ökar tydligheten, dels slår fast vilka som är EU:s kompetensområden.

Herr talman! Till slut tvingas jag, tyvärr, konstatera att regeringens program inför Sveriges ordförandeskap i EU saknar både konkretion och fokus. Man prioriterar allt och därmed ingenting. Det räcker inte om vi

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

ska kunna bidra till att EU-projektet får den kraft och den folkliga förankring som framtiden kräver.

Anf. 50 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Om drygt ett halvår är Sverige ordförande för EU. Det är en stor utmaning. Som Lennart Daléus har sagt tidigare har vi från Centerpartiets sida tidigt drivit på regeringen för att starta förberedelserna och den folkliga förankringen av ordförandeperioden i Sverige.

Vi anser att arbetet har gått för långsamt och har varit för oengagerat. Nu gäller det att göra det bästa möjliga för att genomförandet ska bli så bra som möjligt. Sverige ska verkligen ta chansen att förankra EU-medlemskapet och EU-frågorna hos svenska folket. Det gäller också att förankra arbetet i riksdagen. Vi har fått besked från utrikesministern att en arbetsgrupp för ordförandeskapet ska tillsättas sammansatt av riksdagsledamöter och regeringsföreträdare, men jag har inte sett till någon än. Sedan har jag hört att det har varit en del tveksamheter hos socialdemokratiska ledamöter när det gäller detta. Det är obegripligt.

Jag skulle ha velat fråga utrikesministern eller statsministern om en sådan grupp ska tillsättas och i så fall när. Men nu får jag rikta frågan till Sören Lekberg som kommer in senare i debatten.

Herr talman! Utvidgningen är den allra viktigaste frågan för EU. Jag hoppas verkligen att Sverige ska göra allt för att den får ett genombrott under vårt ordförandeskap. Åsa Torstensson kommer att ta upp den frågan senare i dag.

Jag tänker beröra en fråga som inte har en direkt koppling till ordförandeskapet men som är viktig i alla fall. Vi har ingen EU-myndighet i Sverige. Vi vet att regeringen arbetar för att inrätta en IT-myndighet. Det vore intressant, men det är osäkert hur det går med det. Därför vill jag lansera en annan idé, nämligen en biståndsmyndighet.

Det är ganska uppenbart att EU:s biståndsverksamhet fungerar uruselt. Det framgick inte minst när EU:s biståndskommissionär Poul Nielson besökte Sverige nyligen. Det är dubbelt tragiskt. Dels är behoven enorma hos fattiga människor i u-länderna och de går miste om hjälp, dels används EU:s skattebetalares pengar inte som avsetts. Det är alltså dubbel tragik.

Sverige har – trots en del kritik – en stor erfarenhet och kompetens när det gäller utvecklingssamarbete. Vi borde kunna göra ganska mycket när det gäller den delen. Jag menar att hela organisationen för EU:s biståndsverksamhet behöver förändras och ses över. Mer av samordning och koordinering behöver ske. Jag menar att Sverige bör ta initiativ till en sådan omorganisation. En särskild, mer oberoende myndighet ska skapas, och den ska förläggas till Sverige. Jag skulle ha velat ställa en fråga till Anna Lindh om den saken, men nu ställer jag frågan till Sören Lekberg, så får vi höra vad han säger.

Så vill jag säga någonting om krishantering. De senaste årens internationella utveckling visar att kriser kan utvecklas snabbt och få långtgående konsekvenser. Det sätter behovet av internationell krishantering på sin spets. Framför allt måste större kraft sättas in på konfliktförebyggande arbete.

Centerpartiet tycker att det är bra att EU håller på att utveckla mer effektiva instrument inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspoliti-

ken. Inte minst gäller det nu att sätta upp mål för den civila krishanteringsförmågan. Jag förstår att det ska ske någonting i Feira i Portugal i juni. Jag hoppas verkligen på ett resultat där. Sverige måste vara pådrivande i arbetet.

Hittills har det varit mycket svårare att få stöd till resurser till civilt förebyggande arbete. Först när etnisk rensning och terror övergår i folk-mord ställer världssamfundet upp på allvar – till mycket större mänskliga och ekonomiska kostnader. Kosovo är ett exempel på det. Världssamfundet måste kunna ingripa tidigare. EU bör kunna förebygga kriser i Europa.

Anf. 51 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Det är ödsligt i salen.

En period under min yrkestid talade man om att schizofreni kunde framkallas av dubbla budskap. Vore det så, vore vi alla mer eller mindre schizofrena. Det vimlar av dubbla budskap i hela vår tillvaro. Det är vanligt med dubbla budskap i politiken, t.ex. med barnkonventionen. Det står massor med fina ord om barnets bästa och barnets bästa och barnets bästa. I praktiken gör man sedan på grund av neddragningar barnets sämsta. Det finns dubbla budskap i EU också.

Ett exempel: Vi prisar att järnridån mellan öst och väst är borta, men vi säger inte ett ord om att det i stället byggs en ny ridå runt Europa. Vi säger att vi måste bekämpa främlingsfientlighet, men vi ska på alla sätt stärka gränserna runt EU.

Alf Svensson skojar och säger att vi framställer EU som en hydra och att vi nationella stater sitter som mähän och protesterar inte. Faktum är att EU håller på att bli en hydra. Vi sitter inte alls som mähän. Men det finns lagar som t.ex. säger att vi inte ens får vara föregångare i miljöfrågor.

Jag anmälde mig till debatten för våra barns skull. Det gjorde kanske Alf Svensson också, som menade att om vi inte går in för EU med hull och hår sviker vi våra barn. Jag menar att om vi inte är vaksamma och kritiska sviker vi våra barn och barnbarn.

Vad är det då vi ska vara uppmärksamma på? Jo, för det första är det EMU. EMU kan göra EU till en stat. Det har t.o.m. statsministern sagt, inte i dag men tidigare. Det är hårda tag. Man kan bli bötfälld om man inte håller nere inflationen, men inga böter utfärdas om man inte klarar av att hålla nere arbetslösheten. Jag håller med många som säger att EU:s valutaunion är ett gigantiskt ekonomiskt experiment. Och vi fransäger oss egen finans- och skattepolitik.

För det andra ska vi vara vaksamma över flyktingpolitiken. När jag i februari var i Bryssel för första gången hörde vi många föredrag om flyktingpolitik. Man sade att vi i Sverige är så väldigt duktiga på avvissning, att vi avvisar flyktingar snabbt och effektivt, och man hoppades på att vi under ordförandekonferensen ska lära andra detta. Danmark har redan börjat lära sig själv och har skurit ned otroligt.

Nu säger man oftare och oftare att vi ska harmonisera. I början av EU sades det att det inte handlar om harmonisering utan om samarbete, och nu säger man att vi ska harmonisera. Ungefär så låter tongångarna i socialförsäkringsfrågor också. Vi får ofta redogörelser om EU och hur det står till, och det handlar ofta om harmonisering.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

Vi har hittills i Sverige, trots många brister, ett ganska bra socialförsäkringssystem, och vi har världens bästa föräldraledighetsförsäkring. Vi är ett rikt land, och det är kanske helt rimligt att vi drar ned på våra sociala service. Men då ska det sägas högt och tydligt. Nu skär vi ned våra sociala trygghet.

Egentligen är det solidaritet som vi i Miljöpartiet hyllar, men att gå med i projektet EMU handlar inte om solidaritet. Det handlar om politik på hög nivå, om önskan att få sitta med vid bordet högt där uppe och tro att man samarbetar. Det är inte solidaritet.

Lars Leijonborg säger att det är pinsamt att vi är sist med att ansöka om EMU-medlemskap. Jag tycker tvärtom. Vi ska vara stolta över att vi inte har gjort det än. Vi ska inte tvingas in i en superstat, som det är frågan om, trots så fina ord som nästan inte går att säga – subsidiaritetsprincipen.

Anf. 52 SÖREN LEKBERG (s):

Herr talman! Nu är det, som har sagts många gånger i kammaren i dag, bara ett halvår kvar innan Sverige tar över ordförandeklubban i EU och blir, som en del något skämtsamt brukar säga, en stormakt för ett halvår. Redan om några veckor kommer vi att ingå i trojkan av ordförandeländer, och det kommer naturligtvis att ställa stora krav på oss alla.

Statsministern har i sitt anförande tagit upp prioriteringarna inför ordförandeskapet, och det är någonting som vi har diskuterat ingående i EU-nämnden. Jag tycker att det är bra prioriteringar, som verkligen kan bidra till att flytta fram EU:s positioner. Det är bra att statsministern så tydligt har klargjort att regeringens ambition är att utveckla ett nära samarbete med riksdagen när det gäller det svenska ordförandeskapet.

Beskedet om att statsministern ska inbjuda till partiöverläggningar borde också tillfredsställa Marianne Andersson, som efterlyste mera besked på den punkten.

Vi är många i denna kammare som framhållit hur viktigt det är att EU:s utvidgning prioriteras. Det är glädjande att konstatera att det under året har tagits betydande steg i den riktningen. Det faktiska förhandlingsarbetet pågår för fullt, och på område efter område gör kandidatländerna framsteg.

Det är många som minns hur vårt eget förhandlingsarbete gick till, hur viktigt det var att förankra de olika positionerna i riksdagen och att riksdagen på sitt sätt aktivt kunde vara med i förhandlingsarbetet. Det bidrog säkert till att ge vårt medlemskap legitimitet.

Det talas ofta om ett demokratiskt underskott i Europeiska unionen. För mig handlar det inte om att ge EU-parlamentet ökad makt. För mig handlar det om att ge de nationella parlamenten en större roll i EU-samarbetet.

Införandet av direktval till EU-parlamentet innebar tyvärr att banden till de nationella parlamenten löstes upp, och det skrämmande låga valdeltagandet i EU-parlamentsvalet inger mig stor oro. En demokratisk organisation som möter så lite gensvar riskerar att förlora sin legitimitet.

Jag är övertygad om att vägen till ökat förtroende för EU går genom de nationella parlamenten. Det är också de som befinner sig närmast väljarna. Därför måste de nationella parlamenten engagera sig mer i EU-frågorna. Det handlar om att påverka och granska regeringarnas agerande

i EU:s ministerråd, men också se till att det förs en livlig debatt om EU-frågorna på nationell nivå. I detta avseende intar Sverige en tät position. I t.ex. EU-nämnden förs ett konstruktivt samråd med regeringen. Våra handlingar och de stenografiska protokollsutskrifterna kan numera läsas av var och en på Internet. Där är vi unika. Det är ett viktigt inslag i den svenska öppenheten. Men det krävs mer.

Jag skulle därför vilja ta tillfället i akt att lyfta upp några åtgärder som jag tror skulle bidra till att via riksdagen öka det folkliga inflytandet i EU.

Till det mer visionära hör att ge de nationella parlamenten initiativrätt, så att de i nationellt viktiga frågor kan lämna förslag direkt för prövning i ministerrådet.

Grundlagsfäst regeringens skyldighet att informera och samråda med riksdagen i EU-frågor.

Riksdagens utskott måste komma in tidigt i beslutsprocessen och lämna yttranden till EU-nämnden över aktuella kommissionsförslag. Det skulle ge utskotten ökat inflytande och nämnden ett betydligt bättre beslutsunderlag inför samrådet med regeringen.

Angelägna EU-frågor måste diskuteras mer och debatteras i kammaren. Statsministerns rapport från Europeiska rådet kan t.ex. bli en viktig återkommande debatt.

Dessa och många andra förslag diskuteras nu, herr talman, i Riksdagskommitténs referensgrupp för EU-frågornas hantering i riksdagen. Det är min förhoppning att gruppens förslag snart kan realiseras så att riksdagen därmed kan befästa sin position som ett land med starkt parlamentariskt inflytande i den europeiska beslutsprocessen.

Anf. 53 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller arbetsgrupp eller partiöverläggningar hoppas jag att det blir ett sådant resultat att riksdagen får möjlighet att tillsammans med regeringen kontinuerligt följa arbetet före och under ordförandeskapet. Det är det som är viktigt.

Jag fick inte något svar av Sören Lekberg på min tanke om en biståndsmyndighet i Sverige och att arbeta för att förändra EU:s biståndsverksamhet, som uppenbarligen inte fungerar bra.

Anf. 54 SÖREN LEKBERG (s) replik:

Herr talman! När det gäller samrådet med riksdagen inför och under ordförandeskapet har vi i dag fått klara besked om regeringens ambition att ha partiledaröverläggningar. Vi har ju andra organ där alla partier är representerade och som sammanträder varje vecka, och det är naturligt att också där ta upp ordförandeskapsfrågorna. Utskotten ska naturligtvis också få information och möjlighet att diskutera dessa frågor. Jag tror att man inte behöver inrätta ytterligare organ för att klara detta.

När det gäller önskvärdenheten att olika EU-institut ska komma till Sverige, finns det naturligtvis många institut som vi skulle önska oss. Men vi måste naturligtvis så småningom bestämma oss för vad vi vill ha.

Anf. 55 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Det viktigaste är ju att riksdagen är involverad under ordförandeskapet. Det är mitt budskap. Jag hoppas verkligen att det blir så.

När det gäller myndigheter är det väl viktigt att man bestämmer sig och driver frågor om man ska få någonting. Det är viktigt att Sverige gör det.

Jag vet att man är intresserad av en IT-myndighet, men hur det går med den är ganska osäkert, såvitt jag förstår. Det finns ett uppenbart behov av förbättringar, och där skulle Sverige kunna göra en insats. Det är därför som jag tycker att den tanken är väldigt intressant och att man borde arbeta för den.

Anf. 56 SÖREN LEKBERG (s) replik:

Herr talman! Marianne Andersson och jag är rörande överens om att riksdagen ska vara involverad inför ordförandeskapet.

När det gäller detta med EU-institut vet jag att det finns olika uppfattningar. En del prioriterar biståndsinstitutet medan andra prioriterar ett eventuellt IT-institut. Den här frågan är inte färdigdiskuterad, men så småningom kommer vi väl fram till en uppfattning.

Anf. 57 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! De regler som gäller för tidstilldelning i denna debatt medger inte någon ingående diskussion om de uppslag som Sören Lekberg nämnde beträffande EU-frågornas hantering. Det är ingen kritik, för jag förstår att Sören Lekberg inte hann med att gå in i detalj.

Sören Lekberg sade i alla fall att vägen till ökad förståelse för EU går via de nationella parlamenten, och det vore angeläget att kunna föra debatter t.ex. här i kammaren. Min fråga i all enkelhet är: Vill Sören Lekberg, som är EU-nämndens ordförande, medverka till att vi som sysslar med Europafrågor får tillfälle att debattera dem i kammaren på ett annat sätt än med fyra minuter långa anföranden och mycket begränsad repliktid? Vi skulle åtminstone kunna närma oss de regler som gäller vid utrikesdebatter här i kammaren.

Anf. 58 SÖREN LEKBERG (s) replik:

Herr talman! Jag delar Lars Tobissons uppfattning att det är svårt att klara en sådan här debatt med fyra minuter långa anföranden. Det är mycket som man inte hinner ta upp. Men jag tror att det vore bra om vi kunde ha en årlig debatt om den s.k. EU-skrivelsen. Det är ju ett reguljärt utskottsärende.

I samband med att statsministern kommer hem från toppmötena i europeiska rådet är det viktigt att man snabbt får en återrapport i kammaren. Därutöver skulle man kunna ha en särskild EU-debatt på hösten efter den allmänna motionstidens slut. Då skulle det bli ordentligt med tid för debatt i kammaren.

Anf. 59 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! EU-skrivelsen, som avges årligen, är ju en rapport om det som har varit, och det kan väl vara intressant att gå igenom. Men det

är inte detta som jag i första hand är ute efter. Att statsministern och även andra ministrar efter möten i det europeiska rådet lämnar aktuell information i kammaren är mycket bra. Men återigen: Vi som vill föra en mera djupgående debatt får ju inte tillfälle till det, eftersom man bara har 20 sekunder på sig.

Sören Lekberg sade att det skulle vara bra med en stående debatt på hösten. Jag vill gärna ansluta mig till detta. Då skulle vi få tillfälle att föra debatter som berör olika delområden i Europapolitiken mera ingående än vad vi får tillfälle till i dag. Jag tackar för det beskedet. Jag lovar för min del att medverka till att detta ska kunna lösas.

Anf. 60 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Jag håller med båda talarna i det förra replikskiftet om det som sades om debattregler och om nödvändigheten av att vi får tillfälle till fördjupade debatter.

Jag noterar med stor tillfredsställelse en del av de inställningar som Sören Lekberg ger uttryck för här om de nationella parlamentens betydelse i EU-systemet och att det är viktigt att demokratin utgår därifrån. Jag vill kanske inte följa med så långt som att vara för parlamentsval till EU-parlamentet. Men det är alldeles riktigt att EU:s demokratiska problem löses via de nationella parlamenten och inte via EU-parlamentets ökade makt.

Det som sades om EMU, där makt över en viktig del av den ekonomiska politiken läggs på en handfull oavsättliga bankdirektörer, strider dock mot den i övrigt sympatiska inställning som Sören Lekberg gav uttryck för.

Anf. 61 SÖREN LEKBERG (s) replik:

Herr talman! Kenneth Kvist har nog missuppfattat ECB:s roll i EMU-processen. Besluten över den ekonomiska politiken ligger ju inte hos ECB. ECB har att hantera euron. Ansvar för den ekonomiska politiken ligger kvar hos ministerrådet. Det är där dessa viktiga beslut ska fattas.

Anf. 62 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Än är det inte så illa att den ekonomiska politiken beslutas av ministerrådet, utan fortfarande är det de nationella parlamenten och regeringarna som har hand om den. Men jag sade att ECB ju svarar för en viktig del. Att den gemensamma valutan – som dessutom borde devalveras varje dag –, penningpolitiken och räntepolitiken handhas av experter som under sin mandatperiod har politisk oavsättbarhet är ett demokratiskt problem, och det ökar det demokratiska underskottet inom EU. Det strider emot den i övrigt intressanta och sympatiska analys av de nationella parlamentens roll i politiken som Sören Lekberg gjorde. Där finns det så att säga en dubbelhet.

Anf. 63 SÖREN LEKBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att jag har någon chans att övertyga Kenneth Kvist här. Men han måste skilja mellan penningpolitik och ekonomisk politik. Penningpolitik är en del av den ekonomiska politiken. Men de stora och viktiga frågorna ska hanteras av ministerrådet. Där är det

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

viktigt att man har en ordentlig parlamentarisk kontroll via de nationella parlamenten på det sätt som vi har i Sverige, och det är min förhoppning att den parlamentariska kontrollen ska kunna byggas ut så att de nationella parlamenten blir de som kan föra ut idéerna om den europeiska unionen.

Anf. 64 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Jag tänkte först fokusera på det som nästan alla har sagt vara det viktigaste, nämligen den historiska uppgiften att göra det möjligt för länderna i Central- och Östeuropa att komma med i den europeiska unionen. Om detta ska vara möjligt till den 1 januari 2003 – vilket är oerhört viktigt – innebär det att förhandlingarna måste vara avslutade före sommaren nästa år, dvs. under det svenska ordförandeskapet. Jag skulle vilja gå så långt som att säga att det måste vara den absoluta prioriteringen för det svenska ordförandeskapet att förhandlingarna är avslutade i juni nästa år med de kandidatländer som har kommit längst.

Det är också viktigt att notera att man blir medlem på egna meriter. Ett land som har kommit långt ska inte behöva vänta därför att andra länder ännu inte har hunnit lika långt i sin interna process.

Det finns nu en oro bland många kandidatländer i Central- och Östeuropa för att man ändå inte ska lyckas. Man frågar sig: Kommer EU verkligen att leverera det som har utlovats? Kommer EU att hitta på nya krav och nya hinder som gör det svårt för kandidatländerna att komma med? Just av det skälet är det så viktigt att vi håller fast vid den tidtabell som vi har bestämt. Den 1 januari 2003 ska de första nya medlemsländerna från Central- och Östeuropa kunna komma med om de uppfyller villkoren.

Det finns en sak som måste klaras av inom själva EU, och det är att sortera ut en del saker som inte klarades av vid den förra regeringskonferensen om Amsterdamfördraget. Vi måste få en effektivare kommission. Det ligger i allas vårt intresse. Här bör Sverige vara öppet för olika lösningar för att åstadkomma en effektiv kommission. Det oundgängliga kravet är att varje medlemsland är representerat i kommissionen.

En annan sak gäller beslutsordningen i ministerrådet. Även här bör vi vara öppna. EU kommer i ännu högre grad än i dag att domineras av små medlemsländer. När unionen bildades en gång i tiden var det 3 av 6 som var stora medlemsländer. I dag är det 5 av 15 som är stora medlemsländer. Om alla som nu förhandlar om medlemskap kommer med kommer 6 av 27 att vara stora medlemsländer. Det sker alltså en gradvis förskjutning i riktning mot små medlemsländer. Det är då naturligt att de stora länderna säger: Vi är gravt underrepresenterade i EU:s beslutsinstitutioner, och det är kanske rimligt att vi inte blir fullt lika mycket underrepresenterade om de små länderna växer i antal och blir mer dominerande.

Ett sätt att lösa detta kan ju vara idén om dubbel majoritet. Jag tycker att Sverige ska vara öppet för sådana resonemang. Det skulle förenkla ekvationen ganska mycket.

Den tredje frågan gäller det kvalificerade beslutsfattandet. Här kan det vara rimligt att ta några steg på vägen. Men jag tror inte att man kan göra någon stor förändring utan en mer gradvis förändring i riktning mot mer majoritetsbeslutsfattande.

Från moderat håll menar vi alltså att vi ska ha en begränsad regeringskonferens som ska ha mycket avgränsade områden när vi ska leve-

lera resultat i december. Här är tidsplanen faktiskt nästan överordnad innehållet just därför att det gäller att se till att utvidgningen tar fart.

När detta är sagt menar vi att det kan vara rimligt att ta ett större grepp och göra en mer samlad översyn av EU:s fördrag i en situation då vi har medlemsländer från Central- och Östeuropa. De har ju en annan tradition och annan bakgrund. Om vi ska göra en bredare översyn av EU:s funktionssätt och fördragen kan det vara rimligt att ha med ett antal länder från Central- och Östeuropa, för de bringar ju in något annat och nytt i EU-samarbetet. Man skulle kunna tänka sig att det här kunde vara klart till EU:s 50-årsjubileum år 2007. Det kunde vara en rimlig målsättning för att i lugn och ro kunna göra avvägningar, som man bör göra när man diskuterar författningsfrågor, och därmed kunna ta det grepp som man nu absolut inte vare sig hinner eller bör ta i den pågående regeringskonferensen.

Anf. 65 SIV HOLMA (v):

Herr talman! I februari i år lyssnade jag på Bengt Göransson när han på ett frukostmöte här i riksdagen talade om Demokratiutredningens arbete. Jag fäste mig vid ett uttalande om att de som röstade ja till ett svenskt EU-medlemskap överlämnat diskussionen om överstatlighet till oss som röstade nej. Dagens debatt har varit bra för att få i gång en sådan debatt, detta speciellt med tanke på att svenska folket inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att få avgöra i en folkomröstning om Sverige ska ansluta sig till valutaunionen EMU eller inte.

Demokrati är en fråga om innehåll och form. Överstatligt beslutsfattande kan sammanfattas så, att det mellanstatliga samarbetet bygger på att varje nationalstat själv bestämmer vilka beslut fattade av en internationell organisation som man ska foga sig i. Överstatlighet innebär att ett land förpliktar sig att följa beslut som det självt inte instämmer i, och besluten gäller oavsett beslut i nationella parlament.

Genom åren har EU-kritiker inom vänstern blivit de främsta förespråkarna av demokratin som form. EU-anhängarna, däremot, som ofta tidigare varit behärda på att demokratin endast kan gälla formerna, talar mer om att det krävs effektivitet i beslutsfattandet. De talar också om innehållet, om att EU-medlemskapet leder till stabilitet, fred, tillväxt, konkurrens, sysselsättning, lägre matpriser m.m. Detta är mer centralt än det s.k. demokratiska underskottet. De demokratiska bristerna förklaras bort med att anslutningen till EU eller EMU ändå är demokratisk, eftersom de länder som är med trots allt är demokratier.

Det är intressant att notera att argumenteringen inför en eventuell anslutning till EMU har liknande drag. Men demokrati handlar inte bara om formen utan också om innehållet. EU har från börjat gagnat kapitalismen som system. Det är de stora bolagens union. Storkapitalet har från början styrt inriktningen via lobbyister som presenterat rapporter för kommissionen, som i sin tur levererat dem i mer eller mindre modifierade former till beslutande organ.

EU måste också rent rättsligt betraktas som ett högerprojekt. Det framstår väldigt tydligt i Romfördragets regler om konkurrens och i målet att främja produktionsfaktorerna varor, tjänster, arbetskraft och kapital – de s.k. fyra friheterna. Det främsta syftet är att skydda producentintressen på konsumenternas bekostnad. Bestämmelserna om EMU grund-

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

lagsfäster t.o.m. en politisk princip, att låg inflation är viktigare än full sysselsättning för den ekonomiska politiken.

Låt mig ta exempel på konsekvenserna av den inre marknadens funktion. Det ena exemplet har redan skapat negativa konsekvenser i glesbygden och förorsakat en stark opinion och vrede. Exemplet handlar om förbudet mot att fortsätta att ha en 8-procentig nedsättning av de sociala avgifterna för glesbygdsföretagen – en möjlighet som försvann i januari i år. Regionalpolitiska ambitioner väger alltså lätt i det här sammanhanget.

En annan sak som kan skapa problem är regler vad gäller att kunna bedriva aktiv miljöpolitik med bl.a. höjning av koldioxidskatten. Här har industrin i Sverige lättnader som innebär att de kan ha med andra företag konkurrensjämbördiga villkor. Miljö- och konkurrensdirektoraten har nu arbetat fram förslag till riktlinjer för att sådana undantag och lättnader i princip inte ska tillåtas. Från den svenska regeringens sida har man tagit upp frågan och bedömer att man ska kunna förhindra att dessa riktlinjer genomförs. Frågan blir då för hur lång tid.

Jag vill bara avslutningsvis säga att det intressanta är hur EU ser på konkurrensneutraliteten. Sverige har relativt höga koldioxidskatter för miljöns skull, men EU koncentrerar sig enbart på vad som händer på internationell nivå, inte på hur det ser ut jämfört med andra EU-länder.

Anf. 66 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Siv Holma tog upp vad hon kallar problemet med det demokratiska underskottet i EU. Men det vore intressant att höra hennes fundering över dem som är verkligt bekymrade över bristen på inflytande, och det är de västeuropeiska länder som står utanför EU men som anpassar sig till EU, t.ex. via EES-avtalet. Där finns en stor debatt om bristen på inflytande därför att man inte är med i beslutsmekanismerna. Likväl måste man förhandla fram mellanstatliga avtal som man inte har stor chans att påverka. Jag tror att det vore bra för debatten att inse att ett litet land som Sverige alltid i internationella sammanhang kommer att ha ganska lite att säga till om. Men om vi skulle stå utanför samarbetet skulle vi få ett bekymmer med en nästan total brist på medbestämmande och inflytande.

Anf. 67 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! När det gäller det demokratiska underskottet för dem som står utanför EU och har EES-avtal och ett mellanstatligt avtal är det en chimär som ofta framförs när man talar om att både vara med i EU och om att gå med i EMU att man ska vara med och påverka.

De två exempel som jag tog upp visar ju faktiskt på vad realiteten är. Vi får säga vad vi tycker, men vi har ändå en majoritet som talar om hur vi ska göra och hur vi ska implementera olika lagstiftningar som det har fattats kvalificerade majoritetsbeslut om. Vårt inflytande i det här sammanhanget är alltså väldigt chimäriskt. Jag tycker att det vore klädsamt om också Moderaterna skulle kunna ta upp och problematisera detta med överstatlighet och inte bara se till innehållet utan även till formen och hur det fungerar på nationell nivå.

Anf. 68 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Det är inte konstigt att man kan lida nederlag i voteringar i internationella sammanhang. Det gör vi även här i den svenska riksdagen. Det är en del av demokratin att man inte alltid kan få majoritet. När man sitter i opposition vet man att så är fallet.

Bekymret är att om man står utanför tvingas man i det internationella samarbetet ofta att anpassa sig utan att ens ha en röst med, inte ens kunna lägga fram sina ståndpunkter, utan får passivt acceptera vad andra kommit överens om.

Den situation som i stor utsträckning gäller för de länder som har valt att stå utanför EU i Västeuropa är densamma som i Norge och som det är stor debatt om. Där säger man: Vi använder oss av EU:s regelverk tvärs igenom nästan hela den inre marknaden, men vi kan inte påverka det för det gör de 15 länderna inklusive Sverige, som i många fall är med och formar majoriteten.

Låt mig också ta parallellen FN:s säkerhetsråd, som fattar beslut vilka Sverige måste anpassa sig till. Vi sitter nästan aldrig med i FN:s säkerhetsråd. Vi har gjort det några korta perioder under FN:s historia. Det är en överstatlighet som är viktig för att säkra världsfreden, och vi tycker att det är självklart att vi ska följa säkerhetsrådets beslut trots att vi inte ens sitter med i det organet.

Anf. 69 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Jag ska börja med det som Lennmarker tog upp här i slutet om FN:s säkerhetsråd. När det gäller överstatlighet så har jag förstått det så att de sanktionsmöjligheter man har tangerar den form av överstatlighet som EU har. I praktiken är det förbundsstater, och så EU då, som ännu inte är en federation, som har överstatlighet. Det förekommer missförstånd i de här frågorna. Det var därför jag i början här framförde att det är viktigt att även de som röstade ja till EU tar och problematiserar det här demokratiska underskottet.

Sedan gäller det detta med att stå utanför eller vara inne. Man har fortfarande en möjlighet. Alla beslut har ju vissa begränsningar, men man har en nationell suveränitet att kunna fatta beslut och ändå göra saker och ting som man inte kan göra när majoritetsbesluten ska verka. Dessutom kan man inte avkräva ett demokratiskt ansvar om det t.ex. är andra länder än Sverige som har fattat besluten.

Anf. 70 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Herr talman! Jag vill koncentrera mig på *en* del. Den är praktisk och nära, liten men mycket viktig. Jag skulle nämligen vilja lyfta fram vikten av att ytterligare stimulera utbildningsprogrammen. Jag tänker då på ungdomars möjligheter att delta i programmen Sokrates, Leonardo och Ungdom och på vuxnas möjlighet i Grundtvig-programmen. Detta är faktiskt en mycket viktig dörr till Europasamarbetet som fortfarande är alltför okänd och som fortfarande inte är tillgänglig för alla. Det är ett sätt att faktiskt avslöja och utveckla den hydra som har förts in i debatten i dag.

En tiondel av svenska skolor har hittills varit med i europeiska utbytesprogram. Ungdomars studier i andra länder har betydelse för respekt och förståelse och ytterst för fred. Det här kan också leda till en högre

tillit till det europeiska samarbetet. Internationaliseringen knyter samman nationer, språk och kulturer.

I broschyren för Sokrates, Leonardo och Ungdom presenteras att mer än en miljon deltagit i verksamhet inom dessa program sedan 1995. Det hade dock varit tydligare och inte lika imponerande att ange per år. Programmen fortsätter i ny tappning med större budget och fler deltagande länder. Den nya programperioden löper från 2000 till 2006. Regeringen verkar dock ganska lam i den här frågan.

Det skulle ju vara ytterst naturligt att alla skolor hade studieprogram för eleverna om dessa möjligheter under vårt ordförandeskap år 2001. Detta skulle givetvis ha varit klart till höstterminens start och funnits ute på skolorna nu. Det brådskar.

Skolorna borde vara den viktigaste basen under vårt EU-ordförandeskap. Vad har skolminister Ingegerd Wärnersson och utbildningsminister Thomas Östros hittills kommit fram med inom detta område? Jag känner bara till utbildnings- och forskningsministrarnas informella ministermöte i mars i Uppsala och ett möte om kvalitet i utbildningssystemet i Karlstad i april.

Utbildningscheferna i landet får en internutbildning i statsförvaltningen i EU-länderna i Stockholm i april, men hur nås den breda massan i skolorna? I april år 2001 är snart hela ordförandeskapsperioden över. Om reklamen från det internationella programkontoret Öppen dörr till gränslös kunskap verkligen ska gälla måste regeringen snabbt öppna dörren för tvärdrag genom landet.

Herr talman! Utbildningspolitik och forskningspolitik betyder alltmer för ett lands utveckling. Under 90-talet har andelen studiemedel för att studera utomlands ökat väsentligt. CSN hade 1999 omkring 30 000 ansökningar. Det är viktigt att uppmuntra ungdomar att studera utanför Sverige.

Fortfarande har dock flera studenter kommit till Sverige genom Erasmusprogrammet än vad svenska ungdomar studerat i annat land. Dessa ungdomar kan bli ambassadörer för Sverige i sina hemländer om de har upplevt Sverige som positivt. Vi måste också komma längre i att validera utbildningar länder emellan.

Det har visat sig att det viktigaste argumentet för att studera utomlands har varit att träna språket och lära känna kulturen. Med alltmer erfarenhet vill man nu sätta de akademiska målen högre. Man söker på ett annat sätt kurser och lärare.

Min kritik mot regeringen är att EU-diskussionen i Sverige så mycket handlat om ekonomi. Man skulle ha startat mycket mer med en kulturdiskussion för att ta vara på varandras erfarenheter. Vi har även problemet med den byråkrati som upplevs runt en ansökan för ett EU-program. Lunds universitet har lyckats bygga upp ett institutionellt kontrakt med kommissionen för att underlätta detta.

Det finns mycket att säga. En målsättning är att alla skolor inom EU ska vara uppkopplade på Internet år 2001. Fram för att utveckla utbildningspolitiken!

Anf. 71 SVEN BERGSTRÖM (c):

Herr talman! Här står vi i Sveriges riksdag och talar om EU, om Sveriges kommande ordförandeskap och om hur vi som ledamöter och par-

tier ser på EU:s utveckling. Våldigt få talare har hittills berört det faktum att den folkliga delaktigheten och förankringen i EU-arbetet är mycket svag, för att inte säga bristfällig. Svenska folket är helt enkelt ganska skeptiskt, för att inte säga kritiskt, till EU-medlemskapet – och på goda grunder, kan man väl tillägga. Man kan ju för öppen ridå se hur miljarder försvinner ned i svarta hål, hur korruption och svågerpolitik har brett ut sig inom EU-byråkratin, att EU:s eget informationskontor här i Stockholm bär sig åt som de har gjort och att svenska bönder får sina kor ihjälskjutna för att dessa saknar öronmärken.

Det är klart att då växer inte förtroendet för EU och dess institutioner och regelverk. Det borde vara ytterligare en prioriterad uppgift inför det svenska ordförandeskapet att försöka bidra till att EU får en bättre och effektivare organisation.

Det är också viktigt att driva frågor som är angelägna och väl förankrade hos svenska folket. Då är miljöfrågan ett gott exempel. Jag hoppas verkligen att regeringen prioriterar den kraftfullt och starkt inför detta arbete.

Men att skynda vidare in i nya projekt som inte har någon förankring hos svenska folket, t.ex. att gå vidare mot en författning med överstatlighet och inriktning på ett Europas förenta stater eller att försöka baxa in oss i en gemensam europeisk valuta, kommer bara att förstärka den skepsis som svenska folket har inför EU-medlemskapet.

Jag säger detta som en inledning. Andra medverkande från Centerpartiet har i den här debatten utvecklat, och kommer senare i debatten att ytterligare utveckla, olika aspekter på EU-frågan. Jag vill säga några ord om EMU-frågan.

Den 1 januari 1999 inleddes den tredje etappen av EMU. Den gemensamma valutan, euron, infördes i 11 av EU:s 15 medlemsstater. Riksdagen har beslutat att Sverige ska stå utanför den tredje etappen och den gemensamma valutan. Centerpartiet bejakar detta beslut, och vi står kvar vid vår ståndpunkt att det är klokt och riktigt av Sverige att inte överge kronan och vår egen riksbank till förmån för den europeiska centralbanken och euron.

Med sunda statsfinanser, fortsatt rörlig men stabil växelkurs och ett klart inflationsmål, en självständig riksbank, fortsatt reformering av arbetsmarknaden och ett gynnsamt företagsklimat skapar vi goda förutsättningar för produktion och hållbar utveckling i Sverige. Det är endast på denna grund som Sverige kan bedriva en stark och trovärdig ekonomisk politik, och därmed också långsiktigt stå utanför EMU.

Det har tidigare i debatten pratats om att det fanns farhågor om att den svenska kronan skulle bli en skvalpvaluta när euron växte sig stor och stark. Utvecklingen under de nästan ett och ett halvt år som har gått visar ju att vi kan klara det här väldigt bra med en stark krona om vi sköter vår ekonomi.

I EMU-debatten är det enligt min mening alltför många som väljer att göra frågan om anslutning väldigt svartvit. Men för den som vill och vågar se verkligheten är det uppenbart att det finns både för- och nackdelar för människor och företag.

Vi i Centerpartiet anser att det är viktigt att föra ett nyanserat samtal om Sveriges relation till EMU. Likaväl som ett svenskt deltagande skulle

innebära positiva möjligheter skulle det också innebära uppenbara risker för människor och företag.

Jag hinner inte här och nu utveckla de för- och nackdelar som ett EMU-medlemskap skulle innebära. Men låt mig säga att vi har en stark förhoppning i Centerpartiet, och vi tänker bidra efter vår förmåga till att föra detta nyanserade samtal.

Herr talman! Jag hoppas avslutningsvis att flera partier ska vinnlägga sig om att i den opinionsbildning som nu föregår den folkomröstning som ska ske försöka ta fram dessa nyanser som gör att svenska folket får en rimlig chans att sätta sig in i frågan inför den folkomröstning som ska äga rum.

Anf. 72 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Det är intressant att fundera över vad syftet med EU är. Det är väl på handlingarna som man ser det, inte på orden, kan jag tänka mig. När man ser på vad EU åstadkommer är det rätt övertygande klargjort att syftet med EU är fri handel och ökad handel. Syftet med EU är att företagen ska få en marknad. Detta kan väl vara gott och väl. Ökad konkurrens ger oss billigare varor. Det kan vara bra för konsumenterna. Men om man vänder på myntet, vilket man måste göra, så är den andra sidan katastrofal. Den handlar om ökade transporter.

I stället för att minska våra energiutsläpp och koldioxidutsläpp med 8 %, som vi har lovat, kommer vi alltså att öka dem katastrofalt framöver. Att detta inte föranleder att man ser över och omvärderar vad det är som man håller på med visar att syftet med EU faktiskt inte är överlevnad. Syftet är handel. Och för att nå syftet med ökad handel måste man alltså harmonisera en väldig massa regler för att det ska fungera.

Det har visat sig att vissa regler går bra att harmonisera. Andra regler går inte bra att harmonisera. Det är intressant att se vad som går och vad som inte går att harmonisera. Och det stämmer rätt väl överens med den bild som jag har gett hittills. Vad som inte går att harmonisera är t.ex. energiskatter och koldioxidskatter, sådant som har med människors hälsa och överlevnad att göra. Det är omöjligt för EU att åstadkomma. Det går jättetrögt, och det finns ingen vilja. Alla som jobbar inom energiområdet vittnar om att det inte finns någon vilja inom EU att fixa detta. Det tycker jag är oerhört allvarligt.

Sedan finns det vissa saker som går att fixa, där EU verkligen visar musklerna och visar att man kan kraftsamla och harmonisera. Där har vi t.ex. att enskilda länder inte får gå före och ha bättre miljöregler än andra länder. Man får alltså inte gå före och vara föregångare när det gäller bra miljöregler. Detta går att harmonisera.

Ett annat exempel på att det går att harmonisera är att vi inom Sverige – trots att vi är udda i EU genom att vi har otroligt höga arbetsgivaravgifter, högst i EU och rätt mycket högre än någon annan – inte får sänka våra arbetsgivaravgifter med 8 % i glesbygden, trots att det är en mycket viktig fråga för glesbygdens överlevnad. Resultatet av detta kan vi redan se – företag i glesbygden börjar läggas ned av detta skäl. Sådana saker går att harmonisera.

En annan sak som nyligen har gått att harmonisera och som vi har sett gäller att när t.ex. tåget i Norrland kör på älg eller ren får man inte lyfta bort kroppen från spåret. Jag kan tänka mig att detta är en bra regel i ett

tätbefolkat område. Kroppen ska veterinärbesiktigas och destrueras. Men i Norrlands inland innebär detta att kroppen ligger kvar och örnar och andra rovdjur tar sig dit och blir påkörda i sin tur. Sådant kan man harmonisera.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

Anf. 73 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är lite tragiskt att man inte kan se vad EU gör på miljöområdet. En av de väldigt viktiga saker som nu sker är att man genomför en gemensam marknad när det gäller tågtrafik. Traditionellt har varje land i Europa haft tågtrafik med nationella monopol. Följden har blivit att tåget har tappat i konkurrenskraft. Allt mindre trafik sker med tåg. Allt större godsmängder transporteras med bil. Man har haft nationella system och inte kunnat samarbeta.

Nu är vi på gång med att skapa en gemensam marknad för järnvägs- trafik, som inte ens sågs som en marknad förr i tiden. Det är den enda möjligheten att över huvud taget kunna öka den spårbundna trafiken när det gäller godstransporter. Det skulle aldrig kunna klaras av utan EU, därför att den nationella protektionismen är så stor.

EU medverkar till en gemensam elmarknad, vilket har inneburit dramatiska förändringar när det gäller elproduktion. Väldigt mycket dålig elproduktion kan mönstras ut.

EU medverkar till nästan en uttradering av en miljöförstörande industri i Central- och Östeuropa som stod där och pumpade ut gifter fram till långt in på 1990-talet. Detta måste väl ändå erkännas? Det är viktigt och riktigt. Och ingen gör en större insats för den europeiska miljön än EU.

Anf. 74 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Herr talman! Jag hoppas verkligen att EU gör något för miljön. Men jag tycker att den bild som du ger är väldigt idylliserad. Ursäkta, man får inte säga du. Göran Lennmarker nämnde energiområdet. Det är ett område där EU visar sig helt inkompetent att åstadkomma gemensamma regler. Och nu på en gemensam marknad för el, när priserna går ned, är ju risken att vi inte går mot bättre producerad el utan mot sämre producerad el.

Anf. 75 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Det är säkert bekymmer om EU inte lyckas genomföra sina ansatser. Det är ofta starka nationella protektionistiska krafter som hindrar detta. Men då är bekymret att EU inte lyckas utan att man på nationell nivå med miljöpartier och andra håller emot. Den stora risken för den europeiska luftföreningen är att de europeiska miljöpartierna får igenom sina krav på att stänga av kärnkraften i Europa. Det är en global miljökatastrof.

Anf. 76 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Herr talman! Det handlar om prioriteringar. Det var det som jag var ute efter i mitt lilla anförande. EU måste prioritera vad som är viktigt, och det gör man inte. Man prioriterar handel. Det kommer i första rummet. Miljö kommer i andra rummet. Och då blir miljön lidande.

Att nedläggningen av Barsebäck skulle ha en negativ inverkan på miljön i Europa är faktiskt groteskt. Sverige utnyttjar inte ens den kapacitet på kärnkraftsområdet som vi har, och vi utnyttjar inte ens hälften av kapaciteten på biobränsleområdet. Man kan alltså inte göra den tolkning som Göran Lenmarker gör.

Anf. 77 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Jag ska på denna korta tid säga någonting om löntagarnas situation i ett Europaperspektiv. Sysselsättningsfrågorna har blivit en huvudfråga i EU. Och det är framför allt vi socialdemokrater som har drivit fram detta. Och det är naturligt att löntagarnas parti nationellt vill driva en löntagarpolitik också på europeisk nivå.

Från framför allt moderat håll gisslades vi i debatten när vi först förde fram idén om en sysselsättningsunion, men ännu en gång visade det sig att det med politiskt arbete var möjligt att ändra tingens ordning. Det finns anledning för oss socialdemokrater att vara stolta över detta men också att vara ödmjuka inför uppgiften att åstadkomma en politik som skapar förutsättningar för full sysselsättning i hela Europa.

Moderater och andra borgerliga företrädare talar ofta om att EU ska bli ännu mer marknad, ännu mer avreglerat. Detta leder naturligtvis till att löntagarnas och de fackliga organisationernas ställning och inflytande begränsas. Det kan vi socialdemokrater inte acceptera. Försämrad trygghet för arbetare och tjänstemän, urholkad arbetsrätt och försvagade kollektivavtal ställer vi inte upp på.

Vi socialdemokrater vill inte ha ett Europa med ökade inkomstskillnader, sociala klyftor, otrygghet i arbetslivet och på sikt skärpta konflikter mellan olika grupper i samhället. Fler låglönejobb, ökade klyftor och rättslöshet för de anställda kan inte göra Europa till en framtidskontinent. Därför står jag på samma sida som den europeiska fackföreningsrörelsen när det gäller ambitionen att föra in fackliga rättigheter i EU:s fördrag.

Löntagare i olika länder ska inte ställas mot varandra. Genom samarbete och fackliga rättigheter över gränserna ökar rättvisan och välfärden.

Herr talman! Det måste till en europeisk satsning på utbildning och kompetensutveckling och på en ökad efterfrågan som kan bidra till det lyft i tillväxt och kompetens som kan leda till full sysselsättning. EU ska inte innebära att länder tvingas konkurrera med varandra genom ständiga nedskärningar i välfärden och försämrade rättigheter för de anställda. I stället ska vi ha ett gemensamt agerande med tillväxt och rättvisa som ledstjärnor, för med dagens ekonomiska integration är det i praktiken omöjligt för ett enskilt land att föra en helt självständig ekonomisk politik.

Herr talman! I detta sammanhang ser jag ett svenskt deltagande i EMU. Jag ska på den korta talartid som står till förfogande nöja mig med att peka på en omständighet som talar starkt för detta.

Ett svenskt EU-medlemskap ligger i löntagarnas intresse. De multinationella företagen bestämmer alltmer. De spelar ut länder, företag och fackföreningar mot varandra. De dumpar de sociala och fackliga villkoren. Det har blivit helt nödvändigt med gränsöverskridande fackligt arbete för att skapa en motvikt till de multinationella företagens starka ställning. I detta fördjupade fackliga och politiska samarbete är EMU en viktig del – men inte så mycket för vad den gemensamma valutan och

Centralbanken förmår göra i sig som genom det ekonomiska samarbete som den leder till.

Genom en gemensam valuta och ekonomiskt samarbete kan vi minska kapitalets makt, minska arbetslösheten och stärka löntagarnas makt. Enskilda länder står sig tyvärr slätt mot den enorma ekonomiska makt som det internationella kapitalet och de multinationella företagen besitter. Det kan EMU motverka. För första gången väljer nu elva länder att på ett avgörande område samordna sin politik för att uppnå gemensamma mål. Då kan, herr talman och kammarens ledamöter, Sveriges löntagare inte stå utanför detta samarbete.

Anf. 78 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga kring jämställdhetsaspekterna här. Sverige är ett mycket könssegregerat land vad gäller arbetsmarknaden – kvinnor inom den offentliga sektorn och män inom den privata sektorn. Av svenska kvinnor i åldern 15–64 år finns 67 % i förvärvslivet. I Danmark är det ännu bättre, 69 %. Genomsnittet i EU är 51 %. EU har i 25 år haft ett direktiv om lika lön för likvärdigt arbete. Men Eurostat visar att kvinnor år 1995 hade 25 % mindre i lön än männen för heltidsarbete, så inte heller vi i Sverige kan slå oss för bröstet. Hur kommer Hans Karlsson att se till detta när Sverige ska vara föregångare för sysselsättningspolitiken?

Anf. 79 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jämställdhetsfrågorna är självklart en oerhört viktig del när det gäller att uppnå rättvisa och jämlikhet. Det är klart att vi fortfarande har en bit väg att vandra. Jag tror inte att det finns någon svensk företrädare som sagt att vi är vid målet när det gäller jämställdheten, när det gäller att behandla kvinnor och män lika. Snarare har vi ganska mycket kvar att göra.

Det går dock heller inte, Ulla-Britt Hagström, att förneka att vi jämförelsevis faktiskt har kommit en bra bit på vägen, att Sverige när det gäller kvinnors deltagande på arbetsmarknaden har kommit längre än de flesta andra länder och att löneskillnaderna inte är så stora som de är på många andra håll i världen. Men vi har, som sagt, en lång väg att vandra.

Anf. 80 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Såvitt jag förstår vilar den europeiska sysselsättningspolitiken på fyra pelare: anställbarhet, företagande, anpassningsförmåga och jämställdhet. Sett till den svenska regeringens loja hållning till företagare och detta med att starta egna företag, till småföretagare och detta med att bygga ut sina företag osv. skulle jag vilja fråga: Hur ska Sverige kunna vara föregångare i sammanhanget och visa att vi har en bra politik för att hjälpa andra EU-länder?

Anf. 81 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag håller definitivt inte med om den beskrivningen utan tycker att vi i Sverige snarare har en väldigt generös inställning till nyföretagande. Vi har många stödformer, utbildningsinsatser och olika lokala, regionala och också nationella organ som stöder nya företag.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

Man kan kanske säga att det finns anledning att fundera kring det regelverk som styr en del av företagarnas villkor. Men samtidigt ska vi vara medvetna om att Rom inte byggdes på en dag. Vi klarar heller inte av att ändra regelsystem så snabbt som ibland vore önskvärt därför att väldigt mycket hör samman. Om man gör något på ett område påverkar det på andra områden. Därför måste man noga analysera konsekvenserna av den ena eller den andra åtgärden. Det finns förvisso en del att göra för att underlätta nyföretagande på det sättet, men jag vänder mig definitivt mot beskrivningen att den svenska regeringen skulle motarbeta eller ha en loj inställning till nyföretagande, för det är en direkt felaktig beskrivning.

Anf. 82 GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Den gränsöverskridande kriminaliteten är ett problem i dagens värld. För ett befolkningsmässigt litet land är det svårt att ensamt klara av bekämpningen av denna ofta mycket kvalificerade och välorganiserade brottslighet. Ett land som Sverige har inte möjlighet att bygga upp vare sig den kompetens eller de resurser i övrigt som krävs. Genom vårt medlemskap i EU och den förtrolighet som gemenskapen bygger på har våra möjligheter till framgång i kampen ökat.

Under de år vi varit medlemmar har mycket kommit i gång. Europolkonventionen har antagits, och åtskilliga av de stora narkotikakap som vi sett under senare år hade inte kunnat genomföras utan Europol. Det gäller emellertid att inte ta sig vatten över huvudet. Under en period riskerade ambitionerna från bl.a. Sverige att ge Europol växtvärk, men som tur är har man sansat sig och insett att Europol inte från början kan bli bra på allt.

Från moderat håll ser vi gärna att Europol utvecklas från att vara närmast en sambandscentral till att bli mer av en gemensam resurs i arbetet mot brottslighet som kräver särskild kompetens. De flesta tycker att det är självklart att vi i Sverige har olika nivåer inom kriminalpolisverksamheten, från den lokala nivån till rikskrim.

Moderaterna har framfört att vi i särskilt kvalificerade utredningar borde kunna utnyttja Europol som en gemensam operativ resurs. För detta fick vi i början motta kritik och endast höra avståndstaganden, men nu ser vi till vår tillfredsställelse att även regeringen ser positivt på vad som kan ses som ett embryo till vår målsättning, nämligen gemensamma utredningsgrupper.

Ett annat positivt inslag är Schengenavtalets öppningar för att nationell polis ska slippa stanna vid nationsgräns och därmed slippa bidra till att en förföljd brottsling kommer undan. Från EU-motståndarna hörs kritik mot denna ordning, men då borde de i konsekvensens namn redan tidigare ha motsatt sig de överenskommelser av motsvarande slag som vi länge haft i Norden.

På en punkt bör emellertid kritik riktas mot regeringen. Genom anslutning till Europolkonventionen påtar vi oss att dela med oss av den information som vi har i våra polisregister. Däremot har vi inga skyldigheter att upprätta register. Regeringen har samtidigt drivit igenom ökade registreringsmöjligheter i Sverige, och vi har inte sett slutet på regeringens övervakningslagstiftning. Och detta sker utan att Sverige gör någon ordentlig analys av integritetsfrågorna.

Vi moderater har pläderat för att Sverige inom EU skulle verka för att minimiregler för kampen mot narkotika utformas. Regeringen har tidigare direkt kritiserat detta förslag, men även här pågår nu en utveckling i rätt riktning. Inom EU diskuteras en EU-strategi i narkotikafrågor. Det är positivt att riktlinjerna innehåller folkhälsoaspekter och sociala frågor, men vi saknar en viktig del av narkotikapolitiken, nämligen den represiva aspekten.

Vad gäller narkotikafrågan oroar vi oss också över den passivitet regeringen visar, trots ett tillkännagivande från riksdagen. Schengenavtalet ger ju resande rätt att medföra större mängder legalt förskrivna narkotika än vad Sverige hittills tillåtit. Vid behandlingen av Schengenavtalet uttalade därför riksdagen på moderat initiativ att regeringen skulle verka för att minimera effekterna av de legaliseringssträvanden som är märkbara inom vissa partier i Europa.

När nu regeringen återkommit med sitt förslag till följdlagstiftning, visar det sig att man tydligen inte avser att driva den fråga riksdagen ålagt regeringen, utan nöjer sig med att Schengenavtalet öppnar för ökad kontroll. Detta är inte tillräckligt och därför borde riksdagen reagera, vilket kan göras vid nästa veckas debatt om betänkandet om polissamarbete i anledning av Schengenavtalet.

Anf. 83 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Jag tyckte att det lät väldigt konstigt när Gun Hellsvik sade att det är större inflöde av narkotika över gränserna, även in till oss, och samtidigt prisade EU för att vi tack vare EU och Europol kan göra stora narkotikabeslag. Det var en mycket konstig sammansättning, tycker jag, och jag vill därför fråga hur det hänger ihop.

Vi som är motståndare blir beskyllda för att bara vara emot Schengen. Det har att göra med att vi inte kallar en sådan gränsövervakning som förekommer för förebyggande, som man gör inom EU. Att arbeta förebyggande mot brottslighet tycker vi är något annat än att bara plocka ut sådana människor som ser misstänkta ut.

Anf. 84 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Jag nämnde inte någonting om att EU är orsak till ett större inflöde. Den ökade rörligheten, som jag hoppas att vi alla eftersträvar, för naturligtvis med sig risker för att narkotika rör sig inte bara över landskapsgränser, som hittills, utan även över landgränser.

Det jag däremot nämnde i anledning av Schengenavtalet var att detta till viss del ökar möjligheten att ta med legalt förskrivna narkotiska preparat, alltså mediciner. Det är redan i dag tillåtet i Sverige, men den förbrukningsperiod som kommer att omfattas utvidgas. Där har vi moderater tagit ett initiativ för att Sveriges regering ska påverka övriga EU-länder, för att vi ska få till stånd förändringar. Men där har inget skett från regeringens sida.

Anf. 85 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Då missuppfattade jag. Men det gör hela saken ännu lite konstigare, för jag tycker precis tvärtom. EU gör att inflödet av narkotika blir större. Vi ska inte tacka EU för att vi gör vissa beslag, för vi måste

faktiskt i praktiken göra fler beslag i och med att flödet är större. Det är ingen positiv grej.

Anf. 86 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Man kan naturligtvis tycka mycket. Men om vi ser på hur flödet av narkotika sker, vilka vägar narkotikan tar, kan vi konstatera att de stora problemen har vi i förhållande till tredje land, alltså länder utanför EU.

Anf. 87 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Ett av de områden i EU-samarbetet som har utvidgats allra mest är samarbetet på det rättsliga området, där kampen mot den organiserade brottsligheten i dag sägs kräva mer och mer samarbete. Och det är oerhört viktigt att man har ett bra samarbete mellan polisen i de olika EU-länderna och att man också har ett samarbete som ska vara så lite byråkratiskt och så lite krångligt som möjligt.

Men vi måste också se, herr talman, att det i det här samarbetet, där Europol och Schengen är två konventioner som sägs vara viktiga steg, finns områden där Sveriges riksdag i dag har en mycket liten möjlighet att påverka inriktningen.

Jag ska ta ett exempel som gäller Schengenkonventionen. När vi fattade beslut om att Sverige skulle tillträda Schengenkonventionen fanns fortfarande inte följdlagstiftningen. Vad skulle detta innebära för Sverige? Hur många Schengenpoliserna skulle vi ha? Hur skulle gränsövervakningen vara? Hur skulle polissamarbetet se ut? Den konkreta lagstiftningen fanns inte på riksdagens bord när vi fattade beslutet.

Inom de närmaste veckorna kommer vi att fatta beslut om följdlagstiftningen till Schengen, hur polissamarbetet ska se ut, vilka regler som ska omgärda det och hur man ska kunna kontrollera det. Men i dag finns ingen möjlighet att göra förändringar, för beslutet är redan fattat i och med att vi anslöt oss till Schengenkonventionen. Det här innebär i praktiken, herr talman, att riksdagens ledamöter har mycket små möjligheter att påverka hur samarbetet på det här oerhört viktiga området utvecklas.

Vi från Vänsterpartiet har också sett de negativa effekterna av samarbetet. I och med den ökade rörligheten, minskade gränskontrollen och det ökade samarbetet har vi också fått ett kontrollsamhälle, där registrering av människor som befinner sig inom EU-området men också utanför ökar lavinartat. I SIS-registret, som är kopplat till Schengen och som inte varit i kraft under speciellt lång tid, kunde man redan efter ett halvår se att man hade registrerat 1,2 miljoner människor.

I det här samarbetet kommer Sverige givetvis att ha tillgång till de här registren. Men Sverige kommer också att bidra med uppgifter från de register som vi själva reglerar.

Det finns i dag en möjlighet för Sveriges polis och rättsväsende att använda sig av uppgifter som är registrerade av andra länder, som styrs av ett helt annat regelverk, av ett helt annat kontrollsystem. På så sätt kan man också kringgå regler och de åtgärder som vi vidtar i Sveriges riksdag för att upprätthålla rättssäkerheten.

Herr talman! Det är ett oerhört viktigt samarbete att bekämpa den organiserade brottsligheten, men vi får heller inte bli blinda i EU-samarbetet och i stället för att bygga upp ett område med fri rörlighet

bygga upp ett kontrollsamhälle, där människor kontrolleras och registreras i så stor utsträckning att den enskilda individen inte har en möjlighet att själv veta vad som blir registrerat och att själv kunna få upprättelse.

I kampen mot den organiserade brottsligheten ska arbetet i första hand bedrivas i Sverige, och det är vi här i Sveriges riksdag som ska stifta lagar och utforma regler kring det arbetet.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

Anf. 88 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Inledningsvis nämnde Alice Åström att i samband med att vi godtog Schengenavtalet hade vi ingen information om bl.a. vilka resurser som krävdes. Jag tror att Alice Åström uttryckte det i form av hur många poliser vi behöver för kontroll.

Det finns skäl att kommentera detta på två sätt. Det ena är att det faktiskt är vi själva som måste räkna ut vad som behövs. Det gjordes också. Det gjordes utredningar i Sverige där man konstaterade ett i och för sig kraftigt ökat behov av poliser för att klara den kontroll som vi skulle påta oss. Men Alice Åströms parti är ett av de partier som har sett till att vi har fått kraftiga nedskärningar inom polisen, så att vi i dag har problem att leva upp till de krav som vi bör ställa på oss själva.

En annan kommentar: Alice Åström säger det inte direkt, men låter på något sätt antyda att Schengen skulle begränsa våra möjligheter till rörlighet. Jag hoppas att Alice Åström ändå kan hålla med om att Schengen ökar våra möjligheter till rörlighet, att vi nordbor nu inte längre har vår totala rörlighet inom Norden utan inom EU.

Anf. 89 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Antalet poliser och resurserna inom Schengensamarbetet kommer att tas upp i budgetdebatten. Jag påpekade att i själva lagstiftningsarbetet när vi skulle anta Schengenkonventionen fanns det ingenting med om antalet poliser, hur det här skulle lagregleras och hur samarbetet skulle se ut, utan det kom i efterhand. Det är det som jag ser som det stora problemet. Vi i riksdagen har ingen möjlighet att påverka hur det här viktiga arbetet ska bedrivas och hur man bör lagreglera det.

Visst ökar Schengenavtalet rörligheten för väldigt många människor. Men vi ska också vara klart medvetna om att för väldigt många människor, framför allt för dem som har en utländsk bakgrund, innebär inte Schengenavtalet en ökad rörlighet och en ökad frihet, utan det innebär ökad kontroll. För människor från tredje land som vill ta sig in i EU innebär Schengenavtalet snarare att vi reser murar.

Anf. 90 GUN HELLSVIK (m) replik:

Herr talman! Alice Åström, som jag känner som en kunnig och begåvad människa, bör också tillstå att Schengenavtalet gav oss riktlinjer. Den som satte sig in i Schengenavtalet hade också möjlighet att se vilka regler som det tvingade fram. De gränserna har vi nu att rätta oss efter. När det sedan gäller följdlagstiftningen i övrigt finns ju självfallet vissa möjligheter att göra egna nationella justeringar.

Anf. 91 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Om man tittade väldigt noga på Schengenavtalet och satte sig in i hela konventionen i detalj kunde man se vilka följdverkningarna skulle kunna vara. Men det finns fortfarande, vilket man ser just i det lagstiftningsärende som vi kommer att behandla senare, delar där det är oklart hur långt man ska sträcka sig, hur långt man ska tillåta förföljande av poliser i ett annat land och hur stora befogenheter man ska ha. Det här kunde man inte utläsa av Schengenkonventionen. Men ändå är det exakt det argumentet som används i detta lagstiftningsärende, nämligen att det inte finns någon möjlighet att göra några förändringar. Vi har redan fattat beslut om detta när vi ställde oss bakom Schengenavtalet.

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att parlamentet och riksdagsledamöter från alla partier kan delta i en debatt när vi ansluter oss till konventioner och när konventionstexter arbetas fram på ett helt annat sätt än vad som sker i dag.

Anf. 92 ÅSA TORSTENSSON (c):

Herr talman! Det är väl naturligt att det blir en viss upprepning i dagens debatt med anledning av det svenska ordförandeskapet som inträder den 1 januari 2001. Jag anser att det är ett väldigt tungt och viktigt uppdrag och en stor utmaning för Sverige.

De bästa förutsättningarna för att skapa framgång finns om hela Sverige görs redo för detta och är delaktigt i det svenska ordförandeskapet. Regeringen bör nyttja det som är den svenska demokratins styrka, nämligen de många människornas delaktighet och kunskaper, det aktiva föreningslivet och folkörelserna, folktraditionerna, folkbildningstraditionerna, samförståndsandan och öppenheten.

Centerpartiet anser att det är viktigt att Sverige använder sig av ordförandeskapet just för att öppna EU för världen runtomkring så att EU-samarbetet utvecklas i en alleuropeisk riktning. EU ska fungera som en brobyggare mellan de länder som är med i gemenskapen och dem som står utanför.

En viktig utgångspunkt för EU:s framtida utveckling är att inte isolera sig i Europa och att inte bygga upp nya motsättningar. EU är en sammanlutning av ett antal kulturella traditioner. Det är viktigt att erkänna och bejaka dessa kulturella traditioner. EU ska vara en öppen alleuropeisk samarbetsorganisation som är beredd att spränga religionsvallen och även ta in t.ex. muslimska länder. Utmaningen ligger i att bejaka mixen av kulturer och identiteter på en gemensam värdegrund av humanism, demokrati och marknadsekonomi. EU är förpliktat att stå öppet för alla demokratiska stater som strävar efter ett närmare samarbete för fred och säkerhet, handel, hållbar utveckling m.m.

EU:s viktigaste uppgift framöver är därför att på jämlika villkor bereda alla europeiska stater som uppfyller de s.k. Köpenhamnskriterierna ett tillträde till den inre marknaden. EU har en historisk chans att genom en utvidgning skapa en varaktig fred och säkerhet på kontinenten. Även de länder som inte klarar dessa villkor ska genom gynnsamma villkor ges stöd att uppnå dessa. Medlemskap i EU är ett mäktigt verktyg för dessa länder att påskynda välståndsuppbyggnaden och säkra demokratin. Den nu planerade utvidgningen kommer att ställa krav på de nuvarande med-

lemsländerna. Enligt Centerpartiets uppfattning är det angeläget att nya medlemsstater ges fulla rättigheter och inte placeras i något slags andra klassens medlemskap.

EU:s utgifter för strukturfonder och jordbruksstöd kommer antagligen att öka. Rika länder som Sverige måste också vara beredda att betala för detta. Solidariteten med människor i de länder som bankar på EU:s dörr måste sättas i första rummet. Utvidgningen är en historisk chans för Europa att skapa varaktig fred och säkerhet. Sverige har en viktig roll i att driva denna process så att tidsplanen håller för ansökarländerna att bli medlemmar.

Anf. 93 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! I lördags var jag på ett rådslag som arrangerades av Hela människan. Hela människan är en paraplyorganisation för de kristna samfundens sociala verksamhet. Bl.a. ryms RIA-verksamheten inom denna, men också andra sociala verksamheter. Det var många samlade. Många jobbade ute på fältet med den här verksamheten, och framför allt jobbade man med människor i vårt land som har det svårt socialt.

Deras samfällda berättelse var ganska skrämmande. De berättade om hur förändringen har skett i vårt land och hur snabbt det har gått när det gäller den sociala utslagningen. Man talade om tvåtredjedelssamhället och om en förlorad generation. Man pekade på den förändrade alkoholpolitiken och det förändrade inflödet av narkotika, droger osv. som drabbas just den här gruppen.

Ganska många påpekade detta att med EU-medlemskapet fick vi just det som ja-sidan sade att vi inte skulle få, nämligen en anpassning även av den sociala politiken. Tyvärr har det blivit så. Den senaste tiden har vi kunnat höra och se hur man i ännu större utsträckning ska anpassa framför allt alkoholpolitiken. Från att ha varit en viktig social fråga i vårt land har den nu blivit en ekonomisk fråga där man hänvisar till att vi inte kan ha höga skatter därför att då far man över gränsen. Men man glömmer väldigt lätt att ta upp vad som händer med de människor som drabbas. Vad blir följderna av detta?

På område efter område tycker jag att konsekvensanalyserna av EU-medlemskapet har varit oerhört dåliga. Man har egentligen vare sig tittat på, följt upp eller ens försökt anstränga sig för att inte hänga på EU-tåget när det gäller de negativa konsekvenserna.

Det var lite intressant att tidigare här höra Hans Karlsson när han varmt talade för EMU och fackets roll i det här fallet. Han nämnde just uppgivenheten och sade att det är omöjligt att föra en självständig ekonomisk politik därför att vi är så beroende av omvärlden.

Men vi har i vårt land alltid varit beroende av omvärlden. Det är inte så att Sverige har varit ett isolerat land. Vi har haft en riklig export till andra länder, och våra företag har framför allt varit beroende av USA-dollarn. Det är i stort sett den man har handlat med. Men det är ingen som tidigare har sagt att vi måste anpassa vår politik och vår solidaritet utifrån de regler och krav man har i USA. Vi har tyckt att det har varit fullt okej att ha en egen solidarisk politik utifrån de svenska värderingarna.

Här tycker jag att det finns mycket som egentligen borde tas med i debatten, och jag är glad över att vi nu äntligen börjar få en liten debatt

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

kring EMU. Jag hoppas verkligen att den kommer att öka, så att många fler människor kan få insikt om vad det innebär att också ge upp hela den ekonomiska politiken och totalanpassa den för att fullt ut vara med i EMU.

Anf. 94 HILLEVI LARSSON (s):

Herr talman! Jag skulle vilja prata om det initiativ EU har tagit gentemot Österrike.

Jag vill börja med att säga att jag tycker att det är ett väldigt viktigt initiativ och att det är bra att det kom så tidigt och i enad front.

Nu diskuteras ju fortsättningen på bojkotten. Jag tycker att det viktigaste inte är fortsättningen, utan det viktiga är att denna markering har gjorts och att man har fått upp ögonen för situationen i Österrike.

Givetvis tycker jag att man ska fortsätta att driva ett avståndstagande, men det finns ingen anledning för Sverige att gå emot de andra länderna om de väljer att inte fortsätta. Vi bör driva på en sådan linje men sedan rätta oss efter det EU-länderna kommer fram till.

Nu är det ju så att Jörg Haider inte är vilken galen mördare som helst. Man kan ju inte jämföra honom med Hitler, i alla fall inte så långt som det har gått. Men man kan väl konstatera att politiken går i helt fel riktning. Dessutom var det så under 30-talet att man inte inrättade gaskammare direkt, utan steg för steg ledde politiken till en sådan utveckling. Därför är det viktigt att säga stopp i tid, för vem vet vilken utveckling som väntar, vilka projekt som finns gömda i kistan och som det här partiet kan plocka fram? Detta var därför ett viktigt steg.

Det har också ett intimt samband med utvidgningen. Det är ju EU:s viktigaste utmaning att knyta samman Europa, öst och väst, igen. Många av kandidatländerna i Östeuropa har ju en tråkig historia av förtryck och antisemitism. Då är det viktigt att visa att EU inte accepterar några avsteg från demokrati och mänskliga rättigheter. Exemplet Österrike är bra för kandidatländerna att se. Det visar också för dem att de måste rensa undan sin gamla bråte för att ens klara inträdesprovet till EU.

Även situationen i Turkiet är intressant i det här sammanhanget. Österrike är naturligtvis ett bra exempel även för Turkiet och visar att vi kräver av Turkiet att man accepterar demokrati och mänskliga rättigheter. Lika viktigt är det att vi fortsätter att ha en skarp linje mot Turkiet och visa att vi inte accepterar det förtryck som för närvarande pågår i Turkiet om man ska kunna komma in. Det gäller mänskliga rättigheter och demokrati. Förföljelsen av kurderna är ju en skamfläck för hela Europa och måste snarast stoppas.

Jag har talat mig varm för vad bojkotten av Österrike har åstadkommit. Jag vill också nämna några exempel utöver det jag har sagt. Det är att Haiders parti har backat med en tredjedel. Det visar att det österrikiska folket har tagit till sig omvärldens reaktion. Det har inte lett till att stödet ytterligare har ökat, vilket man hade kunnat befara.

EU har också visat att det inte är ett lands ensak när en sådan här utveckling kommer till stånd, utan detta är allas vårt ansvar. Främlingsfientlighet har ju historiskt lett till antisemitism, rasism och i slutändan avveckling av demokratin. Situationen på 30-talet är ju bekant. Vill man vara med i EU måste man hålla rent på sin egen gård, det är budskapet.

EU är ett fredsprojekt och motsatsen till den sjuka nationalism som nu blommar i Österrike. Det är viktigt att EU håller emot sådana här tendenser. Det är en historisk lärdom att hålla emot när sådana här tendenser visar sig. Det gäller även kampen mot arbetslösheten. Under 30-talet var det ju inte bara Hitler som var problemet. Det fanns även sociala problem, arbetslöshet och galopperande inflation. Det var en av pesterna under 30-talet. Denna kamp är alltså viktig att driva vidare. Det kan vi göra under Sveriges ordförandeskapsår i EU.

Anf. 95 CARL ERIK HEDLUND (m):

Herr talman! I och med deltagandet på den inre marknaden är hela Sverige konkurrensutsatt i en omfattning som vi aldrig varit med om tidigare.

I företagen har detta ställt hårda krav på kostnadsanpassning. Det är verkligheten i en värld präglad alltmer av öppenhet, informationsutbyte och handel över gränserna.

Fördelarna med det här systemet är vida överlägsna nackdelarna. När företagen väl övervunnit kostnadshinder finns det stora marknader att erövra. Konkurrensen förbättrar samtidigt vanliga konsumenters situation genom sänkta priser och bättre urval.

Men konkurrensen främst på EU:s inre marknad gäller inte bara företag och arbetskraft. Den gäller även för staterna. Precis som företagen måste anpassa sina kostnader efter konkurrensen är det vårt ansvar i riksdagen att anpassa statens kostnader och skatter efter internationella förhållanden. Om Sveriges skatter är för höga kommer vi som land att prissätta oss av marknaden.

Sveriges skatter är höga. Vi har Europas högsta inkomstskatter för både hög- och låginkomsttagare. Den höga personbeskattningen är både ett hinder för företag att etablera sig i Sverige och en bidragande orsak till att kompetent arbetskraft och kompetenta företagare väljer att lämna landet.

Även skatterna på kapital och förmögenheter överstiger våra europeiska grannars nivåer, för att inte tala om länder utanför EU. Vi riskerar därmed på sikt att bli ett Europas glesbygdsproblem, ett land där människor och företag försvinner utomlands och med dem arbetstillfällen, entreprenörskap och visioner.

En sådan utveckling sker dock inte över en natt utan smyger sig på. En dag vaknar nationen upp och upptäcker att världen ser helt annorlunda ut. Då är det för sent att ändra förutsättningarna.

Herr talman! Den ekonomiska historien har många exempel på rika nationers fall och undergång. Jag vill inte att Sverige ska bli ett sådant exempel.

Ett försök från en del håll att tackla det här med konkurrensproblematiken är att harmonisera skatterna inom EU. Denna strategi är dömd att misslyckas.

För det första kommer det att bli praktiskt omöjligt att få beslut till stånd. Det finns alltid något land som tjänar på att blockera en uppgörelse. Medan förhandlingarna mal fortsätter Sverige att förlora kapital till välutbildad arbetskraft.

För det andra innebär en harmonisering att lågskatteländer skulle förmås att höja skatter utöver vad det landets medborgare önskar.

Men det finns viktigare invändningar som bör riktas mot harmoniseringsförsöken. Även om det skulle gå att harmonisera skatter inom Europa kvarstår konkurrensen med omvärlden. Höga skattenivåer, låg produktivitet utveckling och behov av strukturomvändningar är nämligen inget unikt svenskt långsiktigt problem utan gäller större delen av Europa.

Fru talman! Det finns även anledning till principiella invändningar. EU:s stora problem är nämligen inte så mycket det demokratiska underskott som det ofta talas om utan snarare ett politiskt överskott. Stat och politiker på alla nivåer lägger sig för mycket i våra liv och kontrollerar för mycket av våra resurser. Den konkurrens mellan länder som fri rörlighet innebär utgör i detta sammanhang en viktig motkraft mot statens makt över den enskilda människan.

Fru talman! Skatterna är i högsta grad en angelägen Europafråga, inte därför att de behöver harmoniseras utan därför att de behöver sänkas. Därför behöver riksdagen inte vänta på resultaten av ministerförhandlingar i Bryssel, utan vi kan sänka skatterna här i Sverige.

I dag fungerar våra högre skattenivåer som en tull som hindrar fullt tillträde till den inre marknaden och dess fördelar. I Europatanken ligger att undanröja gränsbommar och handelshinder. Låt oss därför avskaffa den svenska tullen på arbete och kapital.

Anf. 96 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Efter att ha lyssnat till först och främst inledningarna i den här debatten slås man av hur många stora och vackra ord det finns i svenska språket. Det är näst intill en religiös eufori som ibland strömmar ned här från talarstolen, och det verkar inte finnas någon gräns för vad stormaktsbygget EU och EMU ska kunna åstadkomma.

- Det har från den här talarstolen pratats om EU:s sysselsättningsmål som något överordnat, trots att det i EU:s grundlag och fördragstexter klart står uttryckt att sysselsättningsmålet inte kan vara ett överordnat mål.
- Det har talats om EMU som ett skydd mot stora och snabba kapitalrörelser, trots att det är uttryckligen förbjudet att på något sätt begränsa kapitalrörelser.
- Det har talats om euron som en stark valuta som stabiliserar, trots att euron är allt annat än stark och allt annat än stabil.
- Det har talats om EMU och en gemensam valuta som fredsskapande, trots att exempelvis 24 av 25 krig eller väpnade konflikter under våren 1999 ägde rum inom ett land eller ett område med gemensam valuta.

Mönstret från debatten före folkomröstningen om EU-medlemskapet går igen: Vackra ord stöder anhängarna medan verkligheten ger argument till dem som vill behålla självständigheten utanför medlemskapet.

Att moderater, kristdemokrater m.fl. säger ja till EU och EMU är fullt förståeligt, eftersom man där får stöd för sin politik: avregleringar på arbetsmarknaden med försvagad arbetsrätt och försvagade fackliga orga-

nisationer, skattesänkningar, minskad offentlig sektor och minskad generositet i socialförsäkringssystemen.

Hans Tietmeyer, före chefen för tyska Bundesbank, som är för EMU, talar om politikernas ansvar för att inte hymla utan tala klarspråk om vad EMU handlar om:

”Inte alla är medvetna om det än. Men i spåren av den europeiska valutaunionen kommer det att blåsa kyligare vindar i Europa. Den gemensamma valutan kommer att skärpa konkurrensen i Europa, inte bara bland företagen utan också mellan EMU-länder och deras socialsystem, skattesystem och arbetsmarknader.”

Föregående talare Carl Erik Hedlund var inne på det här och på det ansvar som vi har för att ta upp diskussionen om vad som händer i nästa steg. Vad betyder den ökade konkurrensen i skattesystem, i socialförsäkringssystem osv. när det kommer till praktiken? Det är på tiden att svenska folket får ta ställning till den frågan.

I riksdagen förs redan i dag en politik som i mångt och mycket förbereder ett EMU-medlemskap men som inte har gjorts tydlig för väljarna.

- Det är på tiden att svenska folket får ta ställning till frågan om man vill ha ett systemskifte där den offentliga sektorns andel av BNP stadigt ska minskas.
- Vill vi överge vår neutralitet och alliansfrihet och närma oss ett gemensamt europeiskt försvar med gemensamma stridskrafter?
- Vill vi ha en politik som försvagar arbetsrätten och de fackliga rättigheterna?

Alla de frågorna har direkt koppling till EU och EMU.

Frågan om EU:s utveckling mot en valutaunion är större än frågan om EU-medlemskapet. Förhoppningsvis finns modet att ställa de här relevanta frågorna. Det är vår skyldighet, och i en demokrati är allt annat uteslutet.

Anf. 97 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Jag tänkte uppehålla mig lite grann kring EU och sysselsättningen. Arbetslösheten minskar i Europa och i Sverige beroende på den högkonjunktur som vi nu är inne i. Men arbetslösheten är ändå alldeles för hög. I EU-länderna uppgår den till 8,7 %. Vi kan konstatera att den lägsta arbetslösheten i EU finns i Luxemburg, där den är 2,2 %, och i Österrike, där den är 3,4 %. Sverige har enligt samma mätmetod 6,5 % arbetslöshet.

Arbetslösheten i USA är 3,9 %. Det är USA:s lägsta arbetslöshets-siffra på 30 år. Om EU skulle matcha sysselsättningssiffrorna i USA skulle ytterligare 30 miljoner människor ha ett arbete där. Det är dubbelt så många som det nuvarande antalet arbetslösa inom den europeiska unionen.

Vi kan alltså konstatera att det går bra i USA. Vad har då USA som inte Sverige och Europa har? Jo, man har en avreglerad arbetsmarknad, man har betydligt mer arbete inom tjänstesektorn, man har lägre skatter och man har bättre villkor för småföretag. Statsministern och regeringen borde närmare studera vad som sker i USA vid något av besöken där

Prot.

1999/2000:106

10 maj

EU-debatt

borta. Det borde ge en hel del lärdomar om hur man minskar arbetslösheten. Men tyvärr är det väl så att man inte vill ta åt sig vad man ser. Låsningsarna i den socialdemokratiska politiken är tyvärr alltför stora. Man tar inte ens åt sig de rekommendationer som man får från rådet i EU.

Låt oss då se på situationen i Sverige i dag. Det saknas 450 000 jobb för att lika många ska ha arbete i dag som under 1990. Detta är fallet samtidigt som antalet personer i arbetsför ålder har ökat med 200 000 under 1990-talet. Samtidigt med att vi har brist på utbildad arbetskraft befinner sig en av fyra invandrare utanför arbetskraften. Vi har en brist på högutbildade unga akademiker, och i OECD:s statistik visar det sig att Sverige befinner sig på plats 21 av 25 när det gäller antalet personer med minst treårig högskoleutbildning i åldern 25–34 år. Sverige avviker därmed markant från det internationella mönstret att yngre är mer välutbildade än äldre.

SCB förutspår en betydande brist på civil- och högskoleingenjörer, och vi riskerar att få en brist på IT-området. Vi kan alltså konstatera att vi måste skapa en skola som satsar betydligt mer resurser på högre utbildning och forskning.

Vad säger då EU och rådet? Jo, man konstaterar att Sverige har haft en långsam sysselsättningsstillväxt under största delen av 90-talet: minus 0,7 % under perioden 1991–1998 och 0,3 % under perioden 1994–1998. Arbetslösheten är fortfarande hög, och Sverige har det högsta skatetrycket på inkomster av arbete i unionen, nämligen 58 %. Man säger att vi måste vidta åtgärder för att minska skatetrycket, framför allt på låginkomsttagare.

Man säger också att vi ska utveckla företagarandan. Vad har då hänt i Sverige den sista tiden? Det är inte speciellt mycket. Inte många av Småföretagsdelegationens förslag har genomförts. Regeringen pratar men gör inte någonting. Mona Sahlin säger att skatterna bör minska, men tyvärr sker ingenting.

Fru talman! Jag hinner på denna korta talartid till slut bara framföra förhoppningen att regeringen tar till sig de rekommendationer som finns från EU vad gäller sysselsättningen och inte bara pratar om sysselsättningsunionen utan även beaktar dess innehåll.

Anf. 98 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Jag ska försöka delge kammaren en del av Vänsterpartiets synpunkter på regeringens program för det svenska ordförandeskapet som inte tidigare har framförts i debatten.

Vi tycker att det är viktigt att det svenska ordförandeskapet i möjligaste mån genomförs under öppna och demokratiska former. Sverige bör genom arrangemangen och i politiska initiativ sträva efter att föregå med ett gott exempel och visa vad den svenska offentlighetsprincipen innebär i praktiken.

Sverige bör genomföra konferenser och ministerrådsmöten som utmärks av öppenhet. Det är också önskvärt att ministerråd och Europeiska rådet genomförs utan alltför mycket kostnadskrävande utanverk och att de i stället fokuseras på det politiska innehållet.

På miljöområdet bör regeringen arbeta för att nationella miljöregler baserar sig på försiktighetsprincipen och alltid respekteras, att internat-

ionella miljöavtal och konventioner ska gå före beslut fattade inom EU och att miljömärkning av produkter kan underlättas.

Vi stöder regeringens ambitioner att jämställdhetsperspektivet ska tas upp. Det har Gudrun Schyman redan redogjort för. Jag skulle vilja lägga till barnperspektivet. Vi måste driva ett arbete för barn och ungdomar så att deras rättigheter och villkor lyfts fram.

Vänsterpartiet ifrågasätter samförståndsstrategin för modernisering av trygghetssystemen på EU-nivå. Sverige bör på alla sätt arbeta mot en harmonisering av trygghets- och välfärdssystemen. Det bör även fortsättningsvis vara ländernas ansvar. Dock kan man möjligen acceptera minimiregler.

Vad gäller sysselsättningspolitiken menar vi att Sverige ska framhäva vikten av en väl fungerande offentlig sektor, arbetstidsförkortning och en rättvis fördelningspolitik. Det är av stor betydelse för efterfrågan och skapandet av nya jobb. Vänsterpartiet stöder de försök som gjorts att förhandla fram mellanstatliga regler om minimibesättning av kapital.

Till skillnad från vad Vänsterpartiet önskade blev Turkiet upptaget som kandidatmedlem till EU vid Helsingforsmötet. Det är nu oerhört viktigt att visa att detta inte på något sätt innebär att Köpenhamnskriterierna för nya medlemsstater är på väg att urholkas. Sverige bör därför hålla en hög profil för mänskliga rättigheter, demokratiska fri- och rättigheter och human rättsskipning. Vi skulle också vilja uppmana regeringen att driva frågan om Västsahara i EU.

EU:s bistånd har präglats av byråkrati och bristande effektivitet. Sverige skulle kunna driva på en effektivisering av EU:s bistånd och då utnyttja den kunskap och de erfarenheter som finns hos frivilligorganisationerna för bistånd.

Vad gäller ansökarländerna kan vi hjälpa till att få en demokratisk debatt om EU i dessa länder. Vi i Sverige tillsammans med övriga nordiska länder har en unik tillgång i vår folkbildningstradition. Folkbildningen kan bli ett verkningsfullt instrument vad gäller utvidgningen. Jag skulle vilja uppmana regeringen att utnyttja denna tillgång, speciellt som de själva har sagt att de gärna vill vara med och hjälpa till.

Anf. 99 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! EU är den alleuropeiska säkerhetsordningens politiska, ekonomiska och säkerhetspolitiska kärna. Men EU är också i grunden en värdegemenskap. Där ingår demokratiska marknadsekonomiska länder som visar respekt för mänskliga fri- och rättigheter. Redan processen där länder strävar efter och leds mot medlemskap och del i värdegemenskapen är därför av stort värde.

Den ekonomiska och politiska integrationen gör inte bara krig otänkbart utan också omöjligt. EU har genom sin ekonomiska styrka och storlek möjlighet att stimulera länder att uppträda ansvarsfullt. Genom förmedlingsstrategin för länderna i Central- och Östeuropa – det kanske massivaste stödprogram som världen sett – bidrar EU till ökad mognad inom alla de områden som EU-medlemskapet omfattar.

Länderna får ett betydande stöd när det gäller utveckling av marknadsekonomi, rättsstatens institutioner och anpassning till EU-medlemskapet. EU har här varit ett föredöme för hur man aktivt kan stödja länders demokratiska omvandling.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

EU är en unik aktör för freden därför att samarbetet omfattar det vida säkerhetsbegreppets alla delar om än på olika sätt och på olika djup. Endast ömsesidiga försvarsförpliktelser faller utanför EU och hanteras av Nato.

I EU hanteras ekonomisk integration, politiskt samarbete, mänskliga rättigheter, samarbete mot brott och terrorism, säkerhetspolitiskt samarbete och beslut om Petersbergsuppgifter. De inkluderar som bekant humanitära insatser, fredsbevarande insatser, insatser med stridskrafter vid krishantering och fredsskapande åtgärder i närområdet. Nu tillkommer också möjligheten att utföra de Petersbergsuppgifter man fattar beslut om.

Denna helhet är en utomordentligt god grund för freds- och säkerhetsskapande arbete. Utan ett samordnat agerande för stabilitet och fred i Europa skulle vi riskera att få uppleva ännu fler konflikter liknande den i Kosovo i framtiden.

Vi ser också hur hela Europa söker sig mot EU. Det är fastslaget i EU-fördraget att medlemskap inte är en ynnest utan en rättighet för alla Europas länder som uppfyller kraven. Det är alldeles centralt för Europas fred att den pågående utvidgningsomgången snarast genomförs och sedan följs av andra. Grannländer som Polen, Estland och förhoppningsvis också Lettland kan komma att bli medlemmar redan om ett par år, samtidigt som Ungern, Tjeckien och Slovenien.

Redan under det svenska ordförandeskapet nästa år måste de första förhandlingarna bringas till avslut för att utvidgningen ska kunna genomföras till år 2003. Detta är den allt överskuggande utmaningen för Sverige som ordförandeland. Sedan måste dörren stå öppen för övriga kandidatländer allteftersom de uppfyller kraven. Det är bara kraven för medlemskap och möjligheten att uppfylla dem som ska styra takten i utvidgningen.

Utvidgningen är vår tids stora fredsprojekt. Det gäller inte minst för de välståndsskapande krafter den ger kandidatländerna och unionen som helhet. Därför välkomnar jag nu att regeringen – senkommet, men ändå – ändrat sina prioriteringar för det svenska ordförandeskapet. Längre sattes vardagsfrågor som konsumentskydd före utvidgningen.

Det är ingen slump att den del av Europa som står vid sidan av hela den ekonomiska och politiska integrationen, Balkan, är den del av Europa som också stått i brand. EU måste stå öppet för ekonomisk integration och politiskt samarbete med länderna i det forna Jugoslavien med ett långsiktigt sikte på ett närmare samarbete intill den dag då även de vartefter kan klara kraven för medlemskap.

Minoritetsfrågorna kan förmodligen bara lösas genom integration i någonting större där alla oavsett etnisk bakgrund garanteras givna rättigheter och där ingen kränks. Alternativet är återkommande konflikter och återkommande etnisk rensning.

Nästa utmaning för EU är att också stärka den faktiska krishanteringsförmågan genom att i praktiken skaffa förmåga att utföra Petersbergsuppgifterna. Detta hänger inte minst på medlemsstaternas egen vilja. Det måste vi nu gå vidare med.

Anf. 100 ANNE-KATRINE DUNKER (m):

Fru talman! Arbetet med integreringen av de baltiska länderna och de öst- och centraleuropeiska länderna som ska ingå i Europa får inte förfuskas. För att fullfölja ett historiskt enande av Europa måste utvidgningen drivas med kraft, och här har Sverige en viktig uppgift inför vårt ordförandeskap nästa år.

Men tiden rinner i väg, och frågorna upplevs av många som om de vore mörklagda av regeringen. Informationen och debatten runtom i vårt land som ska ge den folkliga förankringen lyser med sin frånvaro. Många frågar vad det kommer att innebära att vara ordförandeland, mer än att ett antal konferenser ska gå av stapeln på våra ministrars hemorter. Trots att inte minst våra unga är mer europeiska än tidigare i sina vanor minskar förtroendet för de europeiska institutionerna. Vi saknar den gemensamma identiteten. Men de flesta vill trots all kritik ha mer Europa och inte mindre.

Regeringen och socialdemokraterna har inte många dagar på sig och måste snabbt visa sin vilja. Ingvar Carlsson visade stor handlingskraft när han vände i frågan och snabbade på processen med att göra Sverige till medlem av EU. Kan den nuvarande regeringen med statsminister Persson i spetsen göra detsamma?

Många av de länder som bankar på EU:s dörr och vill bli nya medlemmar är f.d. kommunistregimer. Medborgarna i dessa länder har endast under ett fåtal år åtnjutit t.ex. yttrandefrihet, något som gör demokrati-processen så mycket svårare. Det är därför av yttersta vikt att vårt land är väl förberett och har en väl förankrad dagordning i framför allt dessa frågor. Demokrati innebär respekt för oliktankande och tolerans och är en förutsättning för fredsbyggandet länder emellan.

Tankar som föds i kölvattnet av regeringschefernas och numera också utrikesministrarnas ibland tveksamma behandling av Österrike är vilka aktioner det kan tänkas leda till om eller när något av de nya medlemsländerna går något steg tillbaka i demokratiprocessen.

Yttrandefriheten kan avskaffas över en natt. Det har vi sett hos kommunistiska regimer. Ofta vaknar man upp först när det blir akut kris, och då är det många gånger för sent. Vad vill regeringen? Vaclav Havel skrev häromdagen i Dagens Nyheter att det genuina civila samhället är fundamentalt för demokratin.

Fru talman! Att vara medlem i EU innebär både rättigheter och skyldigheter och inte bara vackra ord, som Camilla Sköld Jansson sade tidigare här i talarstolen.

Till skyldigheterna hör onekligen att vi i vårt land måste leda och hjälpa till i den demokratiska processen, så att förenandet av Europa ska gå så smärtfritt som möjligt. Eller, som Olof Palme sade: ”Politik är att vilja”.

Anf. 101 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Sverige kommer ju nästa år att få bestämma över EU:s dagordning genom att vi blir ordförandeland i EU. En viktig fråga som förtjänar att stå i fokus för EU:s arbete de kommande åren är att verka för ett stopp för diskriminering av kvinnor i EU och i den övriga världen.

Regeringen har satt upp jämställdhet inom EU som en viktig prioritering under ordförandeskapet, vilket vi folkpartister är mycket nöjda med.

Men regeringen bör under ordförandeskapet även verka för att EU genom den gemensamma utrikespolitiken tar ett aktivt ansvar för att bekämpa diskriminering av kvinnor runt om i hela världen.

Det internationella samfundet, EU och andra regionala organisationer har ett klart ansvar för att uppmana regeringar att vidta omedelbara åtgärder mot våld och diskriminering som riktar sig mot kvinnor. EU har 350 miljoner medborgare i demokratiska länder, och unionens åtgärder är mycket betydelsefulla i de här frågorna. EU kan ha ett stort inflytande på regeringar som underlåter att respektera de grundläggande mänskliga rättigheterna.

Fru talman! Kommissionen utropade året 1999 till ett år mot kvinnovåld. Det var ett välkommet initiativ, även om kvinnovåld inte på något sätt är en ny fråga. Det har länge varit ett stort, globalt problem, och det finns också här hos oss i Sverige. Men det nya är att vi börjar få en uppfattning om problemets omfattning.

För bara ett par år sedan ansågs våld mot kvinnor inte vara en mänskorskorätsfråga, utan det var snarare en privat fråga som rörde enskilda individer. FN:s förklaring om att avskaffa våld mot kvinnor kom 1993, och det var kanske det första FN-dokument som tog upp dessa frågor. Wienförklaringen antogs av världskonferensen om mänskliga rättigheter samma år, och i den åtog man sig att arbeta för att uppmärksamma kvinnovåldet både offentligt och privat. Men sedan dess har det varit glest med bestämda åtgärder.

Miljoners kvinnor utsätts för våld varje dag – hemma, av myndigheter eller av förtryckande strukturer. Kvinnoförtryck som tar sig uttryck i våldtäkt, könsstympning, bränning och misshandel accepteras fortfarande, och det förekommer i många länder. Våldet mot kvinnor måste vara en angelägenhet för alla och inte reduceras till en s.k. kvinnofråga.

Fru talman! Mycket av det som hindrar kvinnors rättigheter beror på samhället, traditioner eller religiösa uppfattningar. Detta gör det visserligen svårare för det internationella samfundet att vidta åtgärder för att ändra orättvisor, men det får inte bli en orsak till att man förblir passiv. Detta gäller särskilt våld mot kvinnor.

Det är viktigt att ta itu med de grundläggande orsakerna till våld och diskriminering och att ändra de uppfattningar som råder i dag. Att utmana könsroller och traditioner och att förbättra kvinnans ställning i samhället är mycket viktiga åtgärder för att man ska kunna sätta stopp för diskriminering och uppnå en verklig jämlikhet mellan kvinnor och män i hela världen.

Insatserna för att bekämpa våld och diskriminering kräver ett nära samarbete med frivilligorganisationer som arbetar med att stödja och skydda offer. Det behövs också utbildning för de anställda på rättsliga, sociala och medicinska myndigheter.

Fru talman! För att man ska kunna stoppa kvinnovåldet behövs ett nära samarbete mellan å ena sidan internationella organ som FN och EU, å andra sidan nationella regeringar och frivilligorganisationer, som arbetar på både internationell och lokal nivå. Folkpartiet välkomnar sådana kampanjer för mänskliga rättigheter för kvinnor som drivs av t.ex. UNIFEM och många internationella, regionala och lokala frivilligorganisationer.

Anf. 102 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Jag har troget suttit och lyssnat på den här EU-debatten i fyra och en halv timme. Jag måste säga att det har varit en mycket intressant och givande debatt. Det är glädjande att vi kan ha en sådan konstruktiv debatt, speciellt som Sverige ska bli ordförandeland nästa år. Debatten har varit konstruktiv antingen man har varit för eller emot EU, vilket är mycket glädjande.

Jag har uppnått en ålder då jag så att säga har lite perspektiv på frågan. Det är nästan 50 år sedan som jag liftade genom ett sönderslaget Europa. Det var då min Europatanke formades, och jag lyssnade på dem som då satte dagordningen.

Den här perioden har följts av mer än 50 år av undvikande av krig mellan länderna. Det är unikt i Europas historia att vi på det sättet kunnat undvika krig. Det är också glädjande att kunna se utvecklingen som lett fram till att Sverige nu blir ordförandeland. För Sveriges del har den utvecklingen ofta tagit två steg framåt och ett steg bakåt, men det har ändå gått framåt hela tiden.

Det har krävts mycket opinionsbildande arbete av oss som varit för EU hela tiden och för ett nära samarbete mellan Europas länder. Vi har mött mycket motstånd från andra partier, inte minst från Socialdemokraterna under många decennier. Därför har det alltid för mig tett sig ganska märkligt att vi fortfarande har partier i Sveriges riksdag som vill lämna denna form av samarbete.

Det är märkligt inte minst när det gäller Miljöpartiet, eftersom miljöfrågorna är så gränsöverskridande. Här har vi nu ett redskap för att åstadkomma en bättre miljö i vår del av världen genom åtaganden och genom att det finns lite kraft bakom besluten.

Jag skulle vilja se mindre av uttryck som ”de i Europa” och ”vi i Sverige”. Jag skulle vilja att vi sade ”vi i Europa” och ”vi européer”. Det skulle vara ett medborgarnas Europa, där närhetsprincipen råder. För beslut som rör människorna och som inte behöver fattas i gränsöverskridande former ska naturligtvis närhetsprincipen råda.

Även offentlighetsprincipen ska råda. Vi ska ha ett transparent beslutsförfarande. På den punkten har Sverige mycket att bidra med. Det gäller också att stärka det folkligt förankrade EU-parlamentet, där de direktvalda sitter.

Folkpartiet tycker inte att det vore så märkligt om svenska EU-parlamentariker skulle kunna få ta del av t.ex. en sådan debatt som vi har här i dag. Det är möjligt att vi måste ändra på vissa bestämmelser i riksdagsordningen, men jag tror att det skulle bidra till debatten om även svenska EU-parlamentariker fick delta. Folkpartiet föreslår det.

En annan mycket viktig sak är den internationella solidariteten. Där finns mycket arbete att göra inom den europeiska unionen.

Slutligen vill jag ta upp utvidgningen. Det är avgörande att det ordförandeskap som Sverige går in i för med sig att vi kan ta klara steg mot utvidgning och nya medlemmar i Europeiska unionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

EU-debatt

Prot.
1999/2000:106
10 maj

4 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Förslag
1999/2000:RR9 till socialutskottet

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Utbildningsutskottets betänkanden 1999/2000:UbU14 och UbU15
Justitieutskottets betänkande 1999/2000:JuU11

Prot.
1999/2000:106
10 maj

6 § Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande 1999/2000:NU11
Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m. (prop. 1999/2000:63).

*Godkännande av avtal
om ersättning i samband
med stängning av
Barsebäcksverket,
m.m.*

Anf. 103 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! 120 kilo i sekunden – det är miljöns kostnad för Barsebäcksstängningen. 120 kilo koldioxid extra i sekunden släpps ut för att ersätta de 600 megawatt el som producerades i Barsebäck med kärnteknik när samma mängd el ska produceras i danska skitiga kolkondenskraftverk. 120 kilo i sekunden är priset för majoritetens energipolitik, eller 4 miljoner ton koldioxid om året om man räknar per år i stället för per sekund. 2 000 ton kväveoxider respektive 2 000 ton svaveloxider per år är den kostnad som miljön får bära bara för att majoriteten väljer att stänga det första verket i Barsebäck.

Fru talman! Detta är inte den enda kostnaden. Andra kostnader för Socialdemokraternas, Vänsterns och Centerns energipolitik får hushållen bära: höjda elskatter för att inte alternativen helt ska falla bort och ombyggnadskostnader för att bygga om villor och radhus så att de passar till fjärrvärme när elvärmerna ska konverteras bort. Kostnaderna för hushållen blir massiva, med i många fall dessutom höjd fastighetsskatt som följd.

Det blir kostnader för industrin och kostnader för alla de arbetsplatser som använder el som en insatsvara i sin produktion. Det gäller jobben och industrierna i Hällefors, Degerfors, Karlskoga, Frövifors och zinkgruvan i min egen valkrets, där vi har 5 000 anställda i elintensiv industri. Det handlar om skogsindustrin med den framför allt mekaniska tillverkningen av pappersmassa, som är en mycket stor slukare av el och elenergi. Det handlar om kemiindustrin. Det handlar om gruvorna. Det handlar om stålindustrin och metallindustrin. Det är orter som Sundsvall och Trollhättan som är helt beroende av industri där el är en av de viktigaste insatsvarorna. I Sundsvall har man aluminiumsmältverk och pappersbruk, och där är de viktiga insatserna i pappersbruken granvirke och elektricitet för att driva maskinerna. Där motsvarar 1 öre per kilowattimme för elen 10 kr per kubikmeter för vedråvaran. Det är industrier och orter som får bära kostnaden för majoritetens energipolitik.

Alla de som jobbar i den elintensiva industrin får också vara med och betala. Det är de som drabbas av att företagen måste rationalisera när osäkerheten om elförsörjningen gör att man kanske gör en investering i Sheffield i stället för i Avesta eller att man förlägger konverteringen eller vissa pappersmaskiner till Europa i stället för till Kvarnsveden, Norrköping eller Sundsvall eller någon annan av alla de orter där dessa indu-

strier finns. Det är de anställda som drabbas av arbetslöshet när industrin rationaliserar eller förlägger produktion och verksamhet utomlands. De tillhör också den skara som får betala kostnaden för Socialdemokraternas, Vänsterns och Centerpartiets energipolitik.

I detta betänkande vill majoriteten att riksdagen ska godkänna avtalet som reglerar ersättningen i samband med stängningen av Barsebäcksverket. I detta betänkande försöker majoriteten renodla kostnaderna, och bara de rent statliga kostnaderna hamnar på 8,3 miljarder kronor för det första av de kärnkraftverk som finns i Sverige. Det är 8,3 miljarder för den första reaktorn i direkta statliga kostnader.

Till det ska vi lägga kostnaden för omställningsprogrammet på dryga 9 miljarder, som syftar till att ersätta produktionen i de två reaktorerna i Barsebäck. Då är det 8,3 miljarder för B 1:an. Det är 9,1 miljarder för omställningsprogrammet.

Det vore väl naturligt om det vore så att kärnkraften ska fasas ut ur det svenska energisystemet, men samtidigt köper det helstatliga bolaget Vattenfall andelar i tysk kärnkraft för 7,5 miljarder kronor under ledning av den tidigare energiministern Jörgen Andersson. Man lägger 7,5 miljarder kronor på att köpa tysk kärnkraft, när vi samtidigt lägger ned 8,3 + 9,1 miljarder kronor på att lägga ned svensk kärnkraft. Det är inte klokt. Det är slöseri.

Samtidigt får vi besked från näringsministern om att stängningen av Barsebäck 2 kan dröja. I ett TT-telegram från i går står det så här: "Näringsminister Björn Rosengren är tveksam till om det går att stänga Barsebäck 2 redan 1 juli nästa år". Det fortsätter så här: "För att stänga den andra reaktorn i Barsebäck finns enligt riksdagsbeslutet ett villkor som ska uppfyllas. Bortfallet av el från Barsebäck måste ersättas med annan inhemsk, miljövänlig el eller genom sparande. Men med dagens låga elpriser har energiomställningen gått i stå. Det är inte lönsamt att investera i alternativen. Någon inhemsk reservkraft som snabbt kan tas i bruk finns inte heller längre. Den försvann med avregleringen och den fria elmarknaden. I stället klaras toppar av genom import."

Ja, så är det. Vi har ersatt Barsebäck 1, och ska man ersätta Barsebäck 2 blir det också med import. Längre ned i samma telegram står det så här: "Nyligen fick Björn Rosengren även ett betänkande från Delegationen för energiförsörjning i Sydsverige som visade att det går att stänga andra reaktorn i Barsebäck, men att det skulle ske till priset av stora utsläpp av koldioxid. Om ersättningselen importerades skulle utsläppen av koldioxid ökas med 4 miljoner ton per år."

Ja, så är det. Barsebäck ersätts med import av skitig dansk kolkraft.

Man kan konstatera att ytterligare statliga kostnader, utöver dessa kostnader, kommer att få betalas över regionalpolitiken för att man ska kunna stödja de orter som förlorar jobb till följd av energipolitiken. Det är väl en del av det socialdemokratiska kretsloppssamhället. Först slår man ut industrin. Sedan betalar man ut bidrag till regionerna.

Det finns också anledning att rikta kritik mot avtalet av rent principiella skäl. Vi borgerliga menar i reservationen att avtalet inte är förenligt med budgetlagen och med gängse skattemässiga principer. För det första är beloppen nettoberäknade, dvs. de redovisas exklusive bolagskatt för att man på det viset ska minska de synliga kostnaderna. För det andra ska ersättningen till Vattenfall räknas av mot bolagets årliga utdel-

ning till staten. Det är i strid med budgetlagen, menar vi. Det innebär att det inte blir tydligt och synligt för medborgarna vilka kostnaderna egentligen är. Vi menar att det inte finns någon anledning att gå ifrån budgetlagen och de andra skattemässiga principerna. Jag vill därför yrka bifall till reservation 1 som innebär avslag på propositionen.

Avslutningsvis vill jag ställa en fråga till majoritetens företrädare, Barbro Andersson Öhrn: Tycker Barbro Andersson Öhrn att det är väl använda pengar att lägga 8,3 miljarder kronor på att stänga ett väl fungerande kärnkraftverk? Är Barbro Andersson Öhrn nöjd nu när 8,3 miljarder kronor av skattebetalarnas surt förvärvade pengar går till att avveckla och stänga en väl fungerande arbetsplats?

Anf. 104 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna avvisar avtalet om ersättning i samband med stängningen av Barsebäcksverket. Det gör vi därför att vi sade nej till beslutet om stängningen, som vi menar kom alldeles för tidigt, på fel sätt och har fått alldeles för stora konsekvenser.

Beslutet kom för tidigt, eftersom vi inte har lyckats få fram förnybara energislag som kan växlas in för att ersätta den kraftproduktion som stängs av. Beslutet kom på fel sätt, eftersom det saknades – och fortfarande saknas – ordentliga miljökonsekvensbeskrivningar. Alla visste att en stor del kolkraft skulle ersätta kärnkraften, och den miljöförstörelse som de kraftigt ökade utsläppen av koldioxid innebär var ju känd på förhand. Ändå blundar regeringen och stödpartierna för miljökonsekvenserna. Det är synnerligen ansvarslöst, menar vi kristdemokrater. Det är särskilt anmärkningsvärt när partier som kallar sig själva för gröna partier på det här sättet bidrar till gigantiska koldioxidutsläpp.

Fru talman! Beslutet har också fått andra konsekvenser. Och dagens debatt handlar om ekonomin. Eftersom vi avvisar avtalet har jag ingen anledning att gå in i detaljdiskussion om beloppen. Men jag vill ta upp de nya principer som regeringen lanserar i avtalet och som kräver särskild lagstiftning. Regeringen går emot budgetlagen, där det finns inskrivet ett krav på att statens utgifter och inkomster ska redovisas var för sig. Man får inte nettoredovisa en statlig utgift mot en inkomstitel. Man får inte heller sammanföra inkomster och utgifter till en nettopost på budgetens utgiftssida. Om man gör avsteg från denna princip förloras tilltron till utgiftstaket som ett viktigt styrinstrument.

Vi menar att det är förvånande att regeringen har valt en ny princip och inte längre slår vakt om utgiftstaket. Jag trodde att utgiftstaket närapå var heligt för finansministern. Åtminstone har han velat framställa det så när stödpartierna har velat lyfta på taket. Men som avtalet nu ser ut är det bara en del av ersättningen som kommer att belasta budgetens utgiftssida. Och för att ytterligare minska pressen på utgiftstaket kommer utgifterna faktiskt att spridas ut över 18 år. Därigenom är det nära nog omöjligt att få en samlad totalbild av de verkliga kostnaderna för avvecklingen, och utgiftstakets syfte åsidosätts.

Enligt vår mening är det helt uppenbart – och det tar vi också upp i vår motion – att utformningen av avtalet präglas av att man så långt som möjligt vill undvika effekter på utgiftstaket. Ersättningen, som ju uppgår till många miljarder, ökar inte något år de takbegränsade utgifterna med mer än 340 miljoner kronor. Detta är budgettricksande och inget annat.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Godkännande av avtal
om ersättning i samband
med stängning av
Barsebäcksverket,
m.m.*

*Godkännande av avtal
om ersättning i sam-
band med stängning av
Barsebäcksverket,
m.m.*

Man kan också misstänka att regeringen inte är särskilt ledsn över att den här konstruktionen leder till att den synliga kostnaden för avvecklingen blir betydligt lägre än vad den egentligen är. Men, fru talman, svenska folket har rätt att få en redovisning av sanning och konsekvens.

Regeringens avvecklingsmiljarder måste till att börja med kompletteras med ungefär 2 miljarder för skattebortfallet. Det gäller både bolagskatt och punktskatt. Detta ger då en totalkostnad på ca 8,3 miljarder för stängningen av den första reaktorn. Ändå är detta inte allt. Regeringen skriver själv att det är omöjligt att göra en fullständig bedömning av de statsfinansiella effekterna. Man gör t.ex. ingen bedömning av elmarknadens utveckling utan konstaterar bara att denna påverkar statens finanser. Därför, fru talman, kan totalkostnaden faktiskt lika gärna springa upp mot kanske nio, tio miljarder. Det vet vi inte förrän om bortåt 18 år.

Kristdemokraterna anser att det är fel metod att bygga upp ett avtal som kräver ny lagstiftning för skattebefrielse. Ett alternativ till den här krångliga avtalsmodellen hade kunnat vara att ersättningen hade jämsställts med ersättningen vid expropriation. Sådana ersättningar är skattepliktiga om de är ersättningar för en skattepliktig inkomst. Det finns alltså redan en lagstiftning som hade kunnat nyttjas. Vi ser inte heller några egentliga skäl för att man ska göra undantag från reglerna vid omstruktureringar vad gäller inkomstskatt, inte heller när det gäller stämpelskatt vid förvärv av fast egendom.

Fru talman! Det är vår mening att man, om det visar sig att de regler som är till för att underlätta omstruktureringar i näringslivet är till hinder, inte bör rusa åstad och stifta speciallag, utan man ska ta det som ett skäl för att tillsätta en allmän översyn av de gällande reglerna med förhoppning om att man kan komma fram till enklare regler som då kan gälla för hela näringslivet. I andra sammanhang hävdar regeringen att skattesystemet ska vara enkelt, generellt och likformigt. Min fråga till majoritetens företrädare är: Varför gäller inte det vid omstruktureringen av energiföretagen?

Fru talman! Kristdemokraterna avvisar propositionen, och vi stöder bifallsyrkandet till reservation 1.

Anf. 105 EVA FLYBORG (fp):

Fru talman! För en tid sedan hade vi en debatt här i kammaren som handlade om energipolitiken i stort och om Barsebäck och kärnkraften i synnerhet. Den debatten skulle i princip kunna återupprepas här i kammaren i dag, eftersom dagens debatt hanterar det ekonomiska efterspelet till den föreställningen.

Att stänga kärnkraftverk i förtid är inte billigt. Det kan vi nu konstatera. Det är 8,3 miljarder i ersättning för Barsebäck 1, 9,1 miljarder till omställningsprogrammet och 7 ½ miljarder i kostnad för att köpa in tysk kärnkraft i stället för vår rena egna.

Att regeringen sedan hanterar ersättningskostnaderna i bästa budgettricksarstil gör inte saken ett dugg bättre. Varför är t.ex. alla ersättningsbelopp nettoberäknade? Detta står inte i överensstämmelse med budgetlagens krav på en bruttoredovisning, inte heller att vissa delar av ersättningen sprids likt dyngan på åkern över en period av 18 år.

Likt den berömde magikern Houdini får regeringen miljarder att försvinna ut i det tomma intet. Skattebetalarna står fortfarande för notan på 25 miljarder, men det syns inte lika tydligt.

Jag vill här hänvisa till den portalreservation som Folkpartiet har tillsammans med Moderata samlingspartiet och Kristdemokraterna i detta betänkande. Den är enligt min mening både välskriven och välmotiverad, och den står vi självklart bakom.

Fru talman! Folkpartiet anser att 1997 års energipolitiska beslut bör återkallas. I stället bör riksdagen skyndsamt anta nya energipolitiska riktlinjer. Sverige ska dra nytta av de resurser som står till vårt förfogande. De energipolitiska riktlinjer som antogs 1997 skadar Sverige som industrination. Särskilt allvarligt är beslutet att genomföra den förtida avvecklingen av kärnkraften. Det innebär en kapitalförstöring som saknar motstycke och som kommer att medföra välfärdsförluster på sikt. Miljön skadas, och det blir svårare att bekämpa arbetslösheten. Mot den här bakgrunden anser vi att beslutet att stänga Barsebäck 1 ska rivas upp så att kärnkraftverken kan drivas så länge reaktorerna uppfyller gällande miljö- och säkerhetskrav.

Fru talman! Folkomröstningen om kärnkraften i Sverige genomfördes för drygt 20 år sedan. Under den här 20-årsperioden har avsevärda tekniska framsteg gjorts inom många områden, inklusive energiområdet. Samtidigt har man vunnit en ökad insikt om olika energikällors miljöeffekter, t.ex. i fråga om utsläppen av koldioxid. Till detta kommer att både väljargrupper och t.ex. riksdagens sammansättning har förändrats drastiskt sedan folkomröstningen genomfördes för 20 år sedan. De drygt 2,1 miljoner väljare som har tillkommit sedan 1980 har inte fått uttala sig i kärnkraftsfrågan. Jag är själv en av dem. Av dagens aktiva riksdagsledamöter och ersättare satt bara 16 i riksdagen vid tiden för folkomröstningen.

Kärnkraftstekniken har också varit föremål för en snabb utveckling, inte minst på säkerhetsområdet. I diskussionen inför folkomröstningen för över 20 år sedan fanns heller inga reservationer för att nya tekniska innovationer kan förändra såväl säkerhets- som miljöaspekterna av kärnkraftsanvändningen.

Ett beslut grundat på 1980 års tekniska utvecklingsnivå skulle alltså gälla också framdeles – och för all framtid kanske. Man måste då ställa sig frågan: Hur lång tid är rimlig för ett folkomröstningsbeslut? Är 20 år en rimlig tid för att följa beslutet av en folkomröstning? Är 30 år rimligt? Är 40 år eller kanske 100 år rimligt? Var ska vi dra gränsen? Var är det rimligt?

Vi i Folkpartiet anser att det är rimligt att dra den gränsen nu. Det är orimligt att dagens, och också morgondagens, energipolitik ska styras utifrån 1980 års folkomröstning och de förhållanden som då var kända. Utformningen av energipolitiken måste självfallet få påverkas av de nya omständigheter som har tillkommit sedan vi hade en folkomröstning. T.ex. har energifrågornas globala karaktär och inte minst växthuseffekten blivit allt tydligare. Likaså har bedömningen av de svenska kärnkraftsreaktorernas tekniska livslängd förändrats väsentligt. Då trodde man 25 år; nu tror man minst 40 år.

Den svenska elmarknaden har också avreglerats, och elkunderna har därigenom fått en mycket större makt att påverka de produkter och tjäns-

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Godkännande av avtal
om ersättning i samband
med stängning av
Barsebäcksverket,
m.m.*

*Godkännande av avtal
om ersättning i sam-
band med stängning av
Barsebäcksverket,
m.m.*

ter som erbjuds. Dessutom är det orimligt att dagens väljarkår inte ska kunna påverka energipolitiken utan att denna nästan dogmatiskt ska styras av en folkomröstning som ligger 20 år tillbaka i tiden.

Kärnkraftsreaktorerna ska inte avvecklas genom årtalsbestämda politiska beslut utan då de inte längre uppfyller gällande säkerhets- och miljökrav. Beslut om den nya energipolitiken ska, tycker vi, fattas av riksdagen. Om det emellertid visar sig omöjligt att nå en bred enighet i riksdagen om detta bör frågan om en ny folkomröstning aktualiseras. Det är inte det bästa sättet, men i valet mellan att dagens energipolitik ska ligga kvar och att ha en ny folkomröstning om energipolitiken föredrar vi en folkomröstning i frågan.

Fru talman! Vi kan inse, så här två år efteråt, att Göran Perssons glada utrop på valnatten 1998 – Vi fortsätter att regera! – har medfört ett mycket högt pris, både för de svenska skattebetalarna och för miljön.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 1, och i övriga moment kommer vi i Folkpartiet att avstå.

Anf. 106 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Miljöpartiet de gröna inser i likhet med hela den övriga globala gröna rörelsen att varken kärnkraft eller fossila bränslen ryms inom ett ekologiskt hållbart samhälle. Därför är vi mycket positiva till att den första reaktorn läggs ned och att man inleder kärnkraftsavvecklingen. Orsaken till vår inställning till kärnkraft och fossila bränslen är självklar. Kärnkraften innehåller i sig kontinuerliga risker, alltifrån brytning av uran till avfallens omhändertagande. Hela den vägen har kärnkraften stora risker, och den innebär ett spridande av strålning i omgivningen som är helt oacceptabelt.

Fossila bränslen å andra sidan sprider också en mängd saker som vi inte kan acceptera i naturen, bl.a. koldioxid som vi måste vara mycket försiktiga med. Vi vet att det har varit omfattande katastrofer, och vi kan vänta oss mer av det slaget om vi inte gör någonting konkret och snart.

Svensk energipolitik har varit ryckig. Den har stått under inflytande av starka lobbygrupper, grupper med bra ekonomi för att trycka på. Den har också innehållit tydliga element av svek från linje 2 i kärnkrafts- omröstningen, där man bl.a. hävdade att den direktverkande elen inte skulle nyetableras i nybyggen. Det har man inte arbetat med sedan, till stort förfång för avvecklingen nu, för nu är det mycket kostsamt för oss att åtgärda detta.

Svensk energipolitik har varit otydlig och förvirrad. Många jordbrukare som har satsat på biobränslen har fått stora bekymmer för att de inte kan få ut det pris de hade väntat sig. Det blir helt enkelt olönsamt för dem. Det är väldigt tragiskt. De känner sig, med rätta, vilseförda.

Vi i Miljöpartiet har år efter år lagt fram förslag på hur man på marknadens villkor skulle kunna avveckla kärnkraften. Det skulle naturligtvis vara billigare än ett sådant här avtal som vi nu ingått. Det handlar om ekonomiska styrmedel och om att kärnkraften ska ta sina fulla risk- och miljökostnader, vilket den inte tvingas till nu. Som bekant har vi inte haft någon vidare framgång med våra försök, utan vi står nu i ett läge där kärnkraften avvecklas genom ett avtal genom lag. Det här blir dyrt för staten.

Å andra sidan står vi nu i ett intressant läge där möjligtvis kärnkraften faktiskt kan avveckla sig själv, trots att vi inte fått dessa styrmedel, för elen har nu blivit billig. Jag såg en intervju med Vattenfalls nye styrelseordförande Stig Larsson, som sade rättfram i en DN-intervju att kärnkraften nu blir olönsam. Det här öppnar för framtiden verkligen intressanta perspektiv. Statistiken över vad olika grupper i samhället betalar för el visar ganska klart att det är privatkonsumenterna som håller kärnkraften under armarna för närvarande genom att de betalar ett avsevärt högre pris per kilowattimme än andra konsumenter. När jag skrev mitt anförande hade jag sett ett pris på 10–12 öre mer per kilowattimme. Senare har jag fått information om att det ligger avsevärt högre. Det är stora skillnader. Man betalar dubbla priset mot marknadspriset. Det här gör att kärnkraften hittills har överlevt.

I och med det vill jag uppmana Sveriges konsumenter att titta över sina elräkningar. Antingen ska man betala dyrt för grön el, så att man betalar för en omställning av samhället – det hoppas jag att de allra flesta gör – eller vill man inte lägga ned sådana pengar på elkraften ska man titta över sin elräkning och försöka skaffa sig ett så billigt alternativ som det bara går. Där har vi två vägar, antingen gör man det billigt och hjälper till att avveckla kärnkraften, eller så köper man lite dyrare grön el och ställer upp för den nya el som måste komma. Det är naturligtvis viktigt att många människor köper grön el så att vi betalar för utvecklingen av nya energiformer. Vi har nu, som det verkar, en chans att på kommersiell väg lägga ned kärnkraften. Det är spännande!

Lagen om avvecklingen antogs 1997. Miljöpartiet insåg redan då att det skulle bli dyrt att göra en nedläggning utan hjälp av ekonomisk styrmedel. Det är ett dyrt avtal. Staten får ersätta reaktorägarna för hela mellanskillnaden mellan antagna framtida marknadspriser och undvikbara kostnader där risk-, hälso- och miljökostnader inte är internaliserade på ett riktigt sätt. Dessutom räknas med en driftid på 40 år för kärnkraften i stället för 25 år som Miljöpartiet förordar eller 30 år som man räknar med i Tyskland. Staten får ge stora bidrag till kostnader, som rätteligen reaktorägarna borde stå för. Vi vill inte att avtalet ska bli ett mönster för framtida kärnkraftsavvecklingar. Vi hoppas fortfarande på att vi kan lägga ned kärnkraftverken på kommersiell väg med hjälp av ekonomiska styrmedel.

Vi vill acceptera propositionen, eftersom vi tycker att det är viktigt att kärnkraftsavvecklingen påbörjas. Avtalet har en avgörande fördel. Staten betalar ersättningen till Vattenfall som staten äger till hundra procent. Om ersättningen blir för högt beräknad bör staten kunna få tillbaka pengarna genom att ge ökade inleveranskrav till Vattenfall.

Vi har anledning att fundera över vår roll i världen. Är det rimligt att svensk industri ska konkurrera med hjälp av låga elpriser? Industri- och näringsidkare i Sverige tröttnar aldrig på att tala om att de har höga elskatter – vilket de inte har, för de har inga elskatter. De har en koldioxidskatt till halva summan av vad konsumenterna i övrigt har. Det är en förståelig vinkel att de koncentrerar sig på skatterna eftersom priserna internationellt sett är så låga.

Jag har statistik från 1999. Sverige ligger utomordentligt lågt med elpriserna. En liten industri i Sverige betalade enligt den här tabellen 40 öre per kilowattimme. I Storbritannien betalade man 79 öre per kilowatt-

timme. Det är stora skillnader, och Sverige ligger mycket lågt. Det är bara några länder, bl.a. Litauen, som ligger lika lågt i elpris. Ska Sverige konkurrera med låga elpriser eller ska vi konkurrera med god utbildning, god kvalitet, duktiga jobbare, så som vi brukar vilja beskriva Sverige? Som det ser ut konkurrerar vi snarare med låga elpriser eftersom våra arbetsgivaravgifter är väldigt höga. Det är värt att tänka efter vilken grund svensk industri ska utvecklas och konkurrera på.

Anf. 107 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Ingegerd Saarinen konstaterar att kärnkraften börjar bli olönsam. Det har hon ju alldeles rätt i. Med dagens produktionsskatter på kärnkraft tar staten ungefär var fjärde krona av de pengar som kärnkraftverken tjänar in. Var fjärde krona, 25 % av intäkterna, går i en direkt statlig straffskatt på kärnkraften. På det viset har man tvingat fram en i dag obefintlig lönsamhet.

På en avreglerad elmarknad kommer en avvecklad kärnkraft definitionsmässigt att ersättas med produktionssätt som är något dyrare, i det här fallet kolkondens – alternativet på den nordeuropeiska elmarknaden. Tar man bort 600 megawatt effekt i Barsebäck blir det i praktiken 600 megawatt kolkondens som ersätter kärnkraften. Produktionen i Barsebäck motsvarar kolkondens som ger fyra miljoner ton koldioxid extra varje år. Är Ingegerd Saarinen nöjd med att vi nu tar ytterligare steg in i fossilsamhället och ytterligare steg mot koldioxidutsläpp?

Sedan frågar Ingegerd Saarinen om svensk industri ska konkurrera med låga elpriser. Man kan fråga sig om vi ska ha elintensiv industri i Sverige. Den frågan tycker jag att Ingegerd Saarinen borde svara på. Jag menar att det är bra att vi i Sverige har elintensiv industri – skogsindustri, kemiindustri, gruvor och stål. Tycker Ingegerd Saarinen att det är bra?

Anf. 108 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Vi använder nu inte ens hälften av våra biobränslen eftersom de inte är lönsamma. Vi använder långtifrån all vår kärnkraft eftersom den inte är lönsam. Att vi fortfarande vid toppperioder importerar en liten mängd kolkraft beror på att den kraften är för billig att producera. Den behöver inte betala sina miljökostnader. Det gläder mig att också Ola Karlsson tycker att det är fel. Det gör väl Ola Karlsson? Då kan vi tillsammans verka för att EU ser till att vi får en harmoniserad energiskatt och en effektiv energimarknad i EU, vilket vi inte har nu. Det är där felet ligger.

Ja, vi ska ha en energiintensiv industri. Den ska inte heller konkurrera med hjälp av låga elpriser mot energiintensiv industri i andra länder. Den icke energiintensiva industrin ska inte konkurrera med hjälp av låga energipriser, den ska konkurrera med annat.

Anf. 109 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Dagens elmarknad fungerar i realiteten så att en stängning av kärnkraftverk ersätts med elproduktion från kolkondens i Tyskland, Polen, Danmark och andra länder på den europeiska kontinenten. Därmed ersätts varje stängning av svensk kärnkraft med ytterligare koldioxidutsläpp från skitiga kolkraftverk.

Jag tycker inte att det är bra. Det är direkt skadligt för miljön. Det är att ta många steg tillbaka i miljötankandet när vi återigen gräver oss fast i fossilsamhället med dagens kärnkraftsavveckling.

Ingegerd Saarinen säger att industrin ska konkurrera, men inte med låga elpriser. Faktum är att en stor del av svensk elintensiv industri är uppbyggd efter den kostnadsstruktur vi har. Vi har mekanisk tillverkning av pappersmassa i Sverige, just därför att vi har god tillgång till el. Skulle elpriset höjas skulle industrin slås ut. Alternativet är *inte* att flytta den till andra länder, utan snarare att ersätta dessa processer med andra processer där vi har ännu sämre konkurrenskraft än omvärlden.

Med Ingegerd Saarinen och Miljöpartiets politik kommer svensk industri inte att konkurrera med låga elpriser, dvs. den kommer inte att kunna konkurrera alls. Förutsättningarna för att vara kvar i Sverige kommer att raderas ut.

Anf. 110 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Jag tror inte heller att det lönar sig så mycket för den industri som inte är energieffektiv att flytta till ett annat EU-land. Ta t.ex. Irland, som ju är bekant för att dumpa alla möjliga sociala kostnader för att få dit företag. Att flytta till Irland på grund av stora elkostnader vore inte så bra, då de har 76 öre per kWh i stället för 40 öre i Sverige. Den delen är inte lönsam. De får i så fall gå på att Irland har dumpade sociala kostnader. Det kan det ju tänkas att de gör, men då är inte orsaken den som Ola Karlsson vill framhäva.

Beträffande detta att kärnkraften i realiteten ersätts vid topperioder med smutsig kol, inträffar detta bara vid enstaka tillfällen. Eftersom jag nyss har hört en EU-debatt med lyriska anhängare bland er moderater antar jag att ni måste ha en tro på att den församling som EU är kan fixa till det så att vi får en effektiv marknad. Det är i alla fall huvudsyftet med EU att få en effektiv marknad. Även om man inte prioriterar miljön speciellt högt måste vi väl tro att man så småningom kommer fram till att prioritera energifrågorna, som även har stor bäring på företagen och industrin, så att de olika energiproduktionsslagen kan få harmoniserade förutsättningar och kolkraften får betala sina rätta miljökostnader. Skälet till att kolkraften går framåt är ju att den inte betalar det som den ska.

Anf. 111 INGER STRÖMBOM (kd) replik:

Fru talman! Ingegerd Saarinen höll med om att kostnaden för avvecklingen av Barsebäck 1 är väldigt hög. Men sedan sade hon att om vi inte har råd, om avtalet visar sig bli alldeles för dyrt för svensk ekonomi, kan staten få pengar från Vattenfall genom ökade avkastningskrav. Då bryter man väl mot avtalet?

Jag häpnade när jag hörde detta. Det innebär ju att redan innan avtalet är godkänt talar Miljöpartiet om att det ska brytas. Jag undrar om Miljöpartiet tar så lätt på ett avtal som kommer att, såvitt jag förstår, vara godkänt av Sveriges riksdag?

Anf. 112 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Det är en grundförutsättning för det här avtalet att ersättningen betalas till Vattenfall, som är ett helstatligt bolag, så att det inte är

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m.

Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m.

någon risk för att priset i slutändan blir för högt, eftersom man kan ta igen det hela i ökade avkastningskrav.

Anf. 113 INGER STRÖMBOM (kd) replik:

Fru talman! Om jag ska förstå Miljöpartiets representant rätt, är det inbyggt i avtalet den flexibiliteten att det inte är staten som ska ta kostnaderna om det visar sig bli för dyrt, utan det är Vattenfall. Då hade man rimligen inte behövt väva in ersättningar till Vattenfall i avtalet, utan man hade kunnat hålla Vattenfall utanför. Eller hur?

Anf. 114 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Den som får ersättningarna nu är ju Vattenfall. Om det visar sig att Vattenfall får för mycket ersättningar, mer än man skulle ha, t.ex. därför att elpriset inte blir så högt som man tänkt sig, är det helt rimligt att ta tillbaka de pengar som orättmätigt blev för mycket. Det är inte ett dugg konstigt.

Anf. 115 BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s):

Fru talman! För i dagarna 14 år sedan meddelades via Radio Uppland att förhöjd strålning hade uppmätts i Forsmark. Jag var hemma denna förmiddag och hade radion på som vanligt. Jag minns än i dag hur jag kände det – jag som bor tre mil därifrån: Har det verkligen inträffat, det som sagts vara osannolikt, ja, nästan omöjligt? Mina tankar virvlade runt: Har vi blivit utsatta för strålning? Är vi skadade? Vad ska hända? Måste vi flytta?

Nu var det ju inte så – olyckan inträffade inte i Forsmark, utan i Tjernoby.

Då, våren 1986 och några år framåt, pågick diskussionen om kärnkraften från en annan utgångspunkt än i dag. Då talades det om att stänga så fort som möjligt, och den socialdemokratiska energiministern var ganska ensam om att tala om att vi faktiskt behöver kärnkraft ännu några år. Jag minns inte att jag då hörde moderater, kristdemokrater och folkpartister tala om ”förtida stängning” i den meningen att man ville ha allt kvar så länge som möjligt.

Fru talman! 1997 beslöt denna kammare om en ny energipolitik – en omställning till en uthållig energiförsörjning. Målsättningarna som då slogs fast var att

- på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor,
- skapa villkor för en effektiv energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat,
- bevara en säker tillgång på el till rimligt pris,
- underlätta omställningen till ett ekologiskt samhälle samt
- bidra till ett breddat energi-, miljö- och klimatsamarbete i Östersjöregionen.

Fru talman! Den sista november förra året stängdes Barsebäck 1. I dag tar vi beslutet att godkänna de åtaganden för staten som följer av avtalet om ersättning i samband med stängningen av Barsebäcksverket, samt bemyndigar regeringen att vidta de åtgärder som behövs för att tillvarata statens intressen vid avtalets genomförande och tillämpning.

Kammaren ska också besluta att anta regeringens förslag till lag om särskilda skattebestämmelser vid kärnkraftsavveckling, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Turerna kring överklagande och domstolsförfarande i samband med riksdagens och regeringens beslut finns väl beskrivna, och jag tänker inte ta kammarens tid i anspråk för att upprepa dessa.

Syftet med avtalet är att reglera på vilket sätt som Sydkraft AB ska kompenseras av staten för stängning av de båda kärnkraftsreaktorerna B 1 och B 2. Vattenfall AB har förklarat sig berett att på affärsmässiga villkor medverka genom att lämna Sydkraft ersättning i form av kraftproduktion som motsvarar bortfallet vid stängning av såväl B 1 som B 2.

Även detta finns väl beskrivet i propositionen och i betänkandet. Sydkrafts koncernchef säger i förordet till årsredovisningen att uppgörelsen mellan Sydkraft, staten och Vattenfall innebär att Sydkrafts ägare får rimlig kompensation.

Konsekvenserna av uppgörelsen innebär för Sydkraft:

- Oförändrad mängd kraft till oförändrad kostnad.
- Sydkraft rätt behandlat.

Det innebär för staten:

- Frivillig uppgörelse.
- Inga ouppklarade frågor.

Det innebär för Vattenfall:

- Marknadsmässig ersättning.
- Bibehållet anseende.

Detta anser jag och utskottsmajoriteten vara en bra uppgörelse efter en förhandling.

Fru talman! Jag vill något beröra reservationerna. Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet skriver i en gemensam reservation att stängningen av Barsebäck 1 har inneburit en försämring för elförsörjningen, miljön, industriklimatet och ekonomin i landet. Så är det ju inte. Vi har gott om el, och flera kärnkraftverk körs inte för fullt. Ekonomin i landet är bättre än på mången god dag. Industrin går för fullt.

De tre partierna skriver också att det finns flera inslag i avtalet som bidrar till att dölja nivån på de verkliga kostnaderna. Så är det ju inte heller. Det finns klara redovisningar. Är det möjligen så att ni grämer er över att kostnaden inte blir de fantasisummor som ni talade om 1997 när beslutet togs?

De tre partierna har yrkat avslag på propositionen. Jag vill erinra om att riksdagen har beslutat om stängning av Barsebäck. Riksdagen har också bemyndigat regeringen att träffa avtal om ersättning i form av pengar eller egendom som staten direkt eller indirekt förfogar över.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m.

Jag noterar också att avslagsyrkandena inte baseras på en analys av avtalet, utan de grundas i sak på motionärernas uppfattning att kärnkraften inte ska stängas av.

Utskottsmajoriteten menar att det inte finns skäl att ompröva avvecklingsbeslutet från 1997.

Miljöpartiet har i sina reservationer vissa synpunkter som jag inte riktigt förstår. Detta avtal är ett resultat av en förhandling, och jag har redan sagt att utskottsmajoriteten godkänner det, och detta beslut gäller Barsebäck 1 och Barsebäck 2 och ingenting annat.

Fru talman! Jag yrkar än en gång bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 116 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Barbro Andersson Öhrn inledde sitt anförande med att tala om den oro som vi alla kände för 14 år sedan när Tjernobyli haverejade. När vi nu diskuterar att lägga ut miljarder för att stänga kärnkraftverk känns det lite märkligt att dessa miljarder läggs på att stänga de säkra svenska kärnkraftverken som inte har medfört några utsläpp eller några skador, medan de osäkra och farliga kärnkraftverken i öster tickar och går. Kalla vinterdagar kommer vi sannolikt att fortsätta att importera el från dessa kärnkraftverk.

Sedan vill jag ställa samma fråga som jag ställde i mitt huvudanförande, och vi har i energidebatt efter energidebatt ställt samma fråga: Vad kommer avställningen av Barsebäck att kosta? Vi har aldrig någonsin fått något svar, utan man har hänvisat till förhandlingar och kommande uppgörelser.

Nu finns det en prislapp. Regeringen redovisar i propositionen 8,3 miljarder som kostnad för att stänga Barsebäck 1. Jag vill då fråga: Tycker Barbro Andersson Öhrn att det är väl använda pengar, att lägga 8,3 miljarder på att stänga den första reaktorn i Barsebäck? Och är Barbro Andersson nöjd nu när så mycket av skattebetalarnas pengar används för att lägga ned en svensk arbetsplats?

Anf. 117 BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik:

Fru talman! I sitt huvudanförande sade Ola Karlsson någonting om skattebetalarnas surt förvärvade pengar. Det är alldeles sant. Svenska folket har under ett antal år dyrt fått betala det experiment som vi hade med en borgerlig regering. Att det är surt förvärvade pengar håller jag utan tvekan med om.

Fru talman! Vi har fått en tydlig prislapp som framgår av propositionen och av betänkandet. Jag har i anförandet sagt och utskottet har i skrivningarna i betänkandet uttalat att man – såvitt man kan bedöma och såvitt man kan se med de konsekvenser som det innebär för Sydkraft, för staten och för Vattenfall – tycker att det är en bra uppgörelse.

Fru talman! Jag tycker inte att moderaterna har några vidare argument för att yrka avslag på propositionen. Jag har inte sett några argument i betänkandet och jag har inte hört några från Ola Karlsson, utan det är mest kringgående rörelser om industrin i Bergslagen, om ökade koldioxidutsläpp osv. Jag saknar faktiskt riktiga argument från moderaterna för att yrka avslag när det gäller avtalet.

Anf. 118 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! För att det ska bli möjligt att återskapa och driva de svenska kärnkraftverken vill vi moderater ta bort alla de politiska hinder som majoriteten har ställt upp. Att yrka avslag på propositionen är ett led i att ta bort dessa politiska hinder.

Sedan är jag väldigt glad att Barbro Andersson Öhrn ändå tycker att detta är väl använda pengar. Man lägger nu 8,3 miljarder kronor på att stänga svenska arbetsplatser som har genererat välfärd, som har genererat jobb åt hundratal människor, som har genererat indirekta arbetstillfällen i den elintensiva industrin, som har minskat koldioxidutsläppen och som har gjort det möjligt för många svenska hushåll att ha praktiska uppvärmningsmöjligheter. Att lägga så mycket pengar på att stänga något som man kanske lite slarvigt skulle kunna tala om som en välfärdsgenerator tycker vi är slöseri. Det är kapitalförstöring. Det är att montera ned några av de fina anläggningar som vi borde ha kvar och som vi borde kunna använda gemensamt för att kunna fortsätta ha en bra industri här i landet. Tyvärr avvecklar majoriteten detta.

Anf. 119 BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik:

Fru talman! Självfallet ska vi fortsätta att ha en bra industri i det här landet. Det finns inga som helst motsättningar i det. När vi fattade beslutet 1997 var vi väldigt tydliga på den punkten. Det beslutet grundade sig i sin tur på det som Energikommisionen hade kommit fram till. Energikommisionen hade noga och grundligt gått igenom alla förutsättningar för att inleda omställningen, och man kom fram till att det går att stänga ett kärnkraftverk utan att välfärd, sysselsättning och en bra industri äventyras.

Fru talman! Jag noterar att jag fortfarande inte har hört några argument från moderaterna mot avtalet.

Anf. 120 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Barbro Andersson Öhrn talar här om att vi resonerar mera om kärnkraftens stängning i sig än om avtalet som reglerar ersättningen för stängningen. Men ersättningen är ju bara en följd av tidigare beslut, så det är kanske inte så konstigt att vi gör det.

Ännu viktigare, enligt min mening, är det beslut som fattades här i riksdagen för över 20 år sedan och som ska gälla för Sveriges energipolitik i dag och även framöver. Men, Barbro Andersson Öhrn, hur lång tid ska ett folkomröstningsresultat gälla? 1997 års energipolitiska beslut vilar i allt väsentligt på folkomröstningens resultat. Är det lämpligt med 20 år, 30 år, 40 år eller ska det gälla i 100 år? Jag är nyfiken på var gränsen går.

Anf. 121 BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik:

Fru talman! Jag tyckte att jag hörde Eva Flyborg i sitt huvudanförande säga någonting om att vi inte skulle hålla på med någon årtalsexercis.

Beslutet gäller, enligt mitt sätt att se. Jag tycker att det är utomordentligt trist att Folkpartiet har övergett vår gemensamma linje 2, som ju ändå var en bra och genomtänkt linje. Vi sade då att i slutet av 1990-talet ska omställningen inledas, och vi visade på hur den skulle ske. Det var precis

Prot.

1999/2000:106

10 maj

Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m.

*Godkännande av avtal
om ersättning i sam-
band med stängning av
Barsebäcksverket,
m.m.*

det som vi fattade beslut om 1997 och som så småningom ledde fram till det avtal som vi i dag debatterar och ska fatta beslut om.

Anf. 122 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Det är i själva verket så att Folkpartiet står kvar vid linje 2 medan socialdemokraterna nu sviker och överger den. Vi skulle driva kärnkraften så länge det var ekonomiskt lönsamt med hänsyn till bl.a. välfärden, miljön och jobben. Det sviker nu socialdemokraterna.

Nästa fråga är: Tycker Barbro Andersson Öhrn att det är rimligt att över två miljoner av dagens väljare inte har fått säga sitt om energipolitiken? Är det rimligt att så många är utestängda från den här debatten? Säg nu inte att det bakas in i alla övriga partiprogram, eftersom det där ingår så mycket annat. Det här är en så stor och viktig fråga att man på nytt bör ställa den till väljarna. 20 år är alldeles för lång tid att bygga ett beslut om energipolitik på, som i det här fallet.

Anf. 123 BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik:

Fru talman! Jag är ledsen att säga att vi som är politiker underställs väljarna vart fjärde år. Vi redovisar tydligt vilka alternativ vi har på alla politikområden. Vissa områden tycker vi är särskilt viktiga, och energipolitiken är ett sådant område som debatterades livligt under valrörelsen förra året. Resultatet blev att det inte skedde någon förändring i denna kammare. Beslutet från 1997 gäller alltså.

Anf. 124 INGER STRÖMBOM (kd) replik:

Fru talman! Utifrån Barbro Andersson Öhrns inledning vill jag säga att jag antar att hon inte nyttjar häst och vagn när hon åker hem från riksdagen, utan att hon med glädje sätter sig i ett nytt och modernt tåg. Hon tar alltså till sig ny teknik. Då undrar jag: Varför gäller inte detta utvecklingen av kärnkraften? Teknikutvecklingen har ju varit enorm sedan tidpunkten för folkomröstningen och även sedan Tjernobyhlhavariet.

Min fråga, som går tillbaka till mitt anförande, är: Varför kunde man inte bygga avtalet på befintlig lagstiftning med bruttoersättning? Då hade man t.ex. sluppit en ny lag för skattebefrielse, som ingår i propositionen. Inser inte socialdemokraterna att avtalets upplägg ger sken av budgettricksande när upplägget är som det är?

Anf. 125 BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik:

Fru talman! Jag noterar att Inger Strömbom också har svårigheter med argumenten mot avtalet. Ordet budgettricksande har använts flitigt i debatten och har också använts i betänkandet.

Budget- och skattefrågor har vi bett finansutskottet och skatteutskottet att yttra sig om. Det har de gjort. Det är förenligt med budgetlagens krav på bruttoredovisning, säger man på en sida. Man säger på en annan sida att det inte kan anses stå i strid mot budgetlagens bestämmelser. Jag måste säga att jag i dessa delar måste luta mig mot de utskott som kan frågorna.

Jag har en fråga till Inger Strömbom. Kristdemokraternas energipolitik har jag ibland lite svårt att förstå mig på. Ni som var ett linje 3-parti

har så småningom glidit över och hamnat på den andra sidan. Ni var med i Energikommissionen där ni sade att det går att ställa av en reaktor.

Jag har läst en artikel i Dagens Nyheter, där ett par ledande kristdemokrater säger att de vill söka ny väg. Rubriken är: Uppgiven kd-grupp söker ny väg. Det är ett par ledande kristdemokrater, däribland den förre energipolitiska talesmannen, som anser att man borde ansluta sig till den socialdemokratiska linjen. Då skyndar sig partiledaren ut och säger att de har varit ute och slirat lite grann om samarbete åt det andra hållet för att få något att säga till om. Därför är jag väldigt nyfiken på att höra vem som slirar i Kristdemokraterna.

Anf. 126 INGER STRÖMBOM (kd) replik:

Fru talman! Jag fick inget svar på min fråga. I stället glider Barbro Andersson Öhrn ut i gamla upplagor av Dagens Nyheter. Det är något som jag inte kan kommentera, eftersom det, som Barbro Andersson Öhrn säger, är enstaka ledamöter som har skrivit artikeln. Jag måste säga att jag inte har den i färskt minne. Jag minns den, men jag minns inte direkt innehållet.

Sedan efterfrågar Barbro Andersson Öhrn den kristdemokratiska energipolitiken och säger att den har slirat. Det är riktigt att vi vill avveckla kärnkraften, men det ska ske med förnuft och det ska ske när vi kan ersätta den med något som är förnybart, något miljövänligt. Vi tänker på miljön. Den prioriterar vi faktiskt framför gamla folkomröstningar som byggde på helt andra underlag än dem som vi har i dag. Vi menar att vi står i vardagen, i realismen, men det gör inte de som håller fast vid de gamla folkomröstningarna och inte accepterar och tar till sig den nya tekniska utvecklingen.

Kan jag kanske, Barbro Andersson Öhrn, få svar på mina frågor? Varför kunde man inte nyttja den redan befintliga lagstiftningen, som på ett enkelt sätt hade kunnat reglera de olika ersättningarna i avtalet? Då hade vi sluppit stifta en ny lag som ska ge särskild skattebefrielse vid nedläggning av kärnkraftverk.

Anf. 127 BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik:

Fru talman! Jag vill påpeka att det inte är jag som säger att kristdemokraterna slirar, utan det är er partiledare.

Jag tyckte att jag svarade på detta med det som ni kallar för trickande med budgetlagen. Det är så att det är skatteutskottet och finansutskottet som kan den här lagstiftningen, och de säger på s. 31 i betänkandet att det är förenligt med budgetlagens krav på bruttoredovisning. På s. 32 säger de att det inte kan anses stå i strid mot budgetlagens bestämmelser. Jag får lov att säga att jag måste luta mig mot dessa utskott som kan de här frågorna och den här lagstiftningen.

Anf. 128 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Tre år efter energiuppgörelsen är riksdagen nu beredd att godkänna det avtal som behandlar ersättningen med anledning av stängningen av Barsebäcksverket. Detta visar naturligtvis på hur lång tid det verkligen tar att vända en utveckling, att ställa om energisystemet. Industrin måste anpassa sig till den nya inriktningen liksom myndigheter, enskilda medborgare och naturligtvis också politiska partier. På vägen

Prot.

1999/2000:106

10 maj

Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m.

uppstår naturligtvis låsningar, och en hel del prestige byggs upp som det kan vara svårt att ta sig ur.

Det goda med den utdragna avvecklingsprocessen, tre år, har dock varit att alla oklara frågor någotsånär har rätats ut och att energimarknaden fått tid att anpassa sig till den nya situationen.

Sedan energiuppställningen och riksdagsbeslutet om avveckling av Barsebäcksverket har elmarknaden genomgått verkligt stora förändringar. Den avreglerade elmarknaden har bl.a. inneburit en kraftig press på elpriset. Trots att elproduktionsanläggningar tagits ur drift, finns det god tillgång på el i Sverige och i hela det nordiska systemet. Det låga elpriset innebär lönsamhetsproblem för en stor del av elproduktionen, inklusive de svenska kärnkraftsreaktorerna. Investering i ny elproduktion är knappast möjlig med dagens elpriser, vilket är ett problem vad gäller ambitionen att utveckla ny, miljövänlig elproduktion.

Fru talman! Med anledning av den nya situationen på elmarknaden bör man inte inta en alltför rigid hållning till de förutsättningar som ställs upp för avveckling av driften på Barsebäck 2 den 1 juli 2001. Ekonomiskt och ur utvecklingssynpunkt talar allt för att så snabbt som möjligt stoppa driften också på den andra reaktorn, något som väl alla bedömare är ganska eniga om.

Vänsterpartiet anser att avtalet om ersättning för stängning är acceptabelt. Kostnaden för staten ligger på den nivå som vi tidigare bedömt som skälig och är väsentligt lägre än de belopp som belackarna av avvecklingen försökt att skrämma svenska folket med. Siffror på mellan 12 och 20 miljarder har varit vanliga. Detta avtal ger det ungefärliga priset 6 miljarder plus att man under 17 år har förlorat bolagsskatt och eventuell skatt på el från kärnkraftverk.

Man kan naturligtvis alltid diskutera priset utifrån olika förutsättningar. Men vid en förhandling måste man ju komma fram till en överenskommelse som kan accepteras av båda parter.

Vad gäller förslaget till lag om särskilda skattebestämmelser vid kärnkraftsavveckling hade det varit mycket överraskande om den borgerliga oppositionen hade accepterat detta. Man är av kanske förståeliga skäl inte intresserad av smidighet och speciella regler för att underlätta avvecklingen av kärnkraftsreaktorer. Det är ändå en ganska speciell händelse och situation som många parter är inblandade i. När man dessutom kan få godkännande för detta av både skatte- och finansutskott tycker jag nog att de som verkligen vill göra något kan tycka att det här är en riktig åtgärd.

Efter många års långa diskussioner och många beslut kan man nu säga att avvecklingen av kärnkraften verkligen har påbörjats. Den boll som nu kommit i rullning kommer att förändra det svenska energisystemet. Kärnkraft, olja och kol kommer att fasas ut och ersättas av miljövänliga energislag.

Eleffektiviseringen måste göras intressant. Då handlar det om både fasta elavgifter och om vilken skatt och avgift som vanlig industri ska erlägga för att vi ska kunna fortsätta att stötta vår elitensiva basindustri.

Det politiska systemet och det svenska näringslivet närmar sig en punkt då man gemensamt och långsiktigt bygger ett mer robust och effektivt energisystem. Man har därför anledning, fru talman, att fråga de borgerliga partierna: Är ni beredda att delta i detta omställningsarbete

eller ska ni fortsätta att klamra er fast vid ett energisystem bestående av väldigt mycket kärnkraft och olja? Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Anf. 129 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Moderata samlingspartiet är berett att arbeta för ett svenskt energisystem och elsystem där vi använder de produktionsresurser vi har så länge de är säkra och miljövänliga och uppfyller de krav som statsmakterna ställer på framför allt säkerhet och miljö. Det innebär att vi fortsätter att använda kärnkraftverken för att undvika ökade utsläpp av koldioxid – för miljöns skull om inte annat. Också för den elintensiva industrins skull behövs stabil tillgång på el till konkurrenskraftiga priser. Om jag var i Lennart Beijers sits skulle jag vara lite bekymrad över den samverkan som i dag sker med Miljöpartiet. De vill ju faktiskt avveckla halva Sveriges elproduktion.

Sedan sade Lennart Beijer att man inte skulle ha en alltför rigid hållning när det gäller villkoren för stängning av Barsebäck 2. Jag skulle vilja fråga: Vilka villkor är det som Lennart Beijer är beredd att släppa på för att därmed kunna stänga B 2:an snabbare?

Anf. 130 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Om jag förstår Ola Karlsson rätt är han naturligtvis fortfarande inne på den linjen att ska man jobba ihop med övriga i riksdagen ska det vara på villkor att kärnkraften fortsätter att snurra, helst så länge som möjligt. Ibland kan man undra om inte Ola Karlsson t.o.m. kan tänka sig investeringar i ny kärnkraft.

Vad gäller samverkan med Miljöpartiet är det i den här frågan definitivt inga problem. I fråga om energiuppgörelsen vet vi allihop att det är center, socialdemokrater och vänsterparti som står bakom.

Sedan till detta med vilka krav som ska ställas för att ställa av också den andra Barsebäcksreaktorn. Det är naturligtvis så att sedan vi gjorde uppgörelserna, och sedan energibeslutet fattades, har väldigt mycket hänt på den avreglerade elmarknaden, saker som vi inte egentligen har kunnat förutse fullt ut. Detta, menar jag, kan göra att vi får se på de förutsättningar som vi ändå försöker uppfylla så långt det är möjligt. Det kan alltså ske i lite långsammare takt än man kanske har tänkt sig.

Anf. 131 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Nu tyckte jag att Lennart Beijer snurrade runt väldigt mycket som katten kring het gröt. Vilka är villkoren som man inte ska vara så rigid inför? Är det sparandet av el? Är det tillförsel av ny produktion? Vilka villkor är det som man inte ska ha en så rigid hållning till? Det vore bra att få ett besked i kammaren på den punkten.

Sedan vill jag säga att jag tycker att det börjar finnas skäl att på allvar i alla fall *fundera* på transmutationstekniken som ett sätt att hantera avfallsproblematiken. Det är en fråga som alla partier i denna kammare måste förhålla sig till för att se till att vi får en säker hantering av kärnkraftens avfall. Då tror jag att transmutationstekniken kan vara ett bra sätt att hantera det på.

*Godkännande av avtal
om ersättning i sam-
band med stängning av
Barsebäcksverket,
m.m.*

*Godkännande av avtal
om ersättning i sam-
band med stängning av
Barsebäcksverket,
m.m.*

Nu förbjuder ju tankeförbudslagen konstruktioner och den typen av arbete kring detta. Men jag vill inte stänga dörren för transmutationstekniken och därmed *den* utvecklingen av kärnkraftsteknologin i Sverige.

Anf. 132 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Precis detta att Ola Karlsson börjar diskutera transmutationstekniken gör ju att man naturligtvis misstänker att han inte speciellt allvarligt överväger att fullfölja en energiomställning och fasa ut kärnkraft, olja och kol. Han tänker sig ändå en framtid där man kan bygga vidare; ny kärnkraftsteknik, nya kärnkraftverk. Det är lite av det problemet som vi i majoriteten har försökt att komma undan genom att i god tid påbörja avvecklingen för att klara av den omställning som vi vet att vi blir tvingade att göra förr eller senare. Det kan gå mycket fortare än vi egentligen tror.

När det gäller Ola Karlssons fråga om förutsättningarna vill jag säga att det naturligtvis är just de förutsättningarna det handlar om; sparande av el, tillförsel av ny elproduktion. Som jag sade förut gör naturligtvis den förändrade situationen på elmarknaden, de mycket låga elpriserna, att mycket av förutsättningarna, många av de möjligheter som vi kanske såg för två tre år sedan, har försvunnit. Det gör att man ändå måste ha i minnet att dessa inte får styra utvecklingen alltför hårt.

Anf. 133 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! I mitt förra inlägg glömde jag att säga att jag naturligtvis står bakom våra reservationer men att jag inte begär votering om dem för tids vinnande.

Sedan vill jag svara på Barbro Andersson Öhrns frågor om våra reservationer. Den ena handlar ju om att vi tycker att beräkningarna har gjorts på fel grunder. Därför är vi inte riktigt med på vad det hela leder till heller. Det är det som vi har velat visa i en reservation.

Den andra reservationen har att göra med att många människor verkligen har varit oroliga över ett, som de har tyckt, väldigt dyrt avtal. De har tänkt att blir avtalen så här dyra även i fortsättningen kommer ju kärnkraftsavvecklingen att förhindras. Därför har vi den reservationen också. Det här får inte vara grunden för framtida beräkningar av ersättning. Så var det.

Sedan vill jag svara Ola Karlsson på några saker. Det gäller dels det här med den säkra svenska kärnkraften. Vi får så ofta höra i de här debatterna hur säker den svenska kärnkraften är. Ändå får man också titt som tätt höra om läckage och andra problem. Det var t.o.m. en rapport i en tidning som hävdade att den svenska kärnkraften nog inte var så mycket säkrare än den ryska. Det har jag bara från en tidning, och vi vet ju att man inte ska lita alltför mycket på det, men sådana saker har i alla fall sagts.

Dessutom vill jag säga att det sker ingen import av rysk kärnkraftsel till Sverige. Det har jag checkat med Nordpol och dem som har med detta att göra och det gör det inte. På den punkten kan alltså Ola Karlsson vara alldeles lugn. Det har inte heller skett underhand.

Så oroade sig också Ola Karlsson över den elintensiva industrin. Just i det här läget, när elströmmen är så väldigt billig, tycker jag väl inte

riktigt att man ska oroa sig för deras skull. Om elkraften vore dyr vore det väl en annan sak.

Anf. 134 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Jag förstår att Ingegerd Saarinen och Miljöpartiet inte oroar sig för den elintensiva industrin. Ska man avveckla halva Sveriges elproduktion, som ju Miljöpartiet vill, är det en stor del av den elintensiva industrin som får stryka på foten för att Miljöpartiets politik på det området ska vara möjlig.

Även om det inte finns några direkta kablar mellan Sverige och Ryssland för elimport respektive elexport importerar Sverige under kalla vinterdagar och ibland även under andra perioder ganska mycket el från Finland. Vi har ett omfattande elutbyte österut. Och Finland är sammankopplat med det ryska nätet och importerar tidvis relativt mycket el främst från kärnkraftverken runt Sankt Petersburgsområdet. Och under perioder när Sverige importerar mycket från Finland och när Finlands kapacitet inte räcker till utan Finland i sin tur importerar från öster, från Ryssland, från Sosnovyj Bor vid Sankt Petersburg, så tror inte jag att man kan utesluta att det är en, två, tre eller fler elektroner från de ryska kärnkraftverken som går vidare in i det svenska elsystemet. I praktiken förekommer det alltså att finnarna importerar rysk el för att i sin tur kunna exportera mycket el till Sverige för att vi ska kunna klara oss under kalla vinterdagar.

Anf. 135 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Enligt de uppgifter som jag har går det inte till på det viset. Men jag kan tänka mig att det rent teoretiskt är möjligt.

När det gäller den elintensiva industrin handlar det väl nu om Barsebäck, inte sant? Det läge som vi nu befinner oss i är att elen är mycket billig, så billig att de svenska kärnkraftverken inte körs för fullt och att dessutom bara halva kapaciteten när det gäller biobränslena utnyttjas. Att man i det läget är så förtvivlat bekymrad för den elintensiva industrin förstår jag inte. Priserna är låga.

Anf. 136 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Om spotpriset på el i dag är 10, 11 eller 12 öre per kilowattimme och om produktionskostnaden i biobränsleeldade kraftvärmeverk, alltså elproduktionskostnaden, ligger runt 30 öre och Miljöpartiet vill avveckla halva elproduktionen i Sverige, dvs. den produktion som sker i de svenska kärnkraftverken, så är det klart att det påverkar. Om man tar bort halva elproduktionen i Sverige med en relativt låg produktionskostnad för att ersätta den med biobränsleeldad elproduktion till en mycket hög produktionskostnad så är det klart att det slår oerhört hårt mot den elintensiva industrin. Det är tiotusentals människor som arbetar i den här industrin, människor som nog får knalla till arbetsförmedlingen om Miljöpartiets politik skulle bli genomförd.

Anf. 137 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Ola Karlsson får ursäkta mitt misstag. Eftersom det var Barsebäck som vi diskuterade så trodde jag att det var det som han talade

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Godkännande av avtal
om ersättning i samband
med stängning av
Barsebäcksverket,
m.m.*

om också och inte om halva Sveriges energiförsörjning. När vi kommer till avvecklingen av all kärnkraft är läget givetvis något annorlunda, och vi har planer för det, och vi har inte tänkt avveckla kärnkraften omedelbart, utan vi har tänkt utveckla andra energikällor under tiden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 8 §.)

7 § Unga lagöverträdare *Unga lagöverträdare*

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 1999/2000:JuU16
Unga lagöverträdare.

Anf. 138 ANITA SIDÉN (m):

Fru talman! I dag ska vi behandla betänkandet *Unga lagöverträdare*. För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1, men vi moderater står naturligtvis bakom även våra andra reservationer.

Fru talman! Vi får inte blunda för de ungas vardag då vi i Sverige under senare år har upplevt grövre våld än någonsin tidigare. Det meningslösa våldet och brottsligheten, inte minst i ungdomskretsar, har blivit mer brutala. Rånen sker mitt ibland oss vuxna, och vi passerar utan att våra otränade ögon ser det. Unga rånar unga mitt framför oss.

Vi måste stoppa denna utveckling. Vi har inte råd att förlora mer tid. Vi får inte acceptera att det bara är en ungdomsgrej gjord i ungdomligt oförstånd och tro att det är något som går över av sig självt. Detta måste vi ta på djupaste allvar därför att det för ofta är förekommande inslag i många ungdomars vardag. Det finns inga enkla förklaringar och självfallet inga enkla lösningar. Vi skulle tjäna främst mänskligt men även få större trovärdighet om vi satsat mer på barn och unga innan det gått snett. De besparingar som gjorts har särskilt drabbat många av våra barn och ungdomar.

Fru talman! Det är snart skoluppehåll, men brottsligheten tar inte sommarlov. Ju fler ungdomar vi räddar från olämpliga miljöer, desto färre riskerar att rekryteras till drogberoende och kriminalitet. Ju tidigare man kommer in på brottets bana, desto större är risken att bli s.k. kroniker. Det är hemskt att behöva stå här och säga att 14-åringar är inne i en högaktiv ålder när det gäller brott.

Bland 5 000 elever i åldern 15–17 år visade det sig att 10 % av pojkarna och 5 % av flickorna någon gång blivit utsatta för rån. Våra ungdomar vistas ofta i miljöer där risken att bli utsatt för brott är mycket stor och dessutom i ökande.

Fru talman! En gammal dam ringde till tidningen GT och sade: Tack för att ni skriver om rånen. Hon och hennes väninna vågade inte åka in till stan på kvällarna längre. De vågade inte ta buss eller spårvagn och inte ens vänta på taxi efter mörkrets inbrott. Så stor är rädslan hos många äldre med de erfarenheter som de har. Detta är illavarslande. Samtidigt är det viktigt att understryka att det är de många unga som rör sig inne i innerstaden under helgerna som löper de största riskerna.

Vi kan aldrig tumma på att laglydiga ska känna trygghet, att brott ska klaras upp och att vuxna ska våga visa var gränserna går. Däremot ska knarklangarna känna största möjliga otrygghet över den verksamhet som de bedriver.

Kampen mot droger får vi aldrig ge upp. Missbruket av narkotiska preparat har ökat bland våra ungdomar. I Backa på Hisingen har ungdomar sett hur alltfler hoppat på drogen GHB. Nu har Maria, Daniel och Paresch startat en kampanj mot denna inledrog. Dessa tre ungdomar har hållit i flera temadagar. De säger att 13-åringar tar GHB för att det är häftigt och 16-åringar för att verka tuffa. Men de har också sett att den som har tagit GHB kan bli helt borta. Drogen är farlig. Dödsfall har förekommit. Och i England kallas GHB för våldtäktsdrogen. Här i Sverige dröjde det alldeles för länge innan GHB klassades som narkotika.

Fru talman! Även ungdomar som drabbas av brott måste ha rätt att lita på att polis kan komma när de kallas till en brottsplats. Närpolisen skulle ha kunnat vara den drivande kraften i förebyggande verksamhet och därmed mot ungdomsbrottslighet. Näpo skulle ha kunnat vara ungdomens polis om den inte åderlåtits på personal. Regeringen har låtit vänta på nödvändig förstärkning av resurser. Och samhällets insatser måste intensifieras. Regeringen måste ta sitt ansvar och handla. Rättsväsendet måste rustas upp, och det fordras en rejäl kraftsamling för att bygga upp förtroendet igen. Det är mer än nödvändigt.

Fru talman! Äkta respekt för våra ungdomar kräver ökade insatser. Vi måste sätta tydliga och klara gränser så att våra ungdomar kan gå över bron och in i framtiden med framtidstro. Unga likväl som gamla ska trygga kunna röra sig ute utan risk. Men mitt i byn ska alla goda krafter verka, oavsett om det är Farsor eller Morsor på stan, Lugna gatan eller poliser som stöd.

Rättsväsendet har haft så knappa resurser att många brottsutredningar har lagts ned innan de blivit utredda. Uppklaringsprocenten är inget att skryta över, men staten har inte bara en ekonomisk skyldighet gentemot våra unga medborgare utan även en moralisk.

Skapas det respekt hos de yngre om brott inte klaras upp? Det är uppenbart att det inte sänder signaler om vad som är rätt eller vad som är fel. Vi kan inte stoppa våra huvuden i sanden. Vi måste få upp hakorna över vattenytan och se vad som händer. Det är det minsta som ungdomarna kan kräva av landets regering.

Enligt rikspolischefen Sten Heckscher så har det förebyggande arbetet fått ställas åt sidan för att ge plats åt den akuta verksamheten. Polisen måste komma i kapp. Det saknas resurser, och det räcker inte med bra arbetsmetoder.

Fru talman! Av reservation 1 framgår att vi moderater är av den uppfattningen att föräldrar och vårdnadshavare naturligtvis ska få ha det största ansvaret för sina ungdomar. De är och har rätt att vara de bästa brottsförebyggarna, men de måste också ha rätt att få stöd om de så behöver.

Vi pekar i reservationen även på att regeringen bör genomföra en översyn av hur den nuvarande lagstiftningen kan förbättras i syfte att tydliggöra och stärka föräldrars och vårdnadshavares ansvar i rollen som goda fostrare, normöverförare och brottsförebyggare. Detta bör även omfatta utveckling av skolans, socialtjänstens och polisens samarbete för

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

att förebygga brott bland barn och ungdomar. De hinder som står i vägen för ett gott samarbete mellan berörda myndigheter måste ses över på ett sådant sätt att samarbetet kan utvecklas för våra ungdomars bästa.

Fru talman! Föräldrar måste få stöd när det gäller att ta sin ansvarsdel! I reservation 2 visas att många föräldrar inte tror att de kan bli skadeståndsskyldiga för skador som barn orsakar genom brott. Att bli medveten om detta kan innebära att föräldrar samtalar mer med sina barn och ställer krav, och därmed är denna åtgärd också åt det förebyggande hållet. Inte heller tror de som är offer att de kan få ersättning. I bägge fallen måste det alltså informeras.

Det är visserligen glädjande att en översyn utifrån denna reservation har inletts men handläggningen bör ske med större skyndsamhet än regeringen tidigare visat vid utredningar.

Skolan har ett stort ansvar vad gäller information och är därmed förebyggare vad gäller droger. I skolan finns det bra förutsättningar att tidigt lägga märke till avvikande beteenden, exempelvis skolk, och att vidta åtgärder. Det är viktigt att skolorna har råd att ha elevvårdspersonal. Polisen kunde förut vara ute i skolorna och informera om lag och rätt men de elever som jag mött hade inte varit med om detta – bra brottsförebyggande arbete alltså – men resurser saknas. Vi måste se till att skolan får de resurser som den behöver för att klara uppgifter som i allt större utsträckning läggs på skolan. Även utbildare behöver utbildning för att kunna utbilda både elever och föräldrar och även inte minst sig själva.

All erfarenhet visar att i otryggheten finns en av våldets och brottslighetens främsta grogrunder. Det gäller att vara vaksam och att komma åt ungdomsbrottets orsaker. Forskningen på detta område måste satsa på kvalificerade forskare.

Färre ungdomar registreras. Tas dessutom hänsyn till att upptäcktsrisken halverats på grund av polisbrist blir tyvärr slutsatsen att ungdomsbrotten fortsatt att öka. Av reservation 8 framgår att ungdomar som grips kan tyckas ha ett fläckfritt förflutet trots att han eller hon gjort sig skyldig till omfattande kriminalitet. Polisen får endast gå in på registret RAR inom den egna myndigheten. Vårt förslag till registrering ska endast vara brottsanmälan där en misstänkt gärningsman kan anges. I vårt förslag ska naturligtvis övriga förutsättningar för misstankeregistrering vara uppfyllda. Här behövs det ett nytt lagförslag.

Det är viktigt att stävja att ungdomar kommer in på den brottsliga banan genom att de får veta att på ett brott följer en adekvat påföljd även om man är i början av sin brottskaraktär.

Brott är brott! Vi vuxna måste visa att vi ser allvarligt på alla lagöverträdelser. Vi moderater för i en reservation fram att verkställighet ska ske i för ungdom särskilt anpassade hem inom kriminalvården.

Alltför många upplever inte att konsekvenserna av deras brottslighet är särskilt allvarliga. Vi moderater anser att hela påföljdssystemet för ungdomar skulle behöva ses över.

Jag läste nyligen i en artikel i GT om Gustaf. Gustaf är rädd för två saker. För det första är han rädd för att han ska råka ut för rån igen. För det andra är han rädd för att samma killar som rånade honom ska hämnas för att han vågade anmäla dem. I samma artikel intervjuades en grupp

ungdomar och alla kände någon som blivit rånad eller också hade de själva blivit rånade.

Varje kväll när jag går hem från riksdagen går jag genom nordstan. Där har jag mött ungdomar i bedrövt tillstånd.

En gång stoppade Kalle mig och frågade: ”Varför tog ingen tag i mig tidigare och satte stopp? Det hade varit hårt, men ärligare och rakare! Men ni svek!”

”Varför fick min mamma säga nej när ni ville drogtesta mig? Se hur jag är i dag! Mamma svek! Ni andra också! Jag ville inte ta prov då och mamma ville inte tro!” Det är Rogers ord.

”Gör något nu! De är sent men inte för sent för alla!” I alla fall är det inte för sent enligt Danne.

Dessa killar har jag lärt känna vid olika tillfällen i livet. Namnen är inte deras men orden. Tänk om vi kunde enas om reservation 9 i dag! Det skulle kunna rädda många tjejer och killar.

Rättsområdet behöver stabilitet, fru talman! Rättsfrågorna behandlas styvmoderligt och måste ses över. Ungdomens förtroende för rättsväsendet måste stärkas så att det åtminstone motsvarar deras rättmätiga krav. Vi måste förhindra debuten. Ungdomars brottslighet är grogrunden för mycken ofärd. Alla goda krafter måste samverka för att återupprätta rättstryggheten för både gamla och unga!

Anf. 139 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! I samband med det här betänkandet ska vi debattera en rad olika yrkanden i motioner som har väckts under den allmänna motionstiden. Flera av motionerna och motionsyrkandena har återkommit i flera år.

Jag måste, fru talman, säga att det egentligen kanske vore på tiden att se till att regeringen också lägger fram ett betänkande där det tas ett helhetsgrepp om just frågorna om unga lagöverträdare. Det finns ju en mängd frågor som vi i flera år har behandlat på det här sättet och detta är ett otroligt viktigt område. Det är också viktigt att vi, när vi nu debatterar ungdomsbrottsligheten, inte glömmer att säga att den allra största andelen av våra ungdomar i dag inte begår några brott. Ibland kan det i debatten, både i medierna och över huvud taget, bli ett slags framställning av ungdomar som ovanligt brottsliga – att de flesta begår dumheter och brott och att de flesta unga inte vet vad som är rätt eller fel.

Fru talman! Det är dock en mycket liten andel av våra ungdomar som hamnar snett och som begår brott. Då kan man diskutera vad vi behöver för att kunna stävja den här brottsligheten. Är det hårdare regler eller hårdare straff som behövs? Är det så att de här ungdomarna inte vet vad som är rätt och fel?

Jag tror inte att det handlar om att de ungdomar som begår brott inte vet vad som är rätt eller fel, utan det stora problemet är att de väljer fel. Då behöver man kanske ha ett lite annat resonemang än det om att vi behöver skärpa straffen.

När det gäller ungdomsbrottsligheten och den kategori som begår brott och när det gäller deras sociala situation kan vi för nästan varje ungdomsbrott konstatera en liknande social bakgrund. Ofta lever man i områden med väldigt låg social status. Att ha båda föräldrarna är ganska ovanligt. Oftast lever man med en ensamstående förälder och ofta med

Prot.

1999/2000:106

10 maj

Unga lagöverträdare

en arbetslös förälder. Dessutom lever man ofta under ganska fattiga sociala förhållanden. Därför är det riktigt att satsa resurser inom kommunen och kommunsektorn för att tidigt påbörja ett arbete i sådana här områden. Det är en av de viktigaste brottsförebyggande insatserna som vi kan göra.

Jag tror inte att vi löser problematiken med ungdomsbrottsligheten genom att vi i stället beslutar oss för att de här ungdomarna ska dömas till fängelse och att vi ska ha dem inom kriminalvården. Det här är en väldigt tydlig markering för den som begår brott men frågan är om detta förändrar beteendet och den här personens livsbana. Nej, tvärtom!

Jag jobbar som behandlingsassistent och arbetar med missbrukande mammor med barn upp till tolv år. Jag har själv i flera år haft fosterbarn och varit kontaktfamilj. Jag har jobbat mycket med frågor som gäller ungdomar med problem. Det stora sveket som vi begår mot de här ungdomarna består i att det inte finns vuxna närvarande, att det inte finns de som kan möta ungdomarna och ge dem kärlek och en möjlighet till ett socialt liv när skolan inte ger dem tillräckliga resurser för att kunna ha en bra skolgång. Det är hela tiden sveket från vuxenvärlden och från vuxna runtomkring som har försatt ungdomarna i det här.

Ska vuxenvärlden svara med att säga att nu när ni misslyckas på grund av våra svek ska vi sätta er i fängelse? Jag tror att det snarare vore helt fel signal till ungarna.

Det viktiga när man ska arbeta med ungdomsbrottslighet är att hitta sätt att nå ungdomarna. Ett mycket tydligt sätt, som använts i en försöksverksamhet under flera år, är familjerådslag. Kommunförbundet har nu presenterat en utvärdering av den försöksverksamheten.

Familjerådslag är en försöksverksamhet som man har bedrivit på Nya Zeeland. Det innebär att den unga människa som begår ett brott ska få ställa saker och ting till rätta, tillsammans med sin familj, med en medlare och ofta med brottsoffret. Man ska utforma en åtgärdsplan: Hur ska man kunna återupprätta brottsoffret? Bara att möta brottsoffret och få ta ansvar för sina handlingar är en del. Föräldrarna och nätverket runtomkring den unge får också en insikt och får ta del av ansvaret. Man tar också fram en åtgärdsplan över vilka insatser man behöver göra för att förändra den unges sociala situation.

Det här försöksprojektet har varit väldigt positivt och har gett mycket goda resultat. Jag tror snarare att det är den vägen vi ska slå in på, i stället för att överföra detta till kriminalvården.

Fru talman! Jag ska gå in på en del av reservationerna. En reservation ska jag lyfta fram speciellt. Det är reservation 11, som jag också yrkar bifall till.

Reservation 11 handlar om frihetsberövade ungdomar. Det handlar framför allt om ungdomar som i dag är häktade.

När det gäller unga lagöverträdare har vi en ganska noggrann reglering av när man kan döma någon till fängelse. Man ska ta särskild hänsyn till om du är minderårig. Det ska också tas särskild hänsyn till om du är mellan 18 och 21 år. Vi vet att de skador som ett frihetsberövande ger den här unga gruppen är väldigt allvarliga.

Däremot finns det i dag inga regleringar för när man får sätta unga människor på 15–18 år i häkte. Vi vet att den här gruppen ökar och att häktetiderna kan bli väldigt långa.

Det här är väldigt allvarligt. En av de punkter som vi brukar få kritik för när Sverige granskas utifrån Europarådets konvention om mänskliga rättigheter är just våra häkten. Man lever isolerad i häktena och man har hårda restriktioner. Det är psykiskt mycket påfrestande. Att vi då inte har någon reglering av den här frågan i Sverige tycker vi i Vänsterpartiet är allvarligt. Man borde utreda den här frågan och försöka hitta ett alternativ till häkten.

Sedan, fru talman, ska jag gå in på frågorna om registrering av barn under 15 år som begår brott och drogtest av barn under 15 år. Det är ett moderatkrav som man har drivit i flera år.

Det kan låta ganska enkelt och ganska normalt att säga: Ja, men begår man brott och är 14 år borde det även finnas i polisens register. Det borde följa med, för att man på så sätt ska kunna se om den unga personen har varit brottsaktiv under en längre tid och kunna vidta åtgärder.

Men då ska man också vara medveten om att en registrering i polisregistret är någonting som kommer att följa med den unge under ganska lång tid. Alla ungdomar under 15 år som begår brott som polisen upptäcker överlämnas till socialtjänsten. Där kommer detta också att finnas med i deras akter och i arbetet med dem.

Jag tycker att det är viktigt att vi sätter gränsen för var någonstans rättsväsendet ska ta ansvaret och var någonstans vi ska betrakta barn som barn och låta socialtjänsten ta det fulla ansvaret.

Däremot behöver vi säkert ha en debatt om hur man kan utveckla socialtjänsten. Där kan jag instämna i kritiken att socialtjänsten många gånger inte vidtar de åtgärder man behöver göra för att förändra den unges beteende.

När det gäller drogtest av barn under 15 år är det samma sak. Vi bör sätta en gräns för när vi ska använda tvångsmedel när det gäller barn. Nu är det tillåtet att göra en drogtest på någon som är under 15 år om föräldrarna ger sitt medgivande. Vi tycker att det är fullt tillräckligt att man faktiskt kan testa barnen om föräldrarna ger ett medgivande.

I dag är tyvärr inte det stora problemet att vi inte upptäcker när ungdomarna missbrukar. Det största problemet, som man måste vidta åtgärder mot, är att det inte finns några resurser att möta ens de ungdomar som har ett klart och tydligt dokumenterat missbruk. Även när den unge och föräldrar ber om hjälp finns det i dag väldigt lite resurser för att kunna ge dem det stödet. Det är snarare det som är problematiken än att vi inte upptäcker drogmissbruk hos barn.

Innan jag avslutar måste jag, fru talman, få kommentera moderaten Anita Sidéns anförande. Det är viktigt att skolan får resurser, att elevvården får resurser, det är där man ska sätta in insatserna, säger Anita Sidén. Jag är helt överens med henne om det. Men jag tycker samtidigt att jag måste påpeka att när moderaterna i sitt budgetalternativ drar ned resurserna till kommunerna med 14 miljarder har jag väldigt svårt att se hur man i kommunerna med minskade resurser, minskade statsanslag, ska kunna öka resurserna till skolan, elevvården och de saker som Anita Sidén tog upp.

Med detta vill jag återigen yrka bifall till reservation 11.

Anf. 140 ANITA SIDÉN (m) replik:

Fru talman! Jag håller med Alice Åström om att alla goda vuxna krafter behövs ute på stan för ungdomars bästa. Vi har också i en reservation fört fram medling, familjegruppskonferenser och familjerådslag. Alice Åström har med sitt parti i ett särskilt yttrande fört fram åsikter om detta. Varför ställde ni inte upp, så att vi kunde genomföra försöksverksamheten och utvidga den verksamhet som är så viktig? Det är en del i de förslag som vi lägger fram.

När det gäller drogtest av barn vill jag påpeka att missbruket av narkotika är något som kryper längre ned i åldrarna. Langarna drar sig inte för något. Om det finns några föräldrar som nekar provtagning på sina barn, precis som i det exempel jag gav i mitt anförande – det är från verkligheten – kan de inte få den snara hjälp som de skulle behöva. Vi måste ställa upp med en lag med den inriktningen för att rädda de här ungdomarna. Föräldrarna vill kanske inte tro att barnet missbrukar, vill inte förstå att barnet är påverkat av narkotika. Men vem vill det, egentligen? Det vill man ju inte tro om sina egna barn.

Anser inte Alice Åström att det behövs ett bra underlag för en bedömning av vilka åtgärder som kan behövas? Det är det vi föreslår.

Anf. 141 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag ska börja med att beröra medling och det särskilda yttrandet. Jag har under tidigare år tillsammans med de borgerliga partierna stått med på reservationen om familjegruppskonferenser. I dagsläget valde vi i Vänsterpartiet att enbart ha ett särskilt yttrande, där vi också påpekar att vi tycker att den här frågan har tagit alldeles för lång tid. Nu har försöksverksamhet bedrivits i flera kommuner, Kommunförbundet håller just i dagarna på att sammanställa hela rapporten utifrån de erfarenheterna och man ska göra en utvärdering. Då tycker vi att det ändå är rimligt att vi följer upp den utvärderingen.

Men jag kan lova Anita Sidén att om vi står här om ett år igen, det har varit en utvärdering och det inte har hänt något mer i den här frågan, kommer jag återigen att tillsammans med moderaterna reservera mig för att få igenom detta. Jag tror att det är precis rätt metod att gå fram.

När det gäller drogtest tycker jag att moderaterna gör felet att man blir fixerad enbart på att du ska kunna få ett test som visar om någon har tagit en drog eller inte. Om någon under 15 år visar ett sådant beteende, betar sig annorlunda i skolan, socialt lever i fel miljöer, befinner sig på fel platser vid fel tider på dygnet osv., tycker jag kanske inte att det allra viktigaste är att göra ett test där det framgår om han eller hon har tagit en drog eller inte. Där måste man givetvis vidta alla åtgärder. Om 13-åringar befinner sig på ett rejvparty klockan två på natten och verkar vara påtagligt påverkade när man stöter på dem ska socialtjänsten ingripa. Där är inte testet det viktiga. Jag tror att det finns en fara i om vi accepterar ett dåligt socialt beteende och inte ingriper bara för att de klarar drogtestet. Vi ska ingripa oavsett om vi har testet eller inte.

Anf. 142 ANITA SIDÉN (m) replik:

Fru talman! Drogerna blir ju alltmer sofistikerade. Därför är det här en hjälp för att kunna ge ungdomarna rätt hjälp.

Polisen här i Stockholm har en mycket bra blankett till vårdnadshavaren där det står så här: Citypolisen får ibland problem med olika grupperingar av ungdomar, vilka vistas inne i Stockholms city kvälls- och nattetid. Ganska ofta vistas ungdomarna i staden utan föräldrars vetskap och tillåtelse. Det händer också att ungdomarna blir indragna i kriminalitet eller hamnar i situationer där alkohol och narkotika finns lätt tillgängligt. Polisen brukar ibland kontrollera ungdomar som påträffas i sådana situationer. Polisen kan även kontrollera ungdomar som man befarar kan hamna i liknande situationer. Dessa kontroller görs alltid med avsikten att hjälpa och skydda den unge från att hamna i miljöer där kriminalitet och droger förekommer.

Det är ju detta vi vill göra. Vi vill hjälpa och skydda dem.

De påpekar också: Ditt barn är inte misstänkt för något brott. Han eller hon har inte heller införts i något straffregister. Det som har hänt är något av nedanstående.

Där tar man upp lite olika varianter på vad det kan vara.

Vidare står det: Vi tycker att det är viktigt att du som vårdnadshavare känner till denna händelse. Det är också viktigt att du tar upp saken med ditt barn, så att det inte behöver hända igen.

Det här är ett bra exempel på hur polisen arbetar. Det är också ett bra exempel på hur vi snabbt kan komma till rätta med de problem som våra ungdomar kan råka ut för.

Anf. 143 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om att det här var ett väldigt bra exempel på hur man kan arbeta och hur polisen och socialtjänsten bör reagera. Men det kan man ju göra i dag även utan drogtest. Jag tror att om vi tillåter tvångsmedel på så pass unga människor blir det snarare en måttstock på om det är okej eller inte.

När det handlar om att få rätt hjälp och att det finns olika sofistikerade droger kan jag säga att man behandlar drogmissbruk på i stort sett samma sätt, oavsett om man går på amfetamin, heroin, LSD eller ecstasy. Det handlar om att ge behandling, stöd och hjälp. Det finns inte en speciell hjälp beroende på exakt vilken drog man har tagit. Det handlar mer om beteendet än själva drogen.

Det här exemplet på polisens sätt att ingripa och arbeta borde man kunna sprida till flera ställen. Det handlar givetvis om att vuxenvärlden behöver reagera. Det är inte rättsväsendet i sig eller polisen i sig som ska reagera, utan det handlar om att vuxenvärlden över huvud taget behöver reagera.

Anita Sidén tog inte upp frågan om hur skolan ska kunna få mer resurser för att arbeta med dessa ungdomar samtidigt som statsbidraget till kommunerna minskas med 14 miljarder. Därför måste jag lyfta upp den igen. Detta är en ekvation som jag inte får att gå ihop. Det gäller ju inte bara att satsa pengar på fler poliser, större möjligheter att använda tvångsmedel osv., utan det handlar om att ha resurser att möta behoven hos de unga, och helst innan de ens har hamnat snett. Det är där resurserna behövs. Det behövs inte fler poliser, fler kontrollstationer eller tvångsåtgärder. Det handlar om att kunna möta ungdomarna på ett mycket tidigare stadium. Då måste man satsa resurserna där.

Anf. 144 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Det här betänkandet JuU16 berör alltså unga lagöverträdare. Kristdemokraterna står bakom alla sina reservationer, men vi yrkar bara bifall till reservation 10.

Fru talman! Ett återkommande kriminalpolitiskt debattämne är hur samhället ska reagera på ungdomars brottslighet. Hur ska påföljdssystemet se ut? Historiskt har möjligheterna att leda bort unga lagöverträdare från rättsprocessen, exempelvis genom åtalsunderlåtelse, varit ganska stora. Men sedan 1965 har vi reglerat det här i lagen om unga lagöverträdare. Där finns det särskilda bestämmelser för hur samhället ska reagera på unga lagöverträdare. Den här lagen har sedan varit föremål för flera reformer.

För visst är det väl ändå så att en ung människa som exempelvis begår ett rån eller ett mord ska veta att samhället ser allvarligt på detta, oavsett gärningsmannens ålder? Vi kristdemokrater tycker att det är viktigt att straffet både ska vara preventivt och rehabiliterande, dvs. att påföljden ska vara avskräckande samtidigt som den verkar för att den unge inte återfaller i brottslighet.

Fru talman! Jag tror inte att det råder någon oenighet bland de politiska partierna i dag om att familjen och de vuxna har en stor betydelse för goda uppväxtförhållanden. Det är av stor vikt för hur den unge ska utvecklas. Långsiktigt handlar det naturligtvis om förebyggande arbete och internalisering, dvs. införlivande, av värden, värderingar och normer. Vuxenvärldens insatser betyder mycket för att få barn och unga att avstå från att begå brott. Föräldrar och andra vuxna som har ansvar för barn- och ungdomsvården måste därför stötta i denna uppgift så att de kan och orkar vara delaktiga i de ungas liv och ge dem social trygghet.

Vi säger att höjd upptäcktsrisk, fasthet och konsekvens är viktiga signaler i det preventiva arbetet. Vi kristdemokrater tror också att om de vuxna i familjen får mer tid för barnen får det en rad positiva följdverkningar för den uppväxande generationen som i sig är brottsförebyggande.

Betänkandetexten tar upp skolans betydelse i det brottsförebyggande arbetet och hänvisar till rapporten Ds 1997:57, *En värdegrundad skola – idéer om samverkan och möjligheter*.

Vi kristdemokrater har gång på gång påpekat att skolan inte får vara värdeneutral. Skolverket har i en skrivelse nyligen gett skolan underkänt då det gäller arbetet med värderingar och värdegrunden. Skolverket hävdar att skolan är för fokuserad på fakta och inte ägnar tillräckligt med tid åt grundläggande värderingar. Skolan har ett ansvar att föra de etiska samtalen. I lågstadiet fungerar det här ganska naturligt, men det avtrappas ju högre upp man kommer i klasserna. På högstadiet finns det inte alls, enligt Skolverket. Det här är naturligtvis inte bra. Oavsett vad Vänsterpartiet sade finns det forskningsrapporter som visar att alltför mycket unga människor inträder på den kriminella banan. Nu har Alice Åström gått, så jag ska kanske inte kommentera hennes inlägg, men det finns ju en annan representant här för Vänsterpartiet. Vi har föreslagit mer pengar än vad Vänstern har gjort till kommunerna för att de ska kunna stadga upp det här på skolans område. Man kan ju vara olika generös.

I BRÅ:s rapport 2000:6 redovisas en nyligen publicerad avhandling som säger att det är vanligt att unga människor begår brott – och det också kontra det Alice Åström sade nyss. Ca 75 % av pojkarna och 65 %

av flickorna i årskurs 9 har begått brott under det senaste året. Mestadels rör det sig om skadegörelse, snatterier, klotterier och andra förhållandevis lindriga brott, men grövre kriminalitet är dock alltför vanligt, enligt rapporten.

I utvärderingen av ungdomsomsreformerna kan man läsa att 12 113 brottsanmälningar registrerades som uppklarade 1997 på grund av att den unge var under 15 år. Samtidigt ökar ungdomsrånen. Under första halvåret 1999 anmäldes lika många rån som under hela 1998. Detta är självfallet signaler som vi måste ta på största allvar, oavsett utvecklingen framöver. Då måste samhället och vi som beslutsfattare utveckla bärkraftiga strategier för att effektivt begränsa och motverka att allt fler unga hamnar på en kriminell bana.

När det gäller unga lagöverträdare är det av stor vikt att handläggningen hos polis, åklagare och domstol av mål och ärenden sker så snabbt som möjligt. I lagen om unga lagöverträdare finns det regler om att handläggningen ska ske skyndsamt. Det finns regler om i vilka fall socialnämnden ska delta, när föräldrarna ska kallas in osv. Rapporten påpekar också att handläggningstiden av ungdomsbrotten ser olika ut. Man föreslår dessutom en regel om att de här ärendena måste utredas skyndsamt.

Vi yrkar i det här betänkandet på att det inrättas speciella ungdoms- och jourdomstolar för att handlägga brott av unga lagöverträdare. Den åsikten bygger på målsättningen att det skulle leda till en snabbare hantering av ungdomsmål. Personalen i de här domstolarna skulle ha specialkompetens inom området ungdomar och ungdomskriminalitet. Det föreslås i en utredning att det ska ges vidgade möjligheter till särskilt lämpade poliser och åklagare. Det tycker jag ligger helt i linje med vårt yrkande, så det tackar vi för.

I betänkandet hänvisas till BRÅ:s rapport 2000:7, där man anger att den sammanlagda handläggningstiden i ungdomsmål som går till domstol varierar mellan en och en halv och fyra månader. Samtidigt står det faktiskt i rapporten att det kan ta upp till ett år när det är lite grövre fall.

Vi är inte nöjda med det här. Trots att vi är medvetna om att det krävs en effektivare samordning för att snabbt engagera vårdnadshavare och socialtjänst. Vi tycker dock inte att det skulle vara ett tillräckligt giltigt skäl för att inte införa ungdoms- och jourdomstolar. Vi noterar också att frågan om hur man ska lyckas med målsättningen att hantera ungdomsbrotten snabbt och med specialkunskap bereds, och vi väntar med spänning på vad det blir för resultat.

När det gäller platser inom slutna ungdomsvård pekade vi i vår motion i höstas på att platserna inte räcker till. Statens institutionsstyrelse kunde vid årets slut konstatera att inte mindre än 80 ungdomar dömdes till slutna ungdomsvård. De tio platser som fanns inrättade räckte alltså inte.

Nu har det här blivit tillgodosett i vårpropositionen där regeringen har avsatt pengar till ytterligare 40 platser, och det är bra. Men det som samtidigt är mycket viktigt är att det finns resurser att genomföra den behandling och vårdplan som är själva syftet med vården för den unge.

Jag besökte ett behandlingshem på Visingsö i våras. Det var intressant att möta personalen och även dem som bodde där, men framför allt personalen. Den bestod i mycket hög grad av eldsjälur som gjorde allt för

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

att hjälpa de unga att komma tillbaka till ett normalt liv. Ofta handlade det om unga människor som aldrig någonsin hade blivit bekräftade. De hade aldrig haft någon att knyta an till, aldrig haft någon vuxen som hade satt gränser. De hade många gånger aldrig upplevt eller känt kärlek eller att någon över huvud taget brydde sig. Det är de här unga människorna som behöver känna att det finns någon som faktiskt bryr sig. Det är dem vi ska hjälpa att få tillbaka självförtroende och självkänsla så att de inte fortsätter att göra sig själva och andra illa.

Alice Åström sade här att socialtjänsten inte vidtar de åtgärder som man är ålagd. Men här har vi ju själva problematiken, Alice Åström. Jag vet inte vad Alice menar när hon säger att det är en liten del av våra ungdomar som hamnar snett och begår brott. Det där med liten andel skulle jag gärna vilja ha ett förtydligande av. För mig känns det oerhört allvarligt att 80 ungdomar i Sverige 1999 begick så grova brott att de dömts till sluten ungdomsvård.

Det är precis som Alice säger, de här ungdomarna har inte gjort det här för att de på något sätt är elaka i sig själva. De har haft en dålig start som har präglat hela deras liv. Men det är inte bara det att de valt fel. De har inte kunnat välja därför att deras tänkande, deras beteende har präglats av den svåra uppväxten.

Jag frågar Alice Åström: Tycker Alice Åström att det räcker att man hänvisar till vård under socialtjänsten, samtidigt som Alice Åström säger att socialtjänsten inte tar på sig det ansvar man åläggs?

Vi vet också att de handlingsplaner och direktiv man får underteckna via socialtjänsten och de möten man kallas till inte fungerar. Man avviker och kommer inte tillbaka. Det har jag fått bekräftat i dag i samtal jag har haft.

Statistiken då det gäller återfallsfrekvens är i alla fall bra när det gäller Statens institutionsstyrelse. Det tycker jag ändå är ett bevis på att man kan få ungdomarna att komma rätt i tillvaron. Personalen sade: Det vi skulle behöva nu är framför allt resurser för att skapa kontaktpersoner för ungdomarna när de kommer ut. Tiden här är ändå för begränsad för att man ska kunna prägla ungdomarna in i ett nytt tänkande.

Precis som Alice Åström sade är det ju faktiskt så att ungdomarna inte har haft föräldrar som har gett dem goda intentioner, värderingar eller värme. Samtidigt säger Alice att man inte behöver ha någon sluten ungdomsvård eller kasta dem i fängelse, utan man ska ha medling.

Vi tycker att medling är jättebra. Men för dem som inte ens har några föräldrar som ställer upp för dem hjälper det inte att ha medling eller familjerådslag och kalla in föräldrar som fortfarande inte har förstått föräldraskapets betydelse. Här ligger en konflikt, Alice Åström, och det gäller att ha metoder för att rädda alla våra ungdomar.

Jag ringde runt till tio olika socialnämnder i Sverige inför den här debatten. Jag ville nämligen kontrollera hur man hade hanterat det här där man hade börjat att ha familjerådslag.

Kontentan av detta var att det var ytterst få som ansåg att man hade resurser, att man hade kompetens, att man hade tid att över huvud taget genomföra rådslag. I en kommun som jag t.o.m. besökte häromdagen sade man: Här har kommunfullmäktige beslutat att vi ska hålla familjerådslag i socialnämnden. Men det sker inte därför att det inte går att prioritera. Det tar för mycket tid, och det tar för mycket resurser.

Det finns alltså ett problem i vårt samhälle i dag. Det handlar om att vi måste se den unge. Vi som vuxna kan inte bara tro att genom åtalsunderlåtelse hjälper vi ungdomarna att komma till insikt. Är starten så dålig som Alice Åström och jag är överens om att den är, att ungdomarna som har kommit snett har haft det väldigt svårt under hela sin livstid, räcker det inte med att man skriver under ett handlingsprogram eller en behandlingsplan och lovar att det ska ske en förändring. Man behöver få hjälp med att börja tänka i nya banor. Man behöver hjälp med att få ordning på sitt liv, med hur man ska bete sig. Man behöver hjälp med hur man ska behandla och bemöta andra människor.

Det har vi tyckt är angeläget när vi har sagt att det är viktigt att komma till rätta med ungdomsproblematiken och att man därför med snabba åtgärder behöver komma in så fort som möjligt. Det är samhällsbesparande när det gäller pengar men framför allt när det gäller den unga generationen.

Förlåt, fru talman, att jag överskrider tiden. Avslutningsvis vill jag säga att vi besökte Österåker i går. Vi fick en föredragande som hade suttit inne i flera år. Det var en ung kille. Jag bedömer att han kanske var i 30-årsåldern. Han hade suttit inne under flera år av sitt liv. Han sade uttryckligen: Merparten av dem som sitter här har ingen fadersgestalt. De har aldrig haft det. Merparten av dem som sitter här har haft en väldigt trasslig uppväxt, en trasslig bakgrund.

Är det inte dem vi ska försöka rädda, Alice Åström? Om det betyder en extra fast hand i ett tidigt skede är det kanske ändå bättre än att låta det rulla på om man till slut har hamnat i ett kriminellt beteende som är svårt att häva.

Anf. 145 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag kan instämma i en hel del av det Ragnwi Marcelind sade. Jag måste onekligen ha varit väldigt otydlig om jag har sagt att det bara ska rulla på och att vi inte ska bry oss om att rädda ungdomar med en trasslig bakgrund.

Jag ska ta upp ett par saker av det Ragnwi Marcelind nämnde. Det ena gäller jourdomstolar och att man ska handskas med det här mycket snabbare. Jag kan instämma i det på ett sätt. Samtidigt får man inte bortse från att även ungdomar som begår brott måste ha rätt till samma rättssäkerhet, till samma utredning med samma höga kvalitet. Är det grövre brott tar det något längre tid. Sedan kan vi tycka att det är otillfredsställande. Men bara för att man är ung och begår brott måste man ändå ha en utredning och ett underlag som är tillräckligt bra och som håller.

Ska nu socialtjänsten kunna göra en bra personutredning och ge förslag på vilka åtgärder man ska kunna vidta måste det också finnas tid till att göra den utredningen. Om man avstår från det blir det en konflikt: Man ska ta fram ett underlag som är så heltäckande som möjligt, samtidigt som det inte får dra ut på tiden.

Det andra som jag vill ta upp är familjerådslag i de fall där inga föräldrar ställer upp och där det är struligt och trassligt i hemmet. Vi vet att väldigt många av de här ungdomarna har det så. Det var en av de saker som jag var mest osäker på när det gällde Nya Zeeland. Projektet där har dock visat att arbetssättet med ett nätverk där idrottsledare eller andra kan finnas som stöd i ett familjerådslag har gett mycket bättre resultat än

instängning av ungdomarna på slutna ungdomshem. Man tillämpade tidigare just den metoden på Nya Zeeland, men man har nått oerhört bra resultat framför allt med den grupp där man kunnat få föräldrar med problembakgrund att ta ett ansvar.

Anf. 146 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Alice Åström kanske var något otydlig i sitt inlägg. Jag fick den uppfattningen att det inte skulle behövas några åtgärder över huvud taget. Alice Åström måste precis som jag vara medveten om att de 80 ungdomar som dömdes till slutna ungdomsvård under 1999 inte var några duvungar. Det är fråga om barn som har utfört i hög grad kriminella handlingar – annars skulle de inte ha hamnat i den situationen.

Därmed är dock inte sagt att de ska sättas bakom lås och bom utan att få ett bemötande med värme, trygghet, kärlek och bekräftelse. Det är avsaknaden av detta som har gjort att de har kommit så långt. Den kritik som vi framför mot kommunerna är att de kommer in för sent. Det händer t.o.m. att man i dag säger: Det här kunde vi ha förutsagt redan på barnvårdscentralen eller i första klass, på mellanstadiet eller på gymnasiet, men ingenting har hänt.

I stället döms de här ungdomarna om och om igen och blir föremål för åtgärder under socialtjänstens vård som inte heller leder till någonting. Vad ger det för signaler? Jag skulle önska att vi gemensamt med kärlek och omtanke om den unga generationen kunde bryta det här mönstret, för att förhindra att alltfler hamnar i kriminalitet. Jag menar att familjerådslag och medling är jättefina uppslag, men om det inte finns en realistisk möjlighet för kommunen att genomföra sådana åtgärder, räcker det inte att vi beslutar om sådant i riksdagen.

Jag har bara ringt runt till tio kommuner. Alice kan kanske själv ringa till tio kommuner, så kan vi till nästa debatt göra en sammanställning om hur vi på bästa sätt ska kunna stödja kommunerna i det här arbetet.

Jag menar inte att det bara är föräldrarna som kan påverka ungdomarna. Det är just därför som jag tycker att det är bra att de kommer till ett behandlingshem, där det finns en vuxenvärld som kan ge dem det som de så innerligt längtar efter.

Anf. 147 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag instämmer helt i att om man genomför familjerådslag – nu har det gjorts på försök i ett par kommuner – behövs det utbildning och resurser också till att följa upp handlingsplaner. En handlingsplan i ett familjerådslag kan och bör innehålla behandling, stöd och andra åtgärder, och till det måste det givetvis finnas resurser.

Jag menar att det är detta som det är så viktigt att diskutera, men jag tycker att det saknas en sådan diskussion. Man talar i debatten för mycket om att socialtjänsten har misslyckats, och det har den verkligen. Förhoppningen hade varit att vi inte skulle ha behövt fälla de aktuella 80 domarna.

Frågan är om vi ska vidta åtgärder med ökad repressivitet som innebär att alltfler ska dömas eller om vi nu kanske måste börja ta upp en diskussion om varför socialtjänsten inte fungerar. Vilka förändringar behöver göras inom den? Det är ju den som ska ta upp fall som upptäckts

på barnavårdscentralen. Det är den som ska agera i tidigt skede. Jag tycker att det är om detta som vi behöver debattera när det gäller ungdomsbrottslighet. Hur ska vi kunna förändra den här situationen?

Vi måste givetvis debattera ungdomsbrottslingarna, eftersom det är allvarligt att man har misslyckats med dem, men vi kan inte hela tiden föra en politik där vi ska ta hand om de misslyckanden som har skett. Vi behöver föra en debatt om hur vi ska få en socialtjänst som kan svara mot de krav som vi ställer på att den ska vara det yttersta skyddsnätet. Jag hoppas att vi kan göra det i andra sammanhang. Socialtjänsten ska kunna vara till stöd och hjälp framför allt för dem som har det svårt. Vi måste kunna hitta metoder för att lyckas i stället för att som i dag misslyckas.

Anf. 148 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Vi är tillbaka vid att, som Alice Åström säger, döma alltfler. Det handlar hela tiden om tanken att försätta några bakom lås och bom. Vi vill att man kommer in i ett tidigt skede och ser till att den unge kommer i en vårdssituation där man dels konfronteras med det som man har gjort och med brottsoffret – det är samma beteende som vid medling – dels får hjälp och vägledning att förändra sitt beteende, som man har präglats av under kanske 16–20 år. Det är här angeläget att göra en åtskillnad i förhållande till Alice Åströms tal om att döma alltfler.

Socialtjänsten har en stor roll, men socialtjänsten är i dag oerhört bunden vid hur man ska hantera de här frågorna. Jag var häromdagen i Ljusdal, och då berättade polisen för mig att man där har ett jätteproblem. Man får dit en massa ungdomar på grund av beslut enligt LVU. Det finns där olika HVB-hem som tar emot de här ungdomarna. Det finns inom kommunen ingen beredskap för detta. Kommunen har inte mer polisresurser än någon annan kommun för att ta sig an dessa problemfyllda barn, som vistas fritt ute i samhället och som även skapar en problematisk situation i Ljusdal. De här barnen behöver få ett oerhört stöd och värme och kärlek.

Jag tycker att det är lite märkligt, Alice Åström, att Vänsterpartiet bara har avgivit ett särskilt yttrande i detta ärende. Jag kan förstå den argumentation som Alice för fram, men jag tycker ändå att det vore mer hederligt att i regeringsposition våga tillstå att det är ett problem att få loss pengar till det här.

Det problem som Kommunförbundets representant hänsköt till oss när hon var hos oss handlade mycket om resurser. Hon sade att det vid de 40 familjerådslag som har genomförts i landet har handlat om att det har funnits eldsjälar, människor som har varit beredda att arbeta ideellt och satsa sin egen tid. Hade det bara byggts på anslagna resurser hade familjerådslagen inte kunnat genomföras.

Anf. 149 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Rubrikerna i massmedierna om unga lagöverträdare har varit många och otäcka, och de har upprört vårt samhälle. Det har förövats ungdomsrån, och vi har i BRÅ-rapporten kunnat se att antalet polisanmälda ungdomsrån under 1999 nära nog fördubblats. Man kan i rapporten också se att de flesta av dessa rån sker under dagtid och att de vuxna som finns i närheten när det händer inte ingriper, eftersom de egentligen inte förstår vad som händer.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

De gruppvåldtäkter som har förorsakats av ungdomar har vi alla för-
fasats över. Det blir allt fler unga lagöverträdare, och brottsligheten kry-
per allt längre ned i åldrarna. Det är överbelagt på ungdomsplatserna,
både för de dömda och för de omhändertagna. Vi har nyss hört att många
kommuner ej klarar situationen.

Detta gällde rubriker och annat som vi kunnat läsa. Jag kommer nu
direkt från Kriminalvårdsnämnden. Ett fall som redovisades gällde en
flicka som blev utkastad från hemmet när hon var tolv år. Vad har man
för alternativ när man blir utkastad från den enda trygga punkt som man
har? Jag förundras många gånger över hur de ändå kan klara sig relativt
bra i sådana situationer.

Jag har ställt mig frågan varför det går fel bland ungdomarna. Är det
gruppsytrycket som ligger bakom? Vi vet alla att kompisarna betyder mer
än föräldrarna i en sådan här situation. Är det fråga om brist på syssel-
sättning? Är det behov av pengar? Många vill ju leva lyxliv, och till det
krävs det pengar. Har man inga tar man till otillåtna metoder. Är det brist
på goda förebilder? Jag tycker också att det kan vara brist på respekt för
medmänniskorna, respekt för samhället, som är vi.

Var ska man egentligen börja någonstans? Där finns föräldraansvaret.
När man sätter barn till världen måste man också vara medveten om att
man har ett ansvar för dessa barn. Det kan vara tufft att vara förälder. Det
måste man vara medveten om. Är det så att föräldrarna kommer i en
situation där de inte kan ta hela ansvaret är det viktigt att samhället går in
med stöd i ett tidigt skede, ett föräldrastöd.

Samhället har ett ansvar i och med barnomsorg och skola. Utifrån alla
roller är det viktigt att man tar sitt ansvar, stöttar och leder in på rätta
vägar. Det är också aktuellt på många skolor att man arbetar med brotts-
förebyggande arbete på olika sätt. All sådan verksamhet är viktig att
stödja.

Men man måste också lära den enskilda individen att ta ett eget an-
svar och också förstå vilka konsekvenserna kan bli av handlandet. Man
kan som exempel ta de händelser i Göteborg som har relaterats mycket i
medierna just nu. Man måste veta: Om jag gör så och så kan det få dessa
konsekvenser.

Vi har i JuU16 olika förslag. Vi har haft upp hur t.ex. videofilmerna
påverkar. Det finns viss forskning som säger att barn har möjligheter och
förmåga att selektera och kan skilja på vilket som är verklighet och vilket
som är film.

Jag går inte här in i någon forskningspolemik. Men jag är glad över
att vi kunde var överens i utskottet att regeringen ska se till att det blir ett
uppdrag om översyn. Det är viktigt att avvakta det uppdraget.

Sedan vill jag uppehålla mig lite grann kring medling och familje-
gruppskonferenser. Det finns en tidning som heter Brottsoffer. I den
finns en artikel om medling, ett möte med två vinnare. Det är just från en
av de få kommuner som har jobbat med detta, Örnsköldsvik.

Där framhåller man att det är självklart att man ska göra rätt för sig.
En av de poliser som medverkar i detta, en kvinnlig polis, säger att förut
så kallade man in ungdomarna, man förhörde dem och sedan skickades
de ut på gatan. Men nu tar man tag i det och diskuterar det.

I gruppen som sysslar med medling är man medveten om vad ung-
domen har gjort. Ser man personen ute på stan eller byn i något olovligt

kan man lätt gå tillbaka till medlingen som har varit och vad ungdomen då lovade osv.

Det är viktigt att i ett mycket tidigt skede förhindra och avbryta om det är någon begynnande brottslighet. Räkna man i pengar lönar det sig många gånger om. Men jag tycker också att man måste räkna i mänsklig-het. Då är det viktigt att man arbetar brottsförebyggande.

Jag tycker att de försök som har varit är bra och att de personer som finns i försöken och har utbildat en kompetens ska få fortsätta att göra detta. Annars är det förlorad kompetens som rinner ut i sanden tills det blir en permanent verksamhet framöver.

Därför vill jag yrka bifall till reservation nr 4. Jag står naturligtvis bakom alla Centerpartiets reservationer men yrkar endast bifall till reservation 4.

Jag vill också till sist säga att det är otroligt viktigt att man ser till långsiktiga lösningar när det gäller barnen och helheten. Kortsiktiga lösningar blir dyra. Jag tror inte att vi kommer till rätta med ungdoms-brottsligheten på det sättet.

Anf. 150 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Den bästa brottsförebyggande åtgärden är att se till att brott aldrig begås. Det är därför som Folkpartiet liberalerna lägger ned lika mycket arbete på att betona föräldrarnas och skolans betydelse i det brottsförebyggande arbetet, peka på vikten av samarbete mellan föräldrar, skola och polis som att diskutera olika lagstiftningsåtgärder när det gäller ungdomsbrotten.

Fru talman! Under den allmänna motionstiden väckte Folkpartiet en motion, Ju910, där vi just betonar föräldrarnas och även skolans betydelse i det brottsförebyggande arbetet. De bästa brottsförebyggarna är föräldrarna. Det finns inga som är så bra som de. Men det gäller att se till att vi även får de föräldrar som av olika anledningar inte ser det som viktigt aktiva.

Våra barn och ungdomar gör inte som vi säger till dem, utan de gör som vi andra gör. Det är viktigt för oss vuxna att se till att vi för över ett mänskligt uppförande, lär dem ett handlingsmönster och uppfostrar dem till att ta ansvar inte bara för sig själva utan även för sin omgivning. Lyckas vi med det kommer vi att få ett bättre samhälle.

Det gäller också att komma ihåg att det inte är någon som föds kriminell. Man blir inte heller kriminell över en eftermiddag. Det är någonting som utvecklas. Det är där vi ska se till att bryta denna asocialitetslalom som är så förödande. Vi vet att vi ska gripa in, och vi kan se de illavarslande tecknen mycket tidigt. Men vi gör ingenting åt det. Den unga pojken eller flickan – det är mest pojkar – får åka slalom tills det går för fort, det blir för mycket i ryggsäcken, och det går åt skogen.

Fru talman! Det är inte bara i högsta grad inhumant mot brottsoffren utan även i högsta grad inhumant mot brottslingarna att vi accepterar att den här unga personen får bli en brottsling.

Efter föräldrarna, som har huvudansvaret, kommer skolan. Det är viktigt att vi ser till att skolan inte bara får goda resurser utan också använder sina resurser rätt. Det är viktigt att skolan inser det och får möjligheter att verkligen använda tid till att tala om vilka konsekvenser det blir av våld och annan kriminalitet och också får möjlighet att undervisa i grund-

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

läggande mänskligt beteende. Det handlar också om avgörande viktiga ämnen som svenska och matematik, och då framför allt svenska. Våra ungdomar ska när de går ut skolan kunna svenska så att de inte redan tidigt utestängs.

Samarbetet mellan skolan och sociala myndigheter och också samarbetet mellan föräldrar och sociala myndigheter är avgörande och viktigt. Där har från flera håll sagts att det brister när det gäller vad sociala myndigheter gör. Det är lika viktigt där som när det gäller skolan att man har ordentliga resurser. Men det gäller också att man använder sina resurser rätt. Det är därför som vi i Folkpartiet liberalerna både när det gäller skolan och den sociala sidan satsar mycket pengar i vår budget för att peka på vikten av även den delen.

Vi behöver polisen. Det är tyvärr så, och kommer också att vara så i framtiden. Det är ett antal ungdomar som av olika anledningar går över gränsen och bryter mot lagen. Tyvärr händer det allt tidigare. Det är då viktigt att polisen får rätt resurser och att polisen ska syssla med det som den är bäst på.

I de fall där det finns hinder i samarbetet mellan olika myndigheter måste vi äntligen se till att få slut på det. Vi måste helt enkelt se över de sekretessbestämmelser som kan utgöra praktiska hinder. Oavsett om det gäller det här eller någonting annat måste vi inse att vi ska se möjligheterna och inte hindren.

Folkpartiet liberalerna står bakom ett antal reservationer, bl.a. reservation 1 där vi pekar på att regeringen bör göra en översyn av nuvarande lagstiftning som kan förbättra, tydliggöra och stärka föräldrarnas roll på olika sätt.

I reservation 2, som jag vill passa på att yrka bifall till, pekar vi på vilket ansvar man har som förälder när ens barn gör någon skada. Många föräldrar tror att man inte är skadeståndsskyldig. Det är nog inte så känt att det är föräldrarna som är ansvariga om en person som inte är myndig begår ett brott. Detta menar vi måste spridas ordentligt. Det är viktigt att det är allmänt känt, både bland ungdomarna och föräldrarna, att vi har ett ansvar. Om man gör fel ska man stå för det, även ekonomiskt.

Om en förundersökning läggs ned är det inte lätt för mig som brottsoffer att få reda på vem brottslingen är i sammanhanget. Därför menar vi att man bör ändra sekretessreglerna i det här fallet.

Fru talman! Det har talats mycket om medling och familjegruppskonferenser. De är viktiga förutsättningar i arbetet med att påverka en ung man eller kvinna som har brutit mot lagen, se till att de får ansvar och se till att de olika inblandade på ett konstruktivt sätt för över den personen till rätt sida om lagen igen. Men det är livsfarligt att detta så ofta görs med hjälp av eldsjälar.

Jag har inte ringt runt till olika kommuner för att ta reda på hur många som verkligen har orkat genomföra detta, eftersom jag förstod hur illa det är. Vi vet ju alla att kommunerna knäar, och då finns det inte utrymme för nya, kostnadskrävande åtgärder. Men det här kan bli bra om man ser till att det fungerar.

Nu är en försöksverksamhet avslutad. Vi i Folkpartiet tycker, i likhet med flera andra borgerliga partier, att man ska utvidga försöksverksamheten. Men då måste man naturligtvis också se till att det finns pengar.

Det är livsfarligt att nu låta detta bero och betrakta det som avslutat. Med stor sannolikhet kommer man att besluta att försöksverksamheten ska fortsätta, men då har man redan förlorat dyrbar tid och kanske tappat den kompetens som finns i de kommuner där det faktiskt har fungerat.

En annan reservation som vi står bakom gäller kallelse till förhör. För att vi ska kunna visa hur viktigt det är och att föräldrar eller andra vårdnadshavare alltid har ansvar för sina barn, så ska de alltid vara med vid både förundersökning och rättegång. Här brister det. Socialtjänstens företrädare har en alldeles för framskjuten roll. Det är jättebra att de är med – de får ju ofta gå in – men det ska inte ske på bekostnad av föräldrar och vårdnadshavare. Därför menar vi att det måste vara närvaroplikt.

Vi står alltså bakom den här reservationen också, men för vinnande av tid yrkar jag bifall bara till reservation 2.

Anf. 151 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! I debatterna refereras till en undersökning som visar att det är vanligt att ungdomar begår brott. Det är allvarligt att många ungdomar tänjer gränserna, men som tur är fastnar inte flertalet av dem i kriminell verksamhet. Tvärtom, majoriteten av de ungdomar som t.o.m. lagförs för brott återkommer inte inom en treårsperiod. Det visar en studie som gjordes 1996. Den tendensen gäller fortfarande.

Sedan 1970-talet ligger ungdomsbrottsligheten på en ganska stabil men hög nivå. Som vi har hört är det ökningen av ungdomsrånen som är oroväckande.

Här i Sverige är det socialtjänsten som har ansvar för att barn och ungdomar som visar tecken på missbruk och kriminalitet ska få vård, stöd och behandling. Men efter vad vi har hört här kan vi nog enas om att socialtjänsten inte klarar detta ensam.

Betänkandet innehåller en massa delförslag, motioner som återkommer år efter år. Några faller bort då vi kan enas – det kan komma till en utredning. Om vi skulle arbeta effektivt med barnens bästa för ögonen och för att hindra ungdomskriminalitet, borde vi egentligen samlas över partigränserna i den allmänna motionstiden. Vi skulle inte väcka samma motioner nästa gång, utan enas om det som vi ser är möjligt att enas om.

Det skulle kunna vara att socialtjänsten behöver stöd. Det tycker Miljöpartiet också. Socialtjänsten borde samarbeta med polis, skola, barnhälsovård, barnomsorg, barnpsykiatri, individ- och familjeomsorgen, barnens närstående, föräldrar och bekanta. Alla dessa resurser skulle tas till vara och i varje kommun skulle det bildas en organisation för detta dit man kunde vända sig.

Detta skulle vi väl kunna enas om nästa gång för att kunna komma vidare? Vi kan väl också enas om att barnen behöver mer stöd om inte föräldrarna och den familj de föds in i klarar av uppdraget.

Alice Åström försökte problematisera detta. Behövs det hårdare tag, eller vad ska vi göra? Problemet, sade Alice Åström, är att ungdomarna väljer fel. Jag skulle vilja säga att problemet är att barn inte kan välja sina föräldrar eller familjer. Det största felet ligger i att dessa barn inte får samma förutsättningar som andra.

Ändå fortsätter man från borgerligt håll år efter år att skriva motioner om att det först och främst ska vara familjen som har ansvaret, sedan skolan osv. Javisst, det är självklarheter! Men tänk på alla de barn som

faller utanför, som inte har det här! Det är detta jag säger gång på gång i debatterna. Det framkommer också att ni borgerliga själva tycker så. Varför ska ni då skriva denna motion?

En annan sak som vi också skulle kunna enas om är behovet av forskning. I dag vet vi inte vilka åtgärder som är bäst. Man behöver forska mycket mer på dessa områden – inte bara på ett enskilt område inom BRÅ utan en tvärvetenskaplig forskning. Detta är oerhört viktigt.

Visserligen har BRÅ nu tagit fram en rapport som heter *Strategiska brott*, som är en bra forskningsrapport som visar att alla ungdomsbrott inte är lika allvarliga. Det finns vissa brott som gör att ungdomarna blir kriminella i många år framöver och där man behöver sätta in resurserna mycket tätare och effektivare under lång tid.

I sammanhanget som rör socialtjänstens behov av hjälp från andra myndigheter och människor brukar det här med myndighetssekretessen tas upp. Men nu pågår en översyn som avslutas i maj 2001. Det är lång tid. Det är ett år kvar. Men då skulle dessa hinder kunna tas bort och man skulle kunna samarbeta på ett helt annat sätt.

Det vuxna nätverket växer fram genom medling och familjerådslag, men inte minst genom att man återanställer de fritidsledare och den personal som fanns tidigare. Efter budgetnedskärningar i sektorn är det dags att återskapa det skyddsnetet. Hur viktiga dessa vuxna är för just dessa barn är omvittnat.

Jag skrev också en motion under allmänna motionstiden för Miljöpartiets räkning som handlade just om ungdomsbrott, men den kom aldrig till justitieutskottet utan delades upp. Den kom till utbildningsutskottet och till socialutskottet, och det visar att detta är gränsöverskridande tvärvetenskapliga problem som vi inte löser bara i vårt utskott.

Där gjorde jag två yrkanden. Det ena gällde att en mångvetenskaplig forsknings- och utvecklingsverksamhet inom det brottspreventiva området måste byggas upp tillsammans med medicin, psykologi, sociologi, socialt arbete och pedagogik, så att vi får verktyg för att gå vidare med dessa ungdomar.

Det andra yrkandet gällde att en avdelning för samordning och samarbete mellan socialtjänst, skola och polis borde etableras inom socialtjänsten. Den borde även utökas med det jag talade om tidigare.

Det har också kommit en annan utredning – *Stöd i föräldraskapet* – från 1997. Det är också viktigt för de föräldrar som är svaga, som inte är helt utslagna men som av andra orsaker inte orkar med att ta föräldraansvaret. Men den har inte givit något resultat i någon proposition från regeringen. Det skulle vara önskvärt att man kom ett steg närmare och att det blev någonting av det.

I detta betänkande, med dessa spridda förslag som inte ger någon helhet – jag efterlyser en bättre helhet – har jag en reservation tillsammans med Vänstern. Från början var det en tvärpolitisk motion där alla partier var med. Det gällde barn inom kriminalvården. Vi skulle se över häktes-situationen för ungdomar under 18 år. Visserligen är det inte så många som är häktade, men det behöver icke desto mindre ses över, och man bör undersöka om man skulle kunna göra ändringar. Det är bara Vänstern och Miljöpartiet som är kvar när det gäller den reservationen. Jag yrkar bifall till reservation 11, fru talman.

I denna fråga anser utskottsmajoriteten att det är kriminalvårdens ansvar att avgöra vilka insatser och särskilda åtgärder som behövs, och att inget särskilt uttalande behövs. Men så fungerar det inte när dessa unga tas in på häktet.

Sedan vill jag också kommentera andra motionsyrkanden och reservationer som jag tidigare har varit med om för Miljöpartiets räkning, men som jag inte längre är med om därför att jag tycker att de inte är relevanta i dag. Det gäller uthyrning av videofilmer till barn under 15 år. Det har getts ett uppdrag till BRÅ, som ska se över tillämpningen av de straffbestämmelser som finns i dag. Det är självklart att vi avvaktar det.

Sedan gäller det drogtestar av barn, som har diskuterats här. Man får inte använda det i dag, därför att det står i rättegångsbalken att kroppsbesiktning av barn under 15 år inte får göras. Det kan låta hemskt att vi vill ha denna lägre åldersgräns, men Miljöpartiet har anammat denna synpunkt på grund av att det är ett önskemål från Föräldraföreningen Mot Narkotika, som jobbar med dessa frågor och har egna barn med sådana problem.

Nu ska det i alla fall ses över i Narkotikakommissionen, som arbetar. Därför har vi ingen sådan reservation. Dess betänkande kommer så småningom.

BRÅ har också gett ut en skrift om medlingens roll i rättssystemet och alla de försök som har pågått i landet. Det kommer också att undersökas hur det kan inlemmas i rättssystemet. Det är också saker som sker just nu.

Det kommer också en redovisning om familjerådslaget och Kommunförbundets del där, som vi får avvakta.

Om vi kunde göra ett bättre jobb tillsammans i denna fråga tror jag att vi skulle komma en bra bit på väg, fru talman.

Anf. 152 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att vi välkomnar samarbete väldigt mycket, Kia Andreasson. Samtidigt säger Kia Andreasson att partierna år efter år skriver motioner om familjens betydelse. Alla har det inte så, säger Kia Andreasson. Hon menar att vi själva har medgivit det här och att det är lika bra att man inte skriver så.

Då undrar jag om Kia Andreasson anser att familjen har en betydelse för den uppväxande generationen eller om vi ska resignera och tycka att den inte har någon betydelse och att det inte spelar någon roll om det finns några föräldrar för vår uppväxande generation.

Min andra fråga är vad Kia Andreasson tycker att vi ska använda för instrument för att framföra våra politiska synpunkter och ståndpunkter om vi inte får motionera. Då kan vi ju lägga ned hela riksdagen.

Sedan säger Kia Andreasson att flertalet ungdomar i alla fall klarar sig, så man ska inte dramatisera detta. Det finns en balans när det gäller antalet brott. Då skulle jag vilja fråga Kia Andreasson vem som ska göra bedömningen av vilka ungdomar det är som vi ska sätta in insatser mot och vilka vi ska hoppas och tro klarar sig. Som vi kan se i statistiken har brotten blivit oroväckande grova. 80 stycken dömdes för ganska grova brott under 1999. Antalet personrån med inslag av våld har ökat kraftigt.

Kia Andreasson talar om helheten och tar upp frågan om häktade ungdomar. Hon konstaterar också själv att det är en liten begränsad del

det handlar om. Då säger hon helt plötsligt att det icke desto mindre är viktigt att man åtgärdar detta. Det utskottet har skrivit är att vi tycker att det är för få för att man ska kunna göra generella bedömningar, men att vi utgår ifrån att kriminalvården har intresse av att följa barnkonventionen. Skulle så inte vara fallet måste vi ta itu med den frågan.

Anf. 153 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det var många frågor. Jag kanske missar någon. Det var ett helt batteri.

Familjebegreppet har vi diskuterat med svallande känslor förut. Den gamla institutionen familjen – mamma, pappa, barn och mormor och morfar i samma hushåll – är inte kärnfamiljen. Det är mamma, pappa, barn. Den kärnfamiljen finns tyvärr inte i så stor utsträckning längre. Jag har försökt ta reda på exakta siffror när det gäller skilsmässostatistiken. De är jättehöga, och man måste se över vissa år. Det är en otroligt hög siffra. Det finns i dag lika många barn som inte har sådana kärnfamiljer. De har en förälder, eller så bor föräldrarna på olika håll. Det måste Ragnwi Marcelind känna till lika bra som jag.

Därför tycker jag att det är fel att gång på gång skriva om familjen som institution och att familjen är den bästa brottsförebyggande resursen. Skrivningarna har till min glädje också mildrats i betänkandet. Man ser på föräldrarna och andra vuxna i barnens omgivning. Det är jag väldigt glad för.

Jag upprepar det jag sade en gång i en annan debatt: Det krävs en hel by för att fostra ett barn. Det säger mycket.

När det gäller motioner säger jag inte att det är förbjudet att väcka motioner, men eftersom vissa motioner återkommer – jag har nu varit här i sex år – kan jag säga att det känns lite avslaget att debattera samma motioner gång på gång. För att komma vidare på detta område som jag tror att vi alla tycker är angeläget skulle vi samarbeta om det som vi tycker lika om. Det var den punkten.

Sedan vill jag ta upp ungdomar och grova brott. Det är för att man tidigt ska kunna ingripa som jag säger det jag har sagt. Det är också en gemensam faktor som jag har skrivit upp. Alla har sagt att vi så tidigt som möjligt måste möta dessa ungdomar och göra insatser, för att ungdomar inte ska begå grova brott och fastna i kriminaliteten.

Anf. 154 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Kia Andreasson tar upp skilsmässostatistiken. Jag kan upplysa om att skilsmässofrekvensen är över 50 %. Men jag anser inte att man måste vara gift för att vara förälder och ta sitt föräldraansvar. Jag tycker att man som förälder har ett ansvar när barnet är fött oavsett om denna institution finns eller inte, även om jag tycker att det är bra så länge man kan hålla ihop som äkta makar.

Jag skulle vilja ha ett förtydligande av Kia Andreasson. Jag tycker att det är intressant att höra att hon säger att vi inte ska fortsätta att skriva om familjens betydelse. Jag har ändå uppfattat Miljöpartiet så, att man på särskilt vis vill stärka familjens roll i samhället genom sex timmars arbetsdag. Man har pratat om mixtaxa för att göra det möjligt för båda föräldrarna att kunna vårda barnen mer och umgås med sina barn. Är det

inte så att Miljöpartiet står fast vid att familjen är en viktig grundpelare i samhället?

Sedan var det detta med motioner som ständigt återkommer och att vi inte ska skriva motioner i de fall då vi kan vara eniga. Jag skulle bara vilja höra med Kia Andreasson om det gäller alla partier och alla frågor eller om det bara gäller just nu när vi pratar om unga lagöverträdare. Det finns ju frågor som jag vet att Kia Andreasson är väldigt mån om att återkomma med år efter år även om det också finns andra partier som delar Kia Andreassons uppfattning.

Jag skulle gärna vilja ha ett svar när det gäller institutionen familjen: Tror Kia Andreasson att familjen är någonting att bygga på och satsa på utifrån lagstiftning och stöd från staten?

Anf. 155 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det som skiljer Miljöpartiet från Kristdemokraterna i detta fall är att vi inte lägger betydelsen på just familjen som institution, utan vi talar om föräldrar och föräldraansvaret. Det är väldigt viktigt för barn att ha sina föräldrar i vilken konstellation de än befinner sig. Oavsett vilka som omger barnen är föräldrarna otroligt viktiga. Men det handlar inte om familjen som institution. Där ligger skillnaden.

Ragnwi Marcelind behöver inte dra så stora växlar när det gäller det här med motioner. Det var ju inte så jag sade. Det gällde just detta betänkande och dessa motioner. Det finns en helhet som kommer bort och som vi tillsammans skulle kunna fokusera på för att kunna gå vidare för dessa ungdomars skull.

Anf. 156 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag måste verkligen ha varit otydlig i mitt anförande i dag. Man har väl en del sådana dagar.

I den diskussion där jag sade att vissa ungdomar väljer fel menade jag just utifrån den diskussionen att vi ständigt återkommer till att de behöver lära sig vad som är rätt och fel och att de ska lära sig vad som är rätt och fel genom att samhället reagerar kraftfullt med ingripanden och ofta med repressiva åtgärder. Det jag menade när jag sade att de väljer fel var att jag inte tror att t.ex. ungdomar som begår rån inte är medvetna om vad som är rätt och fel. De begår rånen, trots att de vet att det är fel. Men vi är ju helt överens om att det är deras sociala situation, deras uppväxt, deras uppfostran och hela det sociala spektrumet som gör att de har utvecklats och lever på ett sådant sätt att de själva kanske inte upplever att de har någon möjlighet att välja någonting annat.

Jag menar inte att de inte har någon aning om vad som är rätt och fel och att det är det som de behöver undervisas om. Jag vet att de är mycket väl medvetna om att de begår brott och att det som de gör är fel. Men de väljer det här i alla fall, eftersom de upplever att de inte har något annat val. Och det är andra faktorer som påverkar. Detta säger jag bara för att jag vill förtydliga det här.

Sedan har jag ändå en fråga till Kia Andreasson om detta med drogtest av barn. Nu väljer man att inte stå bakom den här reservationen, eftersom man avvaktar Narkotikakommissionen. Men jag vill ändå lyfta fram den här frågan, eftersom Kia Andreasson och jag ofta brukar vara helt överens när det gäller integritetsfrågor, integritetsaspekten och hur

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

viktigt det är att man har en kontroll över staten och dess möjlighet att faktiskt använda sig av integritetsinskränkande åtgärder. Tycker inte Kia Andreasson att det är otroligt viktigt att staten inte ska ha rätt att använda tvångsmedel mot barn? Det behöver inte specifikt gälla drogtest av barn. Jag ser nämligen att det kan finnas många olika områden där man kan ta upp den här frågan.

Anf. 157 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att jag tyckte att det var bra att Alice Åström specificerade vad hon menade med att välja rätt. Det är precis samma åsikt som Miljöpartiet har. Därför är det fruktansvärt viktigt att det finns nätverk med vuxna runt dessa barn som har kommit snett, att de får uppleva mening och sammanhang, inte minst, att det finns någon som berättar om redskap för att de ska kunna hantera situationer där det ofta brister och att gänget inte får stort inflytande på grund av att det inte finns någon motfaktor, så att säga.

När det gäller integritetsaspekten tycker jag att det är otroligt svårt. Det har inte varit något lätt val när det gäller att använda tvångsmedel mot barn och ungdomar under 15 år. Men föräldrarna i Föräldraföreningen Mot Narkotika har känslomässigt givit mig en bild av vad det innebär att inte få reda på det här, inte kunna göra insatser och inte kunna ingripa tidigt. Man kan säga att jag i det här fallet har gjort ett undantag.

Anf. 158 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är oerhört viktigt att man inte tänjer på den här gränsen. Jag tycker egentligen att det här ska vara absolut. En stat ska inte ha rätt att använda tvångsmedel mot barn.

Just när det gäller drogtest och Föräldraföreningen Mot Narkotika tycker jag att det viktiga är att vi bygger upp ett samhälle och en socialtjänst som faktiskt kan reagera även om man inte har några faktiska bevis. När jag har mött föräldrar från föräldraföreningen har det oftast handlat om att de inte har lyckats bevisa det här för socialtjänsten. De berättar vad de ser och att barnet beter sig på ett visst sätt. De har inte kontrollen. De har en misstanke, men socialtjänsten är inte beredd att ingripa förrän de väldigt tydligt kan bevisa det här. Då tycker jag inte att vägen för att man ska kunna nå något resultat är att man inför möjligheter till tvångsmedel mot dem som är under 15 år. Man ska snarare se till att öka socialtjänstens skyldigheter när det gäller att socialtjänsten faktiskt ska vara stödjande och hjälpende och ingripa även om det inte finns något testresultat. Det är ju den maktlösheten som föräldrarna känner. De får inte någon hjälp.

Jag tycker att det är fel väg att gå att se till att vi har tvångsmedel. Vi måste öppna upp socialtjänsten och se till att man har möjlighet att få det stöd och den hjälp som man behöver när man begär det utan att man ska behöva visa papper. Man ska kunna lita på den upplevelsen som föräldrarna har, den beskrivning som de ger och det som de ser på sina egna barn. Det måste man ta på allvar på socialtjänsten, och man måste faktiskt stödja och ingripa ändå.

Anf. 159 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det som Alice Åström talar om är ju en del av problemet, men det finns också föräldrar som inte vill veta, som vill skydda sig själva mot denna hemska upptäckt. I de fallen kan det här göra att ögonen öppnas och att insatser kan göras tidigare. Det är den andra delen av svaret på frågan varför man ska göra det här.

Anf. 160 ANITA SIDÉN (m) replik:

Fru talman! Vi borgerliga partier anser att en fungerande normbildning är en förutsättning för det brottsförebyggande arbetet.

Det är svårt att vara förälder i dag. En invandrapappa sade till mig att han ville ha en föräldraakut. De föräldrar som behöver stöd måste ju få det någonstans, och vi måste underlätta för dem som har det kämpigt. Bl.a. detta gör att vi utifrån en helhetssyn vill att det ska göras en översyn av den nuvarande lagstiftningen, så att vi kan förbättra och stärka föräldrars och andra vårdnadshavares ansvar i rollen som fostrare, normöverförare och brottsförebyggare. I det här tar vi även med skolan, polisen och socialen, även om jag av erfarenhet vet att elever inte riktigt har respekt för att man går till sociala myndigheter. Det här är någonting som kan leda in på en brottsförebyggande strategi. Om vi lyckas med det är Kia Andreasson välkommen att ansluta sig till reservation 1.

Anf. 161 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det handlar inte bara om en lagstiftning, som jag tycker att Anita Sidén fokuserar på, när det gäller stöd i föräldraskapet. Det är många andra insatser som gäller.

Jag kan nästan nämna grannlandet Norge som en förebild. Där har man en helt annan struktur på det här med stöd i föräldraskapet. Föräldrar kan vända sig till samtalsgrupper och andra grupper för att få vägledning. Den utredning som jag åberopade, SOU från 1997, innehåller också sådana förslag, men de har inte omsatts i praktiken.

Anf. 162 ANITA SIDÉN (m) replik:

Fru talman! Jag skulle också vilja ta upp en annan fråga med Kia Andreasson.

Vi moderater föreslår ju registrering av barn under 15 år. Det är riktigt att det inte går att göra i dag.

Vi vill att det ska få ske i misstankeregistret. Det finns regler för hur man får skrivas in där, och de ska naturligtvis följas. Men vet Kia Andreasson om att det finns ungdomar som överlåter brott till andra? Kompisar i brottsvärlden som är över 15 år ber dem att ta det på sig. Vet Kia Andreasson att i vår hemstad hade 750 av 1 500 brott, dvs. hälften, utförts av ungdomar under 15 år? Den här uppgiften fick jag i förra veckan av polisen i Göteborg.

Vad jag var lite omedveten om är att när man begär lämplighetsintyg i dag inverkar det inte att ungdomar har utfört brott. Det är endast om brottet gäller att de har stulit en bil eller liknande som det kan påverka lämplighetsintyget. Det hade enligt polisen inneburit ett stopp för ungdomar, varit ett memento att körkortet är så viktigt att det gör i alla fall att ungdomar inte utför brott.

Detta är allvarliga saker. Polisen får föra in sina uppgifter i RAR, men de får inte hämta ut och plocka ut information från något annat distrikt. Det är viktigt att se att vi får rätt upplysning för att kunna ge rätt hjälp till ungdomar som har begått ett brott, dvs. har gjort någonting som vi vill hjälpa dem från att upprepa.

Anf. 163 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag förstår inte det resonemanget, om nu kärnpunkten är att inte kunna hjälpa den unge med insatser. Det kan vi göra i dag. Precis som Anita Sidén säger får polisen föra in uppgifter även om dem som är under 15 år men inte registrera dem på samma sätt som för dem över 15 år. Bara det att man vet vem det är, som också Anita Sidén här ger en skildring över, att man vet vilka ungdomar det är och antalet osv. gör att det finns alla möjligheter att sätta in stödinsatser. Jag vet att det har också gjorts. Det har meddelats till socialtjänsten från polisen, och man har på socialtjänstkontoret haft samtal med föräldrar, ungdom och polis. Det är inte så att detta är ett hinder för att hjälpa och gå vidare. Tvärtom ansluter jag mig till Alice Åström om att detta att finnas i ett register under lång tid i denna ålder kan stjälpna en i framtiden. Det finner jag ingen anledning till, men hjälpen är viktig, och den kan ges även med detta system.

Anf. 164 MARGARETA SANDGREN (s):

Fru talman! Som alla har varit inne på är det betänkandet om unga lagöverträdare och motioner från den allmänna motionstiden som vi nu behandlar. Som flera har varit inne på är det flera motioner som har återkommit. Det må kanske stå var och en fritt att lägga fram dem om man inte tycker att man har fått gehör för dem tidigare.

Unga människor som begår brott är ett allvarligt problem för såväl samhället som den enskilde och dennes familj. Det är viktigt att samhället tidigt ingriper med tydliga, konkreta och konsekventa åtgärder när ungdomar begår lagbrott.

Utan att förringa allvaret i ungdomsbrottsligheten måste vi ändå konstatera att ungdomar i dag inte är mer brottsbenägna än för 20–30 år sedan. Det visar en del undersökningar. Däremot är det naturligtvis allvarligt att vålds- och misshandelsbrotten har ökat. Som några har varit inne på har brott mot barn och ungdomar av barn och ungdomar också ökat. Statistiken visar på att de vanligaste brotten bland ungdomar är snatterier, stöld, misshandel, olovlig körning och skadegörelse.

Ingen människa föds till brottsling. En viktig fråga är därför: Vad är det som gör att barn och ungdomar begår brott? Vi måste också tala om de omständigheter som orsakar brott. Vi vet att brottsligheten får näring i utanförskap genom ökade klyftor – och ökade klyftor skapar motsättningar och bråk – hopplöshet, otrygghet och dåliga hemmiljöer, avsaknaden av normer och regler, frånvaro av vuxna och vuxnas förebilder, drogmissbruk och misslyckad skolgång. Det är också så att vi i dag har en bristande social kontroll. Vi som vuxna bryr oss inte riktigt om när vi bevittnar när ett mindre brott begås, och vi sätter inga gränser.

Vi är överens om att den viktigaste brottsförebyggande rollen spelar familjen, alltså den avgjort viktigaste resurs vi har. Men vår politiska uppgift därefter måste vara att skapa ett samhälle som ger alla barn den bästa starten i livet. Det handlar om skolpolitiken, socialpolitiken och

familjepolitiken men också om arbetsmarknadspolitik, integrationspolitik och bostadspolitik. Vi socialdemokrater ser en politik som på alla områden kan bidra till att skapa jämlika levnadsvillkor för alla i samhället som en av de viktigaste brottsförebyggande åtgärderna.

I reservationen om familjens och skolans brottsförebyggande betydelse skriver Moderaterna och Folkpartiet att föräldrarnas personliga ansvar för att ge barnen en god uppväxt aldrig kan ersättas med offentlig service. Nej, det tror inte vi heller. Men vi socialdemokrater ser inget motsatsförhållande i detta. Båda behövs och krävs för att alla människor ska kunna leva under goda levnadsbetingelser.

I Aftonbladet i dag kan vi läsa om föräldrar vars barn har sökt sig till nazistiska grupper. En mamma berättar att hon har gjort allt, hon har flyttat på sig, hon har berättat, hon har rest med sitt barn till koncentrationsläger, men hon har inte lyckats. Hon avslutar med: ”Jag känner mig så fruktansvärt ensam. När man som förälder inte orkar med, då måste samhället ta över – – –.” Det finns alltså inga motsatsförhållanden, utan det kärvs naturligtvis både – och, att både föräldrar och samhället fungerar bra.

Vi delar uppfattningen om skolans betydelse när det gäller att bibringa unga människor normer och grundläggande kunskaper för att skapa de bästa förutsättningarna, men också socialtjänsten har betydelse liksom många människors tillgång till bra fritids- och kulturaktiviteter.

Då undrar man: Vad har t.ex. Moderaterna att komma med? Ni skriver i er motion att ni har en politik mot segregation och socialt utanförskap och att ni dessutom prioriterar uppgiften. Var någonstans hittar vi förslag om dessa prioriteringar? Inte i det här betänkandet i alla fall!

Om man ska försöka tolka motionen rätt menar ni väl ändå att det har en viss betydelse i sammanhanget att vi kan motverka social segregation och social utslagning? Ni ställer ökade krav på skolans och socialtjänstens insatser. Det torde väl ändå kräva att man får resurser för att uppfylla de kraven. I motionen lämnad med anledning av regeringens vårproposition vill ni förvisso ge polisen ökade resurser, utöver vad regeringen föreslagit, men samtidigt vill ni spara in på resurser till skola, vård och omsorg med 14 miljarder, som Alice Åström har varit inne på redan. Dessutom sparar ni in pengar till utsatta bostadsområden i storstäderna, satsningar som faktiskt är till för att motverka social segregation och socialt utanförskap, som ni säger är prioriterade uppgifter för er. Brottsförebyggande åtgärder är viktiga, men ni gör sannerligen inte särskilt mycket för att de ska bli verklighet.

Jag övergår till att kommentera de olika förslagen i betänkandet.

I reservation 1 vill Moderaterna och Folkpartiet att regeringen gör en översyn av hur den nuvarande lagstiftningen kan förbättras i syfte att tydliggöra och stärka föräldrarnas och andra vårdnadshavares ansvar i rollen som goda fostrare, normöverförare och brottsförebyggare. Det bör även inbegripa utvecklingen av skolans och socialtjänstens förebyggande arbete.

Det hade kanske varit bra att man hade angett på vilket sätt man skulle kunna stärka föräldrarnas ansvar i rollen som goda fostrare. Annars framgår föräldrarnas och vårdnadshavarnas ansvar för barnen klart och tydligt i föräldrabalken – att se till att barnens behov av omvårdnad, trygghet och god fostran blir tillgodosedda, att barnen får den tillsyn de

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

behöver, får tillfredsställande försörjning och utbildning samt att svara för att barnen står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas i syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan.

Föräldrar kan behöva stöd och hjälp i sin fostrande roll. Det är också en av åtgärderna i det nationella brottsförebyggande programmet.

När det gäller skolans roll pågår en del arbete, och det beskrivs utförligt i betänkandet. Jag tänker inte gå närmare in på det. Det är viktigt att myndighetssekretessen blir föremål för en översyn om den nu lägger hinder i vägen. Vi har under ett antal år hört att den är i vägen för ett gott samarbete.

Man kan verka på olika sätt. Jag var på besök i en kommun, och där hade man lagt samman skolstyrelsen med individ- och familjeomsorgen, just för att komma runt att det fanns två nämnder som behandlade samma barn.

Moderaterna tar i reservation 2 upp frågan om föräldrars skadeståndsansvar. Här sker också en översyn, och det är säkert att det arbetet bedrivs så skyndsamt som möjligt.

I reservation 3 anför Kristdemokraterna och Centern att en utredning bör tillsättas i syfte att öka kunskaperna om barns brottslighet. Här pågår också en hel del projekt. Jag tror att det finns mycket kunskap om omfattningen av barns brottslighet. Annars kan jag instämma i att det är viktigt att vi har den kunskapen för att kunna sätta in de rätta åtgärderna.

Jag ska inte gå in på det som vi tidigare har varit inne på när det gäller medling och familjekonferenser. Jag kan instämma i att erfarenheterna har visat sig vara goda i försöksverksamheterna. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att analysera medlingens roll i rättssystemet och att utvärdera försöksverksamheten. Det ska redovisas i oktober i år. Vi tycker inte att man behöver utvidga försöksverksamheten. Det är bättre att man avvaktar utvärderingen som har gjorts och att man tar till vara de erfarenheter som har uppnåtts innan man går vidare och kanske inte bara bedriver försöksverksamhet utan också skapar en permanent verksamhet. Vi är ense om att det är en bra modell för att få ungdomar att upphöra med sin brottsliga verksamhet.

I reservation 5 om påföljdssystemet för unga vill moderaterna avskaffa den nyligen införda påföljden för unga lagöverträdare och ersätta den med en snarlik påföljd inom kriminalvårdens ram. Jag har lite svårt att se vad det skulle kunna förbättra. Ni skriver i reservationen att lagstiftningen är dålig, att den är i vanrykte och att den är förknippad med misslyckanden. Jag undrar om ni menar den senaste lagstiftningen som antogs på området och trädde i kraft den 1 januari 1999. Man borde väl rimligtvis avvakta och se hur den fungerar innan man förkastar den. För dem som begår brott som inte föranleder omhändertagande måste ändå socialtjänsten komma in. Här har också skett en uppstramning, nämligen att socialtjänsten ska ange något slags plan för hur den unges kriminalitet ska komma till rätta.

I reservation 6 anför kd att det är viktigt att åtgärder vidtas redan under verkställigheten och föreslår ett system med kontaktpersoner för de intagna. Jag har varit inne på den frågan lite grann. Det ska vara en behandlingsplan. Det ska komma mer resurser. Jag utgår från att de resurserna inte bara handlar om det fysiska, dvs. att skaffa fler platser, utan

också om att behandla den dömde så att den dömde blir förberedd för tillvaron utanför institutionen.

Det är svårt med hur detta ska fungera i praktiken. Det är en ganska ny form. Vi får avvakta och se huruvida detta fungerar. Kontaktpersoner ska finnas inom socialtjänsten under denna tid, men det fungerar inte alltid. Vi får lyfta fram detta särskilt i samband med en uppföljning och utvärdering.

Sedan finns reservation 7, där moderaterna begär polisstöd för hämtning av barn och ungdom. Det går redan att göra för de barn som befinner sig i sådana miljöer. Det vore kanske att använda polisens resurser på ett onödigt sätt. Moderaterna har givit föräldrarna ett stort ansvar som de borde ta. Det ska inte undandras dem nu.

Tidigare talare har varit inne på reservation 8 om registrering av barn under 15 år och drogtestar av barn under 15 år. Vi socialdemokrater har ingen annan uppfattning än den som har framförts av Alice Åström.

När det gäller de särskilda jourdomstolarna avvaktar vi utvärderingen. Handläggningstiderna har gått ned. Jag kan instämma i vad Alice Åström har sagt där, dvs. att hon har pekat på att en del brott kan ta lång tid att utreda för att få bra kvalitet i utredningen. Det handlar också om rättssäkerhet för de unga.

I reservation 11 tar Vänsterpartiet och Miljöpartiet upp frågan om att ungdomars särskilda behov blir beaktade vid en häktningssituation. Vi har ingen annan uppfattning om att det kan behövas särskilda insatser. Men vi har inga belägg för att frihetsberövade ungdomar skulle behandlas inhumant eller med bristande respekt. Vi utgår från att kriminalvården följer vad som diskuteras i kammaren och tar till sig det och är väl informerad om intentionerna i FN:s barnkonvention. Vi anser, liksom tidigare, att det är en fråga för kriminalvården.

Fru talman! Som jag inledningsvis sade har vi haft förslagen till behandling tidigare i kammaren. Det pågår en hel del arbete på olika håll, t.ex. Regeringskansliet och BRÅ. Det är viktigt att vi för diskussioner kring brottens orsaker och betydelsen av goda levnadsvillkor för människor i ett brottsförebyggande perspektiv.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 165 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp två frågor, Margareta Sandgren. Det är just det samlade greppet i översynen. Det finns massor av olika projekt som pågår överallt. Jag tycker att det behövs en samling för att se de erfarenheter som har funnits och ta dem till vara i form av ett långsiktigt brottsförebyggande arbete bland ungdomar. Man ser nu att de unga lagöverträdarna är ännu yngre, och de gör allt rårare övergrepp och brott. Då måste vi samla ihop och med alla klutar göra ett mer långsiktigt arbete för att komma till rätta med detta.

Jag har en annan fråga. Den gäller just de kompetenser som har byggts upp i medlingsförsöket och som kan tappas om försöket stoppas. Det vore värdefullt att fortsätta med detta viktiga medlingsarbete.

Prot.

1999/2000:106

10 maj

Unga lagöverträdare

Anf. 166 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Det finns en nationell handlingsplan när det gäller brottsförebyggande arbete. Jag vet inte om Gunnel Wallin är ute efter något som riktar sig till ungdomar. Det pågår en del arbete. Det kommer att rapporteras kring en del frågor. Då kan man samla ihop detta så att man inte startar någonting på nytt.

När det gäller familjegruppskonferenser, medling och sådant kommer många att fortsätta att jobba med dessa frågor. Jag tror inte att man tappar i kompetens och erfarenhet. Det samlar man på sig. Man sammanställer rapporter, och de har vi glädje av sedan. De glöms inte bort.

Anf. 167 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! När det gäller medlingen har diskussionen varit i utskottet att de skulle få fortsätta medlingsarbetet under utvärderingen. Då får de bibehålla kompetensen. Det är det som är viktigt. När det gäller den andra delen, när det är en sådan viktig övergripande fråga, gäller det att få en samlad översyn för att få bukt med de unga lagöverträdarna. Då borde vi verkligen samla ihop alla projekt och göra den översyn som vi har föreslagit i vår motion.

Anf. 168 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! De här projekten fortsätter naturligtvis. Dessutom samlar man ihop dem och gör en utvärdering, och det kommer att presenteras i oktober. Då får man med sig hela det paketet. Det är inte något av kunskap och erfarenhet som förloras i fråga om vad de här projekten har lett till.

Anf. 169 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Margareta Sandgren kommenterade reservation 1 och tyckte att det var märkligt att vårt parti talar om att stärka föräldrarollen, och hon sade att det varit bättre att vi hade talat om hur det ska göras. Jag skulle vilja påpeka att det är oerhört viktigt vilka signaler ledande politiker i Sveriges land ger till de föräldrar som har valt att ta hand om sina barn, vilka signaler vi ger till de föräldrar som har valt att vara hemma när barnen är små. Men när man får höra att de som är hemma och tar hand om sina barn inte ska ha något från staten därför att de inte gör någonting är det en signal om att det inte är värdefullt att ta hand om sina barn.

Vi kristdemokrater vill verkligen vara med och stärka föräldrarollen och ge föräldrarna frihet att välja om de vill vara hemma för att kunna påverka barnens utveckling.

Margareta Sandgren säger att föräldrarna inte kan göra allt och att skolan gör en del. Jag vet att Skolverket kom med en skrivelse för någon vecka sedan där man påpekade detta som jag sade i mitt anförande, dvs. att skolan inte har levt upp till vad som sägs i skolplanen om att överföra värderingar. Skolan får underkänt av Skolverket när det gäller värdeöverföringen.

Vill Margareta Sandgren verka för att föräldrarna ska få en större valfrihet, så att de känner att det är ett jobb man gör när man tar hand om sina barn? Vill Margareta Sandgren verka för att skolan ska få direktiv

om att det är viktigt att införa etiska samtal om värdegrunden och att dessa frågor uppvärderas i skolan?

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

Anf. 170 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Jag undrade därför att man ville göra någonting kring lagstiftningen och stärka föräldrarollen. Men varför skrev ni då inte att det var just det ni ville åstadkomma, att ni ville införa vårdnadsbidrag? Vårdnadsbidraget kan inte sträcka sig hur långt som helst. Det är väl viktigt att föräldrar är tillgängliga för sina barn långt upp i tonåren för att de ska kunna vara bra föräldrar. Jag tycker inte att föräldrar som förenar föräldraskap med förvärvsarbete är dåliga föräldrar, utan de kanske ägnar precis lika mycket tid åt sina barn som de som är hemma.

Varför skrev ni då inte att det var det ni ville åstadkomma?

När det gäller diskussionen kring värdefrågor i skolan tycker jag att det är viktigt och bra och att man ska fortsätta den diskussionen. Det är bra att Skolverket har kommit med den kritiken, så kanske det också händer någonting.

Anf. 171 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag tolkar det så att Margareta Sandgren kommer att driva den frågan i sitt parti, som är regeringspartiet, att skolan ska se till att lyfta upp de etiska samtalen.

När det gäller att stärka föräldrarollen handlar det inte om att i första hand införa ett vårdnadsbidrag. Det handlar om att ge föräldrarna valfrihet och möjlighet att själva välja hur man vill avsätta sin tid för sina barn. Det är viktigt att ge rätt signaler till föräldrarna, att verkligen värdera det arbete som de föräldrar gör som har valt att ta hand om sina barn.

Vill Margareta Sandgren vara med och verka i sitt parti för att attityden till de föräldrar som vill ägna mer tid åt sina barn ska bli annorlunda?

Anf. 172 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Jag kan naturligtvis inte stå för vad mina partikamrater ute i landet har uttalat. Det är klart att föräldrar som har valt att stanna hemma tar hand om sina barn – det är väl det vi diskuterar – men jag tror säkert att föräldrar som förvärvsarbetar också tar hand om sina barn. Vi som har gjort det kanske också känner att ”ni är inte riktiga föräldrar och tar inte hand om era barn därför att ni har valt att arbeta”. Jag tycker att det är viktigt.

Vi har en föräldraförsäkring som är långtgående och som ger alla föräldrar möjlighet att utnyttja den på ett bra sätt. Sedan får vi diskutera vidare i andra sammanhang – det kanske inte riktigt hör hemma här – huruvida vi ska införa vårdnadsbidrag eller maxtaxa. Det var väl det diskussionen kom att handla om.

(forts. 9 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.54 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle börja.

8 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats vid dagens sammanträde

NU11 Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m.

Mom. 1 (frågan om avslag på propositionen)

1. utskottet
2. res. 1 (m, kd, fp)

Votering:

185 för utskottet

121 för res. 1

1 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 38 v, 16 c, 15 mp

För res. 1: 71 m, 38 kd, 12 fp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 5 v, 4 kd, 2 c, 4 fp, 1 mp

Mom. 2–4

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Unga lagöverträdare

9 § (forts. från 7 §) **Unga lagöverträdare** (forts. JuU16)

Anf. 173 ANITA SIDÉN (m) replik:

Fru talman! Margareta Sandgren och vi moderater är överens om att familjen är den bästa brottsförebyggaren. Jag har tidigare i dag kommenterat reservationen om familjen. Eftersom Margareta Sandgren har suttit i kammaren vet hon ju vad jag har sagt.

Sedan 1994 har det inte kommit mer än ett enda förslag från regeringen för att komma till rätta med ungdomsbrottsligheten. Ett enda förslag är ett fattigdomsbevis och vittnar inte om satsningar vare sig på brottsförebyggande åtgärder för ungdomar eller på att vi ska kunna beivra ungdomsbrott, sätta gränser och ge behandlingar.

Eftersom vi tyvärr inte sitter i majoritet skulle jag också lite grann vilja kommentera ett av alla de förslag som har blivit reservationer som vi har lagt fram tillsammans med övriga borgerliga partier. Det gäller reservationen om kallelse till förhör. Föräldrar är ju föräldrar även om de inte lever tillsammans med sina barn. Socialtjänsten kallas till både förhör och rättegång. Föräldrar kallas till förhör under förundersökning, men det är inte deras plikt att närvara vid en rättegång. Det kan inte behövas någon utredning av detta. Det vi anförde i reservation 13 är ju en självklarhet. Föräldrar är föräldrar även om de inte lever ihop. Föräldrar

borde prioriteras framför socialtjänsten och ha plikt att komma till rättgångar, även om socialtjänsten kan vara en hjälp.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

Anf. 174 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Först säger Anita Sidén att den socialdemokratiska regeringen inte har kommit med något förslag sedan 1994 som handlar om unga lagöverträdare. Det är ju alldeles galet. Det har vi naturligtvis gjort. Vi har förbättrat lagen om unga lagöverträdare och speedat upp det så att det inte ska ta mer än ungefär fyra veckor. Det ska finnas särskilda lagmän i domstolarna. Det senaste som vi har diskuterat gäller slutna ungdomsvård osv. Vi har också det nationella brottsförebyggande programmet. Därtill kan läggas att vi nu under senare år också har haft ekonomiska resurser att ge förstärkningar till kommunerna till skola, vård och omsorg. Vi tycks ju vara överens om att det krävs att man har resurser för att man också ska kunna jobba brottsförebyggande. Det är lite konstigt att Anita Sidén kan påstå något sådant.

När det gäller kallelse till förhör har man lyssnat av lite grann hur det fungerar. Det visar sig att föräldrar ofta medverkar vid förhör vid förundersökningar. Om man tillmäter föräldrarna något ansvar ska det väl ändå inte behövas en kallelse i den meningen och att man också har en närvaroplikt. Ni föreslår ju dessutom att man ska ta bort den här ersättningen. För många föräldrar kan det vara svårt att avstå från arbete en dag för att medverka vid de här förundersökningarna och förhören. Ni försvårar ju dessa möjligheter.

Föräldrar är föräldrar även om man inte bor tillsammans. Jag utgår ifrån att de allra flesta föräldrar ställer upp när något sådant inträffar för den unge och att man har den kontakten att både mamma och pappa kan vara med.

Anf. 175 ANITA SIDÉN (m) replik:

Fru talman! Vi vill att det ska vara en plikt för föräldrarna att komma dit. Det är också viktigt att barnen känner att det är ett stöd att föräldrarna följer med. Även om det sker i många fall, finns det också många fall med stora svårigheter där föräldrarna inte kommer. Om man uppmanas att göra detta känner man kanske att det är ens föräldraplikt att komma. Jag tror att det skulle vara ett oerhört stort stöd för alla barn att känna att både mamma och pappa kommer även om de inte lever ihop. Båda föräldrarna skulle ha en möjlighet att kallas till detta.

Anf. 176 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det handlar om huruvida man tillmäter föräldrarna ett ansvar eller inte. Vad skulle hända om man inte uppfyllde den här plikten? Jag tycker att man har skapat förutsättningar för detta genom att man får en ersättning och en kallelse. Den här undersökningen visar att de flesta föräldrar faktiskt bryr sig om sina barn i sådana här situationer och ställer upp och medverkar.

Anf. 177 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det gäller reservationen om frihetsberövade ungdomar, dvs. de få som sätts i häkte. Margareta Sandgren sade att man inte stöder

denna reservation eftersom man inte vet hur dessa ungdomar har det. Men reservationen går ut på att just det ska undersökas. Det handlar om att ge en utredning i uppgift att kartlägga situationen för den grupp häktade som är under 18 år.

Från samtliga partier hade man detta krav. Det måste ju ha uppkommit därför att det finns signaler om att inte alla klarar av denna häktning. Därför skulle det vara intressant att få reda på hur det verkligen förhåller sig.

Men detta uppdrag tar tydligen inte kriminalvården på sig av sig själv. Därför skulle vi här från riksdagen ge detta uppdrag. Det hade inte varit så omfattande eftersom det inte är så många ungdomar det gäller.

Anf. 178 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! När det inte är så många skulle man i och för sig kunna få reda på hur det ser ut utan att man skulle behöva tillsätta en utredning. På något sätt är det ändå kriminalvårdens angelägenhet att titta på den här frågan. När jag har frågat är det så att man faktiskt tar hänsyn till de unga. Jag tycker inte att vi ska utgå från att man inte gör det. Sedan kan det kanske i vissa fall förbättras.

Tidigare har det framkommit – och det är också en sådan här återkommande motion när det gäller det här betänkandet om unga lagöverträdare – att man ville ha alternativ till de vanliga häktena. Den problematiken har vi ju tidigare berört. Det var kanske inte så lyckat eftersom den möjligheten inte står till buds överallt.

Anf. 179 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det är ju en lek med ord när det gäller det här med utredning. Det är inte det vi menar. Jag ser att det står så i reservationen. Men i motionsyrkandet står det faktiskt att man ska ge Kriminalvårdsstyrelsen och Socialstyrelsen i uppdrag att se över häktesverksamheten, och det hade ju varit rimligt.

Anf. 180 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Vi har ju ledamöter i den här riksdagen som också sitter i Kriminalvårdsstyrelsen, så det går ju att väcka den frågan utan att man drar i gång en utredningsprocess när det handlar om så få ungdomar.

Anf. 181 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Fru talman! Jag tänker uppehålla mig några minuter vid ämnet brottslighet bland barn. Då tänker jag främst på personer under 15 år. Det är inte alldeles enkelt att få grepp om brottsligheten bland personer i denna ålderskategori eftersom de ej är straffmyndiga och det därmed är svårt att få fram statistik. Dessvärre verkar utvecklingen inom barnbrottsligheten ha likheter med utvecklingen när det gäller brottslighet bland ungdomar över 15 år.

Fru talman! Först vill jag framhålla att jag har samma uppfattning om familjens ansvar och familjen som brottsförebyggande resurs när det gäller unga lagöverträdare som den som utskottet företräder i betänkandet.

Kia Andreasson nämnde här tidigare att ungdomsbrottsligheten ligger på en hög, jämn nivå och att ungdomsrånen ökar. Margareta Sandgren var inne på ungefär samma tankegång. Hon sade att ungdomen inte är mer brottsbenägen i dag än för 20–30 år sedan. Hon säger också att det finns mycket kunskap att ta till när det gäller att försöka komma till rätta med de här problemen.

Brottsdebutåldern har faktiskt sjunkit under senare år. Det finns en rapport från BRÅ, Strategiska brott. I den framgår det att debutåldern oftast ligger på 12–13 år. Men för 20–30 år sedan låg den på 15–16 år. Därför kommer inte barnbrottslingarna – och då menar jag de som är under 15 år – med i statistiken. Det visar sig nämligen att barnbrottsligheten har ökat ganska markant under 90-talet, vilket jag strax ska komma in på.

Sedan är det väsentligt, som Kia säger, att ungdomsrånen ökar. Det är allvarligt. Det är ju ett av de strategiska brotten som medför förhöjd risk att så småningom hamna i kronisk brottslighet

Enligt Brottsförebyggande rådet, BRÅ, har antalet brott som efter brottanmälan klarats upp genom nedläggning på grund av att den skäliga misstänkte är under 15 år successivt ökat under 1990-talet. 1992 var antalet 10 556. Under tre år skedde sedan en ökning till drygt 12 000 brott. Denna nivå var tämligen oförändrad fram t.o.m. 1997, vars antal, 12 113, finns angivet i utskottets betänkande.

Tyvärr, fru talman, är den uppgiften ej speciellt färsk. Här borde texten i betänkandet ha uppdaterats. Under 1998 ökade nämligen barnbrottsligheten markant, vilket klart framgår av BRÅ:s statistik. Den säger att 1998 var det 13 240 brott som klarades upp genom nedläggning på grund av att den skäliga misstänkte var under 15 år. Det borde ha funnits med i betänkandetexten i stället för den gamla uppgiften från 1997.

Faktiskt är ökningen under 1998 nästan dubbelt så stor som den tidigare största årliga ökningen under de sex åren 1992–1998. Ser man till sexårsperioden som helhet innebär den en ökning med hela 25 %, vilket är mycket allvarligt. Här måste man komma ihåg att dessa siffror ändå inte säger hela sanningen om barnbrottsligheten eftersom det uteslutande rör sig om skäliga misstänkta. Många åker aldrig fast, och mörkertalet kan förmodas vara stort. Dock får siffrorna anses spegla en alarmerande utveckling.

För 1999 har BRÅ ännu ingen statistik färdig när det gäller denna typ av brottslighet. Däremot har man i en färsk rapport när det gäller ungdomsbrottslighet, rubricerad Ungdomar som rånar ungdomar, BRÅ-rapport 2000:6, visat att det polisanmälades lika många ungdomsrån i Stockholm och Malmö under det första halvåret 1999 som det gjordes under hela 1998. Skulle tendensen vara likartad när det gäller barnbrottsligheten är läget än mera alarmerande.

Fru talman! I mitt tidigare verksamma liv har jag arbetat som speciallärare på grundskolans högstadium. Jag hade hand om en s.k. observationsklass under åren 1970–1985. I denna klass var det som mest 6–8 elever i åldern 13–16 år, och de som gick där hade av olika anledningar svårt att anpassa sig i den vanliga klassen. Ej sällan var de kriminellt belastade och var med jämna mellanrum i polisförhör. I klassen hade vi många samtal som rörde sig om etik och moral, brott och straff osv. Eleverna var öppna och jag fick en god inblick i hur de såg på sitt eget och

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

andra jämnåriga kamraters kriminella agerande. Det var mest fråga om snatterier i affärer och stölder av framför allt cyklar och mopeder. Däremot handlade det aldrig om att råna andra, vare sig yngre eller äldre. Ej heller läste man då i tidningar om barn som rånade andra barn, vilket tyvärr händer nu för tiden.

Håller barnbrottsligheten på att ändra karaktär? Fru talman! Det är en mycket angelägen fråga, särskilt mot bakgrund av BRÅ-rapporten Strategiska brott, som bl.a. visar på vilka debutbrott som indikerar hög risk för fortsatt brottskarriär, s.k. strategiska brott. Rapporten bygger på drygt 33 000 personer födda år 1960 som lagförts någon gång under perioden 1975–1997. BRÅ tar upp tre strategiska brott. Det brott som i störst utsträckning kan kallas ett strategiskt brott är tillgrepp av fortskaffningsmedel. 27 % av de personer som i sin debut lagförs för tillgrepp av fortskaffningsmedel kommer i sitt fortsatta liv att tillhöra den lilla grupp som svarar för 50 % av den totala brottsligheten. Men även rån och stöld är brottstyper som förtjänar benämningen strategiska brott. Risken för att de som i sin debut lagförs för rån ska bli kroniska brottslingar är 19 %, och 16 % för dem som debuterar med stöld. Enligt BRÅ:s definition är en kronisk brottsling en person som har lagförts minst nio gånger.

Oroväckande är att risken att bli kronisk brottsling ökar med sjunkande debutålder. 16 % av dem som har fått en lagföring vid 15–17 års ålder hamnar i gruppen kroniska brottslingar, vilket kan jämföras med endast 5 % av dem som har debuterat i 18–20-årsåldern.

Man frågar sig då hur stor risken att bli kroniker är för det barn som brottsdebuterar i 12–14-årsåldern, vilket faktiskt är den ålder då de allra flesta brottsdebuterna sker. Är den risken ännu större än motsvarande risk för 15–17-åringar? På det har BRÅ ingen statistik.

Om en ungdom i åldern 15–17 år brottsdebuterar med stöld ökar risken från 16 % till 27 % att bli kronisk brottsling. Man frågar sig om risken är ännu större för ett barn under 15 år som debuterar med stöldbrott.

Ett på sitt sätt intressant faktum är att BRÅ inte har någon uppgift när det gäller risken att bli kronisk brottsling för den ungdom i åldern 15–17 år som debuterar med rån, eftersom de personer i undersökningen som brottsdebuterade med rån i 15–17-årsåldern 1975–1977 var så få. Det ligger i linje med min tidigare redovisade uppfattning att rånbrottslighet bland barn och ungdomar var tämligen sällsynt på 1970-talet.

Mot bakgrund av förhöjningsrisken att bli kronisk brottsling när stöld är debutbrottet kan man våga anta att ca 30 % av de ungdomar i åldern 15–17 år som brottsdebuterar med rån blir kroniker. Man frågar sig då: Hur stor är risken att barn under 15 år så småningom blir kroniska brottslingar därför att de har brottsdebuterat med rån? Många har dessvärre gjort det.

Ej oväntat företer brottsligheten bland barn likheter med de brott som ungdomar över 15 år ägnar sig åt. Det framgår bl.a. av den tidigare nämnda rapporten från BRÅ om ungdomsbrottslighet. Enligt den rapporten var 25–30 % av de gärningsmän som under 1999 i Stockholm och Malmö ägnade sig åt rån barn under 15 år. 25–30 % av dem som ägnade sig åt rån var barn under 15 år. 50–60 % var i åldern 15–17 år.

Fru talman! Som jag tidigare påpekat har barnbrottsligheten ökat med 25 % under perioden 1992–1998, samtidigt som den verkar ha fått en ny

dimension, rånbrottslighet. Det finns ingen tillgänglig statistik på området, men mot bakgrund av brottsutvecklingen bland ungdomar i åldern 15–17 år är det ej orimligt att anta att brott begångna av barn under 15 år ändrat karaktär på så sätt att det i dag mer än tidigare handlar om s.k. strategiska brott, vilka medför högre risk att bli kronisk brottsling.

Här har vi ett mycket allvarligt problem. Vi måste få bukt med den ökande barnbrottsligheten. Annars är risken stor att brottskronikernas antal på sikt kommer att öka. Det är av yttersta vikt att så tidigt som möjligt komma till rätta med denna brottslighet. Ju tidigare verkningsfulla ingripanden kan ske i barnets begynnande brottskarriär, desto större är möjligheten till social anpassning hos den unge till ett liv utan brottslighet.

Frågan är så allvarlig att vi kristdemokrater vill att regeringen tillsätter en utredning som dels kartlägger barnkriminaliteten när det gäller såväl vanliga som strategiska brott, dess utveckling, omfattning och orsaker, dels föreslår åtgärder för att komma till rätta med densamma.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 3, men jag står givetvis bakom även andra kristdemokratiska reservationer.

Anf. 182 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag tycker att många av de statistiska uppgifter som Ingemar Vänerlov här lämnar är väldigt viktiga. De ger oss väldigt mycket kunskap. Jag tycker ändå att det finns oerhört mycket kunskaper redan i dag om brott begångna av barn, både sådana som på grund av straffmyndighet leder till åtalsunderlåtelse och sådana som redovisas i BRÅ:s senaste rapport. Jag måste fråga om inte en av de viktigaste åtgärderna nu måste vara att följa upp den statistik och den kunskap som vi nu har fått och att utveckla en strategi för de här företeelserna.

Jag ser en fara i att börja dela upp detta alldeles för mycket. Vi talar om barnbrottslingar och ungdomsbrottslingar. Jag tror att vi inte bör fixera alltför mycket på det här. Jag förstår av Ingemar Vänerlovs anförande att det i dag finns mycket material och att man inom BRÅ gör väldigt mycket. Man forskar också väldigt mycket om just de här viktiga frågorna. Jag har lite svårt att förstå varför vi ska göra en kartläggning av det här ämnet när vi har BRÅ, som ständigt arbetar med att ge oss material. Det är väl viktigare att vi använder det material som vi får och vidareutvecklar politiken.

Anf. 183 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Fru talman! Naturligtvis ska vi använda det material som vi har, men jag kan exempelvis bara som en liten parentes nämna att det i det material som finns tillgängligt hos BRÅ och som nämns i vårt betänkande inte fanns med ens någonting om den nästan galopperande utvecklingen under 1998. För att förenkla resonemanget vill jag säga att jag talar om barnbrottslingar när det gäller ungdomar som inte är straffmyndiga.

Det har först och främst på senare tid skett en enorm ökning som ingen riktigt har väntat sig. Den är dessutom dubbelt allvarlig i och med att det handlar om rånbrottslighet, som är en tämligen ny företeelse i dessa kategorier. Vi läser och hör på TV nästan dagligdags om detta.

Eftersom det då handlar om strategiska brott menar jag att man här måste ta ett extra tag. Det är nog bra med allt det material som finns, men

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Unga lagöverträdare

det gäller här att ta ett samlat grepp över hela fältet. Det är bättre att vara ute lite grann för tidigt än att komma sent, när utvecklingen kanske har skenat ifrån oss.

Anf. 184 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag vill också poängtera att det ligger en viss fara i att titta på statistik och att prata om den galopperande utvecklingen och den kraftiga förhöjningen. Jag tror att vi som politiker måste vara lite försiktiga med att säga att vi just nu har en exploderande utveckling, på grundval av uppgifter från ett enskilt år. Visst ska man vara vaksam, men jag tror att man kan tillmäta ett år alldeles för stor betydelse när man ser en sådan här ökning.

Jag tror också att en av anledningarna till att vi i dag ser en kraftigt ökad brottslighet är att fler anmäler brott, att vi har fått en polis som i dag tar det här på mycket större allvar och att man under det senaste året över i stort sett hela landets polismyndigheter har gjort speciella insatser när det gäller ungdomsbrottslighet, framför allt beträffande ungdomsrånen. Också det ger utslag i statistiken.

Jag tror alltså att det är farligt att med ett år som utgångspunkt peka på en utveckling och kräva att åtgärder måste vidtas. Vi måste se på utvecklingen i ett längre perspektiv. Jag tror att det är farligt att nu säga att vi har en galopperande utveckling.

Anf. 185 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Fru talman! Det handlar ju inte, Alice Åström, om ett enskilt år. Om Alice lyssnade noga på mig vet hon att jag nämnde utvecklingen under perioden 1992–1998. Jag sade att det började med ca 10 500 anmälda brott där den skäligen misstänkte var under 15 år. Sedan ökade antalet långsamt till 12 000. Åren 1995–1997 ligger antalet kvar på 12 000. Hade det då fortsatt att ligga kvar på 12 000 eller bara ökat med något hundratal eller så, hade jag kunnat hålla med Alice Åström. Men det ökar plötsligt med över 1 000 brott från ett år till ett annat.

Jag menar att detta sett mot utvecklingen sedan 1992 är alarmerande, i all synnerhet som vi vet att under det senaste året har i alla fall rånbrottsligheten mer eller mindre exploderat bland ungdomar. Jag tror att inte ens Alice Åström säger emot det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

10 § Handläggning av strafföreläggande

Föredrogs
justitiekammarens betänkande 1999/2000:JuU18
Handläggning av strafföreläggande (prop. 1999/2000:67).

Anf. 186 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Folkpartiet har väckt en motion där vi begär en utredning av möjligheten att låta strafföreläggande avse fängelse. När strafföreläg-

gandinstitutet infördes uttalade man i lagmotiven att tillämpningen borde begränsas till de egentliga ordningsförseelserna. Med hänsyn härtill, sade man, borde strafföreläggande inte kunna användas beträffande brott på vilka kunde följa frihetsstraff.

Men efter flera andra reformer bestämde man genom en lagstiftning år 1994 att strafföreläggande skulle kunna användas beträffande alla brott för vilka böter ingick i straffskalan, dock inte normerade sådana. Som har nämnts kan från år 1997 strafföreläggande även avse villkorlig dom.

Vi i Folkpartiet har sagt: Varför inte begära en utredning för att se om motiven för bestämmelsen att låta strafföreläggande i vissa fall avse villkorlig dom även kan anföras till stöd för att låta strafföreläggande avse fängelsestraff? Det skulle kunna ske vid s.k. artbrott, t.ex. rattfylleri, där det finns en fast påföljdspraxis.

Om man använder strafföreläggande i de fallen skulle det kunna innebära en snabb reaktion på brottet och ett effektivt utnyttjande av samhällets brottsbekämpande resurser. Eftersom detta är en känslig fråga vill vi att det ska bli en utredning.

Fru talman! Jag vill därför yrka bifall till vår reservation.

Anf. 187 MARGARETA SANDGREN (s):

Fru talman! I detta betänkande behandlas förslag om ändrade regler rörande strafföreläggande och vissa ändringar i sekretesslagstiftningen.

Strafföreläggande innebär att den misstänkte till godkännande omedelbart eller inom viss tid föreläggs ett bötesstraff efter vad åklagaren anser att brottet bör föranleda. Strafföreläggande får också avse villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte brott som har begåtts av någon som inte fyllt 18 år. Strafföreläggande kan också omfattas ett enkelt anspråk som avser betalningsskyldighet. Har ett strafföreläggande godkänts gäller det som lagakraftvunnen dom.

I förslaget föreslås att strafföreläggande också ska kunna sättas upp och utfärdas i form av ett elektroniskt dokument, att reglerna förenklas när den misstänkte bestrider gärningen och vidare att åklagarmyndighetens ärenderegister Brådis kommer att sekretessregleras. Det handlar alltså om vissa moderniseringar och förenklingar. Även övriga förslag som finns i propositionen och i betänkandet rörande förfarandet är ägnade att bidra till en rationellare och snabbare process. Utskottet har ställt sig bakom förslagen i propositionen.

Folkpartiet har i en motion föreslagit att strafföreläggande även ska kunna avse fängelse. Utskottet är av den uppfattningen att det är att gå lite för långt och skriver ”att det från rättssäkerhetssynpunkt framstår som oacceptabelt att frihetsberövande skulle kunna ske utan domstolsprövning utan också att allvaret i en gärning som förskyllt fängelse bör inskräpas genom lagföring inför domstol”. Den synpunkten delar vi naturligtvis, eftersom utskottsmajoriteten har sagt så.

Folkpartiet nämner i sin reservation att artbrott skulle kunna bli föremål för utvidgningen och nämner rattfylleri. Om det är t.ex. en 20-åring som åkt fast för rattfylleri är det viktigt att han också ställs inför domstol och blir dömd. Jag tror att det är av vikt i brottsbekämpningen.

Det ligger en fara i att det också skulle handla om brott som avser misshandel av kvinnor. Just brotten som gäller misshandel av kvinnor är

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Handläggning av
strafföreläggande*

det viktigt att man synliggör på alla sätt. Det gör man kanske bäst om de avhandlas i en domstol.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på reservationen.

Anf. 188 SIW PERSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag har full respekt för de kommentarer som majoritetens företrädare har gjort. Men det är också viktigt att komma ihåg det som Margareta Sandgren här sade. Jag håller inte med om det. Det ska vara en snabb reaktion, och det ska vara ett effektivt utnyttjande.

För en rattfyllerist finns ändå en påföljdspraxis. Frågan är då vilket som är bäst. Är det bäst att man behandlar brottet snabbt eller att man väntar länge så att det kommer till domstol? Nu är utvecklingen dessutom sådan att det tar allt längre tid att komma till domstol.

Därför vill vi att man ska utreda detta, men okej. Jag vill fråga Margareta Sandgren: Är det inte viktigt för en rattfyllerist att ärendet snabbt ska komma till avgörande?

Anf. 189 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Jo, det är naturligtvis viktigt att alla brott blir snabbt behandlade från förundersökningen och hela vägen och att arbetet i rättskejd snabbas på betydligt. Det skulle alla vara betjänta av.

Men jag tror också att det är viktigt att lagföring av vissa brott sker inför en domstol. Det har ett brottsbekämpande syfte. Jag tror också att det är viktigt att rattfyllerister i vissa fall, när de är unga, står inför en domstol och får det utdömandet.

Därför tycker vi att det finns en gräns någonstans för hur långt man ska gå när det gäller strafföreläggande.

Anf. 190 SIW PERSSON (fp) replik:

Fru talman! Vi hade hoppats på att en utredning skulle visa var den gränsen i framtiden kan vara. Vi får återkomma.

Anf. 191 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! I dagens betänkande föreslås effektiviseringar i handläggningen av strafföreläggande. Vi moderater har ingen annan uppfattning än utskottsmajoriteten då det gäller förslagen till effektiviseringar i den nu aktuella propositionen.

I slutet av 1996 behandlade riksdagen justitieutskottets betänkande *Utökad användning av strafföreläggande*. Vid den riksdagsbehandlingen godkände riksdagen att möjligheten att utfärda strafföreläggande utökades till att även omfatta de fall där det är uppenbart att rätten skulle döma till villkorlig dom eller villkorlig dom i förening med böter. Undantagna var dock de som inte hade fyllt 18 år.

Villkorlig dom är en allvarlig påföljd även om en del av dem som döms till denna påföljd dessvärre inte alltid inser allvaret. Straffvärdet ligger på fängelsenivå.

Fru talman! Flera av dem som kan komma i fråga att få villkorlig dom genom strafföreläggande är just unga människor. För dessa unga är det både pedagogiskt och förebyggande att deras fall tas upp vid en domstolsförhandling. Här är vi naturligtvis överens. Det är viktigt att den unge i tid inser att han eller hon är inne på farliga vägar. En domstolsförhandling kan vara det tillfälle då en negativ utveckling bryts.

Vår uppfattning vid den tidpunkten och i dag är att även de som är 18–21 år skulle undantas från den s.k. effektiviserade handläggningen.

I den kritik som vi framförde då fick vi stöd av bl.a. Lagrådet, som skrev: Det finns anledning att räkna med att en rätt betydande del av målgruppen för den föreslagna reformen kommer att bestå av lagöverträdare i åldern 18–21 år.

Vi anser fortfarande att ungdomar mellan 18 och 21 år borde vara undantagna från att villkorlig dom utfärdas genom strafföreläggande. Det finns ett stort värde inte minst ur pedagogisk och brottsförebyggande synpunkt att unga brottslingar får sin påföljd vid domstolsförhandling. Detta har vi uttryckt i ett särskilt yttrande till detta betänkande. Det är det sätt vi kan reagera på vid det här tillfället.

Fru talman! Avslutningsvis vill också jag yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

11 § Kapitalanvändning i avkastningsstiftelser

Föredrogs
lagutskottets betänkande 1999/2000:LU20
Kapitalanvändning i avkastningsstiftelser.

Anf. 192 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Sju motioner från sju olika partier behandlas i lagutskottets betänkande nr 20 för innevarande riksdagsår, i vilket frågan om kapitalanvändning i avkastningsstiftelser tas upp. Samtliga motionsyrkanden går ut på att ge regeringen i uppdrag att pröva frågan om lagändringar i syfte att underlätta för s.k. avkastningsstiftelser att dela ut medel som kommer av realisationsvinster i samband med omsättning av värdepapper och andra tillgångar i stiftelserna.

De nuvarande permutationsbestämmelserna, dvs. sådana som reglerar villkoren för om och när ändringar av föreskrifter i stiftelseförordnandet kan ske, finns intagna i den nya, fr.o.m. den 1 januari 1996 gällande stiftelselagens sjätte kapitel. De är, vilket delvis ligger i sakens natur, ganska restriktiva. Det måste nämligen finnas garantier för att stiftarens vilja i allt väsentligt respekteras, inte bara i fråga om ändamålet eller ändamålen med pengarna utan också i frågor om placering av stiftelsens tillgångar och hur olika medel får disponeras.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Handläggning av
strafföreläggande*

*Kapitalanvändning i
avkastningsstiftelser*

Då stiftelseförordnanden kan vara mer eller mindre tydliga i sina formuleringar – en del är dessutom av gammalt eller mycket gammalt datum – uppstår ibland tolkningsbryderi för förvaltare eller styrelse när det gäller att på bästa sätt försöka uppfylla stiftelsens ändamål.

Inte minst ordet avkastning kan därvid ge upphov till skilda tolkningar. Av stiftelselagen framgår att med avkastning ska i första hand förstås löpande avkastning, dvs. ränta och utdelning direkt knuten till viss förmögenhet, såvida inte förordnandet eller övriga omständigheter talar för en annan ordning.

Avkastning i form av värdestegring, som alltså inte är att jämställa med vanlig ränta eller utdelning, föranleder med hänsyn till föreskrifter i en del stiftelseförordnanden att åtskillnad ska göras beträffande möjligheten att använda medlen till uppfyllande av stiftelsens ändamål.

Många stiftelser – som spelar en utomordentligt viktig roll när det gäller t.ex. bidrag till olika forskningsändamål och kultursatsningar – är i dag alltså förhindrade att för sitt ändamål även nyttiggöra medel som skapas genom realisationsvinster, derivathandel eller andra moderna finansiella instrument, just på grund av den restriktiva tolkning av avkastningsbegreppet som för närvarande sker hos tillsynsmyndigheter och rättsliga instanser. Mindre pengar till angelägna ändamål blir därvid följd, vilket enligt oss moderater är illa.

Kammarkollegiet medgav i permutationsbeslut den 30 december 1999 Nobelstiftelsen, som bildades för ca 100 år sedan, rätten att anpassa sina bestämmelser till de förhållanden som råder inom modern kapitalplaceringsverksamhet för att på sikt både kunna öka prissummorna och realvärdet av stiftelsens tillgångar.

Nobelstiftelsen intar dock på många sätt en särställning bland svenska stiftelser, och vi moderater menar att det är oklart om man för den framtida rättstillämpningen kan lägga prejudikatsvärde i Kammarkollegiets beslut i detta fall.

Vi menar därför att riksdagen borde ge regeringen till känna behovet av en översyn av den här problematiken i stiftelselagen i syfte att generellt och enklare möjliggöra för stiftelser att dela ut t.ex. realisationsvinster eller vinster av annan finansiell handel efter omsättning av delar av stiftelsens förmögenhet. Och i den mån lagstiftning behövs bör regeringen snarast återkomma med förslag härom till riksdagen.

Fru talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 193 NIKOS PAPADOPOULOS (s):

Fru talman! Dagens betänkande LU20 handlar om kapitalanvändning i avkastningsstiftelser. Till betänkandet finns en reservation av moderaterna. I reservationen föreslås en lagändring, så att det blir möjligt för avkastningsstiftelser att dela ut all realisationsvinst som uppkommer efter omsättning av stiftelsernas tillgångar.

Fru talman! Redan från början vill jag yrka avslag på Moderaternas reservation och bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

I stiftelselagen som trädde i kraft den 1 januari 1996 ges en allmän definition av stiftelser.

I Sverige har vi två typer av stiftelser. Den ena typen karakteriseras av att stiftelsen tjänar sitt syfte genom att tilldela fysiska personer avkastningen på förmögenheten. Den andra typen karakteriseras av att den som regel tjänar sitt syfte genom att utöva näringsverksamhet.

I båda formerna är stiftelserna måna om sitt grundkapital. Det består normalt av värdepapper och banktillgodohavanden. Enligt stiftelselagen kan en eller flera fysiska personer åta sig ansvaret att förvalta stiftelsens förmögenhet. Styrelsen eller förvaltaren ansvarar för att föreskrifterna till stiftelseförordnandet följs.

Enligt regeringens föreskrifter står alla stiftelser under en tillsynsmyndighets ansvar. Oftast är det länsstyrelsen i det län där stiftelsen har sitt säte.

Av stiftelselagen framgår under vilka förutsättningar en permutation kan komma till stånd. Dessa frågor, alltså frågor om permutation, prövas av Kammarkollegiet på initiativ och ansökan av stiftelsens styrelse eller förvaltare.

Fru talman! I reservationen påpekas vilken avsevärd förmögenhetsmassa de svenska stiftelserna omfattar. Som exempel nämns Nobelstiftelsen. Man påpekar också att den tolkning som länsstyrelserna gör av avkastningsbegreppet begränsar stiftelsers möjlighet att dela ut priser som finansierar forskning, utveckling, m.m.

Föreskrifterna för stiftelseförordnanden är ofta skrivna i äldre tider. I många stiftelser måste föreskrifterna moderniseras. Det är då styrelsen eller förvaltaren som måste tolka förordnandet så att stiftelsens ändamål kan uppfyllas. Begreppet avkastning blir centralt, eftersom föreskrifterna om kapitalanvändning oftast relateras till avkastningen på stiftelsens förmögenhet.

Det är viktigt för avkastningsstiftelser att det finns garantier för att stiftarens vilja respekteras så mycket som möjligt när stiftelsens förmögenhet förvaltas och att man ser till vilka medel som får användas för att tjäna stiftelsens ändamål.

I lagrådsremissen sägs att man med avkastning bör tänka sig en avkastning som är relaterad till en av stiftelsen ägd förmögenhet. Det innebär löpande avkastning i form av ränta och utdelning.

I reservationen påpekas också att eventuell realisationsvinst ska räknas till avkastningen. I så fall kan även reavinsten ingå i den avkastning som stiftelsen delar ut till pristagarna.

I många stiftelser, och speciellt i förordnandet i Alfred Nobels testamente, påpekas att kapitalet ska investeras i säkra fonder, och den årliga räntan på dessa investeringar ska delas ut som pris till nobelpristagarna.

Fru talman! I början av 1998 ansökte Nobelstiftelsen hos Kammarkollegiet om att genom permutation få ändra föreskrifterna för stiftelsen gällande vad som ska tas i anspråk för utdelning. I ansökan tas upp att även reavinsten som uppkommit vid omsättning av stiftelsens tillgångar ska delas ut, jämte den årliga direktavkastningen.

Kammarkollegiet beslutade den 30 december 1999 att Nobelstiftelsen får ändra i sina föreskrifter. Det blir möjligt för stiftelsen att dela ut även realisationsvinst i samband med nobelpriset, och inte bara direktavkastningen.

Fru talman! Med hänvisning till detta finner utskottet ingen anledning att ändra lagstiftningen, som föreslås i reservationen. Den gällande ordningen ger utrymme för anpassning av föreskrifterna när förhållandena kräver det.

Utskottet har inget annat förslag än att man genom Kammarkollegiet ska reglera avkastningsstiftelsernas föreskrifter.

Enligt utskottet föreligger inget lagstiftningsbehov, och inga andra åtgärder behövs med anledning av vad som anförs i reservationen.

Med detta, fru talman, yrkar jag avslag på reservationen och bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 194 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Först och främst vill jag säga att vi inte nödvändigtvis föreslår att lagstiftningen ska ändras i reservationen, utan vi påkallar bara riksdagens uppmärksamhet. Vi vädjar till riksdagen om att ge regeringen uppdraget att pröva om det behövs någon kompletterande lagstiftning här. Det finns goda skäl för det.

I förarbetena till stiftelselagen riktade Lagrådet invändningar mot uttalandet att man i begreppet avkastning bör förstå sådan avkastning som är direkt knuten till den av stiftelsen innehavda förmögenheten, dvs. löpande avkastning i form av ränta och utdelning.

Detta kritiserade Lagrådet, och man yttrade att det inte minst mot bakgrund av den utveckling som ägt rum på värdepappersmarknaden många gånger skulle framstå som konstlat och från ekonomisk synpunkt omotiverat att göra en åtskillnad mellan löpande avkastning och avkastning i form av värdestegring.

Vi tycker att det finns anledning att ta fasta på den formuleringen från Lagrådet, som regeringen i sitt slutliga förslag till riksdagen inte tog fasta på. Man lämnade Lagrådets påpekande utan avseende. Vi tycker att det finns anledning att fästa avseende vid det.

Anf. 195 NIKOS PAPADOPOULOS (s):

Fru talman! Skillnaden mellan Henrik S Järrel och oss är att han vill att vi ska ha en lagstiftning som generaliserar och att alla stiftelser ska behandlas inom samma lag. Med gällande ordning finns det utrymme för att ta hänsyn till vissa förändringar vad gäller stiftelserna och föreskrifterna, osv. Jag tror inte att det behövs någon lagändring i dag.

Anf. 196 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Som vi påpekar i reservationen kan vi inte riktigt bedöma det så att Kammarkollegiets beslut i Nobelstiftelseärendet kan läggas till grund för den fortsatta rättstillämpningen i detta ärende. Vi tycker att det vore skäl i att regeringen fick titta närmare på bestämmelserna i stiftelselagen i den del som reglerar frågan om när man kan medge permutation och förändring av reglerna när det gäller användningen av olika kapitalavkastningar.

Vi är sju olika partier – samtliga riksdagens partier – som har väckt motioner i denna del. Vi tycker inte att det är konstigt om riksdagen också skulle våga ställa sig bakom vädjan att regeringen tittar på denna lagstiftning. Det är inte så konstigt.

Anf. 197 NIKOS PAPADOPOULOS (s):

Fru talman! Det är klart att det kan vara en förutsättning, som Järrel påpekar. Men samtidigt vill jag säga att varje stiftelse skulle kunna lämna sina föreskrifter till Kammarkollegiet om det fanns svårigheter. På så sätt får styrelse och förvaltare tänka igenom om förändringar som de vill göra är grundliga. Är det så kan de lämna föreskrifterna till Kammarkollegiet och få tillstånd. Det har vi ett exempel på när det gäller nobelpristagare. Jag tror att den ordning som finns i dag ger utrymme för att man ska kunna klara detta problem.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.54 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

12 § Lag om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal

Föredrogs
lagutskottets betänkande 1999/2000:LU21
Lag om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal
(prop. 1999/2000:89).

Anf. 198 BERIT ADOLFSSON (m):

Herr talman! Det var en liten överraskning att se herr talman här. Jag har inte hunnit ändra i mitt manus. Därför hoppas jag att jag kan smickra herr talman med att kalla herr talman för fru talman någon gång.

Denna vackra vårkväll är det alltså dags att behandla regeringens proposition nr 89, *Lag om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal*.

Härigenom genomförs i svensk rätt Europaparlamentets och rådets direktiv om konsumentskydd vid distansavtal, det s.k. distansavtalsdirektivet. Den föreslagna lagen innehåller också bestämmelser om hemförsäljning och ersätter den nuvarande hemförsäljningslagen från år 1981. Den nya lagstiftningen är avsedd att träda i kraft den 1 juni år 2000. Så står det i sammanfattningen i betänkandet.

Vi moderater har i vår motion yrkat att riksdagen ska avslå propositionen i dess helhet. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Direktivet kom till innan Internet var en faktor att räkna med på distansavtalsområdet, vilket också märks i dess utformning. Direktivets

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Kapitalanvändning i
avkastningsstiftelser*

*Lag om konsument-
skydd vid distansavtal
och hemförsäljnings-
avtal*

regler är inte avpassade för den nya handelssituationen, att konsumenten själv uppsöker butiker på Internet för att sedan själv ta initiativet till köp. På Internet är det alltså inte fråga om att kunden blir överraskad av näringsidkarens försäljningsinitiativ. Tvärtom är det kunden själv som avgör när, var och vad han eller hon vill handla. Det verkar som om man i EU inte har avsett att denna lag ska gälla för e-handel. Det visar det faktum att man nu håller på med ett förslag till e-handelsdirektiv. Därför anser vi att regeringen borde ges i uppdrag att inom EU verka för att detta direktiv omförhandlas. Det logiska är alltså, herr talman, att avvisa propositionen.

Regeringen har dessutom passat på att lägga ihop implementeringen av detta direktiv med hemförsäljningslagen. Det är inte bra. Hur ska folk då hitta reglerna för hemförsäljning, t.ex.? Regler för köp på den minsta distansen, nämligen i det egna hemmet, ska stå att finna i distansavtalslagen. Det kommer att förvilla både köpare och säljare.

Som jag tidigare sade är det skillnad mellan att själv söka upp en säljare för att köpa en vara som man vill ha och att ta emot en hemförsäljare som vill sälja en vara som man dittills inte hade tänkt köpa. Därför tycker vi att man inte skulle ha lagt ihop dessa två lagar till en.

Detta, herr talman, gällde lagens översiktliga innehåll, direktivet och hemförsäljningslagstiftningen.

När det sedan gäller handläggningen av implementeringen finns det en hel del övrigt att önska. Det gäller främst tidsaspekten. Direktivet antogs den 29 maj 1997. Man har alltså haft tre år på sig. I elfte timmen, närmare bestämt den 17 februari, var man färdig att inhämta Lagrådets yttrande. Det yttrade sig den 7 mars. Den 16 mars lämnades propositionen till riksdagen. I dag är det den 10 maj, och det ser väl ut som om riksdagen kan votera i morgon. Jag anser att klockan därmed är över tolv.

Efter 14 arbetsdagar, den 1 juni, ska lagen gälla. Detta kan inte vara rimligt. Vilket utrymme har då riksdagen? Det är för litet, för att inte säga inget.

Det finns en anledning, herr talman, demokratisk och konstitutionell, till att regeringen inte på eget bevåg ska kunna stifta lagar. Den folkvalda riksdagen måste ha rådrum och en rimlig chans att bereda, förändra, återremittera eller rent av förkasta propositioner. Att återremittera eller förkasta förslaget är helt uteslutet, eftersom EU då kan utdöma skadestånd eller vite mot Sverige.

Ett ärende som måste behandlas i tidsnöd är alltför ofta ett dåligt berett ärende. Det är de svenska konsumenterna och de svenska handlarna som blir lidande av detta.

Förslaget, som regeringen nu har lagt fram för oss riksdagsledamöter, är ogenomtänkt, dåligt strukturerat och passar dåligt in i en modern värld. Jag vill protestera mot senfärdigheten, nonchalansen och den brist på respekt för riksdagen som lagstiftare som man visar.

Nu kan man tycka att detta förslag inte är någon kioskvältare. Det kan så vara. Men hur ska vi reagera när vi står inför ett för medborgarna viktigare och intressantare förslag som behandlas på samma sätt?

Vår svenska regering har inte verkat göra sig mödan att sätta sig in i frågeställningen och direktivets syfte eller ännu mindre satt detta i ett dagsaktuellt Internetperspektiv. Därför hade det varit bättre om regeringen hade nöjt sig med att implementera direktivet rakt av. Nu har rege-

ringen i stället lagt fram ett förslag som är ännu sämre anpassat till utvecklingen än det tre år gamla direktivet. Och detta sker i IT-landet framför andra i världen med en konsumenttradition som redan i dag har tagit en stor del av ansvaret från vuxna kloka konsument.

För näringslivet ställer lagen till problem och kostnader. En så kort tid mellan lagens behandling i riksdagen och införandet som en halv månad ger inte näringslivet över huvud taget någon tid för erforderliga förberedelser och omställningsåtgärder med anledning av de omfattande krav som lagförslaget innebär. Som ett exempel på de problem som de snäva tidsramarna orsakar kan nämnas att det inom postorderbranschen nu kommer att bli nödvändigt att trycka upp nya kataloger inför kommande säsong för att man ska uppfylla den föreslagna lagens krav på information.

I regeringens egen skrivelse *Elektronisk handel* från 1997/98 anges att utvecklingen av den elektroniska handeln ska bedrivas av marknadens aktörer och att reglering endast bör tillämpas när branschstandarder och avtal inte är tillräckliga åtgärder.

Det talas vitt och brett från näringsministern och statsrådet Sahlin om hur gott företagarklimat vi ska ha i Sverige. Det talas om hur hög IT-användningen ska bli. Då är det för mig och säkert för svenska folket utanför denna sal helt ofattbart att man nu försvårar, för att inte säga förhindrar, utvecklingen inom e-handeln.

Detta, herr talman, var vad jag hade att säga om handläggningen och tidsaspekten.

Härefter vill jag diskutera innehållet i själva förslaget. Förändringar i direktivet har gjorts så, att strängare regler gäller för företag som säljer till svenska konsument. Visserligen gäller minimiregler, och Sverige har möjlighet att göra det svårare att sälja till svenska konsument än till EU:s övriga konsument. Svenska konsument är emellertid, enligt min uppfattning, mer betjänta av en harmonisering än av särregler som gäller bara dem. Färre företag kommer att anse det mödan värt att sälja till konsument i det krångliga och udda landet uppe i norr.

Distansavtalsdirektivet undantar auktioner. Det är ett välmotiverat undantag, tycker vi moderater. Det ligger i auktionens natur att lagt bud ligger och att avtal ska hållas. En ångerrätt vid auktionsförsäljning skulle dessutom kunna missbrukas, exempelvis av aktörer som först trissar upp priserna och sedan frånträder avtalet om vederbörande råkar avge det högsta budet.

Man ska väl inte tipsa oseriösa köpare, men det skulle med den föreslagna lagen vara möjligt att sätta i system att anmäla ånger, begära pengarna tillbaka och avstå från att skicka tillbaka prylen. Detta skapar en otrygghet och en osäkerhet som tidigare inte har funnits i auktioner. Regeringens förslag innebär ett undantag endast för auktioner där båda parter är närvarande. Vi anser att samtliga auktioner bör undantas från distansavtalslagens tillämplighet, oavsett det geografiska avståndet mellan kontrahenterna och hur budgivningen rent tekniskt går till.

Direktivet föreskriver en ångerfrist om sju arbetsdagar. Den svenska regeringen har ändrat detta till 14 dagar. Anledningen sägs vara att svenskarna inte är vana vid ordet ”arbetsdagar”. Ja, det kan ha en annan djupare innebörd som jag inte vill gå in på just nu. Men trots allt tror jag att svenskarna förstår ordet ”arbetsdagar” och lätt kan se efter i alma-

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Lag om konsument-
skydd vid distansavtal
och hemförsäljnings-
avtal*

nackan hur många ”icke-arbetsdagar” man kan räkna bort för att komma fram till när sista dagen inträffar för att häva ett köp. En så lång ångerfrist leder till oacceptabel osäkerhet för näringsidkare. Här kommer Sverige att avvika från den inre marknaden. Vi förordar samma regler som i EU, nämligen sju arbetsdagar. Svenskarna är kloka nog att förstå detta.

Rätten att behålla varan om säljaren dröjer med återbetalningen i tre månader saknar stöd i det allmänna rättsmedvetandet. Regeringen bör därför skyndsamt återkomma med ett förslag till lagändringar som innebär att konsumenten inte ska kunna behålla varan vid försenad återbetalning.

Enligt förslaget ska näringsidkaren skicka betalningen, plus återsändningskostnaden, tillbaka till kunden innan kunden har skickat varan tillbaka till företaget. Det är inte acceptabelt ur samhällsekonomisk synvinkel. Konsumenter kommer att lockas till oöverlagda köp på distans som de sedan ångrar. Antalet ångrade köp kommer att öka. En sådan utveckling är inte önskvärd. Näringsidkarna drabbas av merkostnader, vilket i sin tur på sikt leder till högre priser. Det kan inte ligga i konsumenternas intresse.

Resultatet blir dyrare varor och sämre konkurrens. Man kan nästan tala om handelshinder, eftersom säljare från andra länder inte kommer att anse det mödan värt att sälja i Sverige. Kan det vara meningen? Då är det läge för EU:s konkurrenspolis att träda in, anser jag.

I förslaget redovisas inte någon konsekvensanalys, en sådan som regeringen själv har föreslagit i simplexförordningen. Än en gång har alltså ett förslag överlämnats till riksdagen där småföretagandets villkor helt har negligerats. Måste vi tjata om detta? Ja, jag tycker att det är mycket viktigt att påminna regeringen om dess egna beslut, särskilt när det är ett för konsumenten såväl som för näringsidkare riktigt beslut.

Regeringen och dess stödpartier ser inte tillräckligt klart sambandet mellan justa regler för näringsidkare och fördelar för konsumenter. Resultatet bli en sämre konsumentpolitik. Med de skyddsmurar som den svenska regeringen försöker höja runt svenska konsumenter kommer man att stänga in och täppa till i stället för att skydda.

Vad får lagen för konsekvenser? Är det laglydiga och justa företag som drabbas? Är det till nytta för konsumenter att reglerna är så ologiska och ojusta att mindre nogräknade konsumenter kan sätta i system att köpa varor och få pengarna tillbaka utan att fullfölja sin del av avtalet? Vad ska säljaren göra med en vara som sålts som ny och som återfås begagnad? Detta får helt absurda konsekvenser.

Nej, herr talman, detta förslag passar bäst i runda arkivet, så även direktivet om distansavtal. Vad gäller hemförsäljning borde den stå i en egen lag och inte blandas med distansavtal.

Jag yrkar bifall till reservation 1, dvs. avslag på hela propositionen. För den händelse riksdagen inte ställer sig bakom den reservationen står vi bakom de reservationer som därefter följer, alltså reservationerna 2–10.

Anf. 199 KJELL ELDENSJÖ (kd):

Herr talman! Det nu föreliggande betänkandet, som utgör lagutskottets förslag med anledning av propositionen om lag om konsumentskydd

vid distansavtal och hemförsäljningsavtal, har syftet att implementera EG-direktivet om distansavtal i svensk lag.

Vi kristdemokrater tycker att regeringen i vissa avseenden borde ha analyserat och belyst följderna av förändringar och tillkommande regler bättre när det gäller en del av förslagen, vilket troligen också borde ha föranlett en del justeringar av propositionen.

Jag ska ta upp de punkter där vi ställer oss mest kritiska.

Först vill jag emellertid yrka bifall till reservation 7 under mom. 7. Vi står givetvis bakom även de övriga reservationer där vi finns med, men jag nöjer mig med detta yrkande.

Herr talman! När det först gäller auktioner på Internet menar Kristdemokraterna att detta är en så speciell och egenartad form av försäljning att den borde vara undantagen från den nu föreslagna lagens tillämpning. Vid en auktion spelar så mycket mer än en varas ekonomiska materiella värde roll vid budgivningen. Speciellt auktioner på begagnade varor är väsensskilda från vanlig försäljning. Detta gäller givetvis också när auktionen äger rum på Internet. Den bedrivs visserligen oftast av en auktionsfirma som ombud, men själva försäljningen går oftast från konsument till konsument. Det är alltså i de flesta fall inte fråga om handel i bemärkelsen från näringsidkare till konsument. Vi menar därför att auktioner på Internet bör undantas från distansavtalets tillämplighet vad gäller ånger rätt, vilket vi tillsammans med Moderaterna och Folkpartiet uttrycker i reservation nr 3.

När det sedan gäller lagens tillämpning i inte minst postorderföretags verksamhet finns det områden som drabbas särskilt och där den nya lagens föreskrifter avviker från vad som är det vanliga inom branschen. Vad jag i första hand avser är vilket återbetalningsbelopp som postorderföretag ska betala om konsumenten ångrar sitt köp och skickar tillbaka varan. Det som gäller i dag är återbetalning av själva köpeskillingen. Övriga kostnader, som för frakt, expeditionskostnader och liknande, är så att säga redan förverkade. Reglerna runt detta framgår självklart av informationen till konsumenterna i kataloger och på hemsidor.

Vi menar att direktivet i detta avseende har övertolkats och att det är förenligt med direktivet att den nuvarande ordningen inom postordernäringsringen bibehålls. Detta ger vi i en gemensam reservation, nr 7, uttryck för.

Herr talman! I logik med vad som enligt den nya distansavtalslagen kommer att gälla vid t.ex. postorderförsäljning över Internet vad gäller återsändande av vara då kunden ångrar sig bör detta också kunna gälla vid telefonförsäljning och hemförsäljning. Det skulle innebära att varan sänds tillbaka utan dröjsmål och även om återbetalning till kunden inte hunnit verkställas. Detta håller lagutskottets majoritet inte med om. Tillsammans med Moderaterna och Folkpartiet har vi därför i en reservation begärt att regeringen ska återkomma med en lagändring på den punkten.

En fråga som via motioner kommit upp i lagutskottet är frågan om arrangörer av speciella idrottsevenemang ska kunna slippa återbetalning av försålda biljetter då evenemanget uteblir på grund av extrema omständigheter. Tillfredsställande nog påpekar utskottet för regeringen i betänkandet det angelägna i att omgående initiera ett arbete med syfte att analysera och klarlägga problematiken och följderna för arrangörerna om de inte har den möjligheten och vidare att regeringen, om de konsekvenser

Prot.

1999/2000:106

10 maj

*Lag om konsument-
skydd vid distansavtal
och hemförsäljnings-
avtal*

som angivits i motioner och skrivelse från Svenska riksidrottsförbundet föreligger, återkommer till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Till sist vill jag påpeka det mycket otillfredsställande i att den nya lagen ska träda i kraft så snabbt som den 1 juni i år. Detta kommer med all sannolikhet att medföra avsevärda problem för postorderföretagen, som redan har sina höstkataloger i princip färdiga enligt det gamla regelverket.

Anf. 200 KARIN OLSSON (s):

Herr talman! Dagens betänkande LU21 behandlar propositionen *Lag om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal*. Med det genomförs i svensk rätt Europaparlamentets och rådets direktiv om konsumentskydd vid distansavtal, det s.k. distansavtalsdirektivet. I den föreslagna lagen finns också bestämmelser om hemförsäljning som ersätter den nuvarande hemförsäljningslagen från 1981.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Det direktiv som ligger till grund för dagens beslut beslutades i Europaparlamentet och rådet redan 1997. Direktivet trädde i kraft den 4 juni 1997. Därefter har vi tagit tre år på oss att genomföra det.

I direktivet framgår att det ska vara fråga om avtal mellan en näringsidkare och en konsument inom ramen för ett av näringsidkaren organiserat system för att träffa avtal på distans.

Avtalet ingås utan att parterna är fysiskt närvarande. Avtalet ska gälla varor eller tjänster.

I direktivet finns bestämmelser om följande.

- Näringsidkarens informationsskyldighet.
- Konsumentens ångerrätt.
- Näringsidkarens fullgörelse av ett träffat avtal.
- Betalning med kort.
- Leverans utan föregående beställning.
- Begränsningar i användningen av vissa kommunikationsmedel.
- Medlemsstaternas skyldighet att se till att det i konsumenternas intresse finns tillräckliga och effektiva medel för att säkerställa efterlevnaden av bestämmelserna.
- Reglerna ska vara tvingande till konsumentens förmån.
- Konsumenten får inte berövas det skydd som direktivet ger genom att hänvisa till en lag i en icke-medlemsstat, samt att direktiv som reglerar speciella former av distansavtal ska tillämpas i stället för distansavtalsdirektivet.
- Det är ett s.k. minimidirektiv, vilket innebär att medlemsstaterna kan införa strängare regler till konsumentens förmån.

I propositionen finns följande förslag.

Distansavtalslagen som ersätter hemförsäljningslagen föreslås gälla avtal varigenom en näringsidkare överlåter lös egendom till eller utför tjänster åt en konsument, om avtalet ingås inom ramen för ett av näringsidkaren organiserat system för att träffa avtal på distans och kommunikationen uteslutande sker på distans.

Lagen kommer därmed att gälla vid avtal som träffats via Internet, telefon och på annat sätt där parterna inte är fysiskt närvarande.

Lagen ska också gälla för avtal som ingås vid hembesök eller under en organiserad utflykt till en plats utanför näringsidkarens fasta försäljningsställe.

I lagförslaget finns bl.a. bestämmelser om vilken information som näringsidkaren ska lämna konsumenten vid marknadsföring och när ett avtal ingås. Det finns också regler som ger konsumenten rätt att ångra köpet under 14 dagar.

Under beredningstiden har ett nära nordiskt samarbete skett. Det innebär att en betydande rättslikhet uppnåtts.

Ett undantag är auktioner. Dvs. direktivet ska inte tillämpas på traditionella auktioner, däremot vid ”elektroniska auktioner” t.ex. på Internet. Då bör konsumentskyddet göra sig starkt gällande. Dessutom pekar mycket på att den typen av handel kommer att öka kraftigt. Eftersom det råder en viss osäkerhet inom det här området anser vi att det är bra att regeringen kommer att följa upp den här frågan.

Herr talman! Ångerrätten är ett av de fundament som bär upp både distansavtalsdirektivet och hemförsäljningsdirektivet. Ångerfristen ska enligt lagförslaget uppgå till 14 dagar och börja gälla från den dag då konsumenten tar emot varan eller en väsentlig del av den, medan ångerfristen för tjänster ska börja löpa samma dag som avtalet ingås. Ångerfristen ska börja löpa när konsumenten har tagit emot viss i lagen angiven information bl.a. om villkoren för och formerna för att utöva ångerrätten. Detta är väldigt viktigt.

I propositionen föreslås att vid avtal som slutits per telefon ska näringsidkaren utge skäligen ersättning till konsumenten för dennes kostnader att återsända varan. Vad gäller andra fall av distansavtal än per telefon förutsätts däremot att konsumenten själv svarar för återsändandekostnaderna. När en konsument fått en ersättningsvara ska näringsidkaren alltid betala skäligen ersättning till konsumenten för dennes kostnader att sända tillbaka varan.

Det här avtalet utarbetades i en tid då handel via Internet inte var lika utvecklad som nu. Arbetet började i maj 1990 och avslutades 1997. Dessutom kan vi förvänta oss en kraftig ökning av Internethandel framöver. I propositionen påpekas att det förslag till genomförande av direktivet som läggs fram är mycket detaljerat och att en del lösningar är osäkra. Det innebär att det här avtalet naturligtvis måste utvärderas, och som en följd av det kan det bli aktuellt med omförhandling. Att därför begära att avtalet ska omförhandlas redan nu känns inte rätt. Låt utvärderingen ske, och sedan kan omförhandlingar ske där så är nödvändigt och på en stabilare grund.

Herr talman! Med detta har jag besvarat reservationerna, och jag yrkar därför om igen avslag på dessa. Samtidigt yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande i dess helhet.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Lag om konsument-
skydd vid distansavtal
och hemförsäljnings-
avtal*

Samtidigt, herr talman, vill jag be Berit Adolfsson tala om för mig och övriga ledamöter varför moderaterna anser att tre år är en kort tid för införandet av det här direktivet. Vi har faktiskt vetat om det sedan 1997.

Berit Adolfsson är ganska nedlåtande mot oss genom att säga att det demokratiska spelet har åsidosatts. Vi har ett demokratiskt inslag i alla beslut vi fattar – även i detta beslut, Berit Adolfsson. Vi anser att det direktiv som beslutades 1997 ska införas. Vi tycker att vi kan införa direktivet den 1 juni.

Det är naturligtvis inte svårt för en postorderfirma att lägga in ett särskilt blad i sin katalog och informera om att vissa ändringar har skett i ångerrätten. Det kan inte vara några stora problem. Det är ofta som det följer med rättelseblad.

Herr talman! Det finns en annan sak jag vill be Berit Adolfsson förklara. Det är viktigt för protokollet. Berit Adolfsson insinuerade att svenskar inte förstår ordet arbetsdag. Vad menar Berit Adolfsson med det? Det känns viktigt att få reda på det.

Anf. 201 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik:

Herr talman! Jag vill ställa ett par frågor till Karin Olsson. Den första rör auktioner. Anser Karin Olsson att det finns en stor risk att auktionsverksamhet på Internet kommer att hämmas av förslaget? Är det i så fall önskvärt?

Den andra frågan gäller vad det är som är så angeläget att ändra på i den ordning som i dag råder inom postorderföretagen när det gäller återbetalning. Det gäller frågan om att återbetala expeditionskostnader osv. och inte bara köpeskillingen.

Anf. 202 KARIN OLSSON (s) replik:

Herr talman! Man har gjort olika tolkningar om frågan om återbetalning. Det som har framförts i reservationerna är att tolkningen skulle kunna göras på olika sätt. Det kan nog stämma. Lagrådet har inte sagt någonting om att tolkningen skulle vara fel. Lagutskottet ansvarar för konsumenträtten. Vi som är i majoritet i utskottet tycker att vi har att tillvarata konsumenternas intressen. Det tycker vi att vi gör bra. Skulle det däremot visa sig att detta inte stämmer går det att pröva i EG-domstolen. På det sättet går det att möjligen få en förändring.

Anf. 203 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik:

Herr talman! Det är tveksamt om den förändrade ordningen på återbetalning är i konsumentens intresse. Kostnaderna som näringsidkaren får kommer att sättas på priset på varorna. Någonstans ska pengarna tas. Jag är lite tveksam till det. Om det finns vissa tolkningssvårigheter kunde den rådande ordningen ha fått vara kvar tills vidare, så hade vi fått se vad som hade hänt.

Jag fick inget svar på frågan om auktioner hämmas av lagen. Anser Karin Olsson det?

Anf. 204 KARIN OLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag glömde frågan om auktioner.

Jag tror inte att det behöver innebära att det blir en hämmande effekt på auktioner. Tvärtom, jag tror att när människor upptäcker att det går att lita på det som handlas via Internet kommer Internet att användas på ett bättre sätt. Handeln på Internet kommer att öka, vilket många av oss tycker är bra.

Sedan var det frågan om att lägga mer på priset på varan. Vi får nog betala för mycket annat som jag inte tror är lika angeläget som att betala den lilla kostnaden. Den slås ut på alla varor. Det gäller de 30 miljarder kronor vi faktiskt betalar i form av reklamkostnader. Det är för mig inte något stort problem just att den kostnaden skulle fördelas på samtliga som handlar. Den tryggheten kan vara bra för att stimulera Internethandeln.

Anf. 205 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Karin Olsson om hon tycker att riksdagen har haft tillräckligt rådrum i detta fall. Om det hade blivit en majoritet, hade vi haft möjlighet att återremittera ärendet?

Jag tycker inte att tre år är en kort tid. Jag tycker att det är en lång tid för regeringen att genomföra direktivet. Om man nu hade så bråttom hade man kunnat ta direktivet rätt av och inte gjort ändringar. Det är det jag kritiserar.

När det gäller ångervecka eller arbetsdagar har jag frågat någon varför man inte kan använda ordet arbetsdagar. Då sägs det att det inte är vanligt i Sverige. Här talar man om ångervecka, och därför kan man inte lägga in ordet arbetsdagar. Det är det besked jag har fått, och det är det jag bygger mina argument på.

Anf. 206 KARIN OLSSON (s) replik:

Herr talman! Det var inte det jag frågade Berit Adolfsson om, utan det var insinuationen att svenskar inte vet vad arbetsdagar är som jag ville ha svar om. Jag tror att alla svenskar begriper orden kalenderdagar och arbetsdagar. Det var insinuationen från Berit Adolfsson som stötte mig och som jag gärna skulle vilja att vi fick svar om.

När det gäller den tid vi har haft på oss är det klart att jag också kan säga att vi har haft ganska ont om tid i den här frågan. Samtidigt har vi från majoriteten bedömt att vi är beredda att fatta det här beslutet på de grunder vi har. Dessutom har direktivet varit känt sedan 1997, så det bör inte vara en överraskning för dem som kommer att drabbas av direktivet och genomförandet.

Anf. 207 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Herr talman! Jag är ledsen, men det händer ofta att Karin Olsson misstolkar mig och säger att jag insinuerar när jag bara beskriver. Jag tycker inte att jag insinuerade. Jag sade bara att det verkar som om man inte kan använda ordet arbetsdagar därför att det tidigare inte har använts i svensk lagstiftning. Det var det som jag syftade på.

Anf. 208 KARIN OLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag avstår från ytterligare inlägg.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Lag om konsument-
skydd vid distansavtal
och hemförsäljnings-
avtal*

Anf. 209 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman! Angående betänkandet LU21 rörande *Lag om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal* vill jag först yrka bifall till utskottets hemställan med undantag av det som rör återbetalningens omfattning och kostnaderna för återsändande av beställda varor. Jag yrkar där bifall till reservationerna 7 och 9.

Från vår sida har vi inte motionerat på propositionen, utan vi har ansett att vi kan ställa oss bakom den till allra största delen. Inom Centerpartiet anser vi det viktigt att konsumenterna har en stark ställning på marknaden, och betänkandet är ett steg i den riktningen. Vi är överens med utskottsmajoriteten, fränsett de två reservationerna, om de förslag som går längre än EU-direktivet.

Lagförslaget angående distansavtal är i vissa delar komplicerat, delvis beroende på att det omfattar elektronisk handel, där det hela tiden sker utveckling. Jag är övertygad om att distansavtalsfrågorna kommer åter inom en snar framtid.

Angående förslaget som avser auktioner delar jag utskottsmajoritetens ställningstagande. Vi anser att det finns starka skäl för att auktioner som sker elektroniskt ska omfattas av konsumentskydd.

Regeringens förslag om en ångerfrist för varor på 14 kalenderdagar i stället för EU:s direktiv på 7 arbetsdagar tycker vi är bra. Det är också bra att ångerfristen uttrycks i kalenderdagar. En ångerfrist på 14 dagar kompletterad med att minst 7 arbetsdagar alltid ska gälla ger konsumenten trygghet om flera helgdagar infaller under ångerfristen.

För de fall där konsumenten vid köp via Internet inte har erhållit information om ångerrätten föreslår regeringen en yttersta tidsgräns för utövande av ångerrätt på ett år. Det kan tyckas vara en mycket lång tid, men lagen gäller ju enbart vid brister i information från näringsidkarens sida. Vi instämmer här i utskottsmajoritetens förslag.

Då det gäller återbetalning vid hemförsäljning och telefonförsäljning har regeringen föreslagit att näringsidkaren ska ta ett mycket större ansvar för omkostnader i samband med retur av varan. Vi delar inte regeringens bedömning på den punkten utan stöder reservation 7. Jag anser att det är orimligt att begära att näringsidkaren ska betala kostnader som uppstår därför att en konsument vill ha hem en vara för påseende. Omfattningen av återbetalningsskyldigheten ska endast motsvara varans värde.

Angående kostnader för återsändande vid utövande av ångerrätten stöder vi reservation 9. Vi tycker att det är viktigt att konsumenterna har en stark ställning, men för den skull bör vi inte ta ifrån dem allt ansvar. Därför bör de extra kostnader som uppstår i form av frakt och administration betalas av kunden. Endast i fall av leverans av felaktiga varor och ersättningsvaror kan det åligga näringsidkaren att betala omkostnaderna.

Nytt förslag är också att konsumenten ska få behålla varan till dess att försäljaren fullgjort sin betalningsskyldighet. 30 dagar har näringsidkaren på sig att återbetala till kunden om denne ångrat sitt köp. Sker återbetalningen veckan efter de föreslagna tre månaderna har konsumenten rätt att behålla varan och även den försenade återbetalningen. För de affärsförbindelser som avslutas inom den angivna tiden medför förslaget inga negativa effekter för näringsidkaren – däremot får det naturligtvis conse-

kvenser för dem som inte följer bestämmelserna. Vi stöder här konsumenterna och står bakom majoritetsförslaget.

Anf. 210 TANJA LINDERBORG (v):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i debatten, men jag känner ett behov av att ta regeringen i örat lite grann, eller hur jag ska uttrycka det.

Jag tycker att det är viktigt att vi i riksdagen markerar mot regeringen att det är klart otillfredsställande att komma med en så pass stor och viktig proposition så sent. Det får återverkningar för näringsidkarna, som både Berit Adolfsson och Kjell Eldensjö har sagt. Vi måste erkänna att det inte är bra.

Riksdagen hade alltså inget val. Hade vi väntat och skjutit på ikraftträdandet, vilket vi hade önskat, hade det varit ett fördragsbrott, och Sverige kunde ha blivit bötfällt, i varje fall i teorin.

Jag vill än en gång understryka detta, och jag säger det för protokollet, som jag utgår från att regeringen läser: Gör inte om detta en gång till! Låt oss få mer tid!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

13 § Avtal om handel, utveckling och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Sydafrika

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande 1999/2000:UU8

Avtal om handel, utveckling och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Sydafrika (prop. 1999/2000:80).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

14 § Totalförsvarsplikten, m.m.

Föredrogs

försvarsutskottets betänkande 1999/2000:FöU4

Totalförsvarsplikten, m.m. (prop. 1999/2000:30 delvis).

Anf. 211 TONE TINGSGÅRD (s):

Herr talman! Jag ska fatta mig kort. Det finns inte heller så många att tala med i kammaren just nu. Det torde bero på att denna debatt i tiden har råkat komma att sammanfalla med ett sedan länge planerat möte mellan utskottet och Riksdagens revisorer. Eftersom utskottet är angeläget om goda relationer med Riksdagens revisorer får man förmoda att ett stort antal ledamöter befinner sig där.

I det betänkande, FöU4, som vi behandlar i dag tas det upp ett antal motioner, närmare bestämt två som väckts med anledning av proposit-

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Lag om konsument-
skydd vid distansavtal
och hemförsäljnings-
avtal*

*Totalförsvarsplikten,
m.m.*

ionen *Det nya försvaret* och tolv som väckts under den allmänna motionstiden. Utskottet är enigt – inga reservationer föreligger.

Enigheten är dock att betrakta som en enighet i form och inte i sak, eftersom vi har varit eniga om att inte ta ställning till dessa motionsyrkanden som rör totalförsvarsplikten, utan avvakta tills regeringen kommer tillbaka till riksdagen med ett förslag med anledning av Pliktutredningen, som presenterades i mitten av mars.

Med det vill jag bara yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de motioner som vi har varit eniga om att avstyrka.

Anf. 212 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Herr talman! Jag vill ta tillfället i akt att kommentera några av de frågor som har tagits upp i betänkandet, även om de stora avgörandena som gäller pliktfrågorna och personalförsörjningsfrågorna inte kommer att komma upp på riksdagens bord än på länge.

Pliktsystemet står trots allt inför väldigt stora förändringar. Vi har ju sett hur antalet värnpliktiga har minskat till mellan 15 000 och 18 000, vilket innebär att kanske en tredjedel av årskullen kallas in. Man måste naturligtvis se till att vi får en ordentlig och genomlysande diskussion när förutsättningarna kommer att förändras.

Vi kan inte heller se värnplikten isolerad, utan den är ju en del av försvarets hela personalförsörjning. Tyvärr, måste jag säga, har frågan hamnat något i otakt genom att regeringen först nu tillsatt en utredning om den övriga personalförsörjningen. Vi måste faktiskt se på hela skalan av anställning, korttidsanställning, kontraktsanställning och värnplikt för att vi ska få bästa nytta av de resurser som våra värnpliktiga utgör. Utbildningen måste också utnyttjas på det allra bästa sättet, särskilt med tanke på de specialkunskaper som faktiskt krävs i det moderna försvaret.

Under den kommande processen behövs det en bred och ärlig debatt om värnplikten som på ett mycket handfast sätt ingriper i tillvaron för våra ungdomar. Den betyder också mycket för hur vårt försvar ska fungera. Det har oroat mig något när de som förordat ett mindre försvar i nästa ögonblick kräver större plikt. Vi har också de senaste åren haft en orimlig situation när resurser och antalet värnpliktiga inte har stämt överens. Värnpliktiga har fått nej tack några dagar eller några veckor innan de ska rycka in. Då har de kanske hyrt ut bostaden, slutat studierna eller sina jobb. Så kan det naturligtvis inte få gå till.

Med anledning av motioner från bl.a. Vänstern och Miljöpartiet om avkriminalisering av värnpliktsvägran som behandlas i betänkandet vill jag också slå fast att det naturligtvis inte kan gå till på det sättet. Straffet för den som inte ställer upp måste vara både kännbart och rättvist i förhållande till dem som ställer upp. Pliktsystemet är en nödvändighet för det lilla landets försvar. Det innebär att vi har en allmän plikt och tvång att tjänstgöra. Tvånget är en mycket allvarlig sak. Det innebär att alla måste ställa upp och att alla ska mönstra även om inte alla inkallas.

Uttaxeringen av en pliktperiod, oavsett längd, kan bara motiveras av ett tydligt behov. Omfattningen ska naturligtvis dimensioneras efter försvarets behov. Det är också ett krav att vi har en utbildning av tillräckligt hög kvalitet som ger kompetens att lösa uppgifter inom det moderna försvaret och motsvara de krav som försvaret ställer. Vi får dessutom inte

glömma bort att många svenska soldater i dag faktiskt tjänstgör i internationella insatser och därmed också utsätts för verkliga risker.

Jag vill också säga att vi moderater ser positivt på att plikttvånget balanseras av en möjlighet och rättighet till utbildning genom Pliktutredningens förslag på korttidsutbildning på tre månader för den som inte tas ut till värnpliktsutbildning. Men vi tycker att det hade varit bra om man dessutom hade belyst möjligheten till en sådan korttidsutbildning för alla. Den skulle kunna ses som en grund för vidareutbildning, som komplement till specialistkompetens och kanske som grund till hemvärnet. Man borde också ha sett på möjliga kombinationer av anställningar och utbildningar för att utnyttja utbildningen på bästa sätt.

I motioner och i Pliktutredningen föreslås kvinnlig värnplikt. Vi moderater anser emellertid att det är helt orimligt att kräva att tvånget ska vidgas till att avse värnplikt även för kvinnor i ett läge när antalet värnpliktiga halveras. Det visar sig också i opinionsundersökningar att svenska folket är emot det här förslaget. I någon undersökning var det hela 73 % som sade nej.

Kvinnor har, som det är, rätt att på frivillig grund göra värnplikt. Detta är för övrigt helt i linje med utvecklingen mot rekrytering med allt större frivillighet och motivation. Det vore naturligtvis mycket bättre om många fler kvinnor gjorde värnplikten. Då skulle försvaret tjäna i kompetens och bättre organisation. Föreställningar och attityder behöver naturligtvis förändras. Det är detta som är den stora utmaningen, och inte att utvidga plikten.

Målet måste vara en aktiv rekrytering till försvaret baserad på en attraktiv utbildning och tjänstgöring som kan locka fler kvinnor till försvaret utan tvång. En sådan aktiv rekrytering till försvaret baserad på en attraktiv utbildning och en meriterande tjänstgöring med rimlig ersättning är det riktiga sättet att locka fler kvinnor till försvaret. En sådan aktiv rekrytering ökar frivillighet och motivation och ger den bästa möjligheten till att vi får rätt kvinna och, herr talman, rätt man på rätt plats i ett väl utvecklat kvalitativt försvar.

Herr talman! Med detta vill jag instämma med föregående talare och yrka bifall till hemställan i försvarsutskottets betänkande nr 4.

Anf. 213 BERIT JÓHANNESSEN (v):

Herr talman! Ärade riksdagsledamöter och åhörare! Ni är få, men naggande goda. Jag vet inte för vilken gång i ordningen som jag tar till orda om värnplikten och de värnpliktigas situation. Det är ett mycket viktigt och angeläget ämne. Men än en gång i de här debatterna kan vi bara hänvisa till att det slutliga ställningstagandet och beslutet inom området kommer att ske vid ett senare tillfälle.

Jag skulle kunna vara lika kortfattad som Tone Tingsgård, men vi har väckt många motioner i frågan. Därför vill jag ändå passa på tillfället att ta upp detta.

Utskottet har behandlat en mängd motioner som är väckta under det här riksmötet som har med värnplikten att göra. Eftersom det inte ska fattas beslut i frågan, har vi inte lämnat in några reservationer. Vi har varit eniga i utskottet om det här svaret.

Pliktutredningen har haft till uppgift att utreda frågorna och har just lagt fram sitt betänkande. Det är en mycket tjock lunta. Nu ska frågan ut

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Totalförsvarsplikten,
m.m.*

på remiss, och riksdagen kommer att behandla den efter den här remissomgången och efter det att regeringen har lagt fram sin proposition. Men vi vill ändå föra fram några viktiga principer redan nu.

Vi har inte ställt oss bakom Pliktutredningens förslag om fängelsestraff för totalvägran. Vi förordar i stället samhällstjänst.

I motionen i samband med propositionen *Det nya försvaret* hävdar vi med kraft vår ståndpunkt att hålla fast vid värnplikt och värnpliktsförsvaret. Här skiljer vi oss inte från majoriteten. Men det är ändå väldigt viktigt att påtala detta med tanke på den diskussion som av och till kommer upp om frivillighet när försvarets omfattning minskar, och därmed behovet av värnpliktiga i samma omfattning. Det handlar ju om demokrati och att de värnpliktiga ska komma från alla samhällsklasser och kulturer.

När det gäller ungdomar med annan etnisk och kulturell bakgrund har Vänsterpartiet en motion där frågan om dessa ungdomar ska få göra sin värnplikt i samma utsträckning som andra finns med som en del av innehållet i motionen. Detta är mycket angeläget ur flera aspekter.

Vid katastrofbranden på Hisingen var det många som visade misstro mot hur räddningsarbetet sköttes i det akuta skedet. Många av våra invandrare är ju flyktingar och har en mycket negativ bild och erfarenhet av människor i uniform. Senare mildrades ju den här misstron, och den har t.o.m. förändrats till det motsatta. Men man måste ta den akuta misstron på allvar.

Eftersom en del av försvarets uppgifter är att bistå samhället vid svåra påfrestningar i fred är det betydelsefullt att alla grupper i samhället känner sig delaktiga i verksamheten. Många kommer kanske att möta militär personal på grund av detta.

Då många invandrare känner sig marginaliserade och stående utanför det svenska samhället är det också betydelsefullt att kunna få göra sin värnplikt på samma villkor som andra. Det är en av många delar för att känna sig delaktig i samhället.

Utskottet har inte tagit ställning till den här frågan eller föreslagit förändringar av regler eller dylikt. Men Vänsterpartiet kommer nogsamman att följa upp frågan, och vid behov kommer vi naturligtvis att trycka på i syfte att uppnå målet att fler av våra invandrarungdomar ska få göra värnplikt.

Herr talman! Under arbetet med Pliktutredningen har vi också ställt oss bakom förslaget att det inte bara är män utan också kvinnor som ska mönstra med plikt. Nu får vi se vad remissinstanserna säger om det förslaget. Utskottet har alltså inte tagit ställning.

Vänsterpartiet anser också, och vi har ansett hela tiden, att villkoren för de värnpliktiga måste förbättras vad gäller ekonomisk ersättning. Det är än viktigare i dag att villkoren förbättras när det antal av dem som mönstrat som verkligen gör sin plikt har minskat. Vi anser att det är behoven som ska styra, och där är vi nog ganska överens, allihop.

Värnpliktsutbildningen måste vara bra, och den enskilda måste känna att det är en meningsfull tid inom försvaret eller civilförsvaret. De som gör sin värnplikt ska verkligen känna att de har nytta av den också framgent och att man tillägnar sig kunskaper som kan användas senare i livet. Det civila meritvärdet måste också öka. Har man t.ex. tagit körkort för lastbil under utbildningen måste man kunna överföra det till det civila

livet. Man ska också ha möjlighet till studier under värnpliktstiden. Delar av utbildningen kan t.ex. också ge möjlighet att få ett intyg eller bevis som man sedan kan använda när man söker jobb eller går vidare i utbildningen.

Kära riksdagsledamöter! Åhörare! Herr talman! Diskussionen om de värnpliktigas situation och om villkoren kommer att gå vidare. Med det här som bakgrund yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 214 AMANDA AGESTAV (kd):

Herr talman! Pliktsystemet har en avgörande betydelse för folkförankringen av totalförsvaret, men även för personalförsörjningen.

Herr talman! Det är väldigt beklagligt att Pliktutredningen inte var i fas med det försvarsbeslut vi fattade här i kammaren den 30 mars i år. Det här är nämligen så pass viktiga frågor. Vi talade då om att det var ett helhetsbeslut vi fattade, men tyvärr var inte de här frågorna riktigt i fas. Men det finns all anledning att återkomma till de här viktiga frågorna.

Tyvärr har det också medfört att utskottet inte tagit ställning i de viktiga frågor som vi nu diskuterar, bl.a. mönstringsfrågan som Berit Jóhannesson var inne på. I de tider då vi anser att vi inte har ekonomiska möjligheter att utbilda alla måste vi hitta ett system som är utformat så att vi tillvaratar de mest motiverade och de mest lämpade av såväl den manliga som den kvinnliga delen av befolkningen.

Herr talman! Meritvärderingen måste öka. Det ska vara en merit att ha gjort sin värnpliktstjänstgöring. Även frågorna om ersättning till dem som tjänstgör är viktiga. Men utskottet har inte heller här aktivt tagit ställning. Regeringen har aviserat att man avser att höja dagersättningen. Det ser vi positivt på.

Men vi får återkomma. Låt inte debatten tystna. Vi kommer att fortsätta att driva de här viktiga frågorna.

Anf. 215 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Herr talman! Högt ärade ledamöter i kammaren! Protokollsläsare! Vi har ett betänkande där det råder enighet om just det faktum att vi inte tar ställning till alla de motioner som lämnats in därför att vi avvaktar en regeringsproposition till följd av den pliktutredning som har gjorts. Det är viktigt att känna till den bakgrunden eftersom flera av motionerna som har lagts fram ändå är viktiga och relevanta att ta ställning till.

Miljöpartiets syn på att avkriminalisera militärvägran bygger på den djupt otillfredsställande situation som råder i dag där bara en tredjedel av den manliga befolkningen kallas in. Två tredjedelar kallas inte in. Kvinnorna kallas inte heller in. Vi hamnar i situationer som innebär att personer som inte är motiverade och som inte vill kan tvingas. Om man då vägrar kan man straffas med frihetsberövande, medan personer som är motiverade och vill delta i totalförsvaret kan nekas.

Det här är inte en rimlig situation. Det har blivit allt tydligare med det minskade behovet av att kalla in personal. Vi föreslår i stället ett system som bygger på frivillighet där man genom ekonomisk ersättning, genom att erbjuda utbildning som också är användbar i det civila samhället och genom att kunna tillgodoräkna sig utbildningen vid fortsatta studier får möjlighet att rekrytera personal med bra och hög kvalitet. Det här inne-

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Totalförsvarsplikten,
m.m.*

bär att man skulle få folk som gör värtjänst som utgör bra ambassadörer för Sveriges totalförsvär.

Här har vi alltså en uppfattning som går tvärtemot den som Anna Liliehöök redogjorde för för moderaternas räkning.

Däremot är vår inställning identisk med moderaternas när det gäller synen på Pliktutredningens förslag om kvinnlig värnplikt. Liksom moderaterna anser Miljöpartiet att det är helt fel väg att gå. Här används ofta jämställdhetsargumentet för att genom tvångslagstiftning och hot om straff få kvinnor att göra tjänst. En annan väg att nå jämställdhet är att låta kvinnorna fortsätta att frivilligt söka sig till totalförsvaret och att låta denna frivillighet också omfatta männen. Det är alltså jämställdhet genom frivillighet eller jämställdhetssträvan genom tvångslagstiftning och straff. Jag tror att det förstnämnda, det som bygger på frivillighet, är en bättre väg.

Men jämställdhetsaspekten finns också på ytterligare ett område. Jag är glad över att vi i utskottet enades kring skrivningar som föll av motionen från Amanda Agestav, Kristdemokraterna, just när det gäller männens attityd. Det är svårt i dag för kvinnor att känna sig hemma i den militära delen av totalförsvaret av olika historiska skäl. Det är en brist. I det framtida försvaret tillmäts ju den fysiska styrkan allt mindre vikt och det är helt andra kompetenser som blir allt viktigare i totalförsvaret. Många av de kompetenserna är det just kvinnor som kanske besitter allra mest. Här krävs det att man ser till attityderna till jämställdhet hos dem som vill göra tjänst i försvaret. På samma sätt som vi inte önskar människor med nazistiska attityder som har dömts för nazistiska aktiviteter i det svenska totalförsvaret vill vi inte heller se människor med nedvärderande attityder till jämställdhet och kvinnor eller som har dömts för våld mot kvinnor. Det är viktigt att se på det här.

Jag kan inom parentes också bara ge en egen reflexion efter ett besök på den svenska bataljonen i Bosnien. Jag kunde konstatera att det i affären där personalen kunde handla fanns porrtidningar med nakna kvinnor, och det är kanske inte uppmuntrande för kvinnor som vill göra en insats i internationella sammanhang att se de här attityderna finnas på det sättet. Jag är därför glad över de skrivningar vi har enats om i utskottet som en följd av Amanda Agestavs motion.

Slutligen kommer vi inom en förhoppningsvis inte alltför avlägsen framtid att behandla en proposition från regeringen rörande de här frågorna som en följd av Pliktutredningen. Jag hoppas innerligt att regeringen avvisar flera av de stolligheter som Pliktutredningen har föreslagit. Man har föreslagit totalförsvärsutbildning för skolbarn i skolorna. Man vill vidare bryta traditionen av frivillighet i utlandstjänst och i stället införa tvång för vissa uppgifter, och man har ett förslag om kvinnlig värnplikt. Jag hoppas att inget av detta kommer att återfinnas i en framtida proposition, men vi får anledning att återkomma till det när debatten om detta förs här i riksdagen.

Herr talman! Jag yrkar i likhet med tidigare talare bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande 1999/2000:FöU5
Samhällets räddningstjänst, m.m.

Anf. 216 OLA RASK (s):

Herr talman! Jag tänker inte förlänga den här debatten, eftersom vi i stort sett är överens. Det finns en reservation som gäller en inte alltför stor tvistefråga, nämligen sotningsväsendet. Det är en reservation som avgivits av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Centerpartiet. Jag yrkar bifall till den.

Vi är i stort överens om att det är viktigt att det kommer till ett slutligt avgörande beträffande sotningsmonopolet och att vi får en situation som skiljer sig från det monopol som vi har i dag. Vi har från de nämnda tre partierna lyssnat på regeringen, som säger sig inte riktigt ha ett grepp om hur det kommer att fungera, särskilt i små kommuner, vid en förändring av den monopolsituation som vi har.

Jag tror dock att det i stort sett kommer att bli ett förslag som samtliga partier redan under nästa år ska kunna ställa sig bakom.

Jag yrkar återigen bifall till den reservation som vi har avgivit.

Anf. 217 STIG SANDSTRÖM (v):

Herr talman! Jag vill instämma i Ola Rasks anförande, som jag inte ska upprepa. Jag konstaterar bara att betänkandet behandlar två följetonger. Den ena är sotningen, och den andra är frågan om en katastroffond.

Beträffande sotningen är vi i utskottet helt överens i sak. Det finns en reservation, men den handlar inte om innehållet och målsättningen att komma bort från sotningsmonopolet. Det gäller mera frågan om vilken volym vi ska ha på högtalaren när vi talar med regeringen. Jag menar att det räcker med det föreliggande förslaget.

Jag tycker dessutom att vi har fått en bra genomgång med Försvarsdepartementets nytillträdna statssekreterare och menar att hon bör få en chans att lösa den här frågan. Hon verkar ha en sådan ambition. Jag förliktar mig på det och hoppas att vi ska kunna komma fram till en lösning av denna gamla och sega fråga.

Beträffande katastroffonden tycker jag att utskottskansliet har gjort ett bra arbete. Man har ansträngt sig för att kolla upp läget också i andra länder, och jag är tacksam för det. Tyvärr har svaren inte kommit fram så snabbt, men vi fick så sent som för ett par timmar sedan ett mejl från Försvarsdepartementet om förhållandena i Norge.

Man har i Norge en sådan naturskadefond som vi har efterlyst i vår motion. Den sorterar dock inte under försvarsdepartementet utan under lantbruksdepartementet. Det kan alltså hända att vi i vårt sökande efter lämpliga alternativ har letat på fel ställen. Det är inte unikt för Sverige att det inträffar katastrofer och överraskande tillbud vars åtgärdande man inte har medel för att bekosta.

Det pågår som sagt en beredning inom regeringen, och vi är nöjda med det. Vi räknar med att få återkomma i frågan, och vi har nu fått nya argument som vi kanske kan precisera nästa år i en ny motion.

Anf. 218 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c):

Herr talman! I betänkande FöU5 behandlas olika delar av räddningstjänstens ansvarsområde. Jag avser att kort beröra två avsnitt i betänkandet.

För det första kan jag konstatera att utskottet instämmer i kraven i en centermotion om framtagande av brandförsvarsplaner för våra nationalparker. Det borde i och för sig vara en självklarhet att områden med så stora naturvärden att de klassats som nationalparker ska omfattas av en planerad räddningsinsats i samband med sådana hot som t.ex. en skogsbrand utgör, men sådana planer finns inte generellt sett.

Centerpartiets uppfattning är således att sådana planer utarbetas. Utskottet har inte ansett att det behövs ett tillkännagivande men skriver att frågan bör uppmärksammas i samband med utvärderingen av Tyresöbranden och att detta bör leda fram till att brandförsvarsplaner upprättas. Vi finner detta vara tillfredsställande.

Herr talman! För det andra vill jag klargöra Centerpartiets ställningstagande vad avser sotningsväsendet. Vår ståndpunkt är helt klar, att sotningsmonopolet ska avskaffas. Det är också innebörden i utskottets skrivning.

Konkurrensutsättning av olika verksamheter är som regel bra och helt i linje med Centerpartiets principiella uppfattning. Ibland kan dock konkurrensutsättning leda till orimliga kostnader för människor i glesbygd, där det inte finns en uttalad marknad. En avreglering av sotningsväsendet måste alltså ske på ett sådant sätt att landsbygden och glesbygden inte missgynnas servicemässigt och kostnadmässigt.

Centerpartiet har medverkat till en skrivning i utskottsbetänkandet som innebär att regeringen ska återkomma nästa år med ett förslag till upphävande av sotningsmonopolet där hänsyn tas till landsbygden och glesbygden speciella förhållanden.

Företrädare för Försvarsdepartementet har inför utskottet redovisat att man utreder de speciella glesbygdsproblemen och att man har för avsikt att återkomma i frågan.

Kraven i Miljöpartiets motion är således redan tillgodosedda i departementets arbete med frågan. Med tanke på regeringens avsiktsdeklaration finns det ingen anledning för utskottet att tillstyrka motionen och att speciellt understryka detta genom ett tillkännagivande.

Det råder alltså enighet dels i utskottet, dels mellan utskottet och regeringen i sakfrågan. Reservationen från Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet avser att det är onödigt att göra ett tillkännagivande till regeringen i frågan. Jag tillstyrker reservationen.

Anf. 219 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! I detta betänkande om samhällets räddningstjänst behandlas ett antal motioner från den allmänna motionstiden. De frågor som berörs är det allmänna säkerhetsmedvetandet, transport av farligt gods, monopolet inom sotningsväsendet och en gemensam teknik för radiokommunikation.

Utskottet är enigt förutom under mom. 4, som gäller sotningsmonopolet. Där finns, som andra här har nämnt, en reservation från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Centern. Jag återkommer till den.

Den enskilda människans säkerhetsmedvetande och säkerhetsutbildning är en angelägen fråga. Skolverket har lagt fram ett förslag till Utbildningsdepartementet om nya målformuleringar för grundskolans kursplaner i syfte att utveckla elevernas kunskaper vad gäller nöd- och katastrofsituationer. Denna viktiga fråga kommer väl så småningom att behandlas i en proposition eller på annat sätt.

Även Statens räddningsverk har tillsammans med frivilligorganisationer och samverkande myndigheter inriktat sig på att stärka förmågan att hantera olyckor. Det här arbetet pågår och bör klaras ut så, att man kan räkna med att motionärerna kan känna sig ganska nöjda.

Herr talman! Frågan om transporter av farligt gods har uppmärksamats genom de stora olyckor som har hänt. Man kan nog med fog säga att det inte är något fel på regelverken utan att det snarare är den mänskliga faktorn som spelat in. Vi har internationella regelverk som har godkänts på nationell nivå. Det görs en hel del på detta område, men det händer ändå olyckor. Oavsett orsaken till sådana olyckor måste man naturligtvis analysera och vidta de åtgärder som är möjliga för att minimera riskerna.

När det gäller vägtransporter har det pågått utbildning i många år. Svenska åkeriförbundet har via sina länsföreningar haft utbildning i över 15 års tid både för medlemsföretag och för fordonsförare om transporter av farligt gods. Det är en viktig del.

Men det är också viktigt att man har ett vägval för sådana transporter. Här har länsstyrelserna den stora och viktiga rollen att styra transporter av farligt gods till vägar med mindre risker. Det är en sak som också kan göras genom de lokala trafikföreskrifterna.

Sedan har vi sotningsmonopolet. Det har diskuterats och debatterats i denna kammare många gånger. Nu liksom under många år tidigare finns det förslag från en motionär om att sotningsväsendet ska avregleras. Tidigare års motioner har regelmässigt avstyrkts med motivering att utredning pågår, att ändringar förbereds och att ärendet bereds. Det har tagit många år, och ännu har ingenting hänt.

Frågor och interpellationer har under flera års tid också handlat om detta ämne. Sotningsutredningen redovisades och överlämnades till regeringen i mars 1998. Vi hade därför förväntat oss att det skulle hända någonting, men tyvärr har det inte gjort det.

Utskottet har i flera tidigare betänkanden förutsatt att en proposition skulle komma, men tyvärr har den uteblivit. Det är just av den orsaken som i varje fall några partier ansett, och som vid detta tillfälle blev utskottsmajoritet, att det är nödvändigt att man vidtar åtgärder snarast.

Därför har vi kommit fram till ett tillkännagivande. Anledningen till det är just att regeringen trots påtalanden från utskottet och riksdagen inte har kommit med ett förslag. Det borde inte ta flera år att lösa en sådan fråga.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen under mom. 4.

Anf. 220 MARGARETA VIKLUND (kd):

Herr talman! Genom att göra långsiktiga investeringar i fred kan vi bygga upp den grundläggande stabilitet, styrka och flexibilitet som är

helt avgörande när det gäller möjligheterna att möta och klara svåra påfrestningar på samhället. Det gäller påfrestningar i såväl krig som fred.

Drygt 2 400 människor omkommer varje år, och omkring 130 000 söker vård årligen på grund av olyckor. Den sammanlagda kostnaden för olyckor uppgår enligt uppgift till minst 50 miljarder kronor per år. Det säger sig självt att det därför är bättre ur ekonomisk synpunkt att förebygga olyckor genom exempelvis en väl genomtänkt samhällsplanering i stället för att åtgärda och förbättra i efterhand. Men också ur medmänsklig synpunkt är det viktigt att förebygga skador så att de inte uppkommer. En förbättrad olycksförebyggande samhällsplanering är därför angelägen.

Herr talman! Ökad kunskap, förebyggande av olyckor och begränsning av deras verkningar är en vinst både för den enskilda människan och för samhället i stort. Ökad generell kunskap om förebyggande åtgärder skulle därför höja det allmänna säkerhetsmedvetandet och förbättra förmågan att förhindra olyckor och möjligheterna att agera på rätt sätt vid olyckor, katastrofer och störningar i infrastrukturen. Därför anser vi kristdemokrater att det behövs utbildning och information om olycksförebyggande aktiviteter i en större omfattning än för närvarande.

Enligt Räddningsverkets samlade handlingsprogram finns också ett klart utbildningsbehov för olika grupper av aktörer med intresse eller ansvar för att förebygga olyckor och skador. En bred och gemensam utbildning skulle kunna motverka sektorisering och öka samsyn och samverkan.

Herr talman! De frivilliga försvarsorganisationer som finns inom det civila försvaret arbetar med målsättningen att omedelbart kunna medverka vid svåra påfrestningar på samhället i fred och vid internationella insatser. Genom den inriktningen blir de en del i samhällets möjligheter att också möta andra plötsligt inträffade fredstida händelser i form av större olyckor, kriser och katastrofer som för närvarande hanteras med stöd av räddningstjänstlagen.

Kristdemokraterna anser att det är angeläget att målmedvetet stimulera och stödja de frivilliga försvarsorganisationerna men också att dra nytta av dem och deras kunskaper i samhällsarbetet.

Antalet ungdomar som söker sig till olika frivilliga försvarsorganisationer skulle troligen öka om ungdomarna fick klart för sig vilka viktiga insatser de skulle kunna göra vid olika störningar i samhället som det eventuellt kan bli fråga om.

Vi kristdemokrater anser därför att en utredning snarast bör komma till stånd som tydliggör och säkerställer frivilligorganisationernas medverkan i arbetet för att förbättra skyddet för liv, miljö och egendom i det fredstida samhället. Därigenom skulle också vårt samhälle kunna bli säkrare både i freds- och krigstid.

Herr talman! I det betänkande som vi nu avhandlar behandlas också sotningsmonopolet, som vi hört här tidigare. Det är ju en fråga som har hängt med under många år. Regeringen har vid upprepade tillfällen hänvisat till utredningar som undersöker den frågan men tycks ha mycket svårt att lägga fram ett förslag som behandlar just sotningsmonopolet.

Vi kristdemokrater anser att sotningsmonopolet ska avvecklas och att verksamheten ska lämnas ut på entreprenad. Dagens regler innebär i princip att en sotare ges ensamrätt på tjänsterna inom ett visst område eller distrikt fram till sin pensionering. Kommunerna har ansvar för att

sotningen sker i enlighet med gällande bestämmelser. Men det förekommer nästan aldrig att kommunerna upphandlar sotningstjänster genom anbud. Priser sätts i stället på central nivå.

Herr talman! Vi kristdemokrater anser att sotningsmonopolet är en förlegad modell i tider där utvecklingen inom många områden går mot avreglering och konkurrens. Därför anser vi att sotningsmonopolet ska avskaffas samtidigt som naturligtvis brandsäkerheten måste säkerställas. I de nya regler för sotningsverksamheten som vi väntar på måste förutom ett avskaffande av monopolet ingå tydliga direktiv och regler för brandsäkerheten. Vi väntar med spänning på att regeringen inom en nära framtid återkommer i denna fråga.

Utifrån försvarsutskottets nu liggande formuleringar har vi inget annat yrkande än bifall till hemställan i försvarsutskottets betänkande nr 5.

Anf. 221 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Herr talman, högt ärade och dyrbara ledamöter i kammaren och protokollsläsare! Vi har diskuterat bl.a. sotningsmonopolet. För många är det kanske obegripligt att just den frågan upptar debattid och försvarsutskottets intresse i riksdagen. Men monopolet har en bakgrund. Det har förmodligen varit en väldigt god idé för samhället med starka regleringar och regler.

Dessa regleringar tillkom på 1600-talet då vi hade trästäder i Sverige och dålig eller utebliven sotning fick förödande konsekvenser när inte bara ett hus brann ned utan hela byar och samhällen kunde brännas ned. Det var då viktigt för samhället att ha tydliga regler för att få människor att sota sina skorstenar och undvika dessa katastrofer.

I dag vet vi att det ser annorlunda ut. På 400 år har mycket hänt. Vi har inte längre trästäder. En eldsvåda får inte samma förödande konsekvenser som för 400 år sedan. Tittar man på statistiken över vad som orsakar bränder är elfel helt överlägset den dominerande orsaken till bränder, inte dålig sotning eller skorstensbränder. Men fortfarande består sotningsmonopolet, dvs. att en sotare ges fullständigt monopol på att sota i sin hembygd.

Detta leder till flera olika problem i samhället. Utebliven priskonkurrens är ett av dem. Många upplever en arrogans hos sotarna, som lämnar både sothögar och smuts efter sig och själva bestämmer när de ska komma. Många gånger sotas det helt i onödan, och man faktureras för sådant som egentligen inte hade behövt göras.

Allt detta görs med argumentet att det gäller brandsäkerheten. Men om vi ställer oss frågan vem i hela världen som är mest intresserad av att det egna huset inte brinner ned, så är det självfallet jag själv, som bor i huset. Jag är mer intresserad än någon annan av att ha ordentlig sotning. Detta är alltså inget argument för att ha kvar sotningsmonopolet.

Det blir omöjligt för unga sotare att starta egen verksamhet. De har kanske idéer om att förändra och förbättra verksamheten, konkurrera, komplettera – allt efter eget huvud. Men det omöjliggörs då sotare får kontrakt i princip på livstid.

Det står ganska klart att det inte är ett bra system som vi har med oss från 1600-talet och in i 2000-talet. Därför har också många varit kritiska. I kammaren har vi hört i princip samtliga ledamöter säga att systemet måste avskaffas.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Samhällets räddningstjänst, m.m.

Den här debatten har förts under lång, lång tid, i 10, 15, 20 år. Alla har uttryckt kritik, men ändå har ingenting hänt, herr talman! Sotningsmonopolet har vi fört med oss in i 2000-talet, trots att man i en utredning så sent som 1998 föreslog en avreglering. Ingenting har hänt! Kommunförbundet har föreslagit en avreglering och ett avskaffande av monopolet. Ingenting har hänt! Regeringen har haft över två år på sig att gå från ord till handling. Ingenting har hänt!

Att man då från tre partier i detta läge säger att man kan vänta lite till, att man inte har något emot att det tagit så lång tid och att man inte vill göra något tillkännagivande – det förefaller mig svårförståeligt. Det är också ett sätt att degradera riksdagens roll.

Det är viktigt att riksdagen konstaterar faktum: Trots en översvalande kritik och en åtminstone till synes stor verbal enighet så har ingenting hänt. Vi hade statssekreteraren på besök i försvarsutskottet och önskade besked om när de sista, kompletterande utredningarna skulle vara klara. Det fanns inget besked! Ingen planering! Inte ens en gissning!

Då är det riksdagens skyldighet och uppgift att göra ett tillkännagivande. Vi ger regeringen ett år till att komplettera den sista utredningen så att man kan lösa detta på ett bra sätt också för glesbygden. Därför yrkar vi i Miljöpartiet bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

16 § Vissa utrikeshandelspolitiska frågor

Föredrogs
näringsutskottets betänkande 1999/2000:NU16
Vissa utrikeshandelspolitiska frågor.

Anf. 222 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Miljöpartiet delar inte övriga partiers närmast lyriska inställning till världshandeln.

Vi anser nog att den kan vara en välståndsskapande kraft. Den kan vara till förmån för världens fattiga länder. Konsumenter, både enskilda och företag, kan gynnas av positiva effekter i form av lägre priser, större utbud av varor och tjänster, bättre kvalitet osv. Världshandeln kan också innebära en ökad spridning av information, vilket är bra och kan bidra till en omvandling av slutna samhällen.

Men den andra sidan av myntet är ökande transporter. Vi vet att ökande transporter är ett av de största miljöproblemen nu och att det bara kommer att bli större framöver. Så det finns anledning att vara lite avvaktande också och fundera på alternativa vägar.

Miljöpartiet tycker inte att frågan om offentlig upphandling ska behandlas av WTO. Men om den ändå tas upp där bör det vara ett absolut krav att rätten att ställa ekologiska och sociala krav garanteras. Hela miljökostnaden, inklusive kostnaderna för miljön i samband med transporter, ska beaktas.

Vi i Miljöpartiet anser att Sverige ska verka för att eventuella förhandlingar om multilaterala investeringsavtal ska äga rum inom ramen för FN. Eftersom WTO-förhandlingar ofta utmynnar i paketlösningar finns det en överhängande risk för att utvecklingsländer tvingas gå med på avtal som innebär stora strukturella förändringar i utbyte mot kortsiktiga tullfördelar.

Men i den mån investeringsavtal ändå tas upp inom WTO bör Sverige verka för att avtalen inkluderar frågor om miljö och rättvisa för befolkningen i det land investeringen äger rum.

Vi tycker att det är en brist att det inte finns något systematiskt sätt att utvärdera WTO:s regler och följa upp huruvida de bidrar till eller motverkar en rättvis och hållbar utveckling. Vi anser därför att en utvidgning av WTO:s mandat rimligen bör föregås av en grundlig utvärdering av det nuvarande regelverkets effekter. I en sådan utvärdering bör de fattiga länderna och miljöfrågorna sättas i centrum. Det är trots allt det som kommer att bli viktigt för framtiden.

Vi vill också att s.k. NGO:er, *Non-Governmental Organizations*, från hela världen ska få tillträde. Så gör vi ju i Sverige, och vi menar att Sverige bör arbeta för det även i WTO. Sverige bör också arbeta för större öppenhet, för att fler dokument ska offentliggöras, för att man har fler offentliga överläggningar, hearingar osv. Detta tycker vi är viktigt, så jag vill trycka på att vi vill att Sverige ska verka för detta.

Jag står bakom båda våra reservationer men yrkar bifall bara till reservation 2 för tids vinnande.

Anf. 223 MARIE GRANLUND (s):

Herr talman! Sverige har en lång tradition av att värna frihandelsprinciper och bekämpa protektionistiska inslag. För ett litet land som vårt, med stort utrikeshandelsberoende, har detta varit – och kommer att vara – en oerhört viktig förutsättning för vårt välstånd. Frihandel är liksom en avgörande drivkraft för den globala ekonomiska utvecklingen, inte minst i tredje världen.

Under hela efterkrigstiden har det skett en gradvis liberalisering av världshandeln, vilket har främjat den ekonomiska utvecklingen. Sverige har spelat en aktiv roll i det internationella samarbetet inom ramen för bl.a. GATT, OECD, EG, Efta och på senare tid WTO.

Men det är viktigt att inte slå sig till ro med dessa framsteg. Sverige måste hela tiden aktivt driva på för en friare världshandel och en minskad protektionism.

Tyvärr misslyckades man i WTO-förhandlingarna i Seattle förra året med att få till stånd en överenskommelse om en slutdeklaration rörande en ny multilateral förhandlingsrunda. I och med att ingen deklaration antogs fattades heller inga beslut om avslutande av förhandlingar på några individuella områden.

Det hade verkligen varit viktigt då globaliseringen i dag bara berör en liten del av jordens länder och majoriteten av världens länder fortfarande står utanför.

Att överenskommelsen inte kom till stånd var inte, som det många gånger speglades i medierna, de protesterande demonstranternas eller organisationernas fel. Det var den politiska viljan bland de stora aktörerna som inte var tillräckligt stark. Man var helt enkelt inte tillräckligt

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Vissa utrikeshandels-
politiska frågor*

angelägen om att få till stånd ett avtal. Även u-länderna var skeptiska till förhandlingarna.

Glädjande är emellertid att 77-gruppen, dvs. utvecklingsländerna, på UNCTAD-konferensen i februari i år i Bangkok sade att en ny förhandlingsrunda borde starta så snart som möjligt. Man inser verkligen vikten av att en sådan kommer till stånd.

Man har också från WTO:s sida nu försökt få med u-länderna genom ett förslag på ett paket för förtroendeskapande åtgärder för de minst utvecklade länderna, vilket bl.a. skulle innebära tullfrihet för nästan alla varor, något som tyvärr stött på patrull bland många i-länder.

Att det inte blev någon ny förhandlingsrunda innebär emellertid inte att de pågående handelsförhandlingarna stoppas. Förhandlingarna kommer att inledas om bl.a. liberalare regler för tjänste- och jordbrukshandel. Ambitionen kvarstår inom bl.a. EG att få till stånd en ny förhandlingsrunda.

Herr talman! Jag ska beröra några av de frågor som Sverige drev inför WTO-förhandlingarna och som också Ingegerd Saarinen har kommenterat tidigare.

Vad gäller tullfrågorna har Sverige varit aktivt drivande, och vi har också starkt drivit kravet på immaterialrättigheter.

Sedan har vi offentlig upphandling. Sverige driver linjen att fler länder ska ansluta sig till WTO:s avtal om offentlig upphandling samt att detta avtal ska förenklas och moderniseras och bli lättare att tillämpa. Frågan om ökad öppenhet i offentlig upphandling för samtliga WTO:s medlemsländer är viktig ur svensk synpunkt, eftersom öppenheten också är ett led i arbetet mot korruption – egentligen den enda öppningen för att komma åt korruption.

Nu finns det en utredning under Finansdepartementet som ser över den offentliga upphandlingen i Sverige. Är det som så att den utredningen kommer fram till att man ska tillämpa miljöhänsyn och sociala aspekter i den offentliga upphandlingen kommer det också att gälla, även om den offentliga upphandlingen kommer att omfattas av WTO, så länge som man inte diskriminerar något land.

Vad beträffar WTO:s arbetsformer står Sverige bakom en inriktning mot ökad öppenhet i WTO-förhandlingarna. En fråga som också har med öppenhet att göra är frågan om NGO:ernas ställning. Sverige har med NGO:er i sin nationella delegation, och det har också många andra länder.

Så går jag över till regelverk för investeringar. Sveriges och övriga EG-länders mål var att också diskutera just ett regelverk för investeringar. Detta skulle leda till öppnare marknader och minskade risker för att investerare skulle utsättas för diskriminerande och godtycklig behandling. Vad som är viktigt är att förhandlingarna sker öppet och att hänsyn tas till utvecklingsländerna. Ett avtal får inte heller innebära att enskilda länder förhindras att driva en självständig politik inom områden som t.ex. reglerar hälso- och miljöskydd.

Det är också viktigt att i förhandlingarna föra in de stora framtidsfrågorna om handel och miljö och handel och arbetsvillkor.

Allmänt sett skapar ytterligare liberaliseringar på handelsområdet förutsättningar för en effektivare resursanvändning. Samtidigt kan en ökad internationell handel som inte åtföljs av en ansvarsfull miljöpolitik

ha negativa konsekvenser på miljön. Det är således väldigt viktigt att beakta detta.

På samma sätt är det med handel och arbetsvillkor. Det handlar om möjligheten att ställa krav på det exporterande landet när det gäller hinder mot tvångsarbete och barnarbete, god arbetsmiljö samt de anställdas organisations- och förhandlingsrätt.

Att på olika sätt arbeta för att ge barn drägliga villkor är en av de största utmaningar som vi står inför i dag. Enligt ILO arbetar mer än 200 miljoner barn i tredje världen – ofta under slavliknande förhållanden.

Fattigdom skapar barnarbete, och barnarbete skapar fattigdom, eftersom barnens arbete bromsar föräldrarnas löneökningar. Ett stort ansvar åligger här både konsumenter, producenter, föräldrar och politiker.

Det finns en stor oro bland u-länderna för att krav på arbetsrättsliga villkor i u-länderna egentligen bara handlar om att i-länderna vill slå vakt om de egna arbetstillfällena, alltså en maskerad protektionism.

Detta är en svår avvägning som man absolut inte kan bortse ifrån. Svårigheten är att skilja mellan dem som motiveras av en genuin önskan att de mänskliga rättigheterna respekteras och de som använder de mänskliga rättigheterna som en täckmantel för protektionism. Det är inte alltid så lätt att avgöra. Här kommer Sverige att spela en viktig roll genom vår långa tradition av internationellt arbete som inte grundat sig på egennytta.

Precis som vad gäller övriga handelsåtgärder är det viktigt att dessa grundas på internationella överenskommelser.

Sverige har drivit på för att få till stånd ett ILO- och WTO-forum för diskussion och analys.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på de två motionerna.

Anf. 224 INGER STRÖMBOM (kd):

Herr talman! WTO-mötet i Seattle kom att domineras av kaos, och förhandlingarna blev ett misslyckande. I betänkandet, som även kristdemokraterna står bakom, återges några förklaringar till misslyckandet. Jag vill ge några ytterligare funderingar kring detta.

Herr talman! Vi lever i en globaliserad värld. Handeln med pengar och varor ökar snabbt. Konferensen kan faktiskt betraktas lika mycket som en konferens om globaliseringen och dess konsekvenser som ett traditionellt möte om handelsfrågor.

Globaliseringen erbjuder en rad möjligheter, men den innehåller också risker. Det var om riskerna som mycket av motsättningarna i Seattle handlade.

Många av de frågor som är relaterade till handelssystemet kan nog inte lösas enbart inom ramen för WTO, men deras lösning är samtidigt en förutsättning för att man ska uppnå enighet kring WTO och frihandels framtid.

Den allra viktigaste frågan gäller de fattiga ländernas situation i den globala ekonomin. En stor del av fokus i Seattle var inställt på områden där u-länderna har lite att erbjuda, som t.ex. tjänsteexport, patentfrågor, regler för konkurrens och utländska investeringar.

Herr talman! Situationen för de allra fattigaste länderna är speciellt svår. De har inte vunnit något på den senaste handelsrundan, vill jag

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Vissa utrikeshandels-
politiska frågor*

påstå – tvärtom. Deras andel av både handel och utländska investeringar har halverats under senare år, och detta från en låg nivå. De har helt enkelt lite att erbjuda på en alltmer sofistikerad världsmarknad.

Grundproblemet för dessa länder är att de i stort sett saknar den infrastruktur och de institutioner som krävs för att ta för sig i den globala ekonomin. Ta IT som exempel. IT skulle ge fattiga länder unika möjligheter till utveckling, fattigdomsbekämpning och tekniksprång. Men det kan bara ske om både elektricitet och telekommunikationer är väl utbyggda. Vi får aldrig glömma bort att drygt två miljarder människor saknar tillgång till elektricitet och att mer än 70 % av världens befolkning aldrig någonsin har talat i telefon.

Frihandel är en utmärkt princip, men den kräver att förutsättningarna hos inblandade parter är något så när lika. Om en ny handelsrunda verkligen ska gynna de fattiga länderna måste stora resurser avsättas för att stödja utvecklingen av kapacitet och kompetens hos dessa länder, inte minst inom nya teknikområden. Detta i sin tur ställer krav på ökade biståndsinsatser och inte, som under 90-talet, successivt sänkta anslag. Om inte detta sker kommer de fattigare ländernas andel av handeln att reduceras än mera och fattigdomen att cementeras.

Vad som skulle behövas är egentligen ett regelrätt krig mot fattigdomen. Frågan gäller inte handel eller bistånd. Den gäller både–och.

Förslaget om att införliva miljö- och arbetsrättsliga frågor med WTO:s regelverk stötte på hårt motstånd bland de fattiga länderna. Det uppfattas som förklädd protektionism från de rika ländernas sida, och vi kan knappast klandra dem. Så länge fattigdomen är utbredd är det nog omöjligt att ställa samma krav på arbetsrätten i fattiga länder som vi har i dag i våra länder. U-länderna upplever ofta miljökraven som ännu ett sätt för de rika länderna att sätta käppar i hjulet för deras export.

Herr talman! WTO-processen måste självfallet fortsätta. Varken de arbetsrättsliga eller de miljömässiga problemställningarna kan få sin lösning helt och fullt inom WTO:s regelverk. Men WTO-förhandlingarna kan samtidigt inte föras framåt om de sociala och miljömässiga aspekterna negligeras. Vad som under alla förhållanden krävs är en ökad öppenhet och en bred dialog mellan olika intressegrupper. Från Europas horisont är naturligtvis dialogen med amerikanerna viktig, men den kommer knappast att leda särskilt långt innan presidentvalet är avgjort. Dialogen med u-länderna kan och bör däremot inledas omgående. Den stora utmaningen kommer att vara att organisera den här dialogen, så att handels-, utvecklings- och miljöfrågor diskuteras parallellt. Det är, herr talman, med ett sådant samlat synsätt som vi hoppas på att ett regelverk kan växa fram på global nivå som bättre än i dag hanterar globaliseringens skuggsidor och som också gör det möjligt att inom WTO fortsätta att bygga ut frihandeln i världen.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 225 ÅKE SANDSTRÖM (c):

Herr talman! Låt mig först konstatera att det är en betydelsefull samsyn mellan partierna i de frågor som vi nu behandlar. Vi har också i princip ett enigt utskott, varför jag kan korta mitt anförande.

En hållbar utveckling, regionalt och globalt, kräver ett fördjupat internationellt samarbete. Ett internationellt samarbete i fasta former ligger

i de mindre staternas intresse. Alternativet är en situation präglad av den starkes rätt. Det är därför av särskild betydelse för små länder, som Sverige, men också för majoriteten av världens utvecklingsländer att rimliga och rättvisa spelregler upprättas på den globala marknaden. För Centerpartiets del beklagar vi därför det här sammanbrottet för WTO-förhandlingarna i Seattle.

Den friare världshandeln har fungerat som motor för den ekonomiska utvecklingen runtom i världen. För många människor har också 1990-talet inneburit förbättringar. Allt fler länder förmår att resa sig ur den djupaste fattigdomen, men protektionism och handelshinder i i-länderna slår hårt mot u-ländernas produkter och befolkning.

Det allmänna tull- och handelsavtalet, GATT-avtalet, och etablerandet av WTO har i flera avseenden inneburit förbättringar för u-länderna, genom ökad tillgång till olika marknader. Handel och investeringar medverkar också till att skapa ömsesidiga beroenden och ökad integration mellan världens länder. Handeln bidrar därmed också till att främja fred och säkerhet.

Herr talman! Jag vill slutligen framhålla att Centerpartiet i Sverige verkar för en marknadsekonomi med sociala och miljömässiga hänsyn, och vi vill att världshandeln ska kännetecknas av detsamma.

Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i föreliggande betänkande och avslag på motionerna. Tack!

Anf. 226 JONAS RINGQVIST (v):

Herr talman! Precis i slutet av förra seklet blev en spricka synlig i den annars så välputsade fasaden, som den internationella kapitalismens institutioner brukar visa upp. Ledare från hela världen hade samlats i Seattle för att börja en ny förhandlingsomgång om WTO-avtal för den internationella handeln, men de var inte ensamma om att samlas där. På plats fanns också ett folkligt motstånd genom miljöorganisationer, fackliga organisationer, solidaritetsorganisationer och många fler. Länderna lyckades inte komma överens, och förhandlingarna bröt samman.

Misslyckandet i Seattle var ett bakslag för den internationella politiken, och näringsutskottet beklagar detta misslyckande. Jag tror inte att det finns skäl att beklaga det alltför mycket även om det naturligtvis innebär problem. Samtidigt som det innebär en massa grus i maskineriet i de internationella förhandlingarna gav det skäl till eftertanke och möjlighet att tänka i nya banor, vilket jag tror att det finns starka skäl att göra.

Politiken har under det gångna årtiondet tappat kontrollen över den internationella utvecklingen. Det som vi kallar globalisering har inte mötts av någon politisk motmakt. I stället har den framställts som något oundvikligt och kanske också nödvändigt och positivt. IMF, Världsbanken och WTO har tillåtits att bli organisationer som styr den internationella ekonomin, som kan sätta press på enskilda länder utan att ta något som helst demokratiskt ansvar. De transnationella bolagen ska ges fri rörlighet och tillgång till världens alla marknader.

En friare marknad skapar möjligheter till en god utveckling, men det sker inte utan problem. I praktiken leder det till att enskilda länder förlorar sina möjligheter att ställa höga miljökrav på produktionen. Det betyder att de fackliga organisationerna förlorar mycket av sin makt i de

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Vissa utrikeshandels-
politiska frågor*

industrialiserade länderna. Det leder till att ett fåtal företag kan kontrollera världens livsmedelsförsörjning.

Det var mot detta som människor från hela planeten samlades för att protestera i Seattle, för att kräva en annan internationell utveckling, för att kräva ett demokratiskt inflytande över den internationella politiken. I Seattle visades en motmakt mot globaliseringens baksidor. Denna motmakt består av ett internationellt nätverk av gräsrotsorganisationer. Det var en väldigt underlig blandning av folk med väldigt skilda intressen som protesterade tillsammans, men en sak hade de gemensamt och det var kravet på ett folkligt inflytande i internationell politik.

Sverige har en hög ambition i WTO-förhandlingarna. Vi vill skapa en stor grad av frihandel samtidigt som vi inser att detta måste kompletteras med ett regelverk kring miljöfrågor och sociala frågor. Detta är en positiv utgångspunkt. Frågan är hur vi bäst realiserar den. Utskottet redogör i detta betänkande för den strategi som slogs fast före förhandlingarna i Seattle. Jag tror att det i dag finns skäl att tänka om eller i alla fall att ägna sig åt lite eftertanke. Vi står dock bakom hemställan i betänkandet då vi inte har någon motion som behandlas i detta sammanhang.

Ett område där den internationella politiken måste bli bättre är den demokratiska processen. Dels måste alla länder ges goda möjligheter att delta under likvärdiga förhållanden under förhandlingarna, dels måste ideella och folkliga organisationer få en möjlighet att delta i processen och ge sina synpunkter på vilka åtgärder som måste vidtas.

Demokratin är avgörande för om WTO-förhandlingarna ska kunna fortsätta med bibehållen trovärdighet. Sverige driver frågan om en hög grad av öppenhet, och det är i dag ännu viktigare att betona detta.

Det finns ett annat stort frågetecken när det gäller hur vi hanterar de sociala frågorna och miljöfrågorna. I det avseendet behöver strategin utvecklas. Vi har organ och avtal inom FN för att hantera miljöfrågorna. Det är avtal som ställer höga krav på oss i nord och skapar möjligheter för utveckling för länderna i syd. Dessa avtal har en stor demokratisk trovärdighet, och de är accepterade. Frågan är hur dessa avtal ska kunna fungera parallellt med WTO:s handelsavtal.

Ett exempel på ett sådant avtal som måste fungera tillsammans med WTO:s avtal finns i ett protokoll under konventionen om biologisk mångfald som bl.a. behandlar genmanipulerade organismer. Detta protokoll är ett genombrott på det internationella miljöområdet genom att det klart och tydligt uttrycker att internationella miljöavtal och det globala handelssystemet ska och kan samverka för att man ska nå en hållbar utveckling. I protokollstexten påpekas att internationella avtal ska vara ömsesidigt stödjande och inte oförenliga med varandra. Detta är ett framsteg som har gjorts efter förhandlingarna i Seattle. Det är naturligtvis svårt att bedöma vilken betydelse misslyckandet i Seattle har för denna framgång, men man kan nog tryggt säga att det inte är helt oväsentligt.

Det är i dag svårt att bedöma vad denna skrivning om ömsesidigt stödjande avtal innebär i praktiken och vad som händer när avtal ändå kommer i konflikt med varandra. Utgångspunkten måste ändå framöver vara att handelsavtal inte ska få överordnas miljöavtal, vilket hittills i praktiken varit fallet.

Även de sociala frågorna måste hanteras på ett likvärdigt sätt med egna avtal och inte som en underordnad del av handelsavtalen. Vi har här

stora utmaningar att arbeta vidare med. Jag tror att det är angeläget att vi i första hand arbetar vidare med de sociala frågorna och miljöfrågorna inom FN:s ram och utformar dessa avtal så att frihandelsintresset inte fortsätter att vara överordnat. Med sin nuvarande struktur och regelverk kan WTO aldrig bli en organisation för att skapa en hållbar utveckling eller att ge människor grundläggande medborgerliga rättigheter var de än bor. Det krävs andra institutioner och avtal för att klara av det.

Seattle var ett bakslag för de internationella förhandlingarna om handelsavtal. Den stora utmaningen är hur vi vänder det bakslaget till en framgång. Hur gör vi detta bakslag till en framgång i vår strävan efter att demokratisera den internationella politiken? Hur använder vi bakslaget för att lyfta miljöfrågor och sociala frågor överst på den internationella dagordningen där de hör hemma? Detta är en av de stora utmaningarna i dag i den internationella politiken. Sverige måste fortsätta att vara ledande i det arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

17 § WTO-frågor

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1999/2000: MJU14
WTO-frågor.

Anf. 227 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1999/2000 nr 14 behandlas WTO-frågor. I betänkandet behandlas åtta motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 1999 om förhandlingarna i Världshandelsorganisationen på jordbruks- och miljöområdena. Med hänvisning till tidigare riksdagsbehandling våren 1999 avstyrker utskottet samtliga yrkanden.

Vi moderater har vid dessa tidigare tillfällen, liksom i flera andra sammanhang, gjort klart var vi står i dessa för framtiden viktiga frågor. Därför följer vi upp dessa ståndpunkter i reservation nr 1, till vilken jag härmed yrkar bifall.

Herr talman! WTO:s ministerkonferens, som ägde rum i Seattle, avslutades i början av december 1999 utan att enighet kunde uppnås om igångsättandet av en ny multilateral förhandlingsrunda i WTO. De deltagande länderna kunde inte enas om texten till en slutdeklaration som skulle ha utgjort inledningen till en ny multilateral förhandlingsrunda. Ministerkonferensen blev därför ett misslyckande. Nya diskussioner om en ny förhandlingsrunda har dock inletts i år, och vi konstaterar också att det inom ramen för WTO:s s.k. inbyggda agenda i början av året har inletts formella sektorsförhandlingar om jordbruk och tjänster.

Huvudfrågorna för den kommande jordbruksförhandlingen kommer av allt att döma att gälla ytterligare neddragningar av tullskydd, exportbidrag och andra former av produktionsstimulerande stödåtgärder. Även frågor kring miljö-, konsument-, arbetsrätts-, djurskydds- och etikhänsyn kommer då att behandlas.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

*Vissa utrikeshandels-
politiska frågor*

WTO-frågor

EG anser också att den viktiga fortsatta liberaliseringen av handeln bör ske på ett sätt som beaktar värdet av jordbrukets s.k. multifunktionalitet. Även vid oenighet kring vilka medel som härvid ska kunna användas, utan att bli handelsnedvridande, lär flertalet länder kunna bli ense om detta.

Herr talman! Enligt vår mening bör Sverige inom EU verka för en avreglerad och förenklad jordbrukspolitik. Utifrån en hög rationaliseringsgrad och ett gediget kunnande är det svenska jordbruket konkurrenskraftigt i EU-sammanhang. Detta förutsätter emellertid att inhemska konkurrenshämmande kostnader och regler undanröjs. Vi är starkt pådrivande och kommer också fortsättningsvis att vara det vad gäller att få bort konkurrensnedvridande skatter och avgifter som belastar den svenska produktionen och därmed också skapar problem.

Avregleringen måste genomföras successivt och med respekt för näringens anpassning till en friare marknad. Avreglering och marknadsanpassning är på sikt en överlevnadsfråga för hela det europeiska jordbruket.

Livsmedelsproduktion är en betydelsefull del av EU:s näringsliv och också av dess kultur. Det är därför av vikt att såväl primärproduktion som industri kan dra nytta av den öppnade världsmarknad som kommer att bli följden av redan genomförda och kommande förhandlingar i WTO. Ambitionen måste vara att, efter ytterligare avregleringar, europeiska livsmedel ska bli vinnande på världsmarknaden.

En annan viktig utgångspunkt i detta sammanhang är att EU:s livsmedelsförsörjning inte får riskeras. Om avregleringar och liberaliseringar sker i någorlunda samma takt i samtliga större producentområden finns enligt vår mening ingen större risk för att EU:s livsmedelsproduktion drastiskt skulle minska. Om däremot en snabb och ensidig avreglering genomförs är risken uppenbar att andra världsdelaors jordbrukare och industrier blir de enda vinnarna. Någon form av korrektiv bör dock alltid finnas om produktionen skulle nå en kritisk nedre gräns.

Givetvis ska jordbruk bedrivas inom ramen för en hållbar utveckling och omfattas av samma miljöhänsyn som andra verksamheter. Här ligger Sverige, är vi övertygade om, väldigt bra till.

Alltså, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 228 JONAS RINGQVIST (v):

Herr talman! Jag tänkte använda den här debatten till att diskutera jordbruket och frihandeln. Vi har en reservation om detta, nr 3 under mom. 1, vilken jag yrkar bifall till. I övriga frågor som rör miljöfrågor hänvisar jag till vad jag tog upp i debatten angående näringsutskottets betänkande för en stund sedan.

Det finns en avgörande skillnad mellan jordbruksproduktion och industriproduktion, som vi i vår moderniserade tillvaro ofta bortser ifrån. Det handlar om att jordbruket helt igenom är en biologisk produktion, till skillnad från industri- och tjänsteproduktion som är helt igenom socialt skapade mänskliga verksamheter. Jordbrukets produktion sker i direkt interaktion med naturen, medan industriproduktionen enbart är beroende av naturen som råvaruförsörjare och för att ta hand om dess avfall. Denna skillnad är uppenbar och självklar, men ändå verkar det som att vi bortser ifrån den i det mesta av ekonomisk teori, från höger till vänster.

Mer konkret består skillnaden i det beroende jordbruket har av de naturgivna lokala förutsättningarna, framför allt i form av jordmån och klimat. Ett jordbruk i Norrland är inte jämförbart med ett jordbruk i Skåne, som i sin tur inte kan jämföras med vare sig jordbruket i Chile eller jordbruket i Kina. En global marknad förutsätter någorlunda lika förutsättningar för jordbruk överallt. De skillnader i förutsättningar som finns kommer att leda till att jordbrukare i en hårdnande konkurrens tvingas ta till ohållbara produktionsmetoder för att kompensera detta, och de ekologiska konsekvenserna av det blir naturligtvis ett problem. T.ex. kan en sämre jordmån kompenseras med konstgödsel och vattenbrist genom bevattning. I längden är detta i de flesta fall inte hållbart.

Om man därutöver tar hänsyn till behovet av recirkulering av växtnäring som är nödvändig för att driva en någorlunda intensiv produktion utan tillförsel av handelsgödsel, blir tanken på den globala marknaden med hårt driven specialisering än mer komplicerad.

De negativa konsekvenserna av en avreglering av jordbruket kommer att bli stora för områden med sämre naturgivna förutsättningar. I Sverige och andra i-länder kan vi ha råd med riktade stöd för att bibehålla produktionen även i sådana områden, medan u-länder inte har sådana förutsättningar. Den regionala obalansen kommer därmed att öka, och urbaniseringen kommer att accelerera.

De ekologiska villkoren för jordbruket anser jag talar emot vidareutvecklingen av en global marknad för livsmedel, förutsatt att vi inte vidtar andra nödvändiga åtgärder för att säkra en ekologiskt hållbar livsmedelsproduktion samtidigt.

Förutom de ekologiska hinder som finns för en öppnare världsmarknad för jordbruksprodukter finns också ett antal sociala och ekonomiska hinder för att fattigare bönder i u-länderna ska kunna dra nytta av en ökad handel. Ofta talas om att u-länderna gynnas av ökad handel, framför allt med jordbruksprodukter, medan man ofta bortser från konsekvenserna för enskilda individer. Detta makroperspektiv på global ekonomi är förödande för analysen av en öppnare handels konsekvenser för den enskilde småbrukaren i tredje världen. Jag väljer här att ta upp några exempel på vad som hindrar tredje världens småbrukare att utnyttja en öppnare handel.

Ett exempel är i-ländernas subventioner till sitt eget jordbruk, som är ett stort problem för de bönder som inte har samma villkor. Ett exempel på detta är EU:s generella jordbruksstöd som innebär att vi kan dumpa produkter till underpriser på världsmarknaden. EU:s jordbrukspolitik behöver självklart reformeras. Vi har i vår jordbruksmotion sagt att vi i stället vill ha en inriktning mot stöd till ekologiskt hållbara produktionsmetoder, landsbygdsutveckling och bevarande av ett öppet landskap och biologisk mångfald.

Ett annat hinder är u-ländernas formella tillgång till i-ländernas marknader. Vi har satt upp tullhinder och kvotssystem som förhindrar många u-länder att konkurrera med sina jordbruksprodukter på EU-marknaden.

Bönder i u-länder har inte alltid tillgång till samma teknik och kunskap som vi. Även detta är ett hinder för att de ska kunna konkurrera med vår produktion. De saknar även ofta tillgång till krediter för att kunna göra investeringar. Räntorna är ofta orimligt höga, och långivarna kan

dessutom ställa andra krav för att de ska få lånen. Ett exempel är att det är vanligt att banker och multinationella utsädes- och kemikaliebolag har en överenskommelse som innebär att bönder som lånar pengar tvingas ta emot en del av lånet i form av utsäde och handelsgödsel, något som låser fast dem i ett beroende av både kreditgivaren och av de multinationella utsädesföretagen.

Förutom dessa hinder för en förbättrad produktion så har fattiga bönder ofta problem med den reella tillgången till marknaden. Även om inga kvoter eller tullar formellt hindrar dem, så har de ofta brist på kunskap om marknaden och de saknar distributörer av sina produkter. Det de odlar har helt enkelt svårt att nå fram till konsumenterna.

80 % av världens bönder är kvinnor. Bristen på jämställdhet är stor. Det som drabbar fattiga bönder drabbar ofta kvinnorna dubbelt upp. För att ta ett lån kan de tvingas gå genom sin man eller en annan manlig släkting. De har oftast sämre tillgång till skolutbildning och därmed kunskap.

Diskussionen fokuseras i dag framför allt på de två första punkterna, nämligen våra jordbrukssubventioner samt tull- och kvot hinder. Det är självklart berättigad kritik som vi måste ta på allvar. Men skälet till att fokus läggs på dessa frågor är att det här finns en allians mellan tre parter; de som hävdar fattiga bönders intressen, de "utvecklade" och "industrialiserade" jordbrukare som också finns i syd och som söker avsättning för sina produkter på en världsmarknad samt de transnationella bolagen som söker kontroll över handel med livsmedel och jordbrukets insatsvaror. De övriga punkterna kommer ofta i skymundan. Så länge vi inte åtgärdar dessa övriga problem tror jag att konsekvenserna av en ökad avreglering av handel med jordbruksprodukter kommer att leda till ökade problem för många människor som redan i dag befinner sig på marginalen för en dräglig tillvaro.

Jag tror att vi i så fall kommer att få se en tydligt ökande exploatering av jordbruksmark på många håll, medan andra områden kommer att marginaliseras alltmer. Vi kan redan i dag se en sådan utveckling med en hårt driven jordbruksproduktion för export i många u-länder med förödande miljökonsekvenser, sida vid sida med svårare villkor för små självägande bönder som leder till en stark urbanisering och ökade klyftor.

Samtidigt kommer de transnationella utsädes-, kemikalie- och livsmedelsföretagen att stärka sitt grepp om världens livsmedelsproduktion. Det är dessa som kan dra nytta av en öppnare marknad fullt ut. Självägande bönder i syd kommer att få allt svårare att hävda sitt oberoende från dessa företag. Även här i nord kommer jordbrukarna att alltmer få en roll som liknar traktorförare åt Monsanto och andra transnationella företag.

Det som krävs för att hejda en sådan utveckling är en folklig rörelse som avvisar tanken på ökade klyftor och ökad makt åt de transnationella företagen, som vill se en hållbar utveckling av jordbruket och som kan skapa ett motstånd mot de transnationella bolagens stärkta makt. Bonderörelserna och konsumentrörelserna har en avgörande roll att spela, och helst ska de göra det tillsammans. Det är den alliansen, mellan de som producerar maten och de som ska konsumera den, som kan skapa villkor för en globalt hållbar livsmedelsproduktion.

Anf. 229 CAROLINE HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Inledningsvis måste jag beklaga att WTO-förhandlingarna har gått i stå. Dock finns det tecken på att det ändå ska kunna komma i gång en ny runda så småningom. Det är viktigt – allra mest för att vi ska få en rättvisare internationell handelsordning som kan öka förutsättningarna för utveckling i världens fattigaste länder.

Det betänkande vi diskuterar i dag behandlar, som tidigare har sagts, motionsyrkanden från allmänna motionstiden om WTO-förhandlingarna. Bl.a. har vi kristdemokrater en motion i detta sammanhang.

För att knyta an lite till motsvarande debatt när näringsutskottet hade WTO på agendan här i kammaren vill jag först understryka vikten av frihandel. Det finns också en bred politisk enighet omkring huvuddragen när det gäller Sveriges position inför förhandlingarna inom WTO:s ram. Det är naturligtvis positivt. Dock har vi vad gäller jordbruksfrågorna och WTO en annorlunda hållning än regeringen men däremot inte gentemot EU. EU vill i förhandlingarna slå vakt om den europeiska modellen in-
nebärande bl.a. såväl djurskyddskrav som miljökrav och fortsatt livsmedelsproduktion inom EU-området inklusive Sverige. En fortsatt omställning av det europeiska jordbruket till mer miljövänliga brukningsmetoder och ekologisk produktion innebär ett minskat tärande på ändliga resurser och är nödvändigt ur solidaritetssynpunkt med tredje världen. Det måste ju också vara väsentligt att vi får en uthållig jordbruksproduktion i hela världen så att livsmedelsproduktionen kan säkra att jordens befolkning får tillräckligt med mat och vatten också i framtiden.

De enkla samband som en del vill hävda finns mellan höjda livsmedelspriser på världsmarknaden – som exempelvis ett avskaffande av EU:s gemensamma jordbrukspolitik skulle leda till – och utveckling av jordbruket i u-länder finns inte. För de fattigaste folken kan det bli tvärtom. Man får ännu större svårigheter att försörja sin befolkning.

Vi är inte beredda att kortsiktigt öka riskerna för svält, utan vi vill på ett balanserat sätt arbeta vidare för en successiv förändring av den globala jordbrukspolitiken innebärande ömsesidiga åtaganden mellan de stora handelsblocken. Det kan ju inte heller vara någon större poäng med att öppna våra marknader för att USA och Australien ska ta över. Nej, här krävs mer av analys av mekanismer som kan leda till uthållig jordbruksproduktion i såväl i-länder som u-länder för att inte oönskade eller förödande effekter för delar av världsbefolkningen ska uppstå.

Fru talman! Vi har tillsammans med Centerpartiet i reservation 2 i betänkandet, som jag yrkar bifall till, tagit upp dessa tankegångar. Frågeställningen är om det går att förena tankar på en avreglering med frihandel samtidigt som man slår vakt om ett uthålligt svenskt och europeiskt jordbruk. Svaret på den frågan är naturligtvis ja. Svenskt jordbruk är utomordentligt starkt. Vi har skickliga lantbrukare i Sverige. Vi har en välinvesterad maskinpark. Vi har förutsättningar som gör att vi kan hävda oss på många olika områden, men – och det är ett stort men – de svenska bönderna måste få likartade villkor med våra europeiska grannar. Så är inte fallet i dag. Också i denna debatt har således den s.k. ryggsäcken betydelse. Ska vi klara en avreglering måste vi ha lika villkor. Jag tror att vi behöver mer marknad och mindre regleringar, men det måste vara lika villkor.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

WTO-frågor

Vi är naturligtvis för goda villkor för u-länderna, och vi är för en öppnare handel som gör att u-länderna kan komma in på EU-marknaden. Det tror vi är bra. Vi tror att det är nödvändigt och viktigt för u-länderna att det sker en stegvis öppning. Det har ju varit tullmurar gentemot omvärlden som inte har varit rimliga. Men det får inte heller gå till på ett sådant sätt att vi låter andra europeiska grannar eller USA eller Australien slå ut den svenska jordbruksnäringen.

Anf. 230 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Handeln med jordbruksråvaror och förädlade livsmedel är direkt och indirekt avgörande för livsmedelssäkerheten och livsmedelsförsörjningen i världen nu och i kommande framtid. Den är direkt för att import är ett krav för att över huvud taget klara livsmedelstillgången i många länder, och den är indirekt för att livsmedellexport ger på många håll i världen ekonomiska möjligheter till försörjning.

GATT:s Uruguayrunda och att jordbruket genom denna numera är inordnat i det internationella handelsregelverket skapar förutsättningar för en utvecklad handel med jordbruksprodukter. De framsteg som nåddes i Uruguayrundan bör emellertid följas upp och analyseras inför kommande handelspolitiska diskussioner inom WTO.

En ökad marknadsinriktning är en god vägledande princip, och handel med jordbruksprodukter bör fortsätta att integreras i de multilaterala handelssystemen. Men liberaliseringen av jordbrukshandeln får inte göras till ett självändamål.

Fru talman! EU:s jordbrukspolitik syftar till att trygga en europeisk livsmedelsproduktion och till att bevara och utveckla en levande landsbygd i hela unionen. Dessa mål är bra. Centerpartiet anser att den gemensamma jordbrukspolitiken bör baseras på att knyta jordbrukssektorn närmare marknaden, på att nyttja jordbruket i miljöarbetet och ge jordbrukarna ökad frihet och ökat ansvar kombinerat med ekonomisk trygghet.

EU:s strävan att öka det europeiska jordbrukets konkurrenskraft måste kunna kombineras med en politik som gör det möjligt för EU att ta del av en växande internationell handel. Den s.k. europeiska modellen baserad på levande landsbygd, god djuromsorg och miljöhänsyn ska försvaras. I landsbygdsregioner med en annars hög arbetslöshet utgör jordbruksnäringen den ekonomiska och sociala basen för många familjer och personer.

Regeringen pekar ibland på att länder som t.ex. Japan och Korea, och varför inte Norge, i likhet med EU värnar om jordbrukets s.k. multifunktionalitet, dvs. dess betydelse för att nå många olika samhällsmål, bl.a. att säkra livsmedel, livsmedelsförsörjningen, miljö och landsbygdsutveckling. Jag tycker emellertid att regeringen och den rådande utskottsmajoriteten ibland visar liten förståelse för de argumenten i kammaren. Det är för övrigt i konsekvens med hur regeringen agerar på många andra områden när vi talar om jordbruket och dess betydelse i Sverige.

Centerpartiet anser att Sverige i stället bör sluta upp för principerna bakom EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Jag tycker alltså inte att den svenska regeringen alltid gör det. Sverige bör verka för att EU t.ex. i WTO-förhandlingar slår vakt om den europeiska modellen för jordbruket

och driver att den fortsatta liberaliseringen beaktar värdet av jordbrukets multifunktionalitet.

Det svenska jordbrukets mervärden i fråga om miljöanpassning, säkra livsmedel och god djuromsorg får inte förloras på vägen i jakten mot ständigt lägre livsmedelspriser och ökad import som självändamål. Det går att värna den europeiska modellen av jordbruket parallellt med att EU sänker sitt tullskydd mot omvärlden. Handel med jordbruksprodukter får exempelvis inte exkluderas när EU upprättar handelsavtal med länder i Afrika, som ibland är fallet i dag.

Sverige bör verka för att EU i de kommande WTO-förhandlingarna slår vakt om den europeiska modellen för jordbruket och driver att man i den fortsatta liberaliseringen beaktar värdet av jordbrukets multifunktionalitet.

Fru talman! Med detta vill jag, i likhet med Caroline Hagström, yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 231 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! En studie som förra året genomfördes av EU-kommissionen visar att fortsatta handelsliberaliseringar faktiskt kan leda till mycket stora välfärdsvinster för hela världen, välfärdsvinster som man i den här studien jämförde med en ekonomi lika stor som Koreas eller Nederländernas mätt i BNI.

Handeln med jordbruksprodukter är en nyckelfråga, inte minst för u-länderna. Det otillfredsställande utfallet av jordbruksförhandlingarna inom Europeiska unionen visar på behovet av liberaliseringar på det här området. Därför tycker vi att det är anmärkningsvärt att Sverige har accepterat att kostnaderna för jordbrukspolitiken inom EU ska öka.

Behovet av multilaterala regler för investeringar, som man inte kunde lösa genom de MAI-förhandlingar som fördes inom OECD, kan lösas inom WTO. Syftet bör då, som också kommissionen säger, vara att skapa ett stabilt och förutsägbart klimat för investeringar i hela världen.

Handel och miljö är en delvis kontroversiell fråga inom WTO. Många u-länder fruktar att i-länderna använder miljökrav som dold protektionism.

Det är ingen tvekan om vad u-länderna vill. De vill kunna sälja sina produkter till oss. Handel innebär inte utsugning av u-länderna. Exporten hjälper upp deras tillväxt. Exporten svarar för nästan 40 % av u-ländernas BNP. Då förstår vi var och en att deras möjligheter att exportera kanske är en fråga om liv eller död.

Förhoppningen var att förhandlingarna i Seattle skulle ge ökade möjligheter för u-länderna att exportera textilvaror och jordbruksprodukter till i-världen och att minska t.ex. EU:s jordbrukssubventioner. Det är angeläget att Europas jordbruksmarknad öppnas för handel med omvärlden. Europas bönder måste ges möjlighet att vara verksamma på världsmarknaden på lika villkor. När tillgången till världsmarknaden ökar så ökar också möjligheterna för bönderna.

Det är inte sant, som sägs ibland, att handel är skadlig för miljön. Det är ju när länder växer, när människor får det bättre, som man kan börja göra något åt miljöproblemen, t.ex. genom renare metoder för uppvärmning och matlagning, bättre sanitära förhållanden osv. Människor som är dömda till fattigdom genom att vi stoppar deras handel är inga starka

Prot.
1999/2000:106
10 maj

WTO-frågor

miljökämpar. WTO tvingar inte heller något land att bryta mot åtagandena i Kyotoprotokollet eller Rioavtalet.

Misslyckandet i Seattle riskerar att leda till att handelshindren för de fattigaste länderna blir kvar längre och att det utlovade stödet, så att de bättre ska kunna utnyttja WTO:s tvistlösningsmekanismer, uteblir.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation 4.

Anf. 232 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Svenskt och europeiskt jordbruk ger ju mer än bara produktionen av livsmedel. Det är de multifunktionella sakerna som jag pratade om, alltså en levande landsbygd, biologisk mångfald osv. Erkänner inte Harald Nordlund att de här mekanismerna finns, dvs. att jordbruket ger så väldigt mycket mer? En ensidig avreglering, som jag förstår att Harald Nordlund förespråkar, skulle enligt min uppfattning leda till att många av dessa mekanismer och funktioner som vi alla är rädda om skulle gå förlorade i vår världsdel och i världen, och kanske först i Sverige. Är inte Harald Nordlund rädd om de här sakerna?

Anf. 233 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Det är inte så att de frågor som Eskil Erlandsson pekar på inte ska bevakas även fortsättningsvis. Med en klok politik, men den måste självfallet till, ser jag inte att de riskerna ska behöva finnas.

Anf. 234 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Är då Harald Nordlund och Folkpartiet beredda att lägga någon krona på detta? Det kostar ju något. Om man avreglerar och liberaliserar är det ju marknaden som styr. Då får man ju betala de här mervärdena på något annat sätt, kanske över statsbudgeten. Är Harald Nordlund beredd att satsa de pengarna?

Anf. 235 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Om vi talar om ekonomiskt stöd är det precis den omläggningen av stöd som vi alltid talar om när vi får chansen, och det känner ju Eskil Erlandsson till.

Anf. 236 JONAS RINGQVIST (v) replik:

Fru talman! Harald Nordlund talar om välfärdsvinster. Då kan jag inte låta bli att fråga Harald Nordlund om han inte ser att det finns problem med att de fördelar som handeln faktiskt kan ge – för det finns fördelar med en ökad handel – ofta betalas genom att andra värden drabbas. Ser inte Harald Nordlund att ett ökat välstånd mätt i BNP krasst ekonomiskt är ett väldigt dåligt mått på välfärd för de fattigaste på den här planeten? Vi är oerhört rika, men vi har oerhört många fattiga. Ser inte Harald Nordlund att BNP-måttet är ett väldigt dåligt mått på miljö-tillståndet på vår planet?

Anf. 237 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! När jag talar om vikten och värdet av den typen av förändringar och BNP-tillväxt som en förutsättning för att man ska klara av t.ex. miljöproblemen i första hand handlar det självklart inte om ett sätt

att totalt mäta miljöeffekterna. Vi måste självfallet fortsätta att bevaka miljöfrågorna. Jag ser också att det finns effekter av en liberalisering som gör att vi särskilt noga måste bevaka effekterna för miljön. Men vad jag sade i anförandet var att en oerhört viktig förutsättning för att man ska kunna ta tag i miljöproblemen är att man får den sortens tillväxt.

Prot.
1999/2000:106
10 maj

WTO-frågor

Anf. 238 JONAS RINGQVIST (v) replik:

Fru talman! Det är bra att Harald Nordlund nu nyanserar sig lite grann i diskussionen om handelns fördelar. Faktum är att vi lever på en planet där vi konsumerar mer och mer hela tiden samtidigt som klyftorna ökar. Det är en liten grupp som konsumerar mer och mer. Det finns en grupp fattiga som samtidigt ökar.

Om vi ska prata miljöfrågor och handel måste vi diskutera hur vi fördelar det rättvisa miljöutrymme som finns på den här planeten. Vi måste diskutera hur handel och miljö kan förenas och hur rättvisa och handel kan förenas. Jag förde tidigare i debatten om näringsutskottets betänkande en diskussion om förhållandet mellan miljöavtal och handelsavtal. Det är väldigt viktigt att hitta en modell så att de kan bli ömsesidigt stödande. Jag skulle vilja höra hur Harald Nordlund ser på den frågan.

Anf. 239 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Vad jag bl.a. sade var följande. Handel innebär inte utsgning av u-länderna. Exporten hjälper upp deras tillväxt. Med det har jag alltså inte sagt att det här är den enda förutsättningen. De enda politiska initiativ som behöver tas är inte att se till att vi får en ökad BNP. Vad jag vill ha sagt är att det är viktigt att u-länderna kan sälja sina produkter till oss, och därigenom öka sin BNP och förbättra sina möjligheter att jobba med t.ex. miljöfrågorna.

Anf. 240 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 3 under mom. 1. Vi har den reservationen tillsammans med Vänsterpartiet, och den baserar sig på en miljöpartimotion.

Vi har sett bilder i TV från Sudan de senaste veckorna på hur människor svälter. Jag tycker att bilderna från Sudan på ett ganska hemskt sätt visar situationen på livsmedelssidan i världen i dag. Samtidigt som människor svälter i Sudan och samtidigt som man diskuterar hur man ska få in hjälpsändningar till detta folk exporterar landet livsmedel. Man exporterar mycket livsmedel. Det här visar på paradoxen i fördelningen av livsmedel t.o.m. inom ett så snävt område som inom ett lands gränser. Det visar också att en export av varor, i det här fallet livsmedel, inte alls nödvändigtvis kommer alla människor i landet till del. Det finns naturligtvis många som skor sig på detta och tjänar mycket pengar på livsmedellexporten från Sudan. Men samtidigt svälter folk ihjäl. Det är en stor svältkatastrof.

Det här visar att livsmedelsproduktionen och fördelningen av livsmedel i världen inte är så enkla frågor. Vi måste inte bara titta globalt utan också lokalt. Vi måste också fundera på hur hela jorden ska kunna leva på den matproduktion som faktiskt är begränsad på jorden. Den odlingsbara jorden minskar för närvarande. Det finns jord som tidigare har gått

att odla som försaltas. Det finns alltså jord som det tidigare gick att odla på, men som det inte går att odla på längre.

Vi börjar också få en allt större brist på vatten. Det är en bristvara som har tagits upp i många olika sammanhang, även inom FN. I dag räknar man med att vatten kommer att vara det som skapar konflikter mellan människor i framtiden. Tillgången på vatten kommer kanske t.o.m. att orsaka krig. Det finns många floder som i dag inte når havet periodvis därför att de utnyttjas så hårt, bl.a. för livsmedelsproduktion.

Vi kan också konstatera att dagens kemikaliserade jordbruk inte är ekologiskt långsiktigt hållbart. Det är också mycket oroande att många länder, t.ex. Sudan, har två typer av jordbruk. Det ena, som vi kallar för modernt, är kemikaliserat, och där kommer miljön till skada. Det andra bedrivs med ganska gammaldags metoder, och då ofta av kvinnor. Det är ett jordbruk som, på grund av ekonomiska och sociala situationer, inte utvecklas speciellt mycket. Det är mycket svårt för de här små bönderna att få lån och utveckla sitt lantbruk.

Samtidigt kan vi se hur livsmedelsdistributionen i världen hamnar i allt färre händer. Många multinationella företag knyter upp fattiga bönder och använder sig ibland av ett väldigt fult sätt att skapa priser. Man bestrålar livsmedlet för att kunna lagra det och få ut det när det passar sig bäst. Man dumpar priser för att se till att konkurrenter eller bönder som man inte handlar med inte ska kunna klara sig.

Det är många frågor som måste belysas när vi tittar på WTO. Det är mycket större än en eventuell svensk ryggsäck.

Livsmedelsproduktionen som den förekommer i många u-länder dödar faktiskt människor i dag.

Vi har i EU-nämnden haft många diskussioner om banandirektiv. I dag bedrivs bananodling i många länder med så giftiga metoder att människor dör av det. Det här innebär att det finns en klar koppling mellan livsmedelsproduktion, handel och miljö.

I många fall där man har skapat miljöavtal finns det en risk för att handelsavtalen gör att miljöavtalen inte kan följas längre. Det är alltså viktigt att vi också sätter in miljön i ett sammanhang när det gäller WTO och handel.

Vi i Miljöpartiet menar att en liberalisering av handeln med jordbruksprodukter inte får bli ett självändamål. Vi måste se vad det leder till och hur det ska styras för att det inte ska få konsekvenser som vi inte vill ha. Vi menar att ett hållbart jordbruk måste ta hänsyn till sociala, miljömässiga och ekonomiska aspekter och att sådana måste finnas med hela tiden i den diskussion vi för.

Jordbrukets multifunktionalitet har det talats om här. Jordbruket måste finnas kvar för att bevara naturresurser, för att bevara ett kulturlandskap, för att skapa en landsbygdsutveckling och för att vi ska ha en hög livsmedelssäkerhet.

Det här är viktiga frågor som inte får försvinna när vi diskuterar frihandel. Det är faktiskt annorlunda att producera mat än att producera andra industrivaror. Livsmedel är just precis det som sägs, det är medel vi behöver för att kunna leva.

Reservation 5 står vi naturligtvis också bakom, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 3.

Anf. 241 MICHAEL HAGBERG (s):

Fru talman! Kära ledamöter! Vi har att diskutera frågor som rör världshandeln. Vi är inne på den internationella arenan där vi också kommer att kunna använda oss av den europeiska gemenskapen som ett verktyg för att nå många av de resultat som debattörerna här andas.

Jag har stort hopp om att vi i framtiden ska kunna använda oss av samarbete och goda avtal för att få till förändringar i världen. För visst är det så att när vi ska köpa och sälja produkter till varandra kan vi ställa krav på både produktionen och oss själva som konsumenter. Det kommer att innebära – vad jag hoppas, från min ideologiska utgångspunkt – att vi ska kunna hjälpa svältande människor i världen. Vi ska kunna hjälpa folk som har det svårt och som har det otryggt på sina arbetsplatser, där miljön inte sätts i främsta rummet utan där utsugning och kapitalistiska målsättningar många gånger råder.

När jag lyssnar på den här debatten känns det faktiskt som om det finns en samstämmighet. Det borde det väl kanske också finnas i ett rikt land som Sverige i norra Europa, där vi har anledning att fundera på hur vi ska kunna hjälpas åt för att få en bättre värld. Det handlar om att vi måste få jordar att bruka och vatten som är rent och fungerar så att vi kan använda det både som livsmedel och för att bevattna odlingar.

Det förutsätter att vi kan använda det internationella språket som ett verktyg för att komma vidare först i vårt land, naturligtvis, men i nästa steg även i EU. Som jag känner det är det ett av de viktigaste miljöprojekt vi har gett oss in på i modern tid.

Det känns som om vi vill dra åt samma håll. Det kändes så på förmiddagen när vi lyssnade på debatten mellan våra partiledare inför ordförandeskapet. Det känns även så nu. Nu är det lite vidare, för nu diskuterar vi världshandel. Nu är vi inte bara ett fåtal länder i det moderna Europa, utan nu är vi 136 länder som har väldigt olika förutsättningar för att driva sin jordbruksproduktion, för att få till produkter för export och även för att kunna försörja hungrande människor i världen.

Därför tycker jag, precis som några av debattörerna har sagt, att det som hände i Seattle var ett misslyckande. Man lyckades inte ens få till en dagordning och inte heller en tidsplan för hur vi ska fortsätta att jobba med de här frågorna. Frågorna är alldeles för viktiga för att de ska hamna mellan några stolar i något parlament i något av de 136 länderna. De är alldeles för viktiga för solidaritetens skull, för miljöns skull och för samarbetets skull, som också ska kunna ge så mycket annat.

I de förhandlingar som var i Seattle kom, vad jag kan förstå, diskussionerna längre på jordbruksområdet än vad de gjorde i många andra av de utskott som diskuterade den eventuella dagordningen och den eventuella tidsplanen. Det i sig inger ju visst hopp. Vi vet ju, när det gäller den framtida WTO-politiken och världshandelspolitiken i fråga om jordbruksprodukter, att jordbrukspolitikerna är avgörande.

Vi vill också se till, när vi driver de här frågorna, att vi fortsätter att jobba i den kultur vi har i vårt land, som vi också har börjat få lite gehör för. Det har skett successivt. Det var inte speciellt mycket i början men successivt har vi fått alltmer gehör för det. Det gäller livsmedelssäkerhet, den kultur som jordbruksproduktionen primärt har i vårt land, den kultur som livsmedelsförädlingsprocessen i Sverige har i förhållande till i resten av Europa.

Prot.

1999/2000:106

10 maj

WTO-frågor

Vi har mycket att ge. Vi ska också, med det vi har att ge, kunna ställa oss i främsta rummet och på så vis både skicka i väg kunskap och signaler om att det kanske inte bara är just producenterna vi har att tänka på. Det finns också en och annan konsument som har anledning att ställa krav på de produkter man ska förtära.

Därför har jag stora förhoppningar om att det ska till en dagordning. 136 länder ska som sagt få till en dagordning. Det avtal som gäller nu går ut vid halvårsskiftet. Det är något som kallas fredsavtal som gäller i tre år till. Det kan tyckas vara lång tid att vi får tre år till på oss att få till en dagordning. Men jag tycker att det hastar. Jag tycker att det är bråttom. Vi måste få till det för att vi ska kunna fortsätta att driva en viktig miljöprofil från i-länderna, riktat många gånger mot USA, Kanada, Argentina och Australien.

Vi måste fortsätta att kräva att vi jobbar vidare med Agenda 21-området. Vi måste belysa genmodifierade produkter. Vi måste lyfta upp livsmedelssäkerheten. Vi måste framför allt se till att vi använder de olika handelsavtalen. Vi måste tänka på de människor som bor i u-länderna. Solidaritet med människorna i u-länderna har andats i debatten. Vi måste se till att vi lyfter fram de mänskliga rättigheterna. Det är oerhört viktigt, och jag tror att det finns en möjlighet att vi i vårt land tillsammans med EU drar åt samma håll, så att vi får med oss de 136 länderna för mänsklighetens skull.

Det finns fem reservationer. I de reservationerna har jag också sett att det är väldigt mycket saker på gång. Därför finns det ingen anledning att bifalla dem. Jag tänker yrka avslag på reservationerna, men däremot har jag som förslag att vi ska bifalla utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 242 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Jag kan instämma i en uppräkningslista av viktiga frågor att lyfta fram i förhandlingar med andra länder.

Jag vill ändå ställa en fråga till Michael Hagberg utifrån EU:s förhandlingsupplägg. Det går ju ut på att man ska upprätthålla status quo när det gäller de stora jordbruksstöden. Jag vill fråga Michael Hagberg om det är hans och socialdemokraternas uppfattning att ett sådant upplägg är förenligt med hur världshandelspolitiken faktiskt bör föras.

Anf. 243 MICHAEL HAGBERG (s):

Fru talman! Nej, på sikt är det inte så. Vi måste naturligtvis ändra på de stöd vi har till jordbruket i Europa. Vi måste ändra på det för att vi ska kunna få till ett schyst avtal när det gäller WTO-förhandlingarna. Men en annan sak är också viktig. Det finns ett antal nytillkommande länder som vill bli med i den europeiska gemenskapen. Det är den andra sak som gör att vi på sikt naturligtvis är tvungna att anpassa oss mot världsmarknadspriser och på den vägen i framtiden också bli mera konsumentinriktade och mindre stödda av statsbudgetar i jordbrukets primärproduktion.

Jag kan på en gång svara på den tidigare ställda frågan: Visst kommer vi att vilja köpa tjänster från bönderna i vårt land bl.a. för ett öppet landskap och miljötänkande för framtiden. Jag är helt övertygad om att vi i framtiden kommer att ha utrymme för detta i budgetarna, om vi har budgetar i balans och en god ekonomi i vårt land.

Anf. 244 JONAS RINGQVIST (v):

Fru talman! Seattlemötet var ett bakslag för de internationella förhandlingarna om handelsavtal. Den stora utmaningen är hur vi vänder det bakslaget till en framgång.

En framgång som vi faktiskt har nått är att det nu finns text i ett protokoll om bioteknik om att internationella avtal ska vara ömsesidigt stödande. Det är ett framsteg som har gjorts efter Seattle. Det är en öppning för att miljöfrågor och sociala frågor ska ha egna avtal och inte vara underordnade delar av handelsavtalen.

Detta är stora utmaningar att arbeta vidare med. Jag tror att det är angeläget att vi i första hand arbetar vidare med de sociala frågorna och miljöfrågorna inom FN:s ram och utformar de här avtalen så att frihandelsintresset inte fortsätter att vara överordnat.

Det vore intressant att få höra hur socialdemokraternas representant i debatten ställer sig i den frågan.

Anf. 245 MICHAEL HAGBERG (s):

Fru talman! Jonas Ringqvist från Vänsterpartiet ställer att par frågor som är mycket intressanta och viktiga. Jag ser fortfarande internationella samarbetsprojekt som viktiga verktyg för att förändra saker som inte bara har med handelspolitik att göra. EU-projektet är ett sådant exempel, men jag hoppas att vi i framtiden även ska kunna se WTO-projektet som ett sådant exempel.

När miljöministrarna i EU åkte över till Montreal för att diskutera på vilket sätt man skulle kunna lyfta fram miljöfrågorna i de framtida WTO-förhandlingarna lyckades man, enligt miljöministern från den här talerstolen för cirka två månader sedan, få företrädarna för USA, Kanada, Argentina och Australien att förstå att det här är frågor som är oerhört viktiga för konsumenterna i världen.

Ger man konsumenterna i världen en motor för deras ekonomiska system och i och för sig också för vårt, förstår de att man är tvungen att lyfta fram de här aspekterna. Vi fick gehör för flera av de punkter som togs upp vid Montrealmötet. Detta kommer, såvitt jag kan förstå, att vara banbrytande för att vi ska kunna komma vidare med att använda handelsavtal och internationella projekt för att kunna driva solidaritetshandlingar av olika slag i framtiden.

Jag har stora förhoppningar om att vi som sitter här i kammaren i dag ska få uppleva mycket av detta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

Prot.
1999/2000:106
10 maj

WTO-frågor

18 § Prövning av fråga om tillämpligheten av 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen i visst fall

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 1999/2000:KU23
Prövning av fråga om tillämpligheten av 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen i visst fall.

Anf. 246 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Det här ärendet, betänkande KU23, betitlat *Prövning av fråga om tillämpligheten av 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen i visst fall*, handlar egentligen om ett KU-betänkande numrerat KU15 om lagen om kommersiell lokalradio. Det är en fråga som vi tidigare har debatterat i denna kammare.

Det gäller nu egentligen inte ett betänkande i vanlig mening, utan det gäller en anmälan från konstitutionsutskottet om att vi har funnit att den här frågan har bärighet på de grundlagsregler som är rubricerade 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen. Det innebär att det teoretiskt kan bli så att vi inte klarar att få minst fem sjättedels majoritet i kammaren för betänkande nr 15. Det kan då bli en vilandeförklaring.

Jag vill därför nu bara ställa en kontrollfråga om att alla de bifalls- och avslagsyrkanden som rör själva lagen verkligen lever kvar till dess att ärendet kommer åter till voteringen i morgon. Därmed skulle jag slippa att yrka någonting nu. Jag ställer dock denna kontrollfråga till talmanspresidiet om att allting är i laga ordning.

Jag kan beklaga att man vill göra denna vilandeförklaring. Det hade varit bra för de kvarvarande radiofrekvenserna att nu komma ut på den marknad som vi anser finns, nämligen bestående av dem som vill ansöka om att bära nya radiofrekvenser för kommersiell lokalradio. Då skulle man slippa ett auktionsförfarande och kan i stället betala en koncessionsavgift om 40 000 kr och bedriva denna radioverksamhet på ett sätt som ursprungligen var menat när man diskuterade införandet av den kommersiella lokalradion för snart tio år sedan.

Jag beklagar alltså att man vill göra denna vilandeförklaring med den speciella omröstningsregel som nu är aktuell. Det innebär naturligtvis att under de tolv månader som kommer att förflyta innan ärendet kommer tillbaka kommer också en förlängning av stopplagen att aktualiseras. Under den tiden har vi väl möjlighet att förbereda de här frekvenserna på ett bättre sätt. Det är väl det enda positiva som man kan se med en sådan här vilandeförklaring.

Men, som sagt, en kontrollfråga: Det är väl nu så att alla de bifalls- och avslagsyrkanden som tidigare har framförts här verkligen är i laga ordning? Jag får ett nickande svar, och jag tackar för det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

19 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Skrivelse
1999/2000:125 Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1999

Prot.
1999/2000:106
10 maj

20 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 10 maj

1999/2000:907 av *Henrik S Järrel* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Grupptalan
1999/2000:908 av *Henrik S Järrel* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Finansiell leasing
1999/2000:909 av *Johan Pehrson* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Ökat utbyte med Taiwan
1999/2000:910 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Återfallsförbrytare
1999/2000:911 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till justitieminister
Laila Freivalds
Reglemente vid utvisning

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 16 maj.

21 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 10 maj

1999/2000:845 av *Sven Bergström* (c) till näringsminister Björn Rosengren
Neddragningar inom sjöfarten
1999/2000:858 av *Jan-Evert Rådström* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Kompensation för höjd vägtrafikskatt och bränsleskatt
1999/2000:866 av *Dan Ericsson* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Östgös
1999/2000:870 av *Lars Gustafsson* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Svensk alkoholpolitik
1999/2000:873 av *Henrik S Järrel* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Förmånsrätter

Prot.
1999/2000:106
10 maj

1999/2000:875 av *Anna Åkerhielm* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Ölbeskattning och små bryggerier
1999/2000:877 av *Gunnel Wallin* (c) till justitieminister Laila Freivalds
Sakkunnig och sakkunnigt vittne
1999/2000:878 av *Ronny Olander* (s) till miljöminister Kjell Larsson
Vad innebär ”en snurra om dagen” för miljön?
1999/2000:882 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Sänkt alkoholskatt
1999/2000:885 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Energiskatterna
1999/2000:888 av *Maud Ekendahl* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Gränspassage med häst från Sverige till Danmark och Norge
1999/2000:889 av *Elizabeth Nyström* (m) till statsminister Göran Persson
Perssonpengarna
1999/2000:890 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Ingela Thalén
Långa handläggningstider hos försäkringskassan
1999/2000:897 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till miljöminister Kjell Larsson
Natura 2000
1999/2000:899 av *Patrik Norinder* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Revisorsnämnden

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 maj.

22 § Kammaren åtskildes kl. 21.46.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 42 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 95 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 138 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.54,
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.54,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 17 § anf. 228 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

1 § Utökning av antalet extra suppleanter i justitieutskottet och miljö- och jordbruksutskottet	1
2 § Val av extra suppleanter i justitieutskottet och miljö- och jordbruksutskottet	1
3 § EU-debatt	1
Anf. 1 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	1
Anf. 2 BO LUNDGREN (m).....	4
Anf. 3 LENNART DALÉUS (c) replik	6
Anf. 4 BO LUNDGREN (m) replik	7
Anf. 5 LENNART DALÉUS (c) replik	7
Anf. 6 BO LUNDGREN (m) replik	7
Anf. 7 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	7
Anf. 8 BO LUNDGREN (m) replik	8
Anf. 9 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	8
Anf. 10 BO LUNDGREN (m) replik	9
Anf. 11 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	9
Anf. 12 BO LUNDGREN (m) replik	9
Anf. 13 GUDRUN SCHYMAN (v)	10
Anf. 14 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	12
Anf. 15 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	12
Anf. 16 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	13
Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	13
Anf. 18 LENNART DALÉUS (c) replik	13
Anf. 19 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	14
Anf. 20 LENNART DALÉUS (c) replik	14
Anf. 21 LARS LEIJONBORG (fp) replik	14
Anf. 22 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	15
Anf. 23 LARS LEIJONBORG (fp) replik	15
Anf. 24 ALF SVENSSON (kd)	16
Anf. 25 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	18
Anf. 26 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	19
Anf. 27 ALF SVENSSON (kd) replik	20
Anf. 28 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	20
Anf. 29 ALF SVENSSON (kd) replik	21
Anf. 30 LENNART DALÉUS (c)	21
Anf. 31 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	22
Anf. 32 LENNART DALÉUS (c) replik	22
Anf. 33 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	23
Anf. 34 LENNART DALÉUS (c) replik	23
Anf. 35 LARS LEIJONBORG (fp)	24
Anf. 36 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	26
Anf. 37 LARS LEIJONBORG (fp) replik	26
Anf. 38 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	26
Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	27
Anf. 40 LARS LEIJONBORG (fp) replik	27

Anf. 41	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	27
Anf. 42	BIRGER SCHLAUG (mp)	28
Anf. 43	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	28
Anf. 44	BO LUNDGREN (m)	29
Anf. 45	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	30
Anf. 46	BO LUNDGREN (m)	30
Anf. 47	LARS TOBISSON (m)	31
Anf. 48	KENNETH KVIST (v)	32
Anf. 49	MATS ODELL (kd).....	33
Anf. 50	MARIANNE ANDERSSON (c).....	34
Anf. 51	KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	35
Anf. 52	SÖREN LEKBERG (s).....	36
Anf. 53	MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	37
Anf. 54	SÖREN LEKBERG (s) replik.....	37
Anf. 55	MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	38
Anf. 56	SÖREN LEKBERG (s) replik.....	38
Anf. 57	LARS TOBISSON (m) replik.....	38
Anf. 58	SÖREN LEKBERG (s) replik.....	38
Anf. 59	LARS TOBISSON (m) replik.....	38
Anf. 60	KENNETH KVIST (v) replik.....	39
Anf. 61	SÖREN LEKBERG (s) replik.....	39
Anf. 62	KENNETH KVIST (v) replik.....	39
Anf. 63	SÖREN LEKBERG (s) replik.....	39
Anf. 64	GÖRAN LENNMARKER (m)	40
Anf. 65	SIV HOLMA (v).....	41
Anf. 66	GÖRAN LENNMARKER (m) replik.....	42
Anf. 67	SIV HOLMA (v) replik.....	42
Anf. 68	GÖRAN LENNMARKER (m) replik.....	43
Anf. 69	SIV HOLMA (v) replik.....	43
Anf. 70	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	43
Anf. 71	SVEN BERGSTRÖM (c)	44
Anf. 72	INGEGERD SAARINEN (mp)	46
Anf. 73	GÖRAN LENNMARKER (m) replik.....	47
Anf. 74	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	47
Anf. 75	GÖRAN LENNMARKER (m) replik.....	47
Anf. 76	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	47
Anf. 77	HANS KARLSSON (s)	48
Anf. 78	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik.....	49
Anf. 79	HANS KARLSSON (s) replik	49
Anf. 80	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik.....	49
Anf. 81	HANS KARLSSON (s) replik	49
Anf. 82	GUN HELLSVIK (m).....	50
Anf. 83	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik.....	51
Anf. 84	GUN HELLSVIK (m) replik	51
Anf. 85	KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik.....	51
Anf. 86	GUN HELLSVIK (m) replik	52
Anf. 87	ALICE ÅSTRÖM (v).....	52
Anf. 88	GUN HELLSVIK (m) replik	53
Anf. 89	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	53

Anf. 90	GUN HELLSVIK (m) replik.....	53
Anf. 91	ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	54
Anf. 92	ÅSA TORSTENSSON (c)	54
Anf. 93	MARIANNE SAMUELSSON (mp)	55
Anf. 94	HILLEVI LARSSON (s).....	56
Anf. 95	CARL ERIK HEDLUND (m).....	57
Anf. 96	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	58
Anf. 97	KENT OLSSON (m).....	59
Anf. 98	WILLY SÖDERDAHL (v)	60
Anf. 99	STEN TOLGFORS (m).....	61
Anf. 100	ANNE-KATRINE DUNKER (m).....	63
Anf. 101	HELENA BARGHOLTZ (fp).....	63
Anf. 102	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	65
4 §	Hänvisning av ärende till utskott.....	66
5 §	Förnyad bordläggning	67
6 §	Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m.	67
	Näringsutskottets betänkande 1999/2000:NU11	67
Anf. 103	OLA KARLSSON (m).....	67
Anf. 104	INGER STRÖMBOM (kd)	69
Anf. 105	EVA FLYBORG (fp)	70
Anf. 106	INGEGERD SAARINEN (mp).....	72
Anf. 107	OLA KARLSSON (m) replik.....	74
Anf. 108	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	74
Anf. 109	OLA KARLSSON (m) replik.....	74
Anf. 110	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	75
Anf. 111	INGER STRÖMBOM (kd) replik	75
Anf. 112	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	75
Anf. 113	INGER STRÖMBOM (kd) replik	76
Anf. 114	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	76
Anf. 115	BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s)	76
Anf. 116	OLA KARLSSON (m) replik.....	78
Anf. 117	BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik.....	78
Anf. 118	OLA KARLSSON (m) replik.....	79
Anf. 119	BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik.....	79
Anf. 120	EVA FLYBORG (fp) replik.....	79
Anf. 121	BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik.....	79
Anf. 122	EVA FLYBORG (fp) replik.....	80
Anf. 123	BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik.....	80
Anf. 124	INGER STRÖMBOM (kd) replik	80
Anf. 125	BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik.....	80
Anf. 126	INGER STRÖMBOM (kd) replik	81
Anf. 127	BARBRO ANDERSSON ÖHRN (s) replik.....	81
Anf. 128	LENNART BEIJER (v).....	81
Anf. 129	OLA KARLSSON (m) replik.....	83
Anf. 130	LENNART BEIJER (v) replik	83
Anf. 131	OLA KARLSSON (m) replik.....	83
Anf. 132	LENNART BEIJER (v) replik	84
Anf. 133	INGEGERD SAARINEN (mp).....	84

Anf. 134 OLA KARLSSON (m).....	85
Anf. 135 INGEGERD SAARINEN (mp)	85
Anf. 136 OLA KARLSSON (m).....	85
Anf. 137 INGEGERD SAARINEN (mp)	85
(Beslut fattades under 8 §.)	86
7 § Unga lagöverträdare	86
Justitieutskottets betänkande 1999/2000:JuU16.....	86
Anf. 138 ANITA SIDÉN (m).....	86
Anf. 139 ALICE ÅSTRÖM (v).....	89
Anf. 140 ANITA SIDÉN (m) replik	92
Anf. 141 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	92
Anf. 142 ANITA SIDÉN (m) replik	92
Anf. 143 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	93
Anf. 144 RAGNWI MARCELIND (kd).....	94
Anf. 145 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	97
Anf. 146 RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	98
Anf. 147 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	98
Anf. 148 RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	99
Anf. 149 GUNNEL WALLIN (c).....	99
Anf. 150 SIW PERSSON (fp).....	101
Anf. 151 KIA ANDREASSON (mp)	103
Anf. 152 RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	105
Anf. 153 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	106
Anf. 154 RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	106
Anf. 155 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	107
Anf. 156 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	107
Anf. 157 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	108
Anf. 158 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	108
Anf. 159 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	109
Anf. 160 ANITA SIDÉN (m) replik	109
Anf. 161 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	109
Anf. 162 ANITA SIDÉN (m) replik	109
Anf. 163 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	110
Anf. 164 MARGARETA SANDGREN (s).....	110
Anf. 165 GUNNEL WALLIN (c) replik.....	113
Anf. 166 MARGARETA SANDGREN (s) replik	114
Anf. 167 GUNNEL WALLIN (c) replik.....	114
Anf. 168 MARGARETA SANDGREN (s) replik	114
Anf. 169 RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	114
Anf. 170 MARGARETA SANDGREN (s) replik	115
Anf. 171 RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	115
Anf. 172 MARGARETA SANDGREN (s) replik	115
(forts. 9 §).....	115
Ajournering.....	115
Återupptagna förhandlingar	116
8 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats vid dagens sammanträde	116
NU11 Godkännande av avtal om ersättning i samband med stängning av Barsebäcksverket, m.m.	116

9 § (forts. från 7 §) Unga lagöverträdare (forts. JuU16)	116	Prot.
Anf. 173 ANITA SIDÉN (m) replik.....	116	1999/2000:106
Anf. 174 MARGARETA SANDGREN (s) replik.....	117	10 maj
Anf. 175 ANITA SIDÉN (m) replik.....	117	
Anf. 176 MARGARETA SANDGREN (s) replik.....	117	
Anf. 177 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	117	
Anf. 178 MARGARETA SANDGREN (s) replik.....	118	
Anf. 179 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	118	
Anf. 180 MARGARETA SANDGREN (s) replik.....	118	
Anf. 181 INGEMAR VÄNERLÖV (kd).....	118	
Anf. 182 ALICE ÅSTRÖM (v).....	121	
Anf. 183 INGEMAR VÄNERLÖV (kd).....	121	
Anf. 184 ALICE ÅSTRÖM (v).....	122	
Anf. 185 INGEMAR VÄNERLÖV (kd).....	122	
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)	122	
10 § Handläggning av strafföreläggande	122	
Justitiekammarens betänkande 1999/2000:JuU18	122	
Anf. 186 SIW PERSSON (fp).....	122	
Anf. 187 MARGARETA SANDGREN (s).....	123	
Anf. 188 SIW PERSSON (fp) replik.....	124	
Anf. 189 MARGARETA SANDGREN (s) replik.....	124	
Anf. 190 SIW PERSSON (fp) replik.....	124	
Anf. 191 JEPPE JOHNSSON (m).....	124	
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)	125	
11 § Kapitalanvändning i avkastningsstiftelser.....	125	
Lagutskottets betänkande 1999/2000:LU20	125	
Anf. 192 HENRIK S JÄRREL (m)	125	
Anf. 193 NIKOS PAPADOPOULOS (s).....	126	
Anf. 194 HENRIK S JÄRREL (m)	128	
Anf. 195 NIKOS PAPADOPOULOS (s).....	128	
Anf. 196 HENRIK S JÄRREL (m)	128	
Anf. 197 NIKOS PAPADOPOULOS (s).....	129	
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)	129	
Ajournering.....	129	
Återupptagna förhandlingar	129	
12 § Lag om konsumentskydd vid distansavtal och		
hemförsäljningsavtal.....	129	
Lagutskottets betänkande 1999/2000:LU21	129	
Anf. 198 BERIT ADOLFSSON (m)	129	
Anf. 199 KJELL ELDENSJÖ (kd).....	132	
Anf. 200 KARIN OLSSON (s).....	134	
Anf. 201 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik.....	136	
Anf. 202 KARIN OLSSON (s) replik	136	
Anf. 203 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik.....	136	
Anf. 204 KARIN OLSSON (s) replik	136	
Anf. 205 BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	137	
Anf. 206 KARIN OLSSON (s) replik	137	
Anf. 207 BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	137	

Anf. 208	KARIN OLSSON (s) replik.....	137
Anf. 209	VIVIANN GERDIN (c).....	138
Anf. 210	TANJA LINDERBORG (v).....	139
	(Beslut skulle fattas den 11 maj.).....	139
13 §	Avtal om handel, utveckling och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Sydafrika	139
	Utrikesutskottets betänkande 1999/2000:UU8.....	139
	(Beslut skulle fattas den 11 maj.).....	139
14 §	Totalförsvarplikten, m.m.	139
	Försvarsutskottets betänkande 1999/2000:FöU4	139
Anf. 211	TONE TINGSGÅRD (s).....	139
Anf. 212	ANNA LILLIEHÖÖK (m)	140
Anf. 213	BERIT JÓHANNESSEN (v).....	141
Anf. 214	AMANDA AGESTAV (kd)	143
Anf. 215	LARS ÅNGSTRÖM (mp)	143
	(Beslut skulle fattas den 11 maj.).....	144
15 §	Samhällets räddningstjänst, m.m.	145
	Försvarsutskottets betänkande 1999/2000:FöU5	145
Anf. 216	OLA RASK (s).....	145
Anf. 217	STIG SANDSTRÖM (v).....	145
Anf. 218	ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c).....	146
Anf. 219	OLLE LINDSTRÖM (m)	146
Anf. 220	MARGARETA VIKLUND (kd).....	147
Anf. 221	LARS ÅNGSTRÖM (mp)	149
	(Beslut skulle fattas den 11 maj.).....	150
16 §	Vissa utrikeshandelspolitiska frågor.....	150
	Näringsutskottets betänkande 1999/2000:NU16	150
Anf. 222	INGEGERD SAARINEN (mp)	150
Anf. 223	MARIE GRANLUND (s)	151
Anf. 224	INGER STRÖMBOM (kd).....	153
Anf. 225	ÅKE SANDSTRÖM (c)	154
Anf. 226	JONAS RINGQVIST (v).....	155
	(Beslut skulle fattas den 11 maj.).....	157
17 §	WTO-frågor	157
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1999/2000:MJU14.....	157
Anf. 227	INGVAR ERIKSSON (m).....	157
Anf. 228	JONAS RINGQVIST (v)	158
Anf. 229	CAROLINE HAGSTRÖM (kd).....	161
Anf. 230	ESKIL ERLANDSSON (c).....	162
Anf. 231	HARALD NORDLUND (fp).....	163
Anf. 232	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	164
Anf. 233	HARALD NORDLUND (fp) replik	164
Anf. 234	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	164
Anf. 235	HARALD NORDLUND (fp) replik	164
Anf. 236	JONAS RINGQVIST (v) replik.....	164
Anf. 237	HARALD NORDLUND (fp) replik	164
Anf. 238	JONAS RINGQVIST (v) replik.....	165

Anf. 239 HARALD NORDLUND (fp) replik.....	165	Prot.
Anf. 240 GUDRUN LINDVALL (mp).....	165	1999/2000:106
Anf. 241 MICHAEL HAGBERG (s).....	167	10 maj
Anf. 242 HARALD NORDLUND (fp).....	168	<hr/>
Anf. 243 MICHAEL HAGBERG (s).....	168	
Anf. 244 JONAS RINGQVIST (v).....	169	
Anf. 245 MICHAEL HAGBERG (s).....	169	
(Beslut skulle fattas den 11 maj.).....	169	
18 § Prövning av fråga om tillämpligheten av 2 kap. 12 §		
tredje stycket regeringsformen i visst fall.....	170	
Konstitutionsutskottets betänkande 1999/2000:KU23	170	
Anf. 246 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	170	
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)	170	
19 § Bordläggning.....	171	
20 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	171	
21 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	171	
22 § Kammaren åtskildes kl. 21.46.....	172	

Prot.
1999/2000:106
10 maj

Elanders Gotab, Stockholm 2000